

The Abba Hillel Silver Digital Collection

Featuring collections from the Western Reserve Historical Society and
The Jacob Rader Marcus Center of the American Jewish Archives

MS-5492: Abba Hillel Silver Papers, Series IV, 1928-1993.

Box
1

Folder
10

Journals, The American Zionist; Bitzaron: The Hebrew Monthly of
America, Abba Hillel Silver Issue; Hadoar, 1950-1963.

SCRAPBOOK
V. XXVII - g
1953

copy 2

THE American Zionist

ABBA HILLEL SILVER
ANNIVERSARY ISSUE

EMANUEL NEUMANN

SILVER: HISTORY MAKER

SOLOMON B. FREEHOF

BURDENS FOR AMERICAN JEWRY

ABRAHAM J. HESCHEL

THE MOMENT AT SINAI

SALO W. BARON

THE COLD WAR AND JEWRY

ABBA HILLEL SILVER: Jewish Life and Destiny

ELIAS EPSTEIN: Israel's Turning Point?

BOOKS: On Buber and the Bible

THE TONGUE OF THE WISE: Moses Gaster

25¢
\$2.00
PER YEAR

FEBRUARY 5, 1953
VOLUME 43 NUMBER 7

PAMPHLET BINDER
Syracuse, N. Y.
Stockton, Calif.

The Tongue of the Wise

Messengers of Truth

A nation does not live only by the toil of its hands. It lives still more by the work of its brain and by the impulses of the heart. No one expects the whole of Jewry to settle now or within a measurable distance of time within the borders of the Holy Land, however widely they may be extended. Yet we expect from the settlement of a comparatively small portion of the Jews a complete emancipation of the spirit. A new possibility is to be given to the Jew to live again, and not to live in accordance with the standards and requirements of Western civilization, but to unfold his innate ethical and religious greatness in the land of his fathers, unfettered and unhampered.

The Jewish Commonwealth is to give the world a lead, not only in the new interpretation of ancient truths, but also in the practical application of the ancient laws, towards the solution of many of the social problems which so much oppress and darken the life of the inhabitants of Europe and America.

The conflict between labor and capital, which threatens to assume serious proportions; the relations between the governing classes and the submerged; the principle of education and of equal opportunities, of religious tolerance for the beliefs of others—these and many more which are simple catchwords among the Western nations have to obtain a different interpretation and different application in the home which is to be ruled, governed, and inspired by those principles and those traditions which make up part of the Jewish life and the Jewish faith.

Unless the Jews are purified from the dross of the Middle Ages which clings to them through oppression, persecution, and prejudice; unless the religious spirit is allowed to take a new flight, and unless the Jews feel themselves to be the messengers of God's truth, no gathering, no talking of Jewish nationality has any meaning, or will have any beneficial result either for the Jews or for the rest of the world.

The Jewish regathering is to be of great moment in the history of the emancipation and progress of mankind. Only from this point of view has Zionism a meaning and Judaism a justification.

MOSES GASTER: "Judaism—a National Religion" in *Zionism and the Jewish Future* (1916)

TABLE OF CONTENTS

FEBRUARY 5, 1953

THE TONGUE OF THE WISE:

MESSINGER OF TRUTH Moses Gaster 2

EDITORIALS:

A WHOLE MAN 3

SUSA TO MOSCOW 4

ARMS FOR THE LOVE OF ALLAH 4

ARTICLES:

ABBA HILLEL SILVER: HISTORY MAKER Emmanuel Neumann 5

JEWISH LIFE AND DESTINY Abba Hillel Silver 12

BURDENS FOR AMERICAN JEWRY Solomon B. Freehof 14

THE MOMENT AT SINAI Abraham Joshua Heschel 17

COLD WAR AND JEWRY Salo W. Baron 21

IS THIS ISRAEL'S TURNING POINT? Elias Epstein 24

BOOKS:

AT THE TURNING AND ISRAEL AND PALESTINE, by Martin Buber
Reviewed by Jacob B. Agus 28

THE OLD TESTAMENT: KEYSTONE OF HUMAN CULTURE by William A. Irwin
Reviewed by Solomon B. Freehof 30

MARVIN LOWENTHAL, Editor
HAROLD U. RIBALOW, Managing Editor

THE AMERICAN ZIONIST is published semi-monthly except July and August when published monthly by the Zionist Organization of America. All communications should be addressed to THE AMERICAN ZIONIST, 41 East 42nd Street, New York 17, N. Y. Subscription price, \$2.00, Canadian subscription, \$2.50, foreign subscription, \$3.00. Re-entered as second class matter, January 6, 1953 at the Post Office in New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

THE American Zionist

PUBLISHED BY THE ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA

A Whole Man

Abba Hillel Silver has now attained, and a grateful Jewish people are celebrating, his sixtieth birthday. The present issue of the *American Zionist* is therefore appropriately dedicated, as a modest tribute, to the man and his work. Its contents are devoted either to his decisive role in contemporary Jewish history or to those aspects of Jewish life, spiritual and social, which have been his profound concern.

Yet it is significant, and a clue to Dr. Silver's character and influence, that his life has not been encompassed by his Jewish activities alone. Or perhaps it would be truer to say that in his conception Judaism, rightly understood and practiced, must embrace the totality of a citizen's life. He presents the inspiring exemplar of a Jew who is a whole man.

As an American citizen, Dr. Silver has fought the good fight. He has been the untiring supporter of civil liberties and the advocate of social well-being in its broadest as well as most concrete sense. He was largely responsible for the formulation and adoption of Ohio's first unemployment-insurance bill. In the days when such a stand was hardly popular, he pleaded for that invaluable adjunct of a healthy labor movement, the "closed shop," and helped to make it respectable. He was conspicuously associated with the movement for equalizing the bargaining power of the worker through industry-wide organization, a movement which culminated in the creation of the C.I.O. He has been an unflinching tribune of the public interests in behalf of justice, mercy, and a righteous peace.

Nor in the Jewish scene has his role been confined to Zionism. Liberal Judaism in America owes much of the form and direction of its development to his intellectual guidance. In the pulpit, the school, and the congregation—no less than in the arena of Zionist politics or before the forum of the United Nations—he has been an embodiment of the vitalities with which generations of rabbis and teachers sustained our people through their centuries of tragedy and triumph.

The Jewish people have found in him an indomitable faith in the just God of Israel who will never permit His people to perish utterly, and in His redemptive

promise to return the captives in song to Zion. He has given witness to an Hassidic, an almost fierce, joy in serving this God and in being an instrument of His purpose. He has inculcated by example a compassionate love for the Jewish people, a belief in its potentialities, a zealous pride in the fruits of its law, learning, and lore. Again by example he has taught the virtue of endurance through thick and thin, of work without stint, of speaking the truth boldly, of never mistaking wishes for facts, of facing up to reality. Imbibing these lessons, the Jewish people have sustained him in turn. As he once put it in quite another context, it has been an instance of "the Ark carrying those who carry it."

Dr. Silver surely knows that with our birthday wishes, as with every birthday wish he has received, goes another heartfelt wish. He has fought the good fight, and a whole fight, but we venture to remind him: "There is no discharge in war." It was Koheleth who also said, "In the morning sow thy seed, and in the evening withhold not thy hand."

So, *ad meah shanah*—may he be granted a plentitude of years and strength!

Susa to Moscow

Many scholars claim that the events recorded in the Book of Esther, to be celebrated soon on Purim, never really happened. If so, the Book of Esther is one of the most remarkable pieces of historical fiction ever written. If it is not true history, it has become for the Jews typical history. If Haman never lived and plotted in Susa, he has been living and plotting in other capitals ever since. With ghastly regularity he has reappeared down the centuries under many names: no one, unfortunately, can doubt the reality of Antiochus, Titus, Torquemada, Chmielnicki, Pobiedonostsev, or Hitler. Susa, or "Shushan the palace," has in its time been transported, as though by black magic, to the Palatine Hill in Rome, to the Alhambra in Granada, to the Brown House in Munich—and now it has come to rest in the Kremlin.

The arrest of nine physicians in Moscow, six of them Jews, for alleged murder in behalf of a "Zionist plot," has launched a Soviet-wide press campaign against the Jews as "bourgeois nationalists" and "Zionist imperialists." In Hungary there have been mass deportations, and arrests of Jewish officials have taken place there and in East Germany. Some 360 Jews—out of a total of 2,800—have fled in terror from the latter satellite land. Obviously the ground is being laid across the vast range of the Soviet empire for the execution of a Haman design—this time against three million Jewish victims.

Because of the iron curtain, the ultimate motives for this resurgence of anti-Semitism in its modern homeland can only be conjectured. Perhaps all of the guesses so far advanced—the need for a scapegoat; the forging of a bond between Russia and Nazi-conditioned Germany, foreshadowing another Stalin-Hitler pact; the wooing of the Arab states—are correct. It hardly matters, for Jew-baiting needs no rational excuse.

And because of the same iron curtain, the world will never know the outcome until it is long too late. Entire ethnic minorities were done away with in the Crimea and along the Volga during the last war—without leaving a trace.

Purim is coming around again. But no Mordecai and no Esther are in sight.

Arms for the Love of Allah

Great Britain is supplying jet planes and other heavy arms to Egypt, Syria, and Lebanon. If not condoning this incitement to an armament race between the Arab

states and Israel—a race the latter does not desire and cannot afford—the United States has done nothing to prevent it. Such, in brief, is a state of affairs which can become ruinous to Israel and a disaster to the whole Middle East.

The situation is paradoxical—a diplomatic word meaning that the major Western powers figure that as long as their right hand knows what their left hand is doing, it is all right for the left hand to keep at it. On the one hand, Britain, France, and the United States have pledged themselves (in the tripartite agreement of May, 1950) to guarantee the status quo in the Middle East and to prevent aggression against any one of the states in that region. And on the other hand, Britain is now furnishing the latest, most lethal, and most costly weapons to the Arab nations who, as Ambassador Eban pointed out to our State Department, claim to be at war with Israel, maintain a blockade against Israel, refuse to negotiate a peace with Israel, and make no bones of their hostile intentions.

For what purpose is Egypt, as well as Syria and Lebanon, acquiring these deadly planes? So far as being employed in defense against possible Soviet aggression, Egypt and her partners have up till now refused to enter into any mutual security pact with the free world. The planes will scarcely be used for joy-rides over the Pyramids. Israel, in fact, has only too good reason to know against whom they will be piloted. And possibly the names of the ex-Nazi aces who will pilot them.

Nor can the menace be dissipated by a Solomonian decision to provide each nation in the Near East with an equal number of jets. Such a proposal smacks of the meat pies which a French baker truthfully claimed was half rabbit and half horse: the contents, that is to say, were made up from one rabbit and one horse.

The only sound solution is patent. America, Britain, and France, the three guarantors of peace in the Near East, must persuade or compel the Arab states to drop their belligerent stand and intentions against Israel, to come together with Israel in a mutually profitable agreement, and to enter—all of them as peaceful neighbors and allies—into a common security pact with the free peoples of the West. If that would prove to be too difficult, the sanest thing is to sell no arms whatever to the Arabs. Or is this too easy—and simple?

Besides protesting against the present behavior of Britain and the non-behavior of America, the American Zionist Council as well as the British Zionist Federation and other alarmed bodies of peace-loving Jews and Christians, are advocating one or the other of these wise and sane courses. Their voices should be strengthened.

Abba Hillel Silver: History Maker

by EMANUEL NEUMANN

1

A Boys' Club to a Man's Job

THE SIXTIETH ANNIVERSARY OF A GREAT LEADER is a festive occasion but not necessarily the most appropriate for a definitive appraisal of his life-work. In the case of Dr. Silver it is obviously too early—and too hazardous. Dr. Silver is in his prime, at the height of his powers, one of the most dynamic personalities of our generation; and experience has taught that any period of relative calm in his life may be but a lull in an eventful and often stormy career.

Moreover, a truly objective evaluation could only come from someone less involved and more detached than myself. My association with Dr. Silver goes back to childhood days and I could hardly escape a subjective tone or resist the lure of personal reminiscence.

Reviewing it in its entirety, I am struck by a certain wholeness or integrity about Silver's Zionist career. It began in the Herzl Zion Club, one of the earliest boys' groups in the history of American Zionism, formed in 1904, the year of Herzl's death. It met on the East Side and the meetings—at least its "literary programs"—were conducted in Hebrew. I joined a few years later, on a wintry Saturday evening, when the club was celebrating the Bar Mitzvah of the president. Its president then and its natural leader for years thereafter was Abba Silver. His was a firm rule, tempered always with a saving sense of humor. He was loved, admired and obeyed. His word at the end of a long debate had the ring of finality and was accepted without demur. The very quality of his voice brought conviction.

It was as a delegate of the Herzl Club that Silver, still a boy, attended his first convention of the Federation of American Zionists. Without precocity but with mature self-confidence, he addressed the convention, demanding greater financial support for the Zionist youth movement. He got little or no money but his appearance was a harbinger of a new and younger generation who were soon to claim their place in the movement and its leadership.

Then came an interruption—or what seemed like one—in Silver's Zionist life. He went to Cincinnati

to study at the University and train for the rabbinate at Hebrew Union College. With him went several other alumni of the Herzl Club. Many of us had unhappy forebodings about this move; for Hebrew Union College was reputed to be not only a nursery of Reformed Judaism, but a stronghold of anti-Zionism. To those who remonstrated with Silver, he replied somewhat jauntily that if Cincinnati was an anti-Zionist fortress, he and his friends would capture it from within.

The years passed and a new Silver emerged, whom we did not easily identify with the boy we had known. Elegant in dress, polished in manner, faultless in speech, he appeared to have undergone a transformation. He had shed the habits and manners, the accents of his earlier environment. He seemed "goyish." It all smacked of "assimilation."

But it soon became evident that the changes were external: they had not touched the core of the man—his inner spirit. The fires, kindled at the parental hearth and in the company of his youthful comrades, were not smothered but had been banked against the time when they were to burst into ardent flame. Before long he found his place in the galaxy of distinguished personalities gathered about Louis D. Brandeis, and he began to appear on Zionist platforms in many cities. His reputation as an orator grew, but his role in the councils of the movement were still modest. He was a loyal and disciplined follower of Brandeis.

IN 1920, the war against Germany having been won, a large delegation of American Zionists went to London, to the first international Zionist Conference in seven years. There a rift developed between the Weizmann and Brandeis forces. Our American delegation was divided, Silver standing firmly behind Brandeis. At this Conference Silver first attained international prominence. Though one of the youngest delegates—still in his twenties—he was called upon to address a great public meeting at the Royal Albert Hall, where he shared the platform with such established celebrities as Balfour and Weizmann, Max Nordau and Lord Cecil. He also addressed the closing session of the Conference, as spokesman for the American delegation pledging the continued support of American Zionism.

Dr. Neumann, a former president of the Zionist Organization of America and at present a member of the Jewish Agency and the World Zionist Executive, was a close collaborator of Dr. Silver in the forefront of the struggles he now describes. His article draws on material which will furnish the basis of a comprehensive book on the subject.

In the succeeding years of controversy between Brandeis and Weizmann, originally over the Keren Hayesod, Silver eventually found his way back to participation in the mass movement. He accepted Weizmann's leadership though he differed with him strongly from time to time on important questions of policy.

In 1939 Silver assumed the leadership of the United Palestine Appeal and of the United Jewish Appeal as well. In the same year he attended the Zionist Congress in Geneva when Europe and the world stood on the brink of the Second World War. It was shortly after the publication of the White Paper—the last and most deadly of a long series of policy pronouncements by the British Government. In Palestine the Yishuv was seething with indignation and the first stirrings of active rebellion and even the official leadership of the Yishuv had begun to promote illegal immigration.

IT WAS not, however, until the war had run half its course, and the ghastly rumors of the mass slaughter of European Jews had become accepted fact, that Silver's career entered upon its historic and heroic phase. During the first three years of the war he took no prominent part in Zionist political affairs, devoting himself assiduously and with success to the great fund-raising campaigns which were his immediate responsibility. But he could not suppress the authentic Zionist note and the Herzlian heritage which were part of his innermost self. Essentially he was concerned not with philanthropy but with statesmanship. He gradually converted the platform of the Appeal into a political forum, giving incisive and compelling expression to the Jewish demands for national freedom and a secure national existence on the ancestral soil; he grew increasingly outspoken and critical both of the statesmen of the world and of sundry Jewish organizations concerned with Jewish rights, but too weak and ineffective to influence the mighty forces at play.

Meanwhile, the Zionist movement had a greater awareness of its role than any other Jewish organization. With the approval of the World Executive, the American Zionist Emergency Council, representing all of the major parties, was established in New York in 1940 to undertake whatever steps appeared necessary, in view of the crisis. Slowly the Council got under way and initiated a number of activities—notably, the formation of the American Palestine Committee, numbering hundreds of United States senators, representatives, cabinet members, governors of States and influential personalities in all walks of life. Regular official contact was established with the State Department. Public meetings were organized and the first steps taken to secure the ear of the American press. It was

a brave beginning but far from that all-out effort some of us had hoped for and anticipated. Above all we had made no dent, not the slightest, upon the State Department and the White House. Roosevelt was at the height of his power and popularity. His sympathy and friendliness toward the Jews was beyond dispute; but for the Zionist cause he had little thought and less time. Actually we were moving in circles and getting—nowhere.

During Weizmann's second wartime visit to America in 1942, he suggested a reorganization of the Emergency Council and the drafting of Silver to its leadership. The latter had just returned from a successful tour in England and had won Weizmann's admiration both by his platform appearances and his dealings with British statesmen—and a warmer relationship developed between the two. However, Weizmann's plan met with resistance and nothing came of it at the time.

But the stage was being set for Silver's emergence into leadership. The necessary and inevitable political struggle preoccupied his mind and invested his speeches with increasing dignity and importance. The orator was ripening into the statesman. The climax of this development came on May 2, 1943 in a memorable address which he delivered before the National Conference of the United Palestine Appeal in Philadelphia. It was a turning point in the evolution of American Zionist policy. For the first time a leader of commanding importance dared to challenge not only the State Department but the attitude of President Roosevelt himself. Dr. Silver's speech was a mercilessly frank and honest analysis of our own weakness and the unfriendliness of the American Government, however veiled in polite and meaningless gestures. It was a clarion call for a new approach based upon political realism and militant action. It was a full-scale programmatic speech and stirred thoughtful Zionists who sensed in it something new—a revolutionary note!

They began to rally about him. Within a few weeks a self-constituted delegation called upon Dr. Silver and urged him to assume the direction of American Zionism. As a result of the steps initiated by his friends, he was invited to become the active head of the Zionist Emergency Council that summer, thus ushering in a new era of American Zionism—the era of political "activism."

A decisive test came within a few weeks, at the first session of the American Jewish Conference convened at the Hotel Waldorf-Astoria in New York. The principal and dramatic issue was a resolution endorsing the Zionist demand for a Jewish Commonwealth. Virtually all American Zionist groups had conducted their election campaign for delegates to the Conference on the

basis of this program. Yet, when confronted with the intransigent attitude of a small non-Zionist minority, some of the most prominent Zionist leaders wavered and sought a way out. On the plea of "unity," a compromise was in the making by which reference to Jewish statehood was to be eliminated from the resolution. Silver was incensed by what he regarded as an unwarranted retreat. Behind closed doors there was a brief but violent scene between him and some of his colleagues. He went before the Conference and delivered one of the most masterly addresses of his career. When the vote was taken, it resulted in an overwhelming victory. The Jewish Commonwealth resolution was carried with but four dissenting votes out of a total of the 502 delegates assembled.

SILVER is a born orator—one of the greatest of our generation—with all of the orator's gifts and techniques at his command. There are few in our time who can stir mass emotion so deeply, when he chooses to do so. But it has been one of Silver's minor misfortunes that his remarkable oratorical talents have tended to overshadow his higher qualities and superior gifts: his powers of analysis, political insight and statesmanship. If he had chosen a legal career he would easily have been one of the most brilliant advocates of the American Bar. When he took over the political leadership of the movement, however, he abandoned more and more the rabbinical manner and the emotional stimulus, in favor of closely woven argumentation and cogent appeals to reason.

If Dr. Silver neglected his personal affairs at the call of Zionism, he brought an even greater sacrifice by interrupting his scholarly pursuits. He was devoted to the world of letters and ideas and in his earlier years loved to immerse himself in research and philosophical speculation. He had produced important works distinguished by sound scholarship and yearned for the peace and quiet of his library, for his books and his unfinished manuscripts. This deprivation was perhaps the hardest to bear.

II

A Revolution in Policy

THE STORY of the great mobilization of American Jewry which followed, the prodigious effort to win American public opinion, the dramatic struggle to secure passage of a pro-Zionist resolution in the Congress of the United States, the conflict between Dr. Silver and President Roosevelt, and the pitched battle between the "Silver militants" and the "Wise moderates"—all that is a chapter too recent and familiar to

be detailed here. Dr. Silver had not underestimated the magnitude of the task he had undertaken or the strength of the powerful forces arrayed against him: the Arabs, the British, the U. S. State Department, the missionary circles, the oil interests and others. What he had underrated was the power of inertia within the Jewish camp and the iron grip which conventional ideas and established political traditions held upon the Zionist movement. He found that no revolutionary change could be brought about in the international arena without a revolutionary change on the internal front. He had to undergo profound changes of outlook himself and destroy many cherished illusions among his followers before he could strike out on new paths and in new directions.

Such radical revision of long-accepted viewpoints and habits of mind is a painful process, irritating and upsetting. And, it must be admitted that Silver was none too gentle with his critics and opponents. He was impatient. He could flay with his tongue and bear down opposition with crushing effect. He did not do this deliberately, out of any desire to hurt, but behaved like a general leading his army in desperate battle, with too much at stake to brook disobedience or insubordination. He acted impulsively at times, in disregard of the "human equation"—and repeatedly the "human equation" rebelled and backfired.

It had long been accepted orthodox doctrine that Zionist policy must continue to be based on a British orientation. But as time passed Silver was forced to the conclusion that this was an illusion: Britain would not return to her original pro-Zionist line in the face of Arab opposition unless she was compelled to do so by a force greater than Arab pressure.

THIS SUPERIOR force was America! Here again Silver realized earlier and more clearly than others the extent to which Britain was growing dependent upon American strength. He was therefore convinced that the key to Palestine's future lay in Washington, that this was the point upon which to concentrate all the strength, the influence, the pressure, we could muster.

But he also had no illusion about the difficulty and the dimensions of the task. Britain was America's closest ally. For many decades the policy makers of the State Department had regarded the Near East as a British sphere. They were prepared to extend and consolidate Britain's influence in the region even at the expense of France. They were certainly not prepared to override British policy in favor of the "vociferous Zionists" and their "quixotic plans" for a Jewish State.

Moreover, as we have seen, Silver was the first of

the Zionist leaders to shed his illusions about Roosevelt's demeanor toward the Zionist idea. With keen insight he came to realize sooner than others, that behind Roosevelt's suavity and charm, and despite his humanitarian friendliness for the Jews as people, there lay a deep-seated skepticism about Jewish Palestine and a cool indifference, which Silver described as an attitude of "uninvolved benignancy." Roosevelt was ready to listen but unwilling to act and firmly opposed any step which might involve him in difficulties with the Arab rulers. But to the Jewish masses of America and throughout the world, Roosevelt loomed as the great friend and champion of their people. How could such a friend oppose or ignore Jewish national aspirations? Not only was it difficult to accept such a painful thought—there was a strong psychological need to reject it. In a tragic hour and a hostile world there simply had to be a champion and protector. If it was not Stalin or Churchill, it had to be Roosevelt. This emotional dependence on Roosevelt was reinforced by eminently practical considerations. He might be re-elected, and he was re-elected for a fourth term. His would be the power to shape the postwar settlement. To cross him, to offend him, to alienate his affection, was to court disaster for the Zionist cause.

WHEN SILVER persisted in his attempt to force the passage of the Palestine Resolution through Congress after Roosevelt's re-election in November 1944, he was forced to resign as Chairman of the Emergency Council. He and his friends carried the issue to the American Jewish community; but it was not until Roosevelt's death in the Spring of the following year, and the revelation of his secret correspondence with Ibn Saud, that the tide turned and Silver was recalled to leadership through the pressure of public opinion. His judgment had been vindicated and his leadership more firmly established than before.

The struggle in Washington went on during the early part of the Truman Administration, but the going became easier as Truman gradually became convinced that the overwhelming majority of the Jewish citizens were now solidly behind the Zionist program. Truman was moreover a far less complex personality than his illustrious predecessor—less adroit and sophisticated, simpler and more straightforward. He accepted the Zionist line reluctantly and under pressure, at first, but having accepted it, he followed through honestly and firmly. In the end he found himself in direct conflict with Britain's Bevin. He did not shrink from the encounter, but supported by popular opinion, he stuck to his guns and forced the State Department to acquiesce in his pro-Zionist policy.

By this time Silver's sagacious policy of building up support in Republican as well as Democratic circles, and his skillful bi-partisan strategy was earning its reward. Taft and Dewey were equally outspoken and unhesitant in their backing of Zionist aspirations. The Republican Party as a whole was openly competing for Jewish support; and the attitude of millions of American citizens, roused and vocal, proved more potent than the prejudices and maneuvers of career diplomats and oil magnates.

Making the fullest allowance for Truman's gradual but genuine conversion to the Zionist cause, as well as the beneficial influence of some of his personal friends and supporters, the record leaves no room for doubt that he would never have gone as far as he did were it not for the constant pressure exerted upon his Administration and the prospect of wholesale defection from the Democratic Party.

III

The Political Offensive

THE WHOLE procedure represented a revolutionary change in Zionist policy and political technique. From Herzl's earliest diplomatic explorations down to the days of the Balfour Declaration and the Mandate, and Weizmann's latest efforts, political Zionism was political mostly in the sense that it pursued political objectives. It sought to achieve these objectives largely by diplomacy; and considering how few and doubtful were the cards in their hands, Zionist diplomats had played them skillfully and at times brilliantly. But in the final analysis, diplomacy, to be successful, must be backed by something more concrete and substantial than ideas, sentiments and remote potentialities. It is a game of give and take, and the would-be diplomat must have something of value to offer or withhold. He must be in a position to benefit his friends and inflict injury on his adversaries. Herzl had grasped this principle firmly, but lacked the counters with which to negotiate. The greatest diplomat our people had produced since Disraeli died of a broken heart—for lack of bargaining power.

Weizmann was more successful in the circumstances of the first World War. For all his personal charm, persuasiveness and skill, he would have failed like Herzl—but for the fact that Britain, hard-pressed in the struggle with Germany, was anxious to gain the wholehearted support of the Jewish people: in Russia on the one hand, and in America, on the other. The non-Jewish world regarded the Jews as a power to reckon with, and even exaggerated Jewish influence and Jewish unity. Britain's need of Jewish support furnished Zion-

ist diplomacy the element of strength and bargaining power which it required to back its moral appeal.

The circumstances of World War II were radically different. Jewry was destroyed in Central Europe and politically immobilized in Soviet Russia. Hitler carried out his program of extermination without effective opposition from any quarter. In the eyes of practical politicians he had demonstrated that Jewish power and influence were a myth. What was really crucial in the new circumstances was the fact that the Jews of the world were now perforce solidly arrayed with Britain as the leader of the democratic world in the war against Hitler. There was no need to woo the Jews, for they had no alternative. On the contrary, it was the Arabs who had to be wooed, for they could flirt with the Axis—as they did. Disaffected, they had to be appeased; loyal, they had to be rewarded. So overwhelmingly were the British convinced of the reality of Arab power and the complete loss of our bargaining position, that our cause in England became hopeless.

The official Zionist leadership realized the position and sought anxiously for new political leverage—but found none. The one hope was, of course, America. And Weizmann once went so far as to say—in a closed circle—that "the next Balfour Declaration" had to come from the United States.

But Weizmann's error, shared by a large part of the movement and most of the American Zionist leaders at the time, was to hope that effective American intervention for the solution of the Palestine problem could be brought about by nothing more compelling than a somewhat diffuse humanitarian sympathy for the Jewish plight.

THE ESSENCE of Silver's revolutionary approach lay in the new realism which he introduced. He came to perceive that diplomacy, unsupported by some form of power, degenerated into mere *shiddukh*—backstairs intercession—humiliating and futile. There was no other way but to recreate for Zionism the bargaining position it had lost, building it up out of such elements of strength as the Jewish people still possessed. Virtue did not suffice and weakness was no virtue. The chief positive elements in our position were two: first, the growing strength of the Yishuv, its ability to resist and its offensive power to strike; secondly the potential power of five million American Jews, if properly organized and led and if their collective strength was fearlessly employed. Activism—here and in Palestine!

The moment the war was won in Europe Silver favored full support for the resistance movement in Palestine. If the rebelliousness of the Arabs was a

factor, Jewish rebelliousness could be no less a factor, even more embarrassing to Britain in her international relations. Activism and resistance in Palestine had to be matched and supported by an equally aggressive and relentless policy in America—on the political plane. It meant abandonment of apologetic and defensive attitudes in favor of an "offensive spirit" sustained by striking power. The political offensive was to be directed in the first place against the British Government, but also against anti-Zionist influences entrenched in Washington. Both the British and American governments were to feel the full impact of an aroused and militant body of opinion comprised of millions of American citizens, Jews and Christians alike. Under Silver's leadership they did.

A classical example of this aggressive policy was the stand Silver took on the first postwar loan to Britain, about to be voted by the Congress of the United States. Inter-governmental loans, he argued, were not mere commercial transactions, but political measures to achieve political ends; and it was common practice for the lending power to exact political conditions. Should the representatives of the American taxpayer vote millions to be used by Britain in repressing the Yishuv and hunting down Jewish refugees in the Mediterranean? Shrewdly, he did not propose to defeat the loan but to delay its passage—which seemed a feasible objective. No more brilliant or effective stroke could have been devised. Had we pressed the issue with full force, it might possibly have brought Bevin to his knees. But even after years of political education, not all American Zionists were ready for so drastic a step. It was one of many opportunities we lost.

In the same vein Silver opposed any cooperation with the Anglo-American Committee of Inquiry. He correctly appraised it as but another delaying tactic designed to relieve the British and American governments from relentless pressure in Palestine and the United States, and personally he refused to testify before the Committee. After months of hearings, investigations, and more hearings, the Committee produced a report containing some positive recommendations, which Truman promptly approved. But Bevin raged and fumed. The American Government, he felt, was subservient to "New York Jews." More specifically, he meant—a rabbi from Cleveland. Unceremoniously he rejected the report. The outcome of this affair again vindicated Silver's judgment. The Anglo-American Committee was a fiasco. If it had served any purpose, it was to point up the paramount issue: could or could not a satisfactory settlement be achieved by diplomatic negotiation with the British?

That summer, 1946, saw the arrest of many leaders of the Yishuv in Palestine, including members of the Jewish Agency—and shortly thereafter a fresh attempt at diplomatic negotiation. A group of Agency members met in Paris, Silver being absent. Behind-the-scenes conversations were going on with Bevin in London. The British Government was proposing a round-table conference with Jews and Arabs. The bait for Jewish participation was an alleged willingness on the part of the British to entertain proposals for the partition of Palestine emanating from the Jewish Agency. Silver was furious over what he regarded as a political and tactical blunder—an untimely and futile gesture, undermining our own position. In protest he resigned from the Executive and prepared for a showdown at the forthcoming Zionist Congress.

As it happened, Foreign Secretary Bevin visited America that fall and Silver saw him on two occasions: the first, on his own initiative; the second, on the invitation of Mr. Bevin. The effect of these conversations was to convince Silver, more fully than before, that Bevin had no intention whatsoever of assenting to a Jewish State even in a minor part of Palestine and that the proposed round-table conference was another British maneuver. The coming Congress, he felt, would be decisive. Zionism was at the crossroads: it would either go on fighting or negotiate itself into defeat and surrender.

IT WAS indeed a fateful Congress, that winter of 1946, painful and dramatic. On one side were ranged the Weizmann forces, clinging to the hope of a negotiated settlement with Bevin on the basis of partition; on the other, the "activist" forces led by Silver and in part by Ben-Gurion. The Socialist Zionists, torn between their conflicting loyalties to Weizmann and their own leader, Ben-Gurion, divided and split. Silver was named to the key position of Chairman of the Political Committee, on which he had a bare majority. It was touch and go. The outcome of the Congress was in doubt until the very last session. When the vote on the resolutions was taken in the small hours of the morning, the atmosphere was tense and bitter. As usual, personal loyalties and antagonism came into play, as well as party rivalries and factional disputes. But the main issue remained clear: confidence or lack of confidence in the British and in the leadership which stood for continued cooperation with them. We were warned that failing a negotiated settlement with the British, the question would be thrown into the United Nations where we risked final and irretrievable defeat. The Congress took its courage in its hand, decided to disregard the warning and accept the challenge. Silver's policy won out; the die was cast.

IV

The United Nations—And After

SILVER'S VICTORY at the Congress of 1946 imposed upon him new tasks and burdens of unprecedented gravity. As head of the American Section of the Jewish Agency, he was now charged with the duty of organizing and directing the defense of the Zionist position in the forum of the United Nations. Bevin had made good his threat to refer the issue to the community of nations. In the spring of 1947 and again in the fall, the "Palestine Question" came before the General Assembly. Politically and internationally this was the court of last resort.

The responsibility for handling the Jewish case was a crushing one. But Silver rose to the new challenge. Without abandoning the technique of mass action and public pressure, he also resorted to the arts of the accomplished diplomat. Skillfully and sagaciously he sought to isolate Britain and the Arabs by building up a majority for Jewish independence out of widely disparate elements: the United States, the Soviet Bloc, the Catholic countries of Latin America, the British Dominions, and Western Europe. Silver's colleagues on the Agency Executive worked feverishly as a team at his side and under his direction. Every avenue of support was thoroughly explored. Every clue was meticulously checked and pursued. Not the smallest or the remotest of nations, but was contacted and wooed. Nothing was left to chance.

Even so, it was once more touch and go. Three days before the final vote in the Assembly of the United Nations we were just short of the required two-thirds majority to carry the Partition Resolution. Providentially Thanksgiving Day intervened, giving us a respite of twenty-four hours for the last supreme effort to corral the additional votes. By Saturday, the 29th of November, we had succeeded. For the first time in history the nations of the world, in council assembled, gave moral and legal sanction to the re-establishment of a Jewish State in Palestine. One by one we left the hall and drifted into the lobby. We were all overcome by emotion. I glanced at Silver and saw what I had never seen before—he wept!

The menace of Arab invasion and British sabotage threatened the implementation of the United Nations decision, which was to take final effect on the termination of the British Mandate, May 14, 1948. In March the American Government suddenly reversed its position and declared for an international trusteeship over Palestine in place of partition. Silver threw himself into the struggle all over again, sum-

moned a nationwide conference for political action in Washington, and resumed public pressure upon the President and the State Department. There followed a perilous period of behind-the-scenes negotiations. Representatives of the State Department offered a new plan of mediation if the proclamation of the Jewish State would be postponed. The offer of the State Department was coupled with dire threats if it was rejected. We believed that Ben-Gurion had every intention of proceeding with the proclamation of the State but we also knew that the leadership of the Yishuv and his own party were divided. What we did in New York would either strengthen his hands or weaken them. The Agency Executive in New York was similarly divided but we rallied behind Silver, drawing courage from his unshakeable resolution. The offer of the State Department, reputed to have come also from the President himself, was rejected—though the course smacked of defiance. To be more precise, we informed Ben-Gurion of our vote in favor of rejection, leaving the ultimate decision, as we felt we must, to the Yishuv itself.

The State was duly proclaimed; and for the moment, politics and diplomacy gave way to the test of war. The ultimately decisive victory of the cause was won on the field of battle, by the valor of the Yishuv and the sacrifice of its heroic youth. Without the War of Independence the Jewish State would not have arisen. But without the political victory at Flushing Meadow and the international sanction it conferred the War of Independence might never have been fought. On this point there can be no doubt about the verdict of history. Silver's resolute leadership, his vision and statesmanship, his militant and audacious policy, his over-all strategy and brilliantly executed tactics and the prodigious activity he unfolded—these were largely responsible for the triumphant outcome. That this victory was snatched from impending defeat, enhanced the magnitude of the historic achievement. He had moved and acted in the great tradition of Herzl and Weizmann: the achievement was perhaps greater than they had dared to hope for.

It is one of the tragic ironies of Zionist history that immediately following the greatest triumph of his career, another internal conflict forced Silver to resign his position of leadership. Its overt and surface cause was disagreement with the leadership of Israel over fund-raising activities in the United States. The real and deeper issue was the attitude of that leadership toward the Zionist movement in general and American Zionism in particular. Silver realized that the establishment of the State had by no means secured its future existence, and

he insisted upon a strong Zionist movement as its chief bulwark in the difficult years which he foresaw. Unless the State of Israel and its Government, created by the Zionist movement, reciprocated by placing their full strength and prestige behind the movement, both the movement and the State would suffer. And though the matter was belittled at the time, as of minor consequence, it became a burning issue which agitated the Zionist and Jewish world during the past few years.

In this too, Silver's judgment has been vindicated by the events. A change of heart has been taking place in Israel. Only a few months ago, the Knesset finally enacted a measure which, though not in the precise terms unanimously requested by the last Zionist Congress, granted official status to the organization. But more important, a significant change has been taking place in the personal attitude of leading members of the Israel Government—one expressive of a renewed desire to strengthen the Zionist movement and retrieve its commanding position in Jewish life.

AS CLOUDS gather again on Israel's horizon and as the international situation grows more tense and menacing than ever, one can only hope that Silver will not remain for long on the margin, but will be drawn back into the full tide of affairs. He has steadily refused and will perhaps continue to refuse to seek leadership once more. But neither Israel nor Zionism can afford to be deprived of his galvanizing force. His place in Jewish history is already secure—but another chapter is still to be written.

Whatever the future may have in store for him personally, there is a postscript to be added. The long and often fierce struggle waged under his leadership for the Zionist cause has yielded a by-product of inestimable value in itself—its permanent and tonic effect upon the Jewish community in this country. Silver had found American Jewry a slumbering giant: he roused the giant from his lethargy, made him conscious of his strength. To that extent the Jewish scene has been transformed. He taught us to stand up like men, to fight on our feet in the tradition of American freedom, without the paralyzing inhibitions of fear and inferiority. We dared. We risked open conflict with powerful forces and with men in the highest authority. We gained not only victory, but self-respect, a new awareness of our worth. If ever the time should come—and it may come soon—when we shall have to gird ourselves once more in defense of the Jewish position, we shall be more courageous, more confident and effective, and the better prepared, because of the lessons we have learned under Abba Hillel Silver.

Jewish Life and Destiny

by ABBA HILLEL SILVER

Judaism

JUDAISM IS CONCERNED WITH THE UNCHANGING needs of man and of society, the needs which take on new forms in new settings, but which remain fundamentally the same, the basic and perennial conflicts and adjustments in individual and collective lives. From Abraham and Moses to the last of the great and the wise teachers of our faith, there stretches an unbroken chain of spiritual continuity, changeless principles in mutable forms which were the fixed points of reference for each generation. Each generation faced the same problems: how to achieve freedom under the sovereignty of God, justice under the mandate of His law, and dignity in kinship with Him; how knowledge was to be made whole through the fear of God, and courage heightened through trust in Him; how brotherhood and peace could be covenanted in the sight of Him who is Father of all men and all nations.

Judaism has offered men the faith and the code sufficient and adequate to every age. Men have not heeded it. Jews have not heeded it. *Theirs* was the inadequacy, *theirs* the insufficiency. Many believed that mankind could dispense with Israel's faith and code, and could achieve freedom, justice, dignity, courage, brotherhood and peace without reference to God and the techniques of religion. But they achieved only dictatorship, slavery, littleness of stature, fear, hate and war. They put their hope not in spiritual conversion, not in moral regeneration but in a precipitous scientific and intellectual progress which has now hurled rider, horse and chariot alike into one bloody and ruinous tangle.

(1942)

Some say that the Jew survived because of his religion. We have no quarrel with them, for there is much truth in what they say. But we would remind them that it would be equally true to say that the Jewish religion survived because of the Jew. Had the Jews been made of weaker stuff, had they been incapable of converting the vision of a few inspired seers into the life-motif of a whole people, had they not been endowed by nature with the peculiar genius to translate

their faith into expressive and evolving laws and institutions, to keep it forever fresh and vigorous by pouring new concepts into old forms, and to adapt it ever anew to profounder insights and higher intuitions, had they been unwilling or unable to suffer long for an ideal, and had they failed to match the heroic quality of their faith by a corresponding quality in their own nature, both they and their religion would have perished. It was Judah Halevi who declared: "If there had been no Jews, there would have been no Torah."

It is of less moment now to determine who sustained whom, and how the intertwined strands of cause and effect can be separated, than to grasp fully the amazing fact that a long, unbroken covenanted relationship did exist between the people of Israel and the faith of Israel, that Israel from of old, athirst for life and immortality, evolved a faith which exalted life and emancipated it, and that this faith, in turn, through the long centuries, nurtured the life of Israel and fed its powers of survival. In a word it is important to understand the miracle of "The Ark carrying those who carry it."

(1941)

American Jewry

AMERICAN JEWS ARE AT LAST FINDING THEMSELVES under the necessity of doing that which Jews in the Old World have always had to do—consciously orienting themselves as Jews in a non-Jewish environment and realistically facing all the implications of their status as a minority group. . . . While some Jews are rather unnerved by this new experience and are unable to make an intelligent adjustment to it, the majority of our people are being helped by this keener awareness of their true position, to a fuller, franker and more dignified life as American Jews.

These American Jews are facing the future without any illusions, but certainly not without hope. The New World, for a time, made possible a pleasant sense of almost complete identification. That is no longer the case and in all probability will never be again. The Old World brand of anti-Semitism is here to stay—not forever, of course, but for a period long enough for all practical considerations. This is realism, not defeatism.

Dr. Abba Hillel Silver, in the course of his manifold activities, has produced three books which contain his views on a wide variety of Jewish themes—themes of interest to all conscious and aware Jews. The volumes are *MESSIANIC SPECULATIONS IN ISRAEL*, *THE WORLD CRISIS AND JEWISH SURVIVAL AND VISION AND VICTORY*. The selections here are culled from Dr. Silver's books, one of which, *VISION AND VICTORY*, contains his most memorable addresses.

. . . But much of what we now call the "good" and temperate anti-Semitism, in contrast to the killing and annihilationist kind, that which in happier times we used to call prejudice, will remain as a constant factor in our experience . . .

Zionism

WHAT IS REALLY MOVING US TOWARD PALESTINE, and why is our movement irresistible? Our sages say that two Arks led the Children of Israel through the wilderness on to the Promised Land: the Ark wherein lay the dead body of Joseph, and the Ark of the Covenant. Two Arks! The Ark of death and the Ark of faith!

Two million dead are leading us on today through the wilderness to Palestine! Our myriad martyred hosts in this last and greatest tragedy of our dispersion—they are leading us on. The horror and pathos and the crushing logic of their needless deaths—they are leading us on. Their bodies lie in unknown mass graves, but the Ark which enshrines their imperishable memories moves on before us. This vast ghostly company from the slaughter-pens of Warsaw, Cracow, and Lemberg now join up with the older companies of the last war from Galicia and the Ukraine, and from Kishinev and Bialistok of the earlier years, and with those tortured hosts of the foregoing generations—all the way back to the universal holocaust in the days of Chmielnicki, and with their brothers from other parts of Europe in almost every century and every land. It is their spirits which give us no rest, which admonish us against all vain illusions and false hopes. It is their innocent blood which will not be covered up, until out of their martyrdom a new life is born—the free and redeemed life of their people. . . .

And along with the Ark of Death there moves before us also the Ark of the Covenant—the Ark of Faith—our covenant with the future, our faith in our destiny, in ourselves and in the God of our Fathers who sleepeth not, nor slumbereth. "Exiles are never terminated and people are never freed except through faith."

(1943)

We shall have to continue our struggle for survival in the same way as we have had to do throughout the ages—with our own resources, however diminished, with our own unbroken will, our own unshaken confidence in our destiny, and with the help of God. The sins which are being visited upon our helpless refugees—wittingly or unwittingly—will return to plague the world. This is the unfailing law of moral retribution.

Corrupt and cursed indeed is a world that cannot give sanctuary to men fleeing from death!

We are confident that the inescapable logic of events will in due time make Palestine a Jewish State. For a shorter or a longer time this may be halted or retarded, but the rebirth of Israel as a nation in its historic home is as sure to come to pass as God's word never returns empty until it has accomplished that for which it was sent.

The inescapable logic of events! When all the doors of the world will be closed to our people, then the hand of destiny will force open the door of Palestine. And that hour is rapidly approaching.

(1943)

Israel

IF HISTORY IS ANY GUIDE, THE JEWS OF TODAY WHO will continue to live in other lands will, by and large, maintain the same attitude towards the State of Israel as their forefathers did. Theirs will be a most sympathetic relationship towards that land. They will materially help it to absorb as many Jews as will wish to go there or may have to go there. They will help to build up its cultural, scientific, and spiritual institutions, as well as its economic life so that it may become a land of which Jews everywhere can be proud. For the eyes of the world will be on the land of Israel to see what Jews, as a people, can accomplish on their own.

Israel will come to be again the non-political center of world Jewry. Pilgrims will go there as of old—and not merely the pious. There will be a free flow of manifold communications, of mutual stimulation, of give and take. Israel will again come to exercise a unifying and sustaining influence in Jewish life everywhere.

We shall remain one people, one historic community, as of old. But the Jews of Israel will be Israeli citizens and the Jews of the United States will be citizens of the United States, and similarly with Jews in other lands.

They will owe undivided allegiance to their respective countries and they will discharge loyally their full duties as citizens, as Jews have always done. But they will retain a special attachment to the land of Israel which will in no way interfere with their duties and obligations as citizens of their respective countries.

It was Voltaire who said that every cultured man should have two fatherlands—his own and France. In an even more profound sense, but equally non-political, it may be applied to the Jew and Israel. Israel will be the Sabbath in the life of our people when, according to a beautiful tradition, an additional soul is vouchsafed unto man.

(1948)

Burdens for American Judaism

by SOLOMON B. FREEHOF

IN THE NINETEENTH CENTURY, RABBINICAL REACTION to the American environment has been significantly varied. The Orthodox rabbinate in Europe was definitely deprecatory. In many of the legal responsa remarks are made indicating that there is no trustworthy learning in America, that documents, such as bills of divorce, which have come from America to Europe were full of errors, as they were expected to be. In fact, Yisroel Meir Kahan (the Chofetz Chayim) wrote a pamphlet ("Nid-eh Yisroel") expressing his anxiety that the Eastern European Jews emigrating to America would abandon all their traditions and the study of the Torah. The Orthodox rabbinate in general feared the influence of America upon Judaism. And the typical Orthodox father, when confronted with the religious rebellion of his children, would shrug his shoulders, sigh, and say, "What can you expect of America?"

The attitude of the early leaders of Reform was astonishingly different. When they had difficulties with the governments in the old world, as they frequently did, they would often voice the hope that America really could be counted on to "redress the balance of the old world." As a matter of fact, the master-builder of American Reform, Isaac Mayer Wise, was so confident about the future of Judaism in America that he said frequently that Reform Judaism would some day be the religion of all America, not only of the Jews. Both the Orthodox leaders and the Reform were partly mistaken and partly right. As a matter of fact, it would be well worthwhile to make a study of what precise advantages America has brought to all branches of Judaism and also what new difficulties. This discussion will confine itself to the question of what special difficulties confront every branch of Judaism in America and what, if anything, can be done to overcome them.

THE APPREHENSIONS of European Orthodoxy have proved to be fully justified. The story of the non-observance of Jewish law and ritual is a melancholy one. It always brings with it family tension or pathetic despair on the part of the older generation. There have been, of course, previous periods of non-observance of Jewish ritual but they had been overcome. In the time of Rabbeinu Tam (12th century) there was widespread

neglect of the Tefillin (cf. Tosfos to Shabbas 49a). Time and time again the rabbinate succeeded in re-winning the people to a stricter observance.

Can it succeed to a considerable degree in America, considering the widespread non-observance of almost every department of Jewish law and on every level of the population? As it confronts this task the Orthodox rabbinate carries a burden in America which it never had to carry before. In the past, whenever laws were not observed, the non-observers would admit that they were sinners; that the laws were laws and should be observed and that the rabbis had authority to interpret those laws. The Karaites who disputed the authority of the rabbis ceased to be Jews. They formed a different religion. All who considered themselves Jews accepted the authority of the rabbinate.

It is this basic assumption that the rabbis have legal authority which Orthodoxy has lost in America. This is a catastrophic loss for it goes to the very heart of Orthodoxy. Orthodoxy is primarily a legal system with a majestic claim of unbroken authority going back to Mount Sinai. But when the time has come that the majority of the people no longer accept that authority, the keystone has fallen from the arch. This loss of authority affects the law itself. Paradoxical as it may seem, Orthodox law was less burdensome when there was paramount rabbinical authority, not merely because the laws were resisted less or seemed more acceptable, but actually in the working out of the laws the authoritativeness of the rabbinical court made the laws themselves less difficult.

This can be seen in the laws of divorce. Laws which seem unbearable and unfair today were not at all unbearable and unfair in those days. To a modern non-Orthodox man or woman, it seems unfair that according to Jewish law a husband can divorce his wife but a wife cannot divorce her husband. But when Jewish law had authority she was virtually equal to him whatever the letter of the law said. All she needed to do was to convince the rabbi that her husband ought to divorce her.

"I am happy," wrote Dr. Freehof, "to join in honoring my dear friend and colleague, Abba Hillel Silver, on the occasion of his sixtieth birthday. An article on Judaism in America should be appropriate, for Dr. Silver's life work as a Rabbi is a vital part of his world view and of his special influence in the Zionist movement. His rabbinic and his Zionist leadership are each based upon thoughts and feelings which mutually modify one another and merge into unity." Dr. Freehof, of Rodef Shalom Temple in Pittsburgh, is one of the leading Reform rabbis in American life and the author of many important scholarly volumes.

The rabbi would tell him so and he would obey. When Jewish law had authority, the superior privileges of a man over a woman in this matter were merely technical and not actual; but nowadays when Orthodoxy has lost authority, such young men do not listen to the rabbis. The changing times have made tyrants of many worthless young men and Jewish law is put into the miserable position of maintaining their tyranny. Thus the loss of authority of the rabbinate in America makes Jewish law, contrary to its own intention, doubly burdensome and unfair.

The loss of authority has a wider historical implication than these human tragedies with which it can no longer cope. As long as the rabbinate had authority it would, by renewed efforts or through the influence of some new rabbinic personality, be able to restore neglected observances. But, with Orthodoxy in America having lost the main prop of its legal system—the authority vested in the law-givers—how can it possibly strengthen or restore itself? This central problem of Orthodoxy was not visualized even by the most pessimistic of the European rabbis who only saw the remedial dangers of ignorance and non-observance. They could not imagine that the authority itself would vanish almost entirely. How, then, can an authoritative legal system be reconstituted if legal authority has disappeared?

CONSERVATIVE JEWRY has been going through a building "boom" all over the country. Numerous new synagogue structures, large and often modernistic, have been erected. A favorite theme for the addresses given at building-fund meetings and at the dedications has been: America—its freedoms, its comradeships and its suitability as an environment for Jewish growth. The facts seem to confirm this confidence. Synagogues are growing in membership. The Conservative rabbinate is rising in status and in public influence. The Conservative laity is attaining more leadership in Jewish affairs. Yet, as Orthodoxy in America has to live without the strongest element in its system, namely, the legal authoritativeness, so Conservative Jewry, for all its growth, must admit that its central definition of Jewry is contrary to the actual facts of American Jewish life.

To Conservatism from the very beginning the nature of the Jewish community is the central element in its theology. The founders of Conservative Judaism were Zacharias Frankel, who was a liberal with regard to all historical studies and historical texts, and his co-worker, Heinrich Graetz, who was a radical in Biblical criticism. Both men, though liberal or radical in science, were Conservative with regard to Jewish ritual. They felt that the value of Jewish observances must not be judged entirely by past tradition as Orthodoxy said, nor by the

logic of certain doctrines as the Reformers said. What is permissible and what is essential in Jewish observance, prayerbook, kashrus, etc., must be judged primarily by the prevailing mood of the Jewish people. In other words, if the Jewish community treasures certain prayer-texts or observances, this is the fact which matters most. The Talmud occasionally directs disputing scholars as follows: "Puk chazi ma ama daber"; "Go forth and see what the people say" (b. Berachos 45a). This occasional test in the Talmud is raised to a general principle in Conservative Judaism. The Jewish people is not only the carrier of Judaism or its instrument; its changing moods are the sovereign test of what is Jewish and what is not. In other words, it is based upon the conviction that vox populi is, in truth, vox dei.

This test has a democratic persuasiveness but it rests on the assumption that it is possible to ascertain what the people want or believe. It was generally possible to ascertain this in Europe and in the environment in which Frankel and Graetz lived and worked. There were organized Jewish communities with official status. Its opinions could be very easily learned. It is, therefore, indispensable for Conservative Judaism to seek for an ascertainable Jewish opinion, and that means an organized Jewish community. Hence the effort of Conservative Jewry in America is constantly in the direction of organizing the Jewish community on the local and on the national level. It was only from a great leader of Conservative Judaism, Solomon Schechter, that the phrase could come, "Catholic Judaism," or "Catholic Israel." It was from the Conservative movement that Mordecai Kaplan's plan came for a separate "Jewish civilization" organized nationwide as integrated self-governing and disciplined Jewish communities.

Unfortunately, this indispensable sociological basis, the constant goal and effort of Conservatism, does not actually exist in America and is not likely to exist for some time. Every effort to organize Jewry on a nationwide basis breaks up on the first or on the second or at the latest on the third assembly. As for local Jewish communities as organized "kahals," the Jewish Community Councils, Jewish Boards of Education, can only function with the greatest of care and the minimum of control.

As an actual fact, there is no near prospect of the kind of organized Jewish community for which Conservatism longs and which is, for it, not merely a goal but an urgent necessity, since for it the "voice of Jewry" is the chief vehicle for the voice of God. As Orthodoxy in America lacks its legal essential, an accepted authority, so Conservatism lacks its social foundation, the united and vocal Jewish communal unity.

AT FIRST it seemed that America was the perfect environment for Reform Judaism. It was not merely that "non-Conformist" Judaism would be at home in a "non-Conformist" land. It was more than a question of observances or theology. It was primarily a question of mood and emotions. The mood of messianic optimism which Reform voiced in the early nineteenth century in Germany, the spirit of comradeship and hope which soon, alas, disappeared from the cradleland of Reform, seemed to be the permanent spirit of this new land. The air that Reform had breathed at its birth it found again in America. It was because of this confident spirit that Reform developed the way it did. Its chief emphasis in Scripture were those precepts which fitted in to the spirit of the times, the grand universalistic promises of a unified world. A favorite verse was from Isaiah, "My house shall be a house of prayer for all people." It was no longer necessary for Jews to build around themselves a wall of separating ritual and observance as Orthodoxy had insisted. The mood expressed in the will of Moses Sofer against any changes in the old Jewish garments or colloquial speech, or in the Hungarian Responsa against changes in synagogue architecture or procedure, seemed to the Reformers to be the ugly medieval remnants of a vanishing past. So when Reform, with its grand historic optimism came to America, it found here a land of confidence, hope and progress. Here its leaders pioneered in every movement which meant social progress and inter-group comradeship. The part played by the earlier generations of enthusiastic Reformers in helping weld bonds of brotherhood between various groups in America deserves much more attention and appreciation than it has hitherto received. At all events, this world optimism is an essential mood in Reform.

But who could have predicted that the optimistic spirit would have faded from the world, even indeed have subsided in America? Who could have known that we would have lived into a time in which faith in science itself has lessened and that the time would come when America would feel itself unsafe and in its terror endanger its own liberties? As Orthodoxy and Conservatism cannot find the bases of their respective doctrines in America, so it has come about that Reform too has lost the historic background for its essential spirit. What prospect then can there be for a vital Judaism in America, for an Orthodoxy without its authority, for a Conservatism without its community and for a Reform without its world hope?

IT is safe to assume that there will always be Orthodoxy in America, or for that matter, in any Jewish community of considerable size. There are always families

in which the chain of tradition is especially strong. There are always individuals who are happiest under religious discipline and who feel the need of the "authentic" and "authoritative." But can Orthodoxy grow much stronger in America? That depends on whether it will be possible to widen the area of popular acceptance of Jewish legal authority, whether more and more people will come to believe that the law as expressed in the Shulchan Aruch and in the later Codes is actually God's command and that the rabbis are its authoritative voice, the rulers by Divine authority ("Man Malchi? Rabbanan." "Who are the kings?—the Rabbis.") Without this basic faith the law becomes an unbearable burden which none will accept other than those who are trained into the habit of acceptance. How then can Orthodoxy grow?

It well may be that its best chance is in the plan for the revival of a Sanhedrin in Israel, a concept which most Orthodox leaders at present reject. If the Sanhedrin could be reestablished after the modern Jewish European catastrophe, a center of religious authority might arise which could have persuasiveness and even a majestic standing. For there surely needs to be a re-analysis of the status of the Jewish state in Jewish law. A Jewish king has special status and authority in Jewish law. Is it not obvious that a Jewish state likewise has a special status? In that case it well may be, or is at least theoretically conceivable, that in a Jewish state religious changes could occur within the framework of Orthodoxy which, outside of a Jewish state, could not occur without a break with Orthodoxy. If, for example, the State of Illinois declares in its law that as a husband may divorce a wife, so a wife may divorce a husband, both sexes being equal before the law, such a declaration of the woman's rights has no bearing upon Jewish law (any more than it has bearing upon Catholic law which does not recognize divorce at all). But if a Jewish state in Israel would declare that men and women are equal before the law, such a decision may well have status or achieve status in Orthodox Jewish law.

At all events, such changes in the direction of modernization brought about by a Jewish state, could only be assimilated into Orthodoxy if accepted by an authoritative Sanhedrin which could, if necessary, break with many exilic decisions. If such a Sanhedrin, influenced by a progressive Jewish state, could bring authoritative reform into Orthodoxy, Orthodoxy might well win thousands of people in America who have an appreciation and a reverence for the state and the people of the Republic of Israel. Other than that, there seems to be no way for a rapid recovery of the majestic authority of Jewish law.

THE EFFORT of Conservatism to contract in America the sociological basis which is indispensable for its theology, cannot have an early success. The historic Jewish communities have taken much longer to coalesce into unity than may, perhaps, be supposed. There were Jews in Spain for many centuries before Chasidai, and Jews in the Rhineland for many centuries before Rabben Gershom, and Jews in Poland for many centuries before Moses Isserles and Solomon Luria. But these were silent centuries with no learning that has left a trace and no institutions that became part of Jewish life. Why these centuries of silence in Jewish communities which became so creative and so self-characteristic in later years?

It is due to what must have happened in every great Jewry. It took centuries for the various elements coming from different lands, bringing with them different habits of thought and mood, to coalesce into an integrated Jewry. In the United States this process may be somewhat hurried along, speeded by cooperation in charity appeals, etc., but it cannot be hurried too fast. Any attempt to force it because of doctrinal presuppositions in the favor of unified communal government, will only tend to exasperate and divide. Yet the effort is in the right direction. Meantime, Conservatism grows, not because of its Conservative philosophy, but because of its Reform practice: family-seating, modern music, modified prayer-books, etc. In its willingness to accept changes in ritual, to seek new methods, Conservatism gains strength. In its essential struggle for Jewish unity, Conservative Jewry is on a rough and rocky road in America, but it is on the right road.

If America has no future as a free and creative and optimistic country, Reform has no future in it. If hatred increases so that the bridges built across historic chasms lead only into a wilderness, if it will become necessary for the people of Israel in America to withdraw from contact with their fellow citizens, if to protect our people and our faith we must build walls of seclusion through separating ceremonies and habits fulfilling the tragic verse of the Prophet:—"Go, my people, hide thyself in thy inner room. Close the door after thee until the storm doth pass" (Isaiah 26:20); if in a hate-filled America Jewish isolationism becomes a tragic necessity, then Reform Judaism is not the instrument to do that job and it has no future here.

What will the future actually be like? How far will the tension between Catholics and Protestants go? Will it reach as far as creating an atmosphere of religious fanaticism and hatred? How far will the international tensions reach into the mood of America? Will it create resentments so violent that any one different from the majority is immediately suspect? Predic-

tions are usually answered according to one's philosophy. But aside from long-range predictions, it may well be that precisely because this is no longer the day of radiant optimism, there is greater need for the buoyant mood in Judaism, for that branch of the Etz Chayim which reaches further outward and upward. Whatever the distant future may hold, Reform has a present function. Being the least bound by past Jewish law and the most moved by prophetic expansiveness, it is the branch of Judaism on which all must count to be creative, original and experimentally bold. If Reform cannot have that unquestioning messianic confidence which once it had, then at least in these darker days it can say as Maimonides said of the Messiah:—"Even though he lingereth, I hope in him."

IF JUDAISM were a supernal theological system, if its hope were with St. Augustine only in an ethereal City of God, it could scorn the logic of earthly events and hold on to beliefs even though they would appear to earthlings as absurd. But Judaism, being an earth-bound religion, must constantly accommodate itself to human and historical conditions. This it always was able to do and always did, some branches of Judaism more slowly than others, but all were able to adjust themselves.

Conservatism and Reform may declare that they are more apt instruments than Orthodoxy for adjustment. Yet the greatest and the most drastic adjustments occurred long before these modernist movements were formed. There never was as drastic an adjustment in Jewish life as the one which needed to be made when the Temple was destroyed and the entire Biblically-ordained system of sacrifices became impossible and a non-Biblical system of oral prayer had to be substituted for it. Even in more recent centuries, Jewish Orthodoxy in its own slow way, continued to adjust itself. The great rabbi of Salonika in the sixteenth century, Samuel de Medina, said:—"As times change, so the laws change."

If new modernist movements in Judaism had become necessary, it was due to the fact that with the piling up of thousands of precedents in the Jewish law the process of change in Orthodoxy had become more difficult while simultaneously, because of the revolutionary changes brought about by modern life, the need for change has become urgent. But now the traditional and the two modernist movements are in a problem situation where they all must face new circumstances. To grow and prosper, Orthodoxy must find new acceptance for its ancient authority. Conservatism must hasten the process of communal integration. And Reform must hold on to its basic mood, the old liberal belief in human progress, and continue to build upon faith in human decency.

The Moment at Sinai

by ABRAHAM JOSHUA HESCHEL

LITTLE IS RECORDED OR REMEMBERED EITHER ABOUT the life and character of Euclid or about the way in which his *Elements* came into being. The laws of his geometry are timeless, and the moment in which they first dawned upon the human mind seems to have no bearing upon their meaning and validity. Time and thought, act and content, author and teaching are not related to each other. In contrast, the words of the Bible are not suspended; they do not dangle in an air of timelessness. Here time and thought, act and content, author and teaching are profoundly related to each other. The Bible reflects its divine as well as its human authorship; expressed in the language of a particular age, it addresses itself to all ages; disclosed in particular acts, its content is everlasting. The word of God is in time and in eternity. It preceded the creation of the world, the beginning of time, and is given to us in the setting of time. It is therefore continually in need of new understanding.

The Bible is not a system of abstract ideas but a record of happenings in history. Indeed, some of the biblical maxims and principles may be found or could have been conceived elsewhere. Without parallel in the world are the events it tells about and the fact of taking these events as the points where God and man meet. Events rather than abstractions of the mind are the basic categories by which the biblical man lives; they are to his existence what axioms are to measuring and weighing. Man does not steal because of a timeless imperative but because he was told by God not to steal; the Sabbath is kept not because it is of timeless value—because it is good to rest—but because God commanded us to rest.

The God of the philosopher is a concept derived from abstract ideas; the God of the prophets is derived from acts and events. The root of Jewish faith is, therefore, not a comprehension of abstract principles but an inner attachment to those events; to believe is to remember, not merely to accept the truth of a set of dogmas. Our attachment is expressed by our way of celebrating them, by the weekly reading of the Pentateuch rather than by the recital of a creed. To ignore these events and to pay attention only to what Israel was taught in these events is like tearing out a piece of flesh from a living body.

AN AESTHETIC experience leaves behind the memory of a perception and enjoyment; a prophetic experience leaves behind the memory of a commitment, not only of a perception. Revelation was not an act of enjoyment. God spoke and man not only perceived but also accepted the will of God. Revelation lasts a moment, acceptance continues.

This, then, is given to us in Jewish tradition: not an idea of, but a commitment to, revelation. Our task is to examine our attitude to that commitment. Is there any meaning to our being loyal to events that happened more than two thousand years ago?

Biblical revelation must be understood as an event, not as a process. What is the difference between process and event? A process happens regularly, following a relatively permanent pattern; an event is extraordinary, irregular. A process may be continuous, steady, uniform; events happen, intermittently, occasionally. The term "continuous revelation" is as logical as the term "a round square." Processes are typical; events are unique. A process follows a law; events create a precedent. Nature is made up of processes—organic life, for example, may be described as consisting of the processes of birth, growth and decay; history consists primarily of events—what lends human, historical character to the life of Pericles or Aristotle are not the organic processes through which they went but the anomalous, surprising and unpredictable acts, achievements or events which distinguished them from other human beings.

The term event is a pseudonym for mystery. An event is a happening that cannot be reduced to a part of a process. It is something we can neither predict nor fully explain. To speak of events is to imply that there are happenings in the world that are beyond the reach of our explanations. What the consciousness of events implies, the belief in revelation claims explicitly, namely, that there is a voice of God in the world, not in heaven nor in any unknown sphere—that pleads with man to do His will.

What do we mean by "the world"? If we mean an ultimate, closed, fixed and self-sufficient system of phenomena behaving in accord with the laws known to us,

"Dr. Abba Hillel Silver is a man inspired by scholarship and insight, one of the very few Jews of our time who has made a lasting contribution to Jewish history"—was the tribute which accompanied Dr. Heschel's present article, a foretaste of a work on the philosophy of Judaism now engaging his pen. Abraham J. Heschel is associate professor of Jewish Ethics and Mysticism at the Jewish Theological Seminary, and author of THE EARTH IS THE LORD'S and MAN IS NOT ALONE.

then such a concept would exclude the possibility of admitting any super-mundane intervention or penetration by a voice not accounted for by these laws. Indeed, if the world as described by natural science is regarded as the ultimate, then there is no sense in searching for the divine which is by definition the ultimate. How could there be one ultimate within the other?

The claim of the Bible is absurd, unless we are ready to comprehend that the world as scrutinized and depicted by science is but a thin surface of undisclosed depths. Order is only one of the aspects of nature; its reality is a mystery given but not known. Countless relations that determine our life in history are neither known nor predictable. What history does with the laws of nature cannot be expressed by a law of nature.

Among many difficulties is this: There would have to be a leak, a flaw in the perfect mechanism of mind and matter to let the spirit of God penetrate its structure. To assume that the world for all its immense grandeur is a tiny cymbal in the hand of God, on which at certain times only one soul vibrates though all are struck; in other words: to assume that the entire complex of natural laws is transcended by the freedom of God, would presuppose the metaphysical understanding that the laws of nature are derived not from a blind necessity but from freedom, that the ultimate is not fate but God. Revelation is not an act of interfering with the normal course of natural events but the act of instilling a new creative moment into the course of natural events.

The chain of causality and of syllogistic reasoning, in which things and thoughts are fettered, is fixed in the space of endless possibilities like the tongue hanging in a silent bell. It is as if all the universe were fixed to a single point. In revelation the bell rings, and words vibrate through the world.

A PROCESS HAS NO FUTURE. It becomes obsolete and is always replaced by its own effects. We do not ponder about last year's snow. An event, on the other hand, retains its significance even after it has passed; it remains important because and regardless of its effects. Great events, just as great works of art, are significant in themselves. Our interest in them endures long after they are gone.

It is, indeed, one of the peculiar features of human existence that the past does not altogether vanish, that some events of hoary antiquity may hold us in their spell to this very day. Events which are dead, things which are gone, can neither be sensed nor told. Of course, not all events of the past survive or are worthy of survival. Much of the past must be discarded. An act to which

God is not a partner is like "chaff before the wind." To the ears of history there is no perfect past. History may be described as an attempt to overcome the dividing line between past and present, as an attempt to see the past in the present tense.

Such understanding of time is not peculiar to historians. It is shared unknowingly by all men and is essential to civilized living.

It is a supreme necessity for human beings to live in more or less durable and dependable relations to each other. There is a variety of such relations, as, for example, marriage, friendship, professional organizations and international conventions. With some exceptions such as those which grow out of parenthood, social relations are not given naturally; they do not originate in a process; they are initiated in an act or in an event at a definite moment of time. These relations can endure only if we remain loyal to the promise we have made or to the agreements into which we have entered. They collapse when our loyalty ceases.

The paradoxical nature of such loyalty is obvious. Why should a person be bound all of his life by what he did or said at one single moment of it? And yet civilized men have never failed to admit that their promise had some force to affect their future acts. People believe in the mortality of time; they claim that the past is dead for ever. Indeed, the moment in which a promise is made is quickly gone: gone from our calendar, gone from our clocks. And yet, we are willing to regard it as if it were immortal. In other words, we accept events that happened at moments gone by, as if those moments were still present, as if those events were happening now.

THE DECISIVE event in the spiritual history of our people was the act that occurred at Sinai. It had a twofold significance. One in opening up a new relationship of God to man, in engaging Him intimately to the people of Israel; and second in Israel's accepting that relationship, that engagement to God. It was an event to which both God and Israel were partners. God gave His word to the people, and the people gave its word of honor to God.

That word of honor was not given by one generation alone. All generations of Israel were present at Sinai. It was an event that happened at a particular time and also one that happened for all time. "Nor is it with you only that I make this sworn covenant, but with him who is not here with us this day as well as with him who stands here with us this day before the Lord our God." (Deut. 29:13-14)

It was an act of transcending the present, *history in reverse*: thinking of the future in the present tense. It was a prophetic foresight, for to be a prophet is to be ahead of other peoples' time, is to speak of the future in the present tense.

The contemporaries of Moses succeeded in transcending the present and committed subsequent generations to follow the word of God, because of their ability to think of life in terms of time.

They had no space, they had no land; all they had was time and the promise of a land. Their future depended upon God's loyalty to His own promise, and their loyalty to the prophetic events was the essence of their future.

Some of us may think: how unwise of our ancestors to have committed all future generations to a covenant with God. Yet the life of a historic people is not unlike the life of an individual. As we have seen, there is no civilized living without acts of entering upon social relations, and such acts imply the acceptance of a commitment, the making of a promise or the taking of a pledge. To enter into a relation with God the people had to accept a commitment.

Socrates taught us that a life without thinking is not worth living. Now, thinking is a noble effort, but the finest thinking may end in futility. In thinking man is left to himself; he may soar into astral space and proclaim the finest thoughts, yet what will be the echo and what its meaning for the soul?

The Bible taught us that life without commitment is not worth living; that thinking without roots will bear flowers but no fruits. Our commitment is to God, and our roots are in the prophetic events of Israel.

IN THE LIGHT of the Bible, history then is not a mere succession of *faits accomplis*, things done and no longer worth arguing against. In the eyes of God nothing is ever lost, the past is always present. Though events do not run according to a predestined plan, and though the ultimate goal can never be expressed in one word or in words at all, we believe that history as a whole has a meaning that transcends that of its parts. We must remember that God is involved in our doings, that meaning is given not only in the timeless but primarily in the timely, in that task given here and now. Great are man's possibilities. For time is but a little lower than eternity, and history is a drama in which both man and God have a stake. In its happenings we hear the voice as well as the silence of God.

The spirit of philosophy has often been characterized as the quest of values, as a search for that which is of

greatest value. What is the spirit of the Bible? Its concern is not with the abstract concept of disembodied values, detached from concrete existence. Its concern is with man and his relation to the will of God. The Bible is the quest for the righteous man, for a righteous people. "The Lord looks down from heaven upon the children of man, to see if there are any that act wisely, that seek after God. They have all gone astray, they are all alike corrupt; there is none that does good, no, not one." (Psalms 14:2-3)

To the discerning eye the incidents recorded in the Bible are episodes of one great drama: the quest of God for man; His search of man, and man's flight from Him.

Judaism is a way of thinking, not only a way of living. And this is one of its cardinal premises: The source of truth is not found in "a process for ever unfolded in the heart of man" but in unique events that happened at a particular moment in history. There are no substitutes for revelation, for prophetic events. Jewish thought is not guided by abstract ideas, by a generalized morality. At Sinai we have learned that spiritual values are not only aspirations in us but a response to a transcendent appeal addressed to us. Greek philosophy is concerned with values; Jewish thought dwells on *mitzvot*.

The mere attachment to events does not fully express the essence of Jewish living. Event is a formal category, describing the fact of pure happening. To speak of a pure event, of an event in and by itself, is to speak of an anticipated abstraction that exists nowhere except in the minds of some theologians. The movement of revelation must not be separated from the content of revelation. Loyalty to what was uttered in the event is as essential as the belief in the reality of the event. The event must be fulfilled, not only believed in. Revelation is the beginning, our deeds must continue, our lives must fulfill it.

Yet we must not idolize the moment or the event. The will of God is eternal, transcending all moments, all events, including acts of revelation. The significance of time depends upon what is done in time in relation to His will. The moment at Sinai depends for its fulfillment upon this present moment, upon all moments. Had Israel been disloyal subsequent to Sinai, that great moment would have been deprived of all meaning. The Tablets are broken whenever the Golden Calf is called into being. We believe that every hour is endowed with the power to lend meaning to or withhold meaning from—all other hours. No moment is as a moment able to bestow ultimate meaning upon all other moments. No moment is the absolute center of history. Time is a circle whose center is everywhere and whose periphery is nowhere.

Cold War and Jewry

by SALO W. BARON

THE IMPACT OF THE PRESENT INTERNATIONAL tensions on Jewish communal life and thought is often so imperceptible as to escape attention. There are people who still believe that even "hot wars" never basically affect the long-range ways of living and thinking of the masses, and that whatever effects are felt during the conflict soon wear off in the postwar periods. The phrase "wars settle nothing" was particularly popular during the 1930's. Although largely discredited now, this phrase still reflects the half-conscious ideas of many persons who, looking behind any war's outward manifestations into its fundamental causes, consider the ultimate outcome as a more or less automatic effect of these causes which would have occurred even if the war itself had never materialized.

In a recent paper on the "Impact of Wars on Religion" (*Political Science Quarterly*, Dec. 1952) the present writer has pointed out the fallacy of such generalizations. While reacting to basic social forces and often merely accelerating their maturation, wars have on many occasions tipped a tenuous balance and decisively influenced the subsequent course of history. This is no less true of cold wars. At bottom, cold wars are even more directly a reflection of the underlying social trends. But they too bring certain factors into swifter and more decisive play than would otherwise be the case, and also frequently tip the balance between opposing forces which, more or less of the same strength, might otherwise take a different turn.

In its latest phase, especially, the present cold war has placed the Jewish community on the defensive. The Prague trials, highlighting anti-Semitic and anti-Zionist trends within the Soviet orbit which had been gathering momentum during the last decade, have served, more than any other event of recent years, to focus the attention of the Jewish and non-Jewish public opinion on the danger of extinction threatening the Jews still living behind the Iron Curtain. And yet, the reaction of the world Jewish community is far from uniform. When one recalls the remarkable unanimity which ran through the cries of anguish heard throughout the Jewish world twenty years ago, after Hitler's rise to

power, the present response is not only relatively lukewarm but also utterly confused.

OF COURSE, there are differences between Hitler's and Stalin's brands of anti-Semitism. Nazi Jew-baiting carried with it the immutability and irrevocability of a natural law. No Jewish individual, not even a half-Jew or a quarter-Jew, could escape the taint imposed upon him by the "master race."

Stalin and his associates are far more discriminating. Jewish descent *per se* is not considered a crime. In the official propaganda during and after the Prague trials, the attack was always qualified by some such adjective as "bourgeois Jew" or "Zionist Jew." These terms purported to convey the idea that some other Jews might prove to be acceptable Communists.

Although one must not underrate this distinction, the menace of the present Soviet policies to the Jewish people is no less frightening. Far less violent in form though it may be, its enduring effects may prove quite as devastating. To begin with, Stalin and his satellites now rule over a Jewish population of more than 2,500,000, living in an area extending from the Oder to the Pacific and inhabited by nearly forty percent of the human race. Twenty years ago, Hitler ruled only over some 500,000 Jews, inhabiting a relatively small country of some sixty million souls. The Nazi anti-Semitic ideology, while effective domestically, and even helpful in sowing internal discord among Germany's European neighbors, could serve as but a minor vehicle in Germany's march to world domination. In fact, it probably lost for the Reich as many (or more) influential friends as it secured. Stalin's anti-Jewish assault is now primarily geared to Soviet propaganda in both Eastern Germany and the Middle East. By appealing to the undying Nazi heritage of large segments of the German people, it hopes to strengthen the anti-Western forces in both German republics, and ultimately to neutralize the much-dreaded participation of Germany's armed might in the Atlantic alliance. At the same time it endeavors to win the entire Arab world over to the Soviet side. With the growing inner tensions in the Arab countries, nurtured by extravagant nationalism as well as the unspeakable poverty of the masses, the Communist appeal

Dr. Baron is professor of Jewish History at Columbia University and the author of the classic A SOCIAL AND RELIGIOUS HISTORY OF THE JEWS. In submitting the present article, he wrote: "I should very much like to pay a tribute to Dr. Abba Hillel Silver, a leader in American Judaism, who has always been keenly attuned to historic changes in the Jewish community."

combining ardent anti-Zionism with the preaching of social revolution has proved all too attractive. The Kremlin rulers know that they are playing for very high stakes in seeking to bring the Middle East with its inexhaustible oil reserves under Soviet control. To serve this purpose they think nothing of victimizing not only the new state of Israel but also the entire Jewish people.

Most important, the Nazi ideology, based upon the doctrine of racial superiority and idolization of the German state, was not a universalist credo which could be adopted everywhere else without grave alterations. Certainly, the "inferior" races, numerically the majority of mankind, could not fail to resent bitterly the Nazi doctrines, and were able, at best, to enter with them into a temporary "marriage of convenience," as did the Japanese during the brief interlude of the Axis. Communism, on the other hand, has already proved, in the thirty-five years of its power, to be a pliable instrument for universal application, and has appealed with equal force to the colonial peoples and to the disgruntled intellectuals in the West. In fact, Communism has grown into a major world religion menacing the survival of all the older religions and societies. If imbedded as an article of faith in that new religion, anti-Semitism could indeed become a world menace of unprecedented scope.

THE AMBIGUITY of the Jewish reaction to that menace has, therefore, most serious implications. A great many Jews, even Jewish communal agencies, are largely content with a smug "I told you so"—an attitude which they do not clearly articulate but which apparently acts as a satisfactory substitute for a positive forthright program. Those liberals, who had never been fellow-travellers before, find in the new developments a confirmation of their reiterated assertions that totalitarianism as such must in the end prove antagonistic to Jewish survival. They readily forget that only a few years ago, when the Fascist menace loomed largest, they had lent a willing ear to Communist exhortations that the Jewish question was only part and parcel of larger social conflicts and hence, that only an alliance of all anti-Fascist forces could help the Jews to weather the storm. Now, they counsel substantially the same procedure, only with the inverted sign that the struggle must be directed against all totalitarian movements, and advocate a complete and unequivocal alliance of the entire Jewish people with the western coalition. They disregard the millennia of historic experience in which the Jewish people had often managed to survive only because, however tempting the conditions were at certain critical moments, it refused to throw all of its support behind one side in a divided world. In any case, there are many specifically Jewish aspects to this

struggle which could never be resolved by such an all-out alliance, since the western coalition could not reciprocate by casting its lot entirely with the Jewish side.

Some members of the Jewish community, particularly those of its leaders who are deeply engrossed in the struggle for Jewish rights and a defense against anti-Semitic accusations, cannot quite conceal their satisfaction over the decisive way in which the old anti-Semitic identification of all Jews with Communism has now been exploded. The more anti-Semitic the Communists prove to be, these leaders seem to feel, the easier it will be to convince the non-Jewish public that the occasional Jewish members of the Party had always been nothing but misguided individuals belonging to a tiny minority of their people. In their virtually overriding concern with public relations these men fail to perceive the perfect futility of such pyrrhic victories. They should long have learned from experience that anti-Semites, indeed all "antis," are never short of arguments, real or fictitious, and that if a social situation favors hostility to minorities, or particularly to Jews, no amount of rational argumentation, however persuasive to the unprejudiced, would in any way stem the rising tide of bigotry and intolerance.

EXTREME ZIONISTS, on the other hand, see in this evolution a confirmation of their oft-reiterated view that anti-Semitism, more or less rabid, is a necessary and eternal accompaniment of Jewish life in exile. In their basic denial of Jewish survival in the galut, they now claim to have found additional and, in some respects, decisive testimony. Was not the Soviet Union a short time ago the only country in the world which had outlawed anti-Semitism? Was it not the only state or rather federation of states where a man accused of calling a fellow-worker "dirty Jew" could be, and at times was, condemned to prison for several years? More significantly still, in the early months of the Revolution Lenin himself had delivered an eloquent address, broadcast to all the peoples of the Soviet Union and frequently rebroadcast thereafter, in which he emphasized that anti-Semitism was a counter-revolutionary crime, undermining the very basis of the Soviets' revolutionary achievement. And yet now, barely three decades later, Slansky was being made to confess that:

I deliberately shielded them [the national bourgeois Zionist organizations] by abusing the campaign against so-called anti-Semitism. By proposing that a big campaign be waged against anti-Semitism, by magnifying the danger of anti-Semitism, and by proposing various measures against anti-Semitism—such as the writing of articles, the publication of pamphlets, the holding of lectures, and so forth—I criminally prevented the waging of a campaign against Zionism and the revelation

of the hostile character of Zionist ideology, and the unmasking of the hostile activity of Zionists and Zionist organizations.

In other words, the very struggle against anti-Semitism which was real, indeed imperative, under the conditions prevailing in postwar Czechoslovakia which had just emerged from several years of Nazi occupation, could be twisted into a camouflage of some altogether imaginary pro-Zionist activities. If then, argue some extremist "deniers of exile," even the Soviet Union had so quickly completed the whole circle from a radical repudiation of anti-Semitism to its encouragement and more or less public espousal, which Jewish community in the dispersion can feel secure?

Apart from these ideological deterrents, the general world situation and certain recent domestic developments in the United States help explain the relatively tempered reaction of Jewish communal leadership and still more of the ordinary Jewish citizen. In our divided world, any attack on the Soviet Union and its satellites, is not only stamped by Communist propaganda the world over as "warmongering," but it allies the attacker even against his will with the western coalition. The Jewish people as such, dispersed over the whole globe, is naturally enough reluctant to be drawn into the struggle between these world powers. Like India, Pakistan or the Arab nations, the Jews may reason that somehow, sooner or later, they too will be drawn into the vortex of this world conflict. But they are doubly reluctant to hasten that day, when they remember the lessons of their entire history that their very survival sometimes depended on their not having aligned themselves exclusively with one side of clashing imperialisms or world outlooks. They may even recall the reasoning of an early medieval homilist who claimed that God had divided the world between Edom and Ishmael (Christianity and Islam) only "in order to preserve Israel" (*Seder Eliyahu rabbah*, xx). At the same time the Jews know, of course, that they cannot remain quiescent in the face of endless communist provocations. They also realize that their whole religious heritage, the achievement of the millennial ethics, is facing one of the most dangerous assaults. To remain passive is impossible; to raise one's voice, be it on the Jewish issue alone, makes one immediately a partisan in the imperial struggle. That is why Jewish public opinion seems so bewildered and speaks with so many tongues.

IN THE United States, the reactions of the Jewish community have been further colored by the spreading menace of McCarthyism. Reluctant to join this indiscriminate pursuit of everything smacking, however remotely, of communist ideology, many progressive Jew-

ish leaders feel hampered in giving vent to their anger over Soviet anti-Semitism, lest they be suspected of such collusion. So dear is to them, and rightly so, the struggle for the Four Freedoms within America, that they do not wish to join, however indirectly, the ruthless campaign for the suppression of all independent, unregimented thinking under the guise of anti-Communism.

Such are the deep perplexities confronting the Jewish communities throughout the western world, and particularly in the United States. These perplexities, are indeed, to a large extent, a reflection of the "split" communal personality of the Jew in the Emancipation era. After all, most western Jews today are not exclusively or even primarily Jews, as their ancestors had been through twenty-five centuries of Exile from Ezekiel to Mendelssohn, but rather primarily Americans or Englishmen, Canadians or Frenchmen, Argentinians or Russians. Not only the man on the street, but also the Jewish communal leader or intellectual spokesman, acts and thinks primarily as member of the larger national entity amidst which he lives. He normally reacts to the great dangers menacing his particular country as do most of his fellow-citizens of other faiths.

Of course, as the first prospective victim, the Jew is more sensitive to the menace of anti-Semitism not only to himself, but also to the basic traditions of western democracy. Having been in the front line of attack during the Nazi period, he can again raise his voice in warning that an attack on the Jew is merely a spearhead of an all-out attack on the fundamental values of the entire Judeo-Christian tradition. However, this time his fellow citizens of other faiths are much less in need of such a warning because, even without Soviet anti-Semitism, they realize that the powerful combination of communist ideology and Soviet imperialism is the greatest menace to the survival of their civilization.

WHAT THEN can Jewish leadership do to counteract that confusion? This is not the place to discuss comprehensive, ultimate solutions. There exists, indeed, no simple, and certainly no single remedy. However, it appears that one of the answers to the challenge of our age is a renewed emphasis on the basic teachings of the Jewish heritage. This does not mean sheer escapism and turning one's back on the staggering problems of the outside world. On the contrary, it means that, however enormous the difficulties, Jews must for idealistic as well as practical reasons, try to strengthen the hand of the United Nations and those other international agencies which hold out a promise of peace. Without falling for the "phony" peace propaganda emanating from the Soviet camp, nor, on the other hand, simply dismissing all peace talk as utopian, they must con-

stantly remember that it no longer suffices for them to pray, as they have done ever since Jeremiah, for the welfare of the country in which they live. Some four hundred years ago the distinguished historian, Azariah de' Rossi explained that "at a time like this, when our sins have caused our dispersion to the four quarters of the world, we also have to implore Heaven to grant peace to the whole world, that no people should raise arms against another" (*Meor Enayim*, ed. by D. Cassel, p. 446). This is far more true today in our wholly interdependent world when a third world war might spell utter ruin even to victors. Nor is it enough to pray for peace. As politically active citizens, which their ancestors in De' Rossi's day were not, Jews must also act in behalf of peace, though admittedly not of peace at any price.

Return to the Jewish heritage is even more imperative from the standpoint of Jewish communal life. Precisely because the Jewish people is facing such complex and in many ways unpredictable dangers, it is doubly important to strengthen its internal forces of resistance. Any communicable disease, physicians often contend, can be combated not only by fighting the germs of that malady but also by strengthening the resistance of the body under attack. Jews can do very little about fighting anti-Semitism in general. Jew-baiting has long been recognized as a disease of Gentile nations, and only the Gentile nations can stave it off effectively. The Jews are even more helpless in combating the Soviet brand of anti-Semitism both because of the overwhelming power of the communist propaganda machine backed by a totalitarian state, and because they can scarcely communicate with their coreligionists behind the Iron Curtain. But they certainly can go on strengthening the morale of their own people. They can and ought to devote far more energy than heretofore to grappling with the fundamental issues raised by the new menace. Turning away from the relatively petty internal squabbles, such as have characterized the recent breakup of the NCRAC membership, the leaders must try to grasp the full meaning of the new status of their people in the emergent world situation, and then translate it to their own members and to their non-Jewish neighbors.

Only a Jewish community cognizant of its millennial tradition, determined to weather whatever storms it might encounter in its historic procession, equipped with a staunch will to survive under all circumstances, and constantly refining the tools for such survival which have been forged in the crucible of untold sufferings throughout generations—only such a community will be able to confront the new challenge with deep concern, but also with perfect assurance concerning the ultimate outcome.

Is This Israel's Turning Point?

by ELIAS M. EPSTEIN

FOR THE FIRST TIME IN THE STATE OF ISRAEL, a government has formed together with the General Zionists or center party. Its ministers occupy an impressive place in the cabinet, numerically and qualitatively. It is the partner of Mapai, the largest party in the Knesset, with whom its agreement formed the basis of the broadest coalition secured since statehood was achieved. The new government commands almost three-quarters of the parliamentary votes.

From the inception of Israel's independence, the General Zionists assumed a critical attitude to the dominant force in the nation's political and economic life, namely, the Labor Party and the ramified Histadrut Ovdim. Without hostility to the workers, who have always been represented in their ranks, the General Zionists claimed that the orbit of Jewish life embraced more than a class-conscious struggle for the ascendancy of the so-called proletariat; that individualism—a characteristic of Jews—is not an unmixed evil, but is responsible for much good; and that in the fashioning of the sovereign state, all Jews must play their part, irrespective of their philosophy, calling, or class. Moreover, the General Zionists emphasized the indispensable cooperation of World Jewry in the upbuilding of Israel, and stressed that Jews abroad belonged by nature and habit of thought, by experience and qualifications, largely to what may be called without ignominy the middle class—the element which binds the economy of a country together and which instinctively seeks a realistic approach to the greatest good for the greatest number.

As a small party of seven members in the first Knesset, the General Zionists began to outline a policy divergent from the high-minded, but impracticable welfare State based on the primacy of labor, which they knew one could ill-afford at this stage in Israel's history. In economics, with which they were familiar as builders of industry, of individualist agriculture, and of commerce and handicrafts, they warned against a doctrinaire atti-

Mr. Epstein, formerly director of the overseas department of the Keren Kayemet, is now a free-lance publicist for the Jewish National Fund in Israel. He has contributed to Jewish periodicals all over the world and is an astute observer of the Israel political scene.

tude. Respecting distribution, they doubted the efficacy of extensive controls liable to overwhelm the intricate machinery of marketing and production. On national issues they pressed for a state and not a party educational system, a non-political civil service, a national health service instead of party sick funds, and the like.

They were met, unfortunately, with derision, denounced as the party of "big business" and petty interest, and the "enemy of the worker"—though most "capitalists" in Israel work at least as hard as their employees. Zionists abroad, for psychological rather than other reasons, had wanted to back the powerful Labor Party with whose comprehensive program of works and endeavor they were made more familiar. This weakened the General Zionists in Israel. But as the ambitious plans of Labor were put into execution, the public gradually experienced the effects of the wide gap between promise and fulfillment. At the municipal elections they had an opportunity to express themselves, and the issue became frankly national rather than local. The voters swept the General Zionists into the position of the second largest party in the country; they received almost as many votes as Mapai.

Many people believed that the victory was a "fluke" or only a passing manifestation of disappointment, and the General Zionists remained outside the coalition government. But at the second Knesset elections, they were again the recipient of a huge vote of confidence. They obtained 23 seats, thus constituting the second largest of the parties not only in the popular count but in the parliament.

SINCE THEN there has been a stiff tug-of-war between Mapai and the Center group. For a time, in reaction to the opposition's criticism, Mapai intensified its own remedies for a situation which began to become economically more ominous. Controls were extended into many phases of daily life. The government allotted all raw materials, it distributed the main finished products, and above all it directed the receipt and expenditure of foreign currency, essential to life. Gradually, however, both in Israel, and to an increasing extent abroad, it was realized that the malady which lowered the value of the Israel pound, which frightened investors upon whom so much depended, which led to emigration and restricted immigration, which did not benefit the ordinary wage-earner and which impoverished the middle class, could not be halted by these means. An attempt was made to relax controls, to attract capital, to ease restrictions, to adapt conditions to a western aliyah. Pourparlers began between the Premier and the head of the General Zionists, with a view to the latter joining the government. But the indispensable conditions for such

cooperation were not easily created. As the leading opposition party, the custodian of a mounting confidence expressed by increasing membership, the General Zionists could not accept responsibility without a fair opportunity to implement their policy. Twice the negotiations broke down, but eventually the persistence of Mr. Ben-Gurion, and the accommodation of Mr. Bernstein and his colleagues, achieved the desired purpose.

Other factors also had their effect. The international scene darkened. There has been a distinct shift in influence and policy among some of the great powers, in whose shadow small states must live. The succession of General Eisenhower to the Presidency of the United States made a deep impression on the government and people of Israel. It portended the possibility of a modification of American foreign policy, if only in degree. It was definitely a move towards the Right. Devastating in its effects was the Prague trial, with its plain manifestation of a rebuff (and worse) from the Soviet zone of influence, to Zionist aspirations and Israel's interests, and indeed Jewish welfare. The repercussions of this revelation have been far-reaching upon Mapai and Mapam, and, in another sense, upon the General Zionists.

Mapai saw that it cannot hope to bridge the ever-widening gulf dividing it from its former comrades; Mapam was torn by internal dissension, and with great difficulty, if at all, it will remain intact. The General Zionists felt more than ever the incompatibility of voting in the opposition together with Mapam against the government of the day. The Prague convictions, after a staged spectacle, lit up luridly the sinister forces lying in wait for "fellow-travelers." But vivid as was this warning in the sphere of world relationships, it was even more searching and illuminating in respect to the internal complexion of Israel nationalism. The vexed question of Socialism and Zionism, as contrasted with Socialism or Zionism, posed itself ruthlessly. Mr. Ben-Gurion and his colleagues were uncompromising and unhesitant in their reaction, which found thorough approval from the General Zionist benches.

The revulsion of public opinion to the exposed Cominform cleared the air, and it may well be that Prague has done more to discredit Communism and its sympathizers than all the propaganda of its opponents.

ABOUT THE same time a change occurred in respect to the relations of the Mapai leadership with the large Zionist constituency in the United States and elsewhere. The Zionist Organization of America, at its last convention, reverted to its friendly relationship with the General Zionists of Israel, reasserted the need for a

strong World Zionist Organization, and underlined the desirability of greater influence of Zionists abroad on Israel affairs so far as the latter affected their own activity. The bill for granting the World Zionist Organization a special status was passed by the Knesset, and there was an end to references in high quarters questioning the contribution and value of the Zionist Organization abroad.

Of more immediate consequence was the effort undertaken by the government to create conditions in greater conformity with the needs of a western aliyah. Departments and committees were set up to deal specifically, for example, with housing for English-speaking immigrants, and to render more attractive even temporary engagements of skilled personnel. These developments were bound to lead to a greater approximation of viewpoint between Labor and the center party of the General Zionists. In other words, Mapai had slowly and partially been drawing nearer to the platform advocated by the General Zionists (and the Progressives). As therefore the economic and internal political situation worsened, the road to a full alliance became both open and imperative.

It would no doubt be unfair to read too much into the published text of the government program based on this agreement, as presented to the Knesset by the Premier. All governments and parties are apt to insert among their declaratory intentions the absolute ideal.

However, the new program is in a very true sense a "Bill of Rights," which, while not covering all the objectives of the General Zionists, comprehends a large measure of their policy. In respect to economic administration, while admitting the necessity of a minimum control over essential articles in short supply, the rule will be that "all unnecessary and ineffective controls will be abolished." This has given satisfaction to all but the extremists. The question as to which restrictions are superfluous or unfeasible is now being probed. Nothing has irritated people so much as the pettifoggery interference with trade, production and marketing, which has not produced real egalitarianism, (surely Utopian) but has rather hampered initiative and enterprise. Yet no one believes that all control over scarce commodities can be abolished overnight.

Foreign currency, a precious necessity, is to be concentrated on development works and not dissipated on current expenditures. Only in this way can one prepare the ground for an increased output, itself indispensable. We must produce or perish. The budget is to be balanced, and economy introduced by retrenchment of personnel, which will be facilitated by the abandonment of

overmuch supervision. Steps will be speeded in the attempt to stabilize the Israel pound. This is bound up naturally with the control of foreign exchange. The General Zionists have urged that there is no longer any benefit in the artificial restriction of exchange transactions, and that the free flow of dollars and other hard currency will help and not injure the pound. Certain Mapai thinkers have adopted this view. It is now being studied intensively in the light of the knowledge accessible to the government. This is obviously a key to many other ramifications of policy. If dollars can become available freely, production and export are likely to be stimulated in order to obtain them. With such dollars, raw materials of which we are starved can be bought and thus the wheel of output, revenue, investment, and further output, will come full circle—instead of the previous spiral of decreased exports, decline of Israel currency, higher wages, taxation and prices, and still lower production.

THE NEW GOVERNMENT expects to remain in office until the end of the present parliament in mid-1955. It has therefore included in its program other necessary reforms of national import. The party control of schools is at last to be abolished—not later than October 1953. There will be a minimum standard curriculum for all schools, which will be under the supervision of the Ministry of Education. Parents may ask for additional hours of special instruction, and all who desire religious education will receive it.

Opportunity will also be taken to introduce a reform of the electoral law, which was taken over from the Zionist Congress system, itself a relic of old European and outworn practice. Calculated in theory to yield the maximum representation for all minorities, the National Party Lists in effect produce fragmentary groups, thus precluding any one party from gaining a majority. Hence the successive coalitions of small parties from which Israel, like France, has suffered. The precise form of alteration is still to be adopted—the proposed elimination from the Knesset of all parties failing to secure ten percent of the votes being thought too drastic and undemocratic. The Progressives joined the government on condition that this particular proposal be re-examined, and that other methods to achieve a stable majority government be considered.

The present opposition, both Left and Right, has been emphatic in its denunciation of the coalition. Mapam, still in the grip of inner friction, has stigmatized the alliance of Mapai with the General Zionists as a betrayal of the working-class, as a bond between "Reformism" and the bourgeoisie; and it calls the General Zionists "Boazim"—a reference to the landowner who married Ruth and who curiously enough has

become a symbol of exploitation. *Al Hamishmar*, the organ of Mapam, questions the sincerity of Mapai's championship of democracy, its fairness to the Arab minority, and its neutrality towards the USSR. In the Knesset, Mr. Meir Yaari, the Mapam spokesman, stated that his party would "oppose the government till it falls, in order to save the mission of the working class." He warned that there would be an end to Labor education, and that the General Zionists were sold to American imperialism.

On the other hand, while Mapam saw in the new government the victory of the Center, the Herut party interpreted it as a capitulation of the General Zionists to Mapai. Its paper, *Herut*, professed to see no change at all, and announced the intention of the party to oppose the General Zionists for the betrayal of their principles. It had no confidence in the government. It added that it had also failed on foreign policy by not being forthright enough at the United Nations and complained of its tenderness to the aggressive Arab states now sharpening their weapons for a second round.

The Agudah spokesman, Rabbi I. M. Levin, also attacked the new cabinet for its alleged disregard of conscientious religious scruples. This was in reference to the conscription of women for national, though non-military service. He also deplored the failure to appreciate the place of Judaism in the state, which would be bound to fail "without Divine approval."

THIS is the picture which is the sequel of many months of a precarious political life, now assured of greater equilibrium. What concretely has been achieved? The new program and cabinet undoubtedly represent a turning-point in Israel's national policy. We now have a centrist rather than a Labor government. The specific changes in kind and emphasis, the distribution of portfolios, all indicate a fresh approach. We must hope that it is not too late to follow a path better taken earlier. However, over and above the practical aspects of the realignment of forces, is a moral factor which the General Zionists have in particular emphasized. To a large extent it influenced their decision to enter the coalition in spite of the apprehension that their party as such may suffer (partly because of diversion of energies to the work of government, and partly because their supporters may become impatient if success is not immediate). This is the creation of an atmosphere of cooperation rather than frustration in the government of Israel. It is believed that there is goodwill on both sides now, and that the spirit of peace and harmony in tackling the grave problems of the nation, will be at least as potent in winning through, as in effecting administrative and political improvements. There had existed a danger

from the suffocation of initiative and civic enterprise; this evil atmosphere should now be dissipated.

Moreover, this constructive positive mood, this unified effort, should spread beyond the confines of Israel into world Jewry at large. For too often the storms and passions of Israel are reflected and aggravated in the communities of our dispersed people. It has been part of our misfortune that at the very time when Israel is dependent on the friendliness of world Jewry, on its personal aid as well as its financial and other resources, there has emerged a certain *malaise* in Zionist ranks. Criticism, misunderstanding, and even anger have been aroused among our fellow-Jews by happenings and conditions in Israel. The rallying together of the main constructive forces in a new national government, pledged to a program of realistic progress, democratic principles and personal liberties, should dissipate the languor, eradicate the resentments, and give spur to a greater and more united endeavor.

If this goal is attained, it will alone justify Israel's small "revolution." The period of fumbling and quarrelling will pass and open the way to that result of sovereignty which we all assumed would follow the War of Independence—a grand resurgence of Jewish élan.

It may be recalled that when interpreting the mandate of the last Israel election, Dr. Abba Hillel Silver intimated that he welcomed the implication that the moderate Laborites and the centrist General Zionists would now collaborate. This stand was endorsed by the Zionist Organization of America, which saw in such a coalition the opportunity and hope not only of strengthening and rationalizing the economy of Israel, but also of mobilizing increased and unified support for Israel from abroad. Thus once again the "Silver line" has proved inevitable, and it was naturally to its author that Peretz Bernstein first cabled the good news. The Prime Minister and the Speaker of the Knesset both expressly stated in the Knesset that this cooperation of Mapai and the General Zionists was overdue, and that they regretted it had not been brought about sooner. The satisfaction which its consummation evokes may now serve as a symbolic gift to the esteemed American Zionist leader as he observes his sixtieth birthday. The fruition of its full significance will surely depend also on the degree to which Dr. Silver will himself be able to participate in the wider activities flowing from the new situation.

Should the response of Jewry match that of the Knesset, the coalition government may mark a real turning point in the transition from digging the foundations—grimy, unlovely, grim—to laying the cornerstone, at first rejected by the builders, for a firmly established and durable State.

Books

Judaism and Zion

Those who live and write from the depths of their being should always be listened to with reverent attention. Whether or not their message strikes a responsive chord in our hearts as we scan their words is not the decisive test, for even if we remain unconvinced, we know that we stand face to face with the ultimate reaches of the human mind. The works of Martin Buber fall into this category, expressive as they are of his mystical personality and his lifelong search for truth.

The little volume *AT THE TURNING*

(Farrar, Straus and Young, 62 pp. \$1.50), consists of the three lectures which Prof. Buber had prepared for his American tour. Couched in beautiful language, these essays expound the proposition that God has a life of his own, now moving away from and now toward the world of men. It is not true that God is "ever near to those that call upon him in truth," for just as man may move in two directions—toward the Divine pole of being and in reverse toward the Satanic pole of materiality and evil—so God, too, is a "living God," at times altogether inaccessible to the agonizing cries of men; and during the times when He is near, piercing and transforming us with the rays of His love.

This conception of the Deity as alternating between two phases or dimensions of being corresponds to the insight of the Bible, which refers frequently to the possibility of the Lord

hiding His face, and to the conception of Kabbalah, which elaborated imaginatively on the Talmudic legend of "the chair of justice" and "the chair of mercy."

Prof. Buber finds it possible to "explain" theologically so inhuman a catastrophe as the extermination of the six million Jews in Europe. The God, whose nearness impelled an Isaiah to project the ideal of the Messianic Kingdom, retreats at will, and the demonic forces of human nature come to the fore. The answer to Israel's protests, if answer it can be called, comes when God allows His Being to be glimpsed and comprehended in a moment of glowing dialogue with man. Essentially, this is the message of the book of Job, which culminated in such a dialogue.

Job does not receive a rational reply to his query, but his mere encounter with God is in itself so transforming as to make a rational answer superfluous. Job now feels he belongs to the Almighty, and he consents to play his assigned role. Does the doctrine of a "retreating" God imply a reversion to anthropomorphism? In a sense, it does; but the essence of personal mysticism, in contrast to pantheistic mysticism, necessarily involves the assumption that God is a person. Once this hypothesis is accepted, Buber's concept of the Divine mystery is not inappropriate. We are accustomed to identify Judaism

with its rationalistic interpretations in medieval and modern Jewish philosophy. But, mysticism is also an authentic expression of Judaism, and mysticism shades off inevitably into the vagaries of mythology.

ISRAEL AND PALESTINE (Farrar, Straus and Young; East and West Library. 161 pp. \$3.75) presents in outline the evolution of the Zionist idea. From the earliest days of his identification with the movement, Prof. Buber sought to uncover the insights and realize the ideals of the romantic current in Zionism. Manifestly, the movement was motivated in every age by realistic as well as mystical considerations and in our day the two currents have failed to blend. Buber and his followers stand even now for a conception of national destiny so lofty and spiritual as to make them virtually stranded in the turbulent and starkly realistic currents and tides sweeping the land of Israel.

Prof. Buber, accordingly, sets out to trace the evolution of the heaven-storming surge of Zionist mysticism. Repeatedly he insists that Zionism is not a "national" but a religious concept; both the "people of Israel" and the "land of Israel" were "chosen" at one and the same time. The modern phase of the movement was a "restatement of an age-old religious and popular reality, adapted to the universal form of the national movements of the nineteenth century." The awareness of election for a Divine purpose and a special mission took various forms in the long history of our people. But it never wholly disappeared and even today it functions as a haunting memory and a challenge.

Describing the development of this idea through the centuries, Prof. Buber draws heavily on the romantic and mystical tradition of Judaism—from the Hebrew prophets of old to A. D. Gordon, the modern prophet of the "religion of labor." Gordon's life and work constitute a living incarnation of the Zionist idea, in all its mystical depth and historical pathos. He taught that man attains the complete expression of his personality by selfless devotion to the soil; and, for the Jew, the meaning of life is disclosed only

when he surrenders his entire being to the earthy rhythms of the land of Israel. "It is not we, it is our land that speaks to the people. We have merely to express and to intimate the words spoken by the land; and we say to you, the whole people: the land is waiting for you."

Whatever we may think of the truth or value of mystical Zionism, we must not overlook the fact that it forms a significant aspect of the movement as a whole, and that its full impact, as a historical factor, is yet to be felt.

JACOB B. AGUS

SOMETHING WONDERFUL HAPPENS

when you change to **PHILIP MORRIS!**

YOU FEEL BETTER BECAUSE,
in case after case, coughs
due to smoking disappear
... parched throat clears up
... that stale, "smoked-out"
feeling vanishes.*

*Proof of superiority published in leading medical journals.

CALL FOR PHILIP MORRIS

PHILIP MORRIS is an American Company—owned, controlled and operated by Americans, making cigarettes to please American tastes.

We Hope You Agree With Us
in Finding

THE AMERICAN ZIONIST
informative

stimulating

readable

fruitful

Contribute to the
AMERICAN ZIONIST FUND
Zionist Organization of
America

Sweet
and
Mellow

America's
Most
Popular

**MOGEN
DAVID
WINE**

At Your
Local
Dealer

Wine Just
Like Grandma
Used to Make

Wine Corporation of America
Chicago 10

FLY KLM — NEW YORK TO ISRAEL

KLM offers fast, twice-weekly service to Israel. Free Kasher meals served on request.

Your choice of De Luxe Air Tourist Class service. Thrift-season rates in effect now till April 1.

SEE YOUR TRAVEL AGENT or KLM Royal Dutch Airlines offices in principal cities.

WORLD'S FIRST AIRLINE

KLM ROYAL DUTCH AIRLINES

HOROWITZ-MARGARETEN MATZOS

Oven-Crisp

HOROWITZ MARGARETEN

Oven-Crisp
MATZOS
UNSALTED

Crisp, crunchy, and
unsalted—ideal for
restricted diets!

FOR EVERY DAY USE

Understanding the Bible

Dr. William A. Irwin, Professor of Old Testament languages at Southern Methodist University in Dallas, has written a memorable book on the Hebrew Bible, **THE OLD TESTAMENT: KEYSTONE OF HUMAN CULTURE** (Schuman, 293 pp. \$4.00). First as to its negative virtues: It is free from the errors usually committed by most

Christian authors who write on the Old Testament. If they are orthodox Christians, the Hebrew Bible is to them a book which though still sacred has been outlived and superseded by the New Testament. Its chief value is that of a promise and prologue. If, however, the Christian author is a modern Bible critic he scorns the Old Testament from another point of view. He delights in finding contradictions,

primitive ideals, evidences of cruelty. To him the Old Testament is brutal, bloody and self-contradictory. Only the Prophets, fighting against an ignorant priesthood and hated by a brutalized people, show any ethical worth. Thus, Christian commentators generally manage to diminish the status of the Hebrew Bible. It is either a mere prologue to the New or except for the Prophets, primitive and self-contradictory.

Dr. Irwin is free from both of these prejudices. He is not at all concerned with proving the incompleteness of the Hebrew Bible so as to justify the New Testament which "completes it." Nor is he concerned, as are the critical

scholars, to show how, except for the Prophets, the Old Testament lacks any inspiration. His interest is not to demonstrate what the Old Testament does *not* possess, but the magnificence that is in it. This is the positive virtue of the book. He says early, "In the pages of the Old Testament . . . we find revealed attainments in the realms of thought, facility in literary expression, profound religious insights and standards of individual and social ethics, all of which . . . have been of the vital motivating forces which have made our world of the modern spirit." He deals with the Biblical God-conception, with the ideals of society, of the individual, of man in nature and with the superb literary style of Scripture.

One of the main questions which concerns him is one of the most fascinating and yet perhaps one of the unanswerable Biblical questions: What is the origin of these superb ideas and this great literary attainment? This is the problem which, for example, in recent years, has been dealt with by Ezekiel Kaufmann. Why is it that this particular people should have attained so exalted a concept of God? Why should it have been they who established the

unbreakable bond between religion and righteousness? Why should it have been this little people that developed the profound optimism which turned the human concept of history from a sigh for the past into a hope for the future? The Scriptural answer is simply that God revealed Himself to Israel in all His majesty. We moderns who like more complicated answers with footnotes, can give no better response. Professor Irwin agrees with Ezekiel Kaufmann that these great attainments were

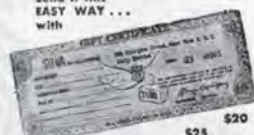
due to the *genius* of the people.

The whole volume is beautifully and convincingly written. Perhaps the most stirring part of the book is the last chapter which deals with literary style. All in all, this is a refreshing work which changes the usual direction of modern scholarship. Instead of asking, "What Is Wrong with the Bible?" the author asks, "What is the reason for its greatness?"

SOLOMON B. FREEHOF

Kosher for Passover FOOD TO ISRAEL

Send it this
EASY WAY . . .
with

for
your
RELATIVES
and FRIENDS

SOVA ISRAEL SCRIP

The RATION-FREE GIFT CERTIFICATE approved by the ISRAEL GOVERNMENT

You send them SOVA ISRAEL SCRIP and they select the things they want at the TEN SOVA STORES IN ISRAEL, where they find the finest quality KOSHER foods . . . and a choice of 4 SPECIAL PASSOVER FOOD PACKAGES reasonably priced from \$9.80 to \$27.50 a package.

SOVA also carries a complete line of electrical equipment: Astral and Philco refrigerators, radios, sewing machines, phonographs, toasters, irons, shavers, washing machines and a hundred and one other items.

Visit us, order SOVA SCRIP by mail, or write for SOVA agent near you to call. No obligation. OUR ILLUSTRATED FOLDER GIVES COMPLETE INFORMATION.

SEND FOR
FREE
Folder

SOVA ISRAEL STORES, INC.,
45 West 45th St., New York 36, N. Y.
Judson 2-5325
Downtown 156 Livingston St., OPEN SUNDAYS

WEST COAST SOVA ISRAEL STORE OFFICE:
322 STACK BLDG., 228 W. 4th St., LOS ANGELES 13, CAL.
MAdison 6-5677 — Yechiel Ravich, Representative

CHICAGO, ILL.: J. Lichtsheim, 1305 S. Independence Blvd., LA 2-0225.
PITTSBURGH, PA.: Israel Gift Service, 1911 Murray Ave., HAZEL 1-9206.
BALTIMORE, MD.: Rabbi M. Rabinowitz, 2426 Callow Ave., MAdison 2524.
BOSTON, MASS.: Morrison Travel Bureau, 7 Beach St., RU 3-1406.
MONTREAL, CAN.: L. Halstein & Co., Ltd., 1475 Bligny St., LA 9637-7842.
TORONTO, CAN.: Aufgang Travel Bureau, 316 College St., PHIlmore 2841.

GREAT IN
VIENNA . . .
GREATER
IN NEW YORK
1712

RESTAURANT CATERING
HOTEL MILBURN, 242 W. 76 St., N.Y.C.
TEL. TR. 4-2599

Dinner 5-9 daily 12-9 Sun. Closed Mon.
Schnitzel meals served on request
by off leading international Airlines
Exclusive Caterers at Shelton Hotel

You've Dreamed of it!
Now Make the Trip!

TRAVEL TO ISRAEL IN ISRAEL SHIPS

ZIM
WEEKLY SAILINGS FROM MARSEILLES,
FRANCE AND ITALIAN PORTS TO
Israel

Ideal winter
vacation, in a
climate as mild
as Florida's!

ONE WAY \$84 & up
ROUND TRIP \$151²⁰ & up
consult your travel agent
or the general agents.

AMERICAN-ISRAELI SHIPPING CO., INC.
27 William Street, New York 5
telephone DIghy 4-7600

FLY PAL
for the
FLIGHT TIME of your life

Like veteran world air travelers,
you'll prefer PAL for "honor guest"
service, top flight cuisine and DC-6
luxury and dependability.

ROUTE OF THE Orient Star

- Twice weekly from San Francisco to Manila;
regular connections to Hong Kong, Formosa,
Okinawa, Japan.
- Twice weekly between Manila and London,
via Colombo, Karachi, Tel Aviv,
Rome, Madrid (Alternate flights
via Zurich and Frankfurt).

JIdson 6-1450
390 Fifth Ave., New York
See your travel agent

PAL PHILIPPINE AIR LINES
DEPENDABILITY . . . spanning 35 of the world

Share! YOUR PASSOVER FOOD WITH YOUR FRIENDS AND RELATIVES IN ISRAEL THROUGH SCRIP to ISRAEL

THE SCRIP WAY IS SO EASY!

All you have to do is send the World-Famous Scrip certificates in denominations of \$10. and up—THEY EXCHANGE THEM IMMEDIATELY IN ANY OF SCRIP'S TEN CONVENIENTLY LOCATED ISRAEL STORES for anything they want out of over 100 different kinds of absolutely KOSHER FOR PASSOVER fresh frozen and canned foods.

SCRIP ALSO OFFERS A VARIETY OF SPECIAL PASSOVER PACKAGES.

Don't Delay . . . Send Them Scrip Now!

SCRIP TO ISRAEL, INC., 250 W. 57th St., N. Y. 19, N. Y. • Columbus 5-3800

OFFICIAL AGENTS

Downtown N. Y.—Max Rosenthal Travel Bureau, 79 Norfolk St., OR 4-3382
California—Hannah Tikotzky, 208 W. 8th St., LA., Cal.
Canada—A. Nirenberg Travel Bureau, 1201 Phillips Square, Montreal, Can.
Tri-State—Ginger Joyce, 300 Ranshaw Bldg., Pittsburgh, Pa.
Eastern—Globe Travel Service, 716 Walnut St., Phila., Pa.

RADEI & MRS A H SILVER
THE TENFELD
E 10548 ST & ANGEL RD
CLEVELAND 6 OHIO

C25
1

For the Sabbath...
and every occasion
when only the best is
good enough!

כשר
לפסח

MANISCHEWITZ The Traditional KOSHER WINE

"Captures the true taste of
the New York State grape"

PRODUCED AND BOTTLED BY MONARCH WINE COMPANY, INC.
BUSH TERMINAL, BROOKLYN, N. Y.

MANISCHEWITZ AMERICAN MATZOS

They're so crisp,
fresh and light —
they're a
special delight!

TRY MANISCHEWITZ UNSALTED 100% WHOLE WHEAT MATZOS.

for PASSOVER

make sure your family and friends
in food-short Israel can enjoy
the traditional Seder feast...

give Scrip Certificates

for \$10, \$15 or \$25, which they can
redeem in our Israel gift shops for
their choice of ration-free foods,
Strictly Kosher for Passover

... or Parcel Certificates

for your choice of five special
Passover parcels, packed from
bulk stocks in Israel and ready
for delivery, \$11.50, \$15.50,
\$20.50 and \$25.50

phone, write or visit our
showrooms or our author-
ized agencies everywhere

**SERVICE
FOR ISRAEL**

2 Park Ave., N. Y. 16 MU 6-8160

לכבוד
משפחת ד"ר א.ה. סילבר ז"ל

קליבלנד - אוהיו

25.8.1965

משפחת ד"ר סילבר הנכבד,

כותב שורות אלה אליכם, הוא יהודי
ישראלי, בא בימים, אשר מאז יום פטירתו של ד"ר אבא הלל סילבר,
יושב בבית הכנסת בכפר-סילבר, יום יום משעות הבקר ועד הצהריים,
קורא פרקי תהילים ומתפלל לעלוי נשמתו של המנהיג הציוני
הדגול.

אני הוא האיש, אשר ראה ד"ר סילבר המנוח בחלומי, באותו
לילה שהוא נפטר, ואני הוא זה אשר כאתי לכפר-סילבר, והבאתי
הידיעה המרה על מותו של ד"ר סילבר, עוד בטרם הגיעה הידיעה
על מותו מארה"ב.

בחלומי, דברתי עם ד"ר א.ה. סילבר, והבטחתי לו שכית-הכנסת
בכפר-סילבר, אשר הוא הוא חנך אותו והדביק המזוזה על דלתו,
לעולם לא יהיה ריק מאדם, וכל עוד אחיה, אשב בו ואתפלל.

וזאת אני עושה יום יום.

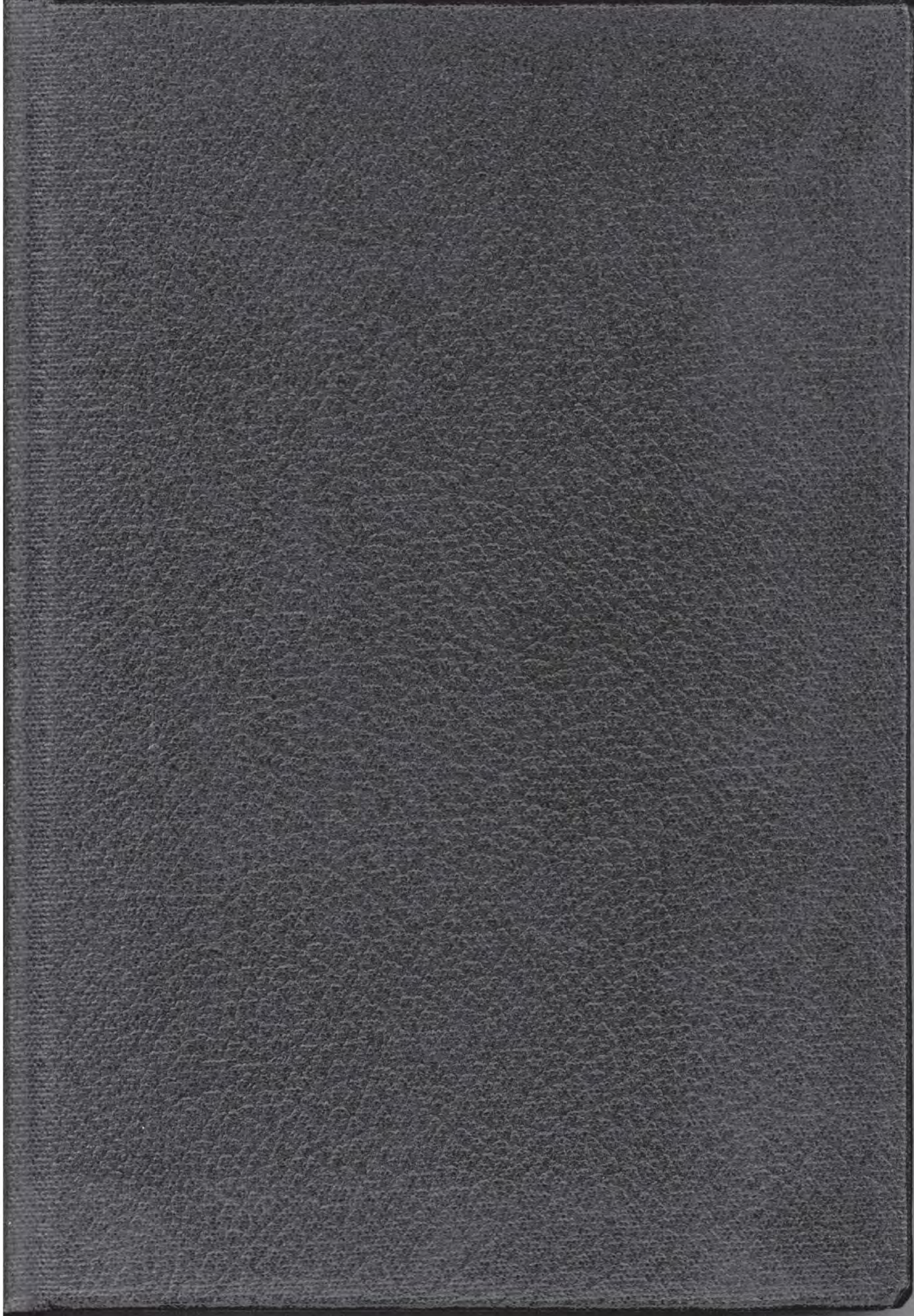
בקשתי אליכם היא, שתואילי לעזר לי בתמיכה חד-פעמית,
כי יהודי אביון אנכי, זקן, וחסר כחית לעבודה.

אבא, העבירו בטובכם ורומתכם, דרך משרד כפר-סילבר.

בכל הכבוד,

יחיה ארוסי

27/8 יקוא

בצלר

ירחון למדע, לספרות ולבעיות הזמן

נוסד על-ידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

העורכים: נחום גלאצר (עורך-תורג'ם), צבי וולפסון, שמעון הלמן

חיים לוף — חבר המערכת

מנהל המערכת: משה טשרנוביץ

שנה כ"ד (כרך מ"ח) אייר, תשכ"ג חוברת ה' (237)

ה ת ו כ ן

חוברת אבא הלל סילבר

- 11 לעתידה של התנועה הציונית מאכס נוסכיים
- 15 ד"ר אבא הלל סילבר — יוצר החזית השניה עמנואל ניומן
- 19 לדמותו של מנהיג ישראל ה. פ. מנסון
- 53 מדינת ישראל — מעשה-צדק בינלאומי אבא הלל סילבר
- 46 דרכו של ד"ר סילבר בציונות אמריקה מ. צ. פראנק
- 48 "תולדות הישובי הקץ בישראל" טוביה פרשל
- 52 ספר יובל לד"ר אבא הלל סילבר אברהם דוקר
- 55 "משה והתורה המקורית" ל. שפאל
- 56 המכוכה (סיפור) סגול
- 61 מחודש לחודש: יצחק עברי

(א) יצחק בן-צבי ז"ל; (ב) האיחוד הערבי ותקלותיו;

(ג) הכרזה חד-משמעית; (ד) סירובו של הנשיא קנדי

והסכמתו של פולברייט

סקירות ורשימות:

מדיניות ישראל בכור-מבחן חדש יהושע תדמור

ציוני ספרים:

67 (א) זכר להלל בבלי ח. לוף

69 (ב) "ציון מן התורה" ג. חורגין

בצלר

11 ברודוויי

ו-יורק

הקרן הקיימת לישראל באמריקה

מגישה את ברכתה והוקרתה למנהיג הציוני הדגול, מראשי אדריכליה של מדינת ישראל,

ד"ר אבא הלל סילבר

לרגל יום הולדתו השבעים

חזק ואמן

אלברט שיק, נשיא

צדור

את

שמך

בחי

נצח

היום...

בישראל

עלידי גאולת אדמת ישראל משממות הדורות: עלידי הכשרת הקרקע להתישבות יהודית, הקרן יוצרת את התנאים להמשך קיומו של העם היהודי ולהבטחת עתידו.

אף לך חלק בחיי נצח. בידך לקיים את שמך לעולמי עד: אפשר לך להקים מפעל במדינת ישראל שיגד ציח את שמך, עתה, בחיך, עלידי עובק בצואתך או העברת דמי הביטוח.

THE FOUNDATION FOR THE
JEWISH NATIONAL FUND
42 E. 69th St., New York 21, N. Y.
Trafalgar 9-9300

THE FOUNDATION FOR THE
JEWISH NATIONAL FUND
42 E. 69th St., New York 21, N. Y.

Dear Sirs:

I am interested in obtaining more information on how I can establish a personal link with the land of Israel. Please mail additional data to:

NAME _____

ADDRESS _____

TELEPHONE _____

CITY _____

ZONE _____

STATE _____

למנהיג הציוני רב התהילה והעלילה —

ד"ר אבא הלל סילבר

ברכות מאליפות לחג יובלו השבעים!

Congratulations and best wishes to

Dr. Abba Hillel Silver

Zionist statesman and spiritual leader, whose dynamic efforts were instrumental and decisive in the creation of the State of Israel.

Herschel Auerbach
Morton Grove, Illinois

Charles M. Bender
Breckenridge, Texas

Rabbi Philip S. Bernstein
Temple B'rith Kodesh,
Rochester, N. Y.

Dr. M. E. Chernowitz
New York City

Rabbi Armond E. Cohen
Cleveland, Ohio

Mr. & Mrs. Sol Cohen
Richmond Hill, N. Y.

Dr. Samuel Colish
Rockville Centre, N. Y.

Shoolem Ettinger
Indianapolis, Ind.

Israel Feiden
St. Augustine, Florida

Irving Finkel
Brooklyn, N. Y.

Mr. & Mrs. J. B. Greenberg
Greensburg, Pa.

Philip Lassar
New York City

Rabbi Mordecai Levy
Louisville, Ky.

Morris Ben Lewis
Detroit

Mortimer May
Nashville, Tenn.

Dr. Samuel Margoshes
New York

Dr. Wm. L. Medalie
Minneapolis, Minn.

Isaac Meddin
Savannah, Ga.

Leo A. Meltzer
Seattle, Wash.

Harry M. Miller
Baltimore, Md.

Norman Mollov
Jamaica Z. O. A. District

David Moskowitz
Los Angeles, Calif.

John A. Post
Milwaukee, Wis.

Mr. & Mrs. Morris Putter
Brooklyn, N. Y.

Abraham Redelheim
Brooklyn, N. Y.

Emil Reisel
El Paso, Texas

Chas. Rosengarten
Waterbury, Conn.

Julius Rosbach
Manhattan Zionist Club

Louis B. Rudnick
Coral Gables, Fla.

B. G. Rudolph
Syracuse, N. Y.

Rabbi Edward T. Sandrow
Cedarhurst, L. I.

Sidney Shanfield
Mahanoy City, Pa.

Rabbi D. L. Shnayerson
San Angelo, Texas

Miss Hannah Stein
New York City

Sen. Israel Stiefel
Philadelphia, Pa.

Theodore Strimling
Los Angeles, Calif.

Mac R. Tarnoff
Plainfield, N. J.

Morris Weinberg
Palm Beach, Fla.

Judge Samuel A. Weiss
Pittsburgh, Pa.

Mr. & Mrs. Alexander
Winnick
New Haven, Conn.

Mr. & Mrs. Chas. H. Wolf
New York City

המנהיגים והעסקנים של

המגבית היהודית המאוחדת

מצטרפים להמוני יהדות אמריקה בכל אתר ואתר

בשלחם ברכות מאליפות

ד"ר אבא הלל סילבר

אחד המייסדים והיו"ר הארצי של המגבית היהודית המאוחדת

לרגל מלאות לו שבעים שנה

יוסף מאיריחוף

יושב ראש כללי של המגבית
היהודית המאוחדת

רבאי הרברט א. פרידמן

סגן יו"ר מוציא לפועל של המגבית
היהודית המאוחדת

הגליל הציוני של לונג-איילאנד

ניו-יורק

שולח את ברכותיו הנאמנות למנהיג המפואר ולוחם מלחמת הגאולה הנערץ

ד"ר אבא הלל סילבר

לשנת השבעים לחייו

יוזבה לחיים ארוכים של נחת רוח והמשך פעולה ויצירה

אליעזר סיגל, מנהל

בנימין פורמן, נשיא

הגליל הציוני דמנהטן

של החסדרות הציונית באמריקה

מגיש את ברכותיו לדבר הדור ולסולל דרך לגאולת העם

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

ישגה חילו עוד ימים רבים ויוזבה לראות

בהרמת קרן ישראל והפרחת רוחנו !

משה מורטשינר, נשיא

חברי אגודות הציונים של אנגליה החדשה

מגישים את ברכותיהם הלבביות למנהיג הציוני הנעלה

רבי אבא הלל סילבר

בהגיעו לגיל השיבה

רבות פעלת בחיך. הקדשת את כשרונותיך להרמת קרן עם ישראל ורוח ישראל בארצות הברית ולייסוד מדינת ישראל.

מי יתן ותמשיך כעבודתך הפוריה ואבינו שבשמים יוסיף לך שפע ימים וברכה והצלחה בכל אשר תפנה

האגודה הציונית המהווית של אנגליה החדשה

אפרים אייניס, נשיא

השכונה הציונית על שם מורים נחמיאס

דזשאמייקא, נ. י.

מריקה שפע ברכותיה למנהיג, איש החזון והמעשה,

שחיוו היו קודש לחגשמת שאיפת הדורות

ד"ר אבא הלל סילבר

למלאת לו שבעים שנה

יגדל פעלו גם בימים יבואו!

דוד מ. צוקרמאן, נשיא

בנימין פישמאן, גזבר

יעקב אורליקוב, מזכיר

ויליאם פארקר, סגן נשיא

א. רוזן, סגן נשיא

הגליל הציוני של ברונכס

מכרך מקרב לב וברגשי הערצה את מנהיג תנועת התחיה הלאומית והתקומה המדינית של ישראל

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

מי יתן ויוסיף לתת מכשרונותיו הגדולים למפעלי

תחייתנו וערכי רוחנו עוד רבות בשנים!

<i>President</i>	Dr. Samuel W. Boorstein	<i>Chairmen Membership Committee</i>
Isaac M. Oberman	Morris Danzig	Paul Cohen
<i>Co-Ordinator</i>	Mrs. Irene Finke	Samuel Jacobs
Frederick Katz	Mayer Hermelee	<i>Chairman Kfar Silver</i>
<i>Honorary Presidents</i>	Samuel P. Herzog	A. Z. F. Committees
Marcus Abramson	Max Lobl	Jack Lefkowitz
Solomon Biederman	Irving Mandelbaum	<i>Chairman Youth Committee</i>
Harry Cohen	Louis Pave	Mrs. Anna Rubinson
Hon. M. Maldwin Fertig	David Rosenblatt	<i>Co-Chairmen J. N. F. Committee</i>
Frederick Katz	Mrs. Anna Rubinson	Max Lobl
David Moskowitz	Dr. A. O. Schechter	Max Marshall
Joseph Rolnick	<i>Secretary</i>	<i>Chairman Budget Committee</i>
Moses Rubinson	Ben Stern	Mayer Hermelee
Dr. Hyman D. Silver	<i>Associate Secretary</i>	<i>Chairman Celebration Committee</i>
<i>Chairman Administrative Committee</i>	Irving Pepper	Marcus Abramson
Dr. I. A. Rosenthal	<i>Treasurer</i>	Consultant Max Cohen
<i>Associate Chairman</i>	David L. Jontow	<i>Regional Aide</i> Eli Gabel
<i>Administrative Committee</i>	<i>Controllor</i>	
Isador Spinner	Moses Rubinson	
<i>Vice Presidents</i>	<i>Chairman Education Committee</i>	
Leon Bloom	Dr. Hyman D. Silver	

הגליל הציוני דברוקלין

של ההסתדרות הציונית באמריקה

שולחת את ברכותיה הנאמנות למנהיג והמדינאי, לוחם מלחמת גאולת ישראל בזירה הבינלאומית

ד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לשנת השבעים לחייו

יזכה לראות בגאולת עמו וארצנו השלימה!

חיים פליגל, נשיא

מיטב הברכות והאיחולים

לרבי אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

יישר חילו ויגדל פעלו גם בימים יבואו!

השכונה הציונית דלונג ביטש

רבי אהרן קאפלוב, נשיא

השכונה הציונית

סמיפן ווייז, מספר 55
ברוקלין, נ. י.

מגישה שפע ברכות ואיחולים
למנהיג עתיד הכשרונות

ד"ר אבא הלל סילבר

בהכנסו לשער השבעים

יאר אורך את דרכי גאולתנו
עוד ימים רבים!

אברהם גולדינג, נשיא

השכונה הציונית

מספר 14 של איסטון פארקוויי

מברכת את נושא-הרגל של
יהדות אמריקה ומנהיגה של
התנועה הציונית

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

בשנות אושר והישגים נוספים
בשדה תחית עמנו ורוחנו

רבי י. ה. לווינטאל—השופט מ. ברנארד

צבי כרמלי—יוסף שיינברג, נשיא כבוד

ד"ר מילטון שיק, נשיא

ליאו קויפמאן, גזבר — מ. כהן, מזכיר

השכונה הציונית

של מנהטן ביטש

ברוקלין, נ. י.

מצרפת את איחוליה הלכביים

למנהיגה המזהיר של תנועת

התחיה הלאומית ומאדריכליה

המדיניים של מדינת ישראל

ד"ר אבא הלל

סילבר

בשנת השבעים לחייו

ימשיך נא בפעליו המפוארים

עד מאה ועשרים!

יצחק פינקל, נשיא

יהולו ברכותינו המאליפות על ראש המנהיג רב-הפעלים והמדינאי רב-התהילה

ד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לגיל השיבה

האגודה הציונית דקליבלאנד

רבאי דניאל סילבר, נשיא
השופט יוסף ה. סילברמן, יו"ר
השופט שאול דאניסאן, סגן-נשיא
אלברט ב. ליפטון, גזבר
יוסף מ. סלצמן, מזכיר

שפע ברכות

לד"ר אבא הלל סילבר

מראשי מנצחיה של תנועת התחייה היהודית וממנהיגי היסוד של מדינת ישראל
ליובלו השבעים

מי יתן ויאר את דרך התנועה עוד ימים רבים;

השכונה הציונית של הייטס טמפל, קליבלאנד הייטס
פראנק גלב, נשיא

ההסתדרות של פועלי ציון באמריקה
שולחת את ברכותיה הלכביות למנהיג הציוני הדגול

ד"ר אבא הלל סילבר

לשנת השבעים לחייו

פינחס קרוז — ד"ר חיים זיידל, נשיא-כבוד
צבי ל. וואהל, יו"ר המועצה הארצית
דניאל מאן, מזכיר

ח. ר. פיין, יו"ר הוועד המרכזי
ד"ר יוסף ה. קופר, יו"ר ועד הפועל
סידני מ. שביק, גזבר

ההסתדרות הציונית בפילדלפיה

מברכת את המנהיג המזהיר של התנועה הציונית באמריקה
ומראשי דפריה

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

ג'ורא מ. לבל, מזכיר-מנהל

לואיס שר, נשיא

השכונת הציונית של ספרינג-וואל, נ. י.
נושאת כוס של ברכה לראש דבריה של הציונות האמריקנית וממגשימי חזון
עצמאות ישראל

ד"ר אבא הלל סילבר

לשנת השבעים לחיו
יראה בטוב יהודה וירושלים ובנחמת ציון הבנויה!
מורים שווארץ, נשיא
אלפרד עליש, סגן-נשיא
אברהם מלצר, מזכר
דוד גרינברג, מזכיר

השכונת הציונית של מילוואקי
שולחת שפע ברכות ואיתולים למנהיג רחב הדעה ורב הפעלים,
משובב גתיבותיה של יהדות וציונות אמריקה

ד"ר אבא הלל סילבר

ל י ו ב ל ו ה ש ב ע י ם
יאר גרו לחיים ארוכים ולימי אושר והצלחה בעתיד!

י. א. פוסט, נשיא

השכונת הציונית של ברוקלין-ברייטון-ניוטון כבוסטון, מאם.
מברכת את דבר האומה הגדול

לד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לשבעים
ילך לאור פעליו הגדולים לקראת עתיד רבי-הוד לעמנו ורוחו!

ד"ר פרסי ליבטמן, נשיא

החברים והפקידים של השכונת הציונית מספר 15
על שם היום וייצמאן, ברוקלין, נ. י.

מברכים את המנהיג הציוני רב הזכויות והחישנים

ד"ר אבא הלל סילבר

למלאת לו שבעים שנה יזכה לראות בנחמת ציון וירושלים!

לד"ר אבא הלל סילבר

ממחוללי שחר עצמאותנו
שפע ברכה וחוקרה ליוכלו השבעים
השכונת הציונית מספר 2, ניו-יורק
אברהם שמירא, נשיא
בוריס שטיינשלייפר, נשיא-כבוד

ההסתדרות העברית המרכזית בלוס אנג'לס רבתי
אחולינו הטובים והלכביים למנהיג הציוני הגדול

ד"ר אבא הלל סילבר

נשיאנו לשעבר, למלאת לו שבעים שנה
ומביעים לו בזה את רגשי הוקרתנו הנאמנים וברכותינו המאליפות

לחיי אושר ארוכים ולרוב נחת בפרט ובכלל

ההסתדרות הציונית באמריקה

ד"ר מאכס נוסבוים, נשיא
צבי כרמלי, יו"ר ועד ההנהלה
ד"ר סידני מארקס, מזכיר ארצי

פקידה וחבריה של
השכונת הציונית

מספר 32 של פלאטבוש

מאחלים לסולל דרך עצמאות
ישראל, דבר העם וממגשימי
חזון הדורות

ד"ר אבא הלל סילבר

למלאת לו שבעים שנה

עוד שנים רבות של עבודה
פוריה למען תקומת ארצנו
ותחית רוחנו!

עתרת ברכה והוקרה
לחכם המדינה ולנואם בחסד עליון
ד"ר אבא הלל סילבר

עוז ותעצומות ליוכלו השבעים
מזרחי הפועל-המזרחי באמריקה
הרב מרדכי קירשבלום, נשיא

מיטב הברכות והאיתולים למנהיג
ברוך הכשרונות, רב החזון והמעש
ד"ר אבא הלל סילבר
ליוכלו השבעים
השכונת הציונית

מאמאמאן-דורצ'סטר-רוקסבורי
ברחשי כבוד, חיבה והערצה מברך אני
את המנהיג הציוני הגדול והדגול, החד בדרא.
ד"ר אבא הלל סילבר
יברכהו הבורא בחיים ארוכים ופריים
ויאציל מרוחו עלינו הציונים ועל כל בני
עמנו בכל אתר ואתר.
מישה אפרים זלדין

למנהיג ציוני אמריקה

ד"ר אבא הלל סילבר

מיטב הברכות ליובל השבעים

כה ל"ה

הסתדרות הציונים הרביוניסטים באמריקה

השכונה הציונית, מספר 10, וואשינגטון היימס, נ. י.

מגישה טנא של ברכה

למנצח על המדיניות הציונית וחותר גורלה

ד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לגיל השבעים

יוזבה לראות את ציון בנוייה בנין עדי עד!

אלוהו מונק, מזכיר

ג'ורלדין רוברטס, רושמת

יהושע סינגר, נשיא

נתנאל פוגל, גזבר

כבוד ותהילה

לד"ר אבא הלל סילבר

ממחוללי פלא „לייק סוקסס" וראש מנהיגיה של התנועה הציונית
ליובלו השבעים

השכונה הציונית, מס 30

ניו יורק

מאכס שולמאן, נשיא

אברהם גערש, גזבר

ברכת ההסתדרות הציונית של דיטרויט, מישיגן

לד"ר אבא הלל סילבר

שאצל מרוחו הכביר על התנועה הציונית באמריקה וחרת שמו באותיות של זהב
על דפי ההיסטוריה היהודית

ליובלו השבעים

השופט א. נ. קאופמן, נשיא

בצרון

נוסד עלידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

שנת כ"ד (כרך מ"ח) אייר, תשכ"ג חוברת ה' (237)

אנו מכבים את מותו של נשיא ישראל

יצחק בן-צבי ז"ל

איש האשכולות והאדם היקר, שחייו היו קודש לגאולת עמו,
ארצו, לשונו ותרבותו ותרם תרומה רבת-ערך לחקר קדמוניות
ארץ ישראל ושכמי ישראל. תנצב"ה!

(ראה ציונים עליו במדור „מחודש לחודש" ליצחק עברי בחוברת זו;
הערכה מפורטת על חייו, אישיותו ופעלו תבוא בחוברת הבאה).

המערכת

לעתידה של התנועה הציונית

לד"ר אבא הלל סילבר — ליובלו

מאת ד"ר מאכס נוסכובים

א.

התנועה הציונית הותקפה בשנים האחרונות משני אגפים שונים ומגוונים:
המחנה המתבולל בארצות-הברית מחד; ומבעלי התריסין במדינת ישראל —
וראש הממשלה בפרט — מאידך. אשר למועצה האמריקנית למען היהדות וגרוריה,
אין צורך עתה לטחון קמחא טחינא. ולא כל שכן להתעצם עמהם. לא כן ההתקפה
החריפה של ראש ממשלת ישראל על התנועה הציונית; עליה אי-אפשר לעבור
בשתיקה. באסיפת הוועד המרכזי של מפא"י בראשית יוני 1960, הודיע מר בן-
גוריון שהיהודים בעולם כולו מודים בכך, שמדינת ישראל משמשת מקלט לאחים
גירדפים, ובעניין זה אין הפרש בין הציונים ולא-ציונים. לאחר מכן שאל: „האם
תטפל התנועה הציונית באמריקה באירגון עלייה, שהוא צורך חיוני למדינת יש-

ראל, או בחינוך עברי, שהיהודים בכל מקום שהם נזקקים לו ביותר? בהחליתו כנראה שהתנועה הציונית לא תשלה את ידה לא בזה ולא בזה, הוא מגיע לידי מסקנה, שהתנועה הציונית "יוצרת פער בין הדור הצעיר בישראל והעם היהודי — שהרי כיצד נסביר לו שקיימים שני מיני יהודים, ציונים וסתם יהודים?" אלה הם משפטיו המפורסמים של מר בן-גוריון על עתיד הציונות שמלפני שנתים ושחור עליהם כמה פעמים אשתקד.

נדמה לי, שהגיונו של ראש הממשלה בנוי על טעות יסודית אחת. על אף ההטפה הבלתי פוסקת, גילויי דעת, ואף הקיטרוגים — אין לצפות לעלייה המונית לישראל מן הקיבוץ היהודי באמריקה, יהודי ארצות הברית, והציונים בכלל, אינם חלים ומרגישים שהם נתונים בגללה. הקיבוץ היהודי באמריקה רואה את עצמו בן-בית בארץ הזאת ואת חבריו — אורחים ממדרגה ראשונה המכלילים את חייהם בדרך נורמאלי במסגרת ההווה האמריקאית. כל מה שיקדימו כמה ממנהיגי ישראל להכיר בעובדה ריאליסטית זו טוב יהיה הדבר להם ויפה לנו. אם בא אדם ומודד את הציונות בארצות-הברית במידה העלייה בלבד הוא מעיד על עצמו שלא רק חסר לו חוש למציאות, אלא שנתן במנה יתרה של תמימות. אף-על-פי-כן יש בתנועה הציונית בעולם החפשי משום הכרח היסטורי לא רק לתפוצה, אלא בעיקר למדינת ישראל עצמה.

אין ראש הממשלה כנראה עומד על כך, שכל שאיפה היסטורית גדולה צריכה למחנה אנשים מסורים שיוציאו את החזון מן הכח אל הפועל. אמנם, יהדות אמריקה, רובה ככולה, אוהדת לישראל והוגה לה חיבה, אולם הדרך רחוקה בין אהדה להתקשרות. יהדות אמריקה, על אף כל חיבתה לישראל, איננה מתקשרת לישראל. התנועה ציונית היא הסתדרות שעומדת לרשות ישראל. יש הבדל גדול בין הסתדרויות שקמו לשם מטרה מסוימת ושהוסיפו מפעל על מפעליהם הרבים האחרים, ותנועה שכל מעייניה נתונים ליחוד קיומו של עם ישראל ולמרי כוונתה של מדינת ישראל. ההפרש הפסיכולוגי נתגלה באופן ברור מדי פעם בפעם, וביחוד בתקופת המשבר של מבצע סיני, כאשר כמה מידידיה כביכול גילו יחס שלילי לצעדה של ישראל, בשעה שהציונים — והם בלבד — עמדו עמידה איתנה והוכיחו שהם בעלי-בריתה הנאמנים. המדינה הצעירה תיוקק גם להבא לתנועה ציונית חוקה ורבת-השפעה, כי ישראל היא שאיפה היסטורית רוממה שצריכה לא לידידים בלבד, אלא גם לבעלי-ברית, ולא לאהדה. כי אם להתקשרות. התנועה הציונית היא ההסתדרות היחידה שיכולה למלא דרישה זו. אפילו כמה ממנהיגי ישראל סופם שיבואו לידי מסקנה שהתנועה הציונית איננה "פער", כי אם גשר ממשי בין המדינה לבין העם היהודי בתפוצות.

ב.

בהבהירנו את השקפתנו, אין להתעלם מן הבחינה הישראלית של הבעיה. התנועה הציונית מצדיקה את קיומה אך ורק כשהיא מוסיפה ראשית כל לשרת את ישראל במסגרת צרכיה; ושנית, כשהיא שוקדת על איחודן של קהילות ישראל הנפוצות כשלנגד עיניה יחוד קיומו של עמנו על-ידי תכנית של חינוך יהודי נרחב

ותרבות עברית מעמיקה. כפי שידוע יפה לקוראי ה"בצרון", התקיים בקונגרס הציוני האחרון ויכוח רב-צדדי בין מנהיגי מדינת ישראל לבין נציגי התפוצות בענייני העליה, וזאת הפעם הראשונה שצירי אמריקה עמדו כדבעי על הצורך הדחוף של המדינה בעלייה מארצות החופש.

שלושה הם הנימוקים לעלייה מארצות המערב. ראשית כל, בעיית הביטחון. ברור, שמדינה בת שני מיליונים לא תוכל סוף סוף להתקיים לאורך ימים מוקפת אייב המונה עשרות מיליונים, שצבאותיו מאומנים על-ידי מחנות מפקדים סוב-טיים ויועצים טכניים גרמניים, כשמירוף הזיון של מצרים הולך וגובר — אין לתמוה לדאגת המחר של ישראל, ומכיוון שאינם קיימים לעת עתה, מלבד מ"כיסים" צרים בצפון אפריקה ויתכן במזרח אירופה, מקורות לעלייה נרחבת, ארצות מערב אירופה הן היחידות שאפשר לה למדינת ישראל לצפות מהן ל"תג-בורת".

הנימוק השני לעליית-חירום מן המערב הוא אפריקה. ישראל שיגרה מאות מבחירי מומחה במקצועות מדע וטכניקה כיועצים למדינות הצעירות באפריקה. הדרישות היו מרובות גם קודם, אולם הן הלכו ונתגברו בזמן האחרון עד שכמה מן המפעלים בארץ מנהלים על-ידי חבר עובדים מצומצם ביותר. סיוע זה של ישראל לארצות הנחשלות באפריקה הן מחשיבות ראשונה, שאלת חיים היא. זו היא הדרך היחידה לקיים את הקשר החיוני עם הארצות המתעוררות לחיים חדשים, כשלונה של ישראל לספק דרישותיהן של מדינות אלה, פירושו הפקרת כל יבשת אפריקה לנאצר. ואף זאת, אם לא יעלו מומחים במקצועות הכלכלה, החקלאות, מדע, בריאות וחינוך מן המערב כדי למלא את מקומם של בעלי המקצוע שישראל שוגרת לסייע לארצות אפריקה, לא תבוא על פתרונה.

ועוד, אנחנו הציונים הכרונו במשך השנים, שישראל איננה סתם ארץ זעזערה על שפת ים התיכון, כי אם מדינה עברית המגשמת את תקוותיו ושאפותיו של כל העם היהודי ושתמלא בעתיד את התפקיד הרוחני של ציון וירושלים שבימי קדם. אולם לעת עתה חצי מתושבי ישראל הוא מארצות המזרח. הבעיה כאן איננה של צבע, כי אם של תרבות. חצי מן האוכלוסיה צריך לכל הפחות לימי דור אחד כדי להסתגל לאורח חיים "מערבי". אם לא תבוא עלייה של צעירים מן המערב במספר רב יותר, איך תוכל ישראל למנוע תהליך של ליבנטיות, שאנו בתנועה הציונית חוששים לה? עלינו לכן למצוא דרך של אירגון מבפנים ולהעמיד מקרב הציבור היהודי באמריקה, ומארצות מערב אחרות, חלק ממיטב כוחות האדם שלנו לשירות בישראל, כדי שתשאר מדינה מערבית במהותה בימים יבוא.

אם נראה את הדברים מבחינה זו, עלינו להקדיש לעלייה — לא בהוראתה האירופית הישנה, אלא זו ההולמת את תנאי-אמריקה, עלייה נבחרת — את תשומת-לבנו המלאה. פירושה של עלייה לפי התנאים כאן, היא עליית יהודים מן המעמד הבינוני, שבו מתגלה התעניינות לכך, וכן גם שיגורם של מומחים במקצועות כלכלה וטכנולוגיה שונים בישראל. המפעל הזה יבוא כתוספת לתכנית משלוח תלמידים לבתי ספר תיכונים בישראל ולאניברסיטה העברית — תכנית

שהננו מבצעים אותה מכבר ושיש להרחיבה בהרבה. הגיע הזמן שהתנועה הציונית תהא גאה מקיימת כשם שהיא גאה דורשת ושתטפח צורה זו של עלייה מהמערב, כשהיא נזקקת קודם כל לשלושה הסוגים שהזכרנו: המעמד הבינוני, המומחה והתלמיד. ואפילו אם גם תכנית כזאת לא תביא לידי עלייה המונית, הרי יש בה משום מעשה קונסטרוקטיבי ותשרת את הצרכים היסודיים של המדינה. ויש להניח הנחה ללא ערעורים, ששום הסתדרות אחרת, פה או מעבר לים, לא תתחרה אתנו בעניין זה. מפעל זה יהווה תרומה מיוחדת של התנועה הציונית ואתגר ממשי לקהילות יהודיות לא בארצות-הברית בלבד, כי אם בכל ארצות החופש. ודומה לה העבודה של הפצת הלשון העברית בין הנוער והעם בקנה-מידה רחב על-ידי צינורות ההשפעה הנרחבים של הראדיו והטלביזיה, וכן גם על-ידי פעולות בבית הספר וחינוך לבוגרים. ואף בתחום זה היתה עד עתה רק התחלה קלה. והתפקיד הוא קשה ביותר, ושום הסתדרות אחרת לא תצא חוצץ כנגדנו ולא תילחם בנו על הזכות להקדיש כל-כילה למשימה זו של הפצת העברית בקהילות ישראל באמריקה.

ג.

ועוד: הוויכוח על עתידה של הציונות מיוסדת על בחינה מסולפת עד כדי לעורר תמיהון של מהות התנועה הציונית ועל גישה בלתי ריאליסטית לבעיות חייה של יהדות אמריקה.

הציונות היא השקפת-חיים המאמינה ביחודו של העם היהודי. פירוש הדבר, שהיהודים, אפילו כשהם פזורים בכל ארצות תבל ונחשבים בצדק לאזרחים נאמ"נים של מקומות מושבותיהם, הנם אף-על-פי-כן קשורים קשר בליינק על-ידי חוטים היסטוריים, דתיים ותרבותיים, שעושים אותם עם אחד. כדי להבטיח את קיומו ואיחודו של העם היהודי הזה, היה צורך בקימומה של מדינה יהודית כמכ"שיר לשם השגת המטרה הזאת. מדינת ישראל ממלאה כיום את התפקיד ההיסטורי שהוטל עליה בשמשה מקלט לפליטים, ארץ יעוד למתיישבים בה ומקור השראה לשוכנים בתוכה. ציונות היא יותר מעבודה בישראל או למען ציון. כשהיא לעצמה הרי עבודה זו אינה אלא ישראליות, אולם ציונות היא ישראליות ועם ישראל בתפוצות כאחד. פירוש הדבר, שאין אנו יכולים לתאר עתידו של עמנו ללא מרכזיותה הרוחנית של מדינת ישראל. לנו, הציונים, כל מפעל חדש בישראל וכל פעולה חדשה של קהילה יהודית בכל ארבע כנפות הארץ — שניהם הם גילוי לאותו רצון הקיום ולאותו ביטוי לכח היצירה הרוחני של עמנו. כל כמה שיקרה לנו מדינת ישראל — ואין ספק שהנה ההישג רב-התפארת ביותר בתולדותינו — יקר מכל הוא עם ישראל, שלמען המשך קיומנו נוסדה מדינת ישראל. הציונות היא מסד לחיי ישראל, הטפחות המקיימות אותם וגולת הכותרת המרבה תפארת ומשווה להם מעמד של כבוד וגדולה. לכך התכוון הרצל, מייסד האלמוות של התנועה, באמרו: "הציונות לא תסוף לעולם ועד".

(הסוף בעמוד 18)

ד"ר אבא הלל סילבר — יוצר החזית השנייה

***** מאת ד"ר עמנואל ניומן *****

הציונות היתה תנועה מהפכנית מראשיתה. כך חזו אותה הוגי המחשבה הציונית הקלאסיים — פינסקר, הרצל ונורדוי. מתפיסותיהם שלהם, הנועות והקיצוניות, שאבה התנועה הציונית את עוז המעוף, את הרוח הדינאמית ואת המסירות הקנאית, שבכוחם התגברה לבסוף על כל המעצורים והגזירות אל נצחונותיה מעוררי ההשתאות. רעיון עזינפץ זה, על מלוא עזו ועל כל המסקנות הנובעות ממנו, היה כלול ומרוכז בסיסמה: "מדינת היהודים".

אופייה זה של הציונות, אופי מהפכני בעיקרו, הנראה עכשיו, לאור הפרספקטיבה ההיסטורית, בכל הבהירות, לא בכל עת נתפס לעומקו על ידי כל הציונים כולם. לרבות אלה שתרמו תרומה הראויה להיזכר להתקדמותה של התנועה.

המגמה המוליכה לקראת פשרנות נתפרשה, לעתים קרובות, על דרך הראציונאליזציה והעידון, כמידה טובה, וכך היתה "מדינת היהודים", משך שנים רבות, בגדר דבר האסור — ולא מטעמים תועלתניים בלבד. אולם הדחף הראשוני — לא פג כוחו. מזמן לזמן היה מתפרץ שוב ושוב בעוצמה של לבה רותחת, השוטפת וסוחפת את אנשי השורה ומועצות את מערכות התנועה כולה.

עם גאות כל גל וגל של הציונות הלוחמת, הופיעו על הבימה של תנועתנו אישים דגולים, אנשי סגולה שנוצרו למנהיגות — אנשי חזון ואנשי מתח גבוה, ברוכי השראה וחדורי רוח מרדנית, שבזו להליכה במסלול השיגרתי ובדרכי-עקיפין.

לא זו השעה בשביל מתן הערכה מלאה וכוללת לאבא הלל סילבר, לקריירה המדינית שלו, לקרבות שניהל, לאסטרטגיה שלו ולתכסיו. אבל ניתן לומר, שאלמלא הוא היתה התנועה עלולה לעלות על שרטונות רבי-סכנה ולאבד את שעת-הכושר ההיסטורית שבאה לידה.

ד"ר סילבר נקרא לדוכן המנהיגות בשנת 1943, באחד הרגעים הקודרים ביותר בתולדות התנועה. ממפרשיה ניטלה הרוח וכל-כולה מוקפת היתה מערך עצום של פוזות עוינים; חסרת-ישע מבחינה מדינית וכמעט גטולת-תקווה מבחינה נפשית.

בלונדון היה "הספר הלבן" לחוק ולמשפט. למעשה, עמד הישוב בארץ-ישראל בורד במערכה — נגד הערבים, נגד הבריטים, וכמעט נגד כל העולם. בשום מקום לא נראתה קרן-אורה; בשום מקום לא נמצא ההינף המדיני, שבעזרתו ניתן לשים קץ למצב הקפאון של תיקו מוחלט. אמריקה, המעצמה היחידה, שהיה

ביכולתה לשנות את המצב, התייחסה באדישות ולפעמים אף גילתה יחס עויין, בפועל, הממשלה בוואשינגטון פיתחה טכניקה מזוהה אך רבת-הצלחה: מזכירות המדינה תמכה תמיכה מלאה במשרד-המושבות הבריטי, בעוד אשר "הבית הלבן" היה מוציא הכרזות מרגיעות, הנוטפות מור של רצון טוב אך ללא קורטוב של משמעות כלשהי, ארצות הברית נחשבו אז, גם במקרה הטוב ביותר, לא כגורם בלתי תלוי כי אם ככוח-מסייע אפשרי, העלול לחזק את ידיהם של האלמנטים הפרו-ציוניים בחיי הציבור האנגלי.

יהודי אמריקה בעצמם, — ובכללם גם הציונים — איבדו אימונם בכוחם הם ובכושם להשפיע על מהלך המדיניות האמריקנית. אולם, עמדתה של אמריקה, ולא של בריטניה, היא שהכריעה לבסוף — כפי שלימדונו המאורעות לאחר מכן וכפי שחזה ד"ר סילבר מראש ואף הדגיש שוב ושוב בתוקף רב והולך, ד"ר סילבר קרא באוזן ובעוז גובר לרכז את כל המאמצים ולהפעיל את כל האמצעים שבידינו, כדי לחולל שינוי מוחלט במדיניות של הממשלה בוואשינגטון, עד שתעבור מן הנייטרליות הרשמית והשותפות בקנוניה החשאית עם ממשלת בריטניה, למדיניות של אהדה מוצהרת והתערבות פעילה לטובת פתרון פרו-ציוני של פעיית ארץ-ישראל.

קו זה של מחשבה ופעולה, שפיתח ד"ר סילבר בעקשנות אופיינית לו הביא לידי סכסוך ישיר עם כמה גורמים רבי-השפעה בחיים האמריקניים, בכללם: חברות הנפט, אגודות המיסיון, ליברלים תועים ומוטעים, מזכירות המדינה ולבסוף — "הבית הלבן" בעצמו. קו זה הביאו גם כן לידי סכסוך נמרץ עם כמה מנהיגים יהודיים, שראו מתוך חרדה את ההתקפה החזיתית שהוצג עורך על עמדת הממשלה האמריקנית. קרע זה הוליד מחלוקת מרה בתנועה הציונית באמריקה, וכך פרץ מאבק איתנים בין ד"ר סילבר ויריביו, מאבק שהיו לו הדים על פני העולם כולו. מאבק הכוחות באמריקה שיקף את ההתנגשות הבלתי-נמנעת בין התפיסות הישנות של מדיניות ובין התפיסות החדשות; בין היסודות השמרניים ובין הכוחות הקיצוניים והאקטיביסטיים שבתנועה, גם בארץ וגם בתפוצות.

לאחר שכפו על ד"ר סילבר התפטרות מעמדת היר"ר של המועצה הציונית האמריקנית לשעת חידום, בסוף שנת 1944, בא מסע חינוכי-הסברתי נמרץ בכל רחבי המדינה, שהוצאתו היתה: החזרת ד"ר סילבר לתפקידו הקודם. החזרתו למנהיגות הוחשה עם הגילויים המדהימים על מידת הנכונות שהיתה קיימת אצל חוגים גבוהים ביותר בממשלה האמריקנית לבגוד בהבטחותיהם החגיגיות ולהקריב את העניין הציוני על מזבח המו"מ שלהם עם שליטי ערב.

לבסוף עלה בידו של ד"ר סילבר לשנות מן הקצה אל הקצה את פני הזירה המדינית, עד לבלתי הכירה. הוא היה משוכנע, יותר מתמיד, כי אין לצפות לכך, שבריטניה תשוב למדיניות פרו-ציונית בלי התערבותם של כוחות והשפעות מן החוץ. הוא ראה את אמריקה יוצאת לזירה הבינלאומית כמעצמה הגדולה והאדירה ביותר, שבריטניה תהא תלויה בתמיכתה יותר ויותר, כן הגיע לכלל הכרה שאין לפתור

את השאלה על-אתר גרידא, בארץ ישראל, על ידי מאמצי היישוב בלבד ללא עזרה מן החוץ. משני הטעמים האמורים היה דרוש לפתוח "חזית שנייה" באמריקה. הוא היה משוכנע גם כן, כי ארצות הברית לא תעמוד על דעתה בתוקף, נוכח התנגדות בריטית נמרצת, כל עוד לא תידחק הממשלה בוואשינגטון לפעולה כתוצאה מלחץ מכריע של דעת-הציבור האמריקני.

ד"ר סילבר סבר, כי חשוב ביותר לנקוט יוזמה ולא להרפות — על ידי הנחתת אילו מהלומות נועזות, הבאות בזו אחר זו והמפגיות בצורה דראמטית את חומרת הבעייה של ארץ-ישראל, מעלות אותה בין השאלות הראשונות העומדות על הפרק, ומושכות אליה את תשומת הלב של הציבור הרחב, כיהודי כלא-יהודי. הוא פעל כך, מהיותו משוכנע, לפי עצם אופיו האישי, שהקו הישר הוא הדרך הקצרה ביותר שבין שתי נקודות. הוא לא האמין בדרכי עקיפין. הוא עמד בתוקף על הנאמנות ללא סטייה לתוכנית הציונית המלאה: ארץ ישראל כמדינת היהודים. הוא הציע הצעה נועזת לבקש תמיכה במוסקבה, הצעתו פעלה כפצצה. הוא מי שהטביעו עליו קודם תו של "ריאקציונר" על שגייס עזרה מצד הרפובליקנים, גונה עכשיו מרות כ"מחוסר אחריות" על שביקש תמיכתה של רוסיה הסובייטית. כל זה אירע שנתיים תמימות לפני שנציג ברה"מ, אנדריי גרומיקו, הפתיע את העולם בנאומו הפרו-ציוני בעצרת הכללית של האו"ם.

הוא לא התנגד עקרונית לחלוקה וראה בה פתרון של פשרה, שאולי יאה הכרח לקבלו, בסופו של דבר, אבל הוא התקומם בועם נגד המישהגה התכסיסי של גילוי נכונות להפשרה הסופית — הוא "המינימום שלנו שממנו אין לגרוע" — בטרם עת ולפני יריב כה אכזרי כארנסט בוויין, אשר לגביו היה ד"ר סילבר בטוח, שאין לכבוש את לבו במחוות של פשרנות, או של פייסנות. "אם תציעו לו חלוקה", הזהיר ד"ר סילבר, "יתייחס אל הצעת-הפשרה שלכם כאל דרישתכם המאכסמאלית!" ואכן, התפתחות המאורעות לאחר-מכן הוכיחה את צדקת שיפוטו.

הוא היה בעד מרי מדיני ובעד התנגדות-בכוח למדיניות הבריטית, ובקונגרס הציוני, בדצמבר 1946, תבע נמרצות לנקוט קו זה, בשל כך גונה כקיצוני בהשקפותיו וכממליץ על טירור. ושוב הוכיחה התפתחות המאורעות שלאחר-מכן את צידקת שיפוטו שלו.

כשהעביר ארנסט בוויין, לבסוף, את פתרון השאלה לידי האומות המאוחדות, קיבל עליו ד"ר סילבר את האחריות הרת-הגורל לגיוס כל הכוחות, היהודיים ושאנטי-יהודיים, למען השגת הכרעה חיובית בזירת האו"ם. שוב הטיל עצמו לתוך המאבק בהתלהבות מחודשת. שוב טען בתוקף, כי המפתח להכרעה במצב זה נתון בידי וואשינגטון, ושוב יצא לגייס את דעת הציבור והשתמש בכל דרך של גישה והשפעה, כדי להתגבר על חוסר-המעש ועל היחס העויין, המוסווה רק במעט, שארב עדיין במזכירות-המדינה.

אולי עוד מוקדם לגלות את כל מה שאירע מאחורי הקלעים, עד לרגע האחרון ממש. אבל בשעה שישפרו הדברים במלואם ומהוויתם יתגלה לעין כל,

כי במקום שאחרים היו מהססים, לא נסוג סילבר כמלוא נימה, במאנו להיכנע למחוזות של איומים באותם הימים הגורליים, שקדמו להכרזת העצמאות של מדינת ישראל.

בן-גוריון היה בתל אביב, בריחוק 6.000 מילין, בערך, מכאן, לא רק המרחק הגיאוגרפי הפריד בין השניים. אבל למרות חילוקי הדעות שנתגלעו ביניהם מזמן לזמן, הם היו מאוחדים אחדות עמוקה, ברוח ובמטרה. המדינאי הלוחם והמנהיג האקטיביסטי חיזקו הדדית זה מאמציו של זה. איתנותם, העזתם והחלטיותם המקובצות גברו במערכה. הוכרזה עצמאותה של מדינת ישראל, שהוכרה, עד מהרה, על ידי ארצות הברית וברית-המועצות. המאבק המדיני הוכתר בנצחון.

לעתידה של התנועה הציונית

(סוף מעמוד 14)

מכיוון שכך, אין גוף ציבורי אחר בחיים היהודיים שיוכל למלא את מקומה של ההסתדרות הציונית, כי אין אירגון אחר שיוכל להירמות לה, להשקפות היסוד שלה, לעברה רב-ההוד, להישגיה רבי התפארת, לאידיאליה הנעלים ולעתידה רב-החזון. אין כינוס כקונגרס הציוני העולמי, שציריו הם מכל קצווי ארץ וקצות תבל, ומחוץ לקהילות ישראל מאחורי מסך הברזל — משמש הוא עצרת של העולם היהודי כולו, התעלמותה של תנועה כזו מן העולם היהודי פירושה אבידה ללא תמורה ואסון לאומי, כפי שקבע בצדק מר משה שרת במושב ועד הפועל הציוני האחרון בירושלים, כי החלל הריק לא היה מתמלא כי אם עלי-ידי הילכי מחש-בה של מתבוללים וקטני אמנה שבשולי החיים היהודיים. זה לא כבר חתמנו על חוזה עם ממשלת ישראל בדבר שיתוף פעולה בשדה הפצת העברית בקהילות יהודיות, הקמת מפעלים בישראל, ועודד עליה בארצות המערב — מעשים שבעצם טיבם הם עתידים להדק את הקשרים בין קיבוצי ישראל, בארץ ובתפוצות ולעשותם גוש עממי אחד, כשהמולדת העברית משמשת מפלט לגופו ומקלט לרוחו.

משימות חשובות הן אלה, המטרה נעלה והחזון כביר — אולם מסגרת חדשה והכרחית היא זאת שיש לתנועתנו לקיימה כיום כדי שתוכל לתרום את תרומתה בעתיד, כשם שתרמה בעבר, לבניינה של מדינת ישראל, לחרות עמנו ולגאולת האדם.

ד"ר אבא הלל סילבר — לדמותו של מנהיג בישראל

מאת ה. פ. מנסון

א.

אחדות מפלגת מציינת את עבודת חייו, שעדיין לא הגיעה לכלל סיכומה, של ד"ר אבא הלל סילבר. דרכו בתנועה הלאומית ובתחייה היהודית עלה בקו ישר לקראת מיפגש גורלי כאילו עם תפקידו ההיסטורי החותך.

טיב התפקיד נקבע על ידי "ההגיון ההכרחי של השתלשלות המאורעות" (משפט המופיע תכופות בנאומיו הפומביים). משימתו ההיסטורית היתה להגשים את התכנית המהפכנית שהרצל התחיל בביצוע בשנת 1897 — להבטיח הכרה בינלאומית במדינה יהודית עצמאית.

דבאי אמריקאי, מנהיג מפורסם של היהדות הרפורמית, ספג ד"ר סילבר מסורת של יהדות אירופה המורחית, רוחה ואורחות חייה העממיים והוא רוחש חיבה ויקר להמוני ישראל, מימי ילדותו הקדיש את עצמו ללא סטייה לעיקרונות הציוניות המדיניות של הרצל ואף נעשה בן-בית במערכות הפוליטיקה שבחברה הדימוקרטית. אישיות רבת-השפעה, מחוננת בכח תבונה נעלה ומבורכת בכשרון נואם מזהיר הכובש את לב ההמונים ומעוררים לפעולות — נועד ד"ר סילבר לתעודתו בחיים עלי-ידי ההשגחה עצמה.

אבא הלל נולד להוריו, הרב משה ודינה סילבר, ב-28 לינואר 1893 בעיירה הליטאית נוישטאט, על יד הגבול הפרוסי. בבית הוריו חונך על מיטב מסורת אבות ושאיפות התחייה העברית. רוח החן העברי והאצילות היהודית הושכן גם בבית שבנתה המשפחה בעולם החדש כשעקרה בשנת 1902 מליטא והיגרה לאמריקה. האב, שהקדים לבוא לארצות-הברית בשנת 1899, היה דור שלישי לרבנים. הוא לא עשה את רבנותו קרדום לחפור בו. בליטא התפרנס ממסחר סבון והקדיש את כל שעות הפנאי שלו לעיון וללימוד. בני-יורק הרביץ תורה בת"ת ואף נתן שעורי חינוך לילדים מחוננים. בשנת 1924 התיישב עם אשתו בירושלים ועד יום מותו, בגיל של 87, ישב על התורה ועל העבודה. שם גם הוציא את פירושו על התורה בשני חלקים בשם "חישוקי כסף".

לבו של סילבר האב היה פתוח לעברית החדשה, לספרותה ולתרבותה. זרע העברית והציונות נקלט בלב סילבר הצעיר והיה לברכה. בשנת 1904, שנת מותו של המנהיג הציוני, ייסדו שני האחים סילבר את המועדון ד"ר הרצל-ציון. זו היתה האגודה הציונית דוברי עברית הראשונה באמריקה ומטרתה היתה לשמש משתלת אימונים והכשרה למנהיגי התנועה בעתיד. נשיאה הראשון היה מאכסוול (מרדכי) סילבר בן הי"ג, ולאחר שנתיים "ירש" את מקומו אבא

הלל, המועדון ערך ויכוחים והציג מחזות בעברית. כמה שנים לאחר מכן העלה אחד מן החבורה בזכרונותיו, ש"אבא (הלל) שיחק תמיד תפקיד הגבור הצעיר, כשעיניו מכריקות והחרב נטויה. הוא נוצר לתפקידו זה".¹

בין חברי האגודה היה ד"ר עמנואל ניומאן, נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה לאחר מכן וחברו הקרוב ביותר של ד"ר סילבר במנהיגות התנועה; המחנך ישראל טשיפקין; ורועי הרוח של יהדות ארצות-הברית בארנט ר. בריקנר, אברהם פלדמן, בנימין פרידמאן ואישים אחרים שעתידיהם היו לתרום את תרומתם לחיי ישראל כאן. על האגודה ועל חבריה במורד העיר של ניו-יורק כתב ד"ר ניומאן בשנת 1953 בדברים אלה: "נצטרפתי... במוצאי שבת אחד, כשחגגה האגודה את חג הבר-מצוה של נשיאה. נשיאה אז ומנהיגה הטבעי במשך כמה שנים לאחר מכן היה אבא הלל סילבר. הוא ניהל ביד תקיפה, אולם תמיד היה חוש ההומור שלו מסייע לו ליישר את ההידורים. הוא היה אהוב, נערץ וצייתי לו. דבריו בסופו של ויכוח ארוך היו דברי פוסק אחרון ונתקבלו ללא ערעור, עצם צליל קולו שיכנע".

בשנת 1911, כשסיים בבית-הספר הגבוה של טאוניסנד הריס, ששם היה אחד מן התלמידים הראשונים, עשה צעד שהיה בו משום איסור גמור לפי דעתם של כמה משכניו ושעורר דאגה גם בלב כמה מחבריו הציוניים הצעירים. כאחיו מאכסוול (מרדכי) שנים אחדות לפני כן הוא החליט להיכנס אל בית-המדרש לרבנים הריפורמי בסינסינטי — מרכז התנועה ליהדות המתקנת באמריקה. להרדים ביותר היה הדבר קרוב למעשה שמד. חברי האגודה שידעו על היחס האנטי-ציוני של היהדות הריפורמית אז, חששו שמא יגנוב "האויב" את לב המנהיג הצעיר. אולם סילבר היה בטוח שהוא, וכמה חברים אחרים שנצטרפו אליו, או שבאו בעקבותיו, יכבשו סוף סוף את מבצר היהדות הליבראלית וישלטו בו שלטון ללא-מצרים, מעניין הדבר — והוא אופייני ביותר — החלטת האחים קיבלה עידוד ותמיכה מצד אבי המשפחה.

ב.

בשנת 1915 סיים בהצלחה מרובה את שניהם, את בית-המדרש לרבנים ואת חוק לימודיו במכללה. כל שנות לימודיו לא הוניה את עסקנותו הציונית והיה מנהיגם ומדריכם של חבריו הסטודנטים בהילכות עבודה לאומית. כהונתו הראשונה היתה בוהילינג, בוירג'יניה המערבית, ולאחר שנתיים, בשנת 1917, והוא אז בן כ"ד, לוקח אחר כבוד לשרת באחד מבתי-הכנסת המפוארים ביותר באמריקה — "תפארת ישראל" ("ההיכל") שבקליבלנד. מאז היה ה"טמפל" מקדש רוחו ומשכן ליצירת חייו.

היו שהסתפקו אם אדם צעיר זה יוכל לכבוש את "המצודה" החשובה הזאת. אולם כבר בנאומו הראשון פיזר את כל ענני הספק. קהל נלהב הביע בתשואות את רגשותיו הגאים על מנהיגם הרוחני בעל הכשרונות המזהירים והסגוליים. לא שהדרך היתה מעתה סוגה בשושנים. ד"ר סילבר לא התכוון להחליק לשון ולהשביע רצון, כי אם לתבוע ולהוכיח, ציוניותו הנועז, דעותיו המתקדמות

על שיתוף פעולה בין אומות העולם במבצר ההתבדלות של המערב התיכון, הגנתו על זכויותיהם של הפועלים המאורגנים, טרם היו הפועלים לכח חשוב בחברה האמריקאית. התקפותיו נגד האינטרסים הכלכליים והמדיניים האדירים ביותר באוהיואו ובארץ כולה — השקפותיו אלה וכדומה בהן היו לצנינים בעיני כמה מראשי העיר. אי-אפשר היה ללא התנגשות והתנצחויות, כמו כן לא איחרו הנצחון והצדקתו של הרבאי, העשוי ללא חת, לבוא, כי כבש את הלבבות והמוחות של בני עדתו. כבר בימים הראשונים לכהונתו נתברר שנאמן הוא ד"ר סילבר לדעותיו ועקרונותיו ללא ויתור ופשרה ושמהם לא יזוז.

בשנת מלחמת העולם הראשונה כיהן ד"ר סילבר כרב-צבאי עם צבאות הברית בצרפת וזכה לאות הצטיינות. בשובו התמסר לעבודתו כמנהיג ה"היכל" ולעסקנותו הלאומית הענפה. ה"היכל" הלך וגדל וכן גם נתרבו פעולותיו בשדה החסד והצדקה, החינוך והתרבות. כיום שייכות אליו כ-2400 משפחות. בנו ירמיהו עוזר על ידו, טבעת חמישית בשלשלת הרבנות והמנהיגות המשפחתית.

העול הכבד והעבודה רבת הפנים ב"היכל", אם כי סיפקו במידה רבה את רוחו, לא הירו את צמאונו לתורה ודעת. בשנת 1925 הוכתר בתואר דוקטור לדת מטעם בית המדרש לרבנים בסינסינטי. חיבורו שיצא לאחר שנתיים בספר, דן על "מחשבי קיצין בישראל".² יודעי דבר הרימוהו על נס כתרומה חשובה לחקר הנושא. עצם בחירת הנושא מעיד על תכונת נפשו של המחבר. לכאורה אין דבר זר יותר לרוחו של אדם העוסק בהוויות עולם מתקדם מלהיוק למסורותיו של תקופה משיחית, אולם דווקא נושא זה כבש את לבו של החוקר הצעיר. סגולותיה של מחשבת המסורות דיברו אל לבו, אף כי דחה לחלוטין פתרונים מיסטיים לבעיות האדם. בסגולות אלה השתמש בעבודתו ברבנות ובתנועה הציונית.

בבואנו להעריך כמו את מקומו של ד"ר סילבר בתנועה הציונית, יש לשים אל לב את אישיותו המיוחדת והמורכבת כאיש הרוח וחקוקר נאמן. הוא רואה את כהונתו בקהילת קליבלנד כתכלית-חיים נשגבה, ואם נשים לב לעובדה זו, יתבררו כמה דברים שמעוררים לכאורה תמיהה: למה טרח לבלות כמה ימים בכל שבוע ברכבות ובמטוסים, בין ניו-יורק וקליבלנד, או בין ואשינגטון וקליבלנד — במשך תקופה של שש שנים — כדי להימצא ביום השבת בקהילתו; כיצד מצא קורת-רוח בימי המשבר החמורים ביותר בחייו המדיניים להרכיב תורה לתלמידים בהיכלו; מדוע היה לוחש באזני ידידיו בזמן שהיה מוקף המוני מעריצים בניו-יורק שהוא מתגעגע לשלוות חדר עבודתו; ומדוע היה מתרפק על הימים שבהם יכול היה להתמסר למחקר יהודי — בימים שכתב את חיבורו על "מחשבי קיצין בישראל".

1) Messianic Speculations in Israel.

כשהגנו רואים את ד"ר סילבר לאור דביקותו בערכים הרוחניים של עמנו, נבין ביתר שאת את אמונתו הכבירה בניצחון הרעיון הציוני על אף כל המכשולים, ואת הסגולה, שיש בה ממידת המסתורין, המצוייה אף באמרתו "הפוליטיות" ביותר — סגולה שיש ורואים אותה כסותרת לתכונת-היסוד שלו, אולם כל מי שקרוב אליו יכיר וידע שהיא משמשת ביטוי נאמן לעצם תכונת נפשו.

טרם נקרא ד"ר סילבר לעמוד בראש התנועה הציונית כתב שלושה ספרים אחרים. האחד מהם הוא "הדחף הדימוקראטי בתולדות ישראל", שהופיע בשנת 1928, ביסוד הספר הונח הרעיון, שהיהדות היא בעצם אמונת העם, והיצירה היהודית עיקרה היא יצירת העם כולו. התפקיד הראשי שניתן לעם בתפיסתו ההיסטורית, קבע את גישתו לכל בחינות החיים היהודיים, אף התכנית הציונית בכלל, שלפי דעתו צריכה היא ליסוד עממי רחב. יחס-הגומלין בין העם והמנהיג, כשכל אחד מקבל השראה מן השני, והראשון הוא המכריע, עורר בו ענין כל הימים. אף ניתנה לו ההזדמנות, ומעטים החכמים שזכו לכך, לתרגם את השקפותיו אל שפת החיים.

ד"ר סילבר ניחש את התמורות הכלכליות שיחולו באמריקה בשנות השלושים. בספרו "הדת בעולם משתנה"² (1930) הוא ציין תכנית לסדר חברתי מיוחד על אדני צדק ועמד על מקומה של דת לוחמת כשהיא מתגשמת בחיים. חזון נבואי מפעם את הספר. במשך כמה ירחים היה בין הספרים רבי-המכר.

ב"משבר העולם וקיום יהודי"³ (1941), שהגהו קובץ מאמרים, נלחם החוקר מלחמת רוח במשטר הוודון של הנאצים שחגגה או הצלחותיה הגדולות בשדה הקרב. יש בספר הזה מסימני העלייה של המנהיג המדיני ואמונת עזה בכוחו של העם היהודי להתגבר על השואה ולחתור לקראת מילוי תפקידו ההיסטורי.

באותו זמן גדל שמו של ד"ר סילבר בעירו. דרשותיו עוררו עניין רב בין כל אורחי קליבלאנד. הוא היה נביא בעירו. אף כאן גילה את עוז רוחו. עוד בשנת 1921 נתפרסם הוויכוח שקשר עם ניוטון ד. בייקר, מי שהיה שר המלחמה בזמנו של וילסון וראש עיר קליבלאנד. ד"ר סילבר צידד בזכות איגודי הפועלים לבית חרושת "סגור". ה"היכל" היה מקום ההולדת של רעיון ביטוח לאבטלה. בימי המשבר החמרי נלחם נגד אילי התעשייה ושיטות הניצול שלהם והטיף לאחריות יוחסי צדק ויושר חברתיים. בספרו INSIDE U. S. A. (1947) ציין ג'והן גונתר את ד"ר אבא הלל סילבר כ"אזרח הנכבד ביותר" של קליבלאנד.

ג.

אולם עבודת חייו הגדולה של ד"ר סילבר היתה עוד לפניו. בראשית שנות העשרים נתפרסם כבר בחוגים הציוניים כנואם מזהיר והוזהר באותו זמן לישא

2) The Democratic Impulse in Jewish History.

3) Religion in a Changing World.

4) World Crisis and Jewish Survival.

את מדברותיו בוועידה הציונית הבינלאומית שנתקיימה בלונדון. סילבר הצעיר נמצא בחברת אישים מפורסמים כלורד באלפור, לורד ססיל, ד"ר חיים וייצמן ומאטס נורדוי. בקרע שנתגלע בין ד"ר וייצמן ולואיס ד. בראנדייס, תמך סילבר בבראנדייס תמיכה נמרצת. הפרץ, שהיה בחלקו אידיאולוגי, הקיף את הפיקוח והניהול של הקרנות הפילאנטרופיות בארצות הברית למען מפעלים בארץ ישראל. כשנסתלקו בראנדייס והשופט מק מהנהלת הסתדרות ציוני אמריקה, נסתלק גם ד"ר סילבר וחזר אליה רק בסוף שנות העשרים.

בעלות הנאצים לשלטון בגרמניה, הגיב עליה ד"ר סילבר כדרכו תגובה נמרצת. הוא לא הסתפק בגינוי רדיפות הנאצים, יחד עם השופט סמיואל אונטרמייאר אירגן את הבויקוט האנטי-נאצי בארצות-הברית. כמה ממנהיגי היהדות כאן התנגדו לפעולות "אתגר" כאלה, שעלולות להחמיר את מצב יהודי גרמניה. בוחשו החריף ניחש את מוראי הבאות, שלעצרו נתאמתו בצורה מבחילה כל כך.

עם התרפת בעיית הפליטים נתגלה יותר ויותר חשיבותה הדחופה של ארץ-ישראל. היה צורך בסכומי כסף אדירים למען עבודת הצלה ושיקום. ד"ר סילבר נשמע לצו השעה ובשנת 1938 עמד בראש המגבית הארץ-ישראלית המאוחדת, וכן גם שימש סגני-נשיא של המגבית היהודית המאוחדת. יש לציין שבמי ניהולו של ד"ר סילבר הגיעו המגביות לשיא.

אולם בעצם המאמצים שעשה למען הצלחת המגביות, התעניין ד"ר סילבר בעיקר במדיניות הציונות. הוא הפך את המגבית הארץ-ישראל המאוחדת למכשיר חינוכי, שהכשיר את יהדות ארצות-הברית לתפקיד המדיני המכריע שהיה עליה למלא כעבור שנים מעטות. הוא נשאר נאמן לחזון הציוני לפי נוסח הרצל.

בשנות מלחמת העולם השנייה דומה היה שאין מטרה רחוקה מהגשמה כהקמתה של מדינה יהודית בארץ-ישראל. התקדמותו הנפלאה של הישוב ותרומו החשובה למאמץ המלחמתי "זכה" לגמול מיוחד במינו — "לספר לבן" שאסר על הפליטים היהודים להיכנס לתוככי ציון. בזמן שערכו הנאצים הטבח ביהודים כשיטות "היעילות" ביותר, לא הניחה אנגליה מקום לספק שהיא אומרת להשתמש מהבטחתה לסייע בהקמת בית יהודי לאומי בארץ-ישראל. אף-על-פי-כן עדיין הסיפא ההנהלה הציונית העולמית לתלות את תקוותה בשיתוף פעולה עם אנגליה. בתנאים כאלה נעלם הרעיון של מדינה יהודית עצמאית מעל אופק המציאות המדינית בעולם, בעוד שהרעיון גילם את תקוות ישראל לקיומו בעתיד. באותה שעה התקין הישוב את עצמו למאבק המכריע והתנועה הציונית עמדה לפני הזדמנות בלתי-חוזרת להעלות את פתרונו של הרעיון על סדר-היום הבינ-לאומי כמעשה צדק עולמי.

רק גיוסו של כח גדול וחדש שיתמוך במטרה הציונית עלול היה למנוע אסון מדיני, להדליק אמינה חדשה בלבבות ולאמצו לקראת הנסיגות הקשים בעתיד. אותו כח היה אחד ואין שני — ארצות-הברית של אמריקה. העובדה החותכת היתה, שמרכז המאבק למדינה יהודית נעתק לכתחילה לאט לאט, כמעט

באופן בלתי־נראה, ולאחר מכן במהירות לא־משוערת מראש, מלונדון לוואשינגטון. כדי לקדם את פני המגמה הזאת לקראת המטרה הנכספת ולהאיץ את התהליך ההיסטורי לשם זכייה בהסכמה בינלאומית למדינה יהודית — זה היה האתגר הדיפלומאטיה הציונית. היה צורך במנהיגות חדשה, זו שפניה כלפי אמריקה, אך מושגיה מושגים ציוניים קלאסיים. זה היה תפקידו הכביר של ד"ר אבא הלל סילבר.

ד"ר סילבר הבחין במגמה עוד לפני מלחמת העולם השנייה. חשובה ביותר לאור ההתרחשויות לאחר מכן היא השיחה שהתנהלה בינו לבין ד"ר עמנואל ניומאן בקונגרס הציוני הכ"א שנתקיים בשנת 1939 בג'נבה בצל האימה של מלחמת עולם שעמדה להתלקח וצל הספר הלבן שפירסמה אנגליה זה לא כבר. ניומאן שידל את ד"ר סילבר שיעמוד בראש התנועה הציונית באמריקה. ד"ר סילבר נענה לו ואמר, שמלחמת עולם עומדת לפרוץ ושאות התוצאות האפשרויות היא העתקת מרכז הפעולה המדינית לאמריקה, ואמנם שעה זו כשרה לכניסתו לזירה המדינית. ניומאן, שחזר לאמריקה מארץ־ישראל לאחר שבע שנות ישיבה בה, החליט להכשיר את הקרקע לכך.

בשנת 1940 נוסד הוועד האמריקאי הציוני לשעת חירום, שייצג את כל המפלגות הציוניות בארצות הברית. במשך שלוש השנים הבאות עמל ד"ר ניומאן ליצור יסוד לפעולה ציונית מדינית. על אף הקשיים, המפלגתיים והכספיים, הוא הצליח בהקמתו של ועד אמריקאי פלשתינאי, שמנה מאות חברים של שני בתי הקונגרס, חברי הממשלה, מושלי מדינות וכמה אישים רבי השפעה אחרים בחיי הציבור. לאחר מכן סייע ביצירתו של ועד ארצי מיוחד של אנשי כהונה נוצרים, המועצה הנוצרית לפלשתינה וטיפח פעולות אחרות בשדה יחסי ציבור. נתקשרו קשרים רשמיים בין התנועה הציונית ומחלקת המדינה בוושינגטון. אולם ניומאן היה בין הראשונים לקרוא תגר על מיעוט המאמצים הציוניים נוכח הטבח באירופה, המעל בלונדון והשתיקה בוושינגטון. הוא ביטא את קול מחאתו על־ידי התפטרותו. דרכי הדיפלומאטיה של "שתדלנות", של התייצבות "נדיבי עם" לפני מלאכים ושרים, פשטו את הרגל.

הקול החדש והגישה החדשה נתגלו ב־ב' במאי, 1943, בוועידה הארצית של מגבית ארץ־ישראל בפילדלפיה. ד"ר סילבר גולל מצב עם ישראל בכל גילוייה האיומים. אחר כך התחיל בהתקפה. הוא התקיף לא רק את המדיניות הבריטית — גואמים ציונים אחרים מתחו עליה בקורת לעתים קרובות, — אלא שהעמיד בסימן שאלה גם את יחסו של נשיא ארצות־הברית, פרינקלין דילאנו רוזוולט עצמו («מצבו הטראגי של עם ישראל בעולם בימינו לא יפתר על־ידי ראשי ממשלות, או פקידים גבוהים; השולחים אלינו ברכות ראש השנה!»). לאחר מכן הוא קרא לתנועה הציונית להוציא לפועל תכנית של פעולה מדינית, והוא ניבא את אחרייתה:

«מאמינים אנחנו, שההגיון ההכרחי של השתלשלות המאורעות יהפוך את פלשתינה למדינה יהודית. אפשר שהדבר ייעצר או ישתנה לזמן קצר או

ארוך, אולם תקומתו הלאומית של ישראל בארצו ההיסטורית בוא תבוא בשם שדבר ה' לעולם לא ישוב ריקם כי אם מילא את אשר אמר.

«ההגיון ההכרחי של השתלשלות המאורעות! כשכל שערי העולם יהיו נעולים בפני עמנו, אז תפרוץ יד הגורל את פתחי הארץ. שעה זו מחישה ובאה».

ד.

מעטה היה ריכוז העבודה המדינית הפעילה בידי ד"ר סילבר התפתחות הכרחית ובלתי־נמנעת. ד"ר וייצמן הציע את הדבר בשנת 1942, בזמן ביקורו או בארצות־הברית. הוא למד להוקיר את כשרונותיו של ד"ר סילבר במשך ביקורו של האחרון באותה שנה בלונדון פגועת־המלחמה.

מאוגוסט 1943 ואילך אחזות הביוגרפיה של ד"ר סילבר וההיסטוריה של תקומת מדינת ישראל ושלובות יחד ואין להפריד בין הדברים. כל סקירה על אותם הימים הגורלים מבליטה בצורה חותכת ביותר את השפעתו המכריעה מאז קיבל על עצמו את נשיאות המועצה של ציוני אמריקה לשעת חירום בעיצוב אופייה, קויה המדיניים ותכניתה המדינית בשעת החמורה ביותר.

קודם כל ראה צורך לעשות חשבון זהיר — וכפי שנתגלה לאחר מכן היה זה חשבון־צדק ומדוקדק — של מערכות הקרב הרבות: התעמולה הבריטית והערבית, ממשלת ארצות־הברית ונשיאה רבי־הכח, שהודרכו על־ידי מחלקת החוץ העוינת לרעיון הציוני; האינטרסים של אילי הנפט והמיעוט האנטי־ציוני שבתוך יהדות אמריקה, שזרע מבוכה מסביב, אמונתו שנוכל לכל הכוחות המתנגדים האלה לא נבעה מאומץ לב עיוור ומתעתע, אף כי היה עשוי ללא חת. קבעו את דרכי פעולתו צירוף ההגיון הברזל ועצבי הברזל שלו ומרוחו האציל על התנועה.

היו סימנים ברורים לדבר שהרוב הגדול של יהדות ארצות־הברית מוכן לתמוך בתכנית ציונית מליאה ושלמה, העידה על כך ההפגנה רבת רושם של האסיפה המכוונת של הוועידה היהודית האמריקנית בסוף הקיץ של שנת 1943. ההחלטה בזכות הקמת קהילה יהודית ניתקלה בהתנגדות נמרצת מצד מיעוט לא־ציוני וכמה מראשי הציונות כמעט וויתרו עליה בשם ה«אחדות» ובשכר תמיכתם של לא־הציונים בעליה בלתי־מוגבלת לארץ־ישראל. ההחלטה נתקבלה לאחר שד"ר סילבר קרא קריאה גדולה ועזת רגש לדחות כל פשרה בענין זה. «אם נוותר על תביעתנו הלאומית וההיסטורית על ארץ־ישראל — הוזהר — נסמך אך על מעשי חסד לפליטים, נצא בניקיון שיניים ונחטא לתקוות הדורות של עמנו».

ההחלטה על קהיליה יהודית נתקבלה ברוב של 502 כנגד 4. דעת הקהל של יהודי אמריקה נתלבנה ואושרה על־ידי נציגיה ומעטה היה צורך להפוך דעה זו לכח משפיע במדיניות האמריקאית. זו היתה חובתה של מועצת ציוני אמריקה לשעת חירום, שבמשך שנה אחת נעשתה למכשיר היעיל ביותר ביחסי ציבור יהדות אמריקה. ובאמת, בעיני שונאי ציון הכלות והרואות את פני הדברים

ודאי ראייה מוגזמת. — היתה זו במשך זמן מסוים הפעולה המוצלחת ביותר במינה באמריקה. בצורתה הסופית היתה המועצה יצירת כפיו של ד"ר סילבר — מכשיר יעיל ורגיש ביותר, חתום בחותם אישיותו, סיגנונו ורוחו. המשרד בוואשינגטון נפתח מיד לאחר כך. עמד בראשו רבאי ליואן י. פויאר רב הכשרון, מנהיגה הרוחני של טולידו, אוהיא, ושהיה במשך כמה שנים חברו לכהונה ועבד שכם עמו ב"היכל" בקליבלנד. המשרד ניהל פעולת הסברה עניפה בעיר הכירה בדבר בעיות ארץ-ישראל ורכשה ידידים בין חברי הקונגרס ובין חוגי ממשלה אחרים.

קורות ההחלטה הפלשתינאית שהוצעה בשני בתי הקונגרס בתחילת שנת 1944 הוא לקח חותם בפעולה מדינית בדימוקראטיה האמריקאית. לפי ניסוחו של ד"ר סילבר היתה מטרת ההחלטה לשבור את שתיקתה הרשמית של ואשינגטון. "מחקרנו — אמר — גילה ללא שום ספק שמחשבת חברי הקונגרס היא לטובתנו", אולם ההחלטה לא הגיעה לידי הצבעה. הממשלה הביאה לידי דיחוייה על-ידי התערבותו של המשרד המלחמתי, שנימק את דיחויו בטעמים צבאיים. הנשיא רווולט נענה לתרעומתיהם של חוגי ציבור רחבים וסמך את ידי ד"ר סילבר וד"ר סטיפן וייז לפרסם גילוי דעת בשמו, ש"מעולם לא נתנה ממשלת ארצות-הברית את הסכמתה לספר הלבן של שנת 1939.... ואשר להכרעות בעתיד הנה צדק גמור ייעשה לאלה שמבקשים בית יהודי לאומי".

רק בקרב הימים נודע הדבר, שמיד לאחר פירסומו של גילוי-דעת זה, וכדומה לו, על-ידי נשיא ארצות-הברית, שלחה מחלקת המדינה הודעות מרגיעות לממשלות ערביות, שלא חל שום שינוי בתכניתה המדינית.

ד"ר סילבר לא הסתפק בגילוי הדעת של הנשיא. הוא סבר שאין לצאת בו חובת פעולה על-ידי הקונגרס, כי אם להפך, נימוק מכריע לקבלת ההחלטה בדבר ארץ-ישראל. אף האמין ד"ר סילבר שהערעורים "הצבאיים" כנגד ההחלטה יתבטלו אם לחץ הציבור יוגבר במידה ניכרת. המועצה לשעת חירום קראה לכן לאסיפת רבת עם במדיסון סקווייר גארדן — הראשונה בשורת הפגנות המוניות שהתקיימו בימי המשבר החמורים של המאבק.

ד"ר סילבר העביר אז את החזית הציונית-המדינית לשיקאגו, ששם התקיימו הוועידות הארציות של המפלגה הריפובליקאנית והדימוקראטית. לאחר מאמצים נמרצים של נציגי הציונות בוועידת הללו תמכו שתי המפלגות בהקמתה של קהילת יהודית בארץ-ישראל.

יש נטייה מפורשת לראות את סעיפי-המצע של המפלגות הגדולות שלנו כהצהרות שאינן אלא תחבולות לגנוב את לב הבוחרים ואינן מחייבות באמת את המפלגה המנצחת. אם לדעה זו יסוד כלשהו, האשמה תלויה בחוגים המתקדמים ביותר של החברה האמריקנית. יחסם הם, קובע בסופו של דבר את כוונתן ורצינותן של הצהרות המפלגה, אם יראו במצע המפלגה השליטה התחייבות אמת ויודשו את מילואה של ההבטחה, יגלו לתמוהם שיש ערך רב לעקרונות-מצע. כותב הטורים האלה נמנה בין אלה שהתעסקו בקביעתם של עקרונות-מצע לטובה

הציונות בשנת 1944 בשיקאגו ולטובת ישראל ב-1948 בפילדלפיה, והנני לגלות את אורנם של המלעיגים, שלא קל היה להכניסם. ועוד, לא היה ספק בערכם במישור המדיני הגבוה ביותר לאחר מכן, וטעמו של דבר, שהתנועה הציונית ראתה אותם כקווי-יסוד מדיניים חשובים ומחייבים.

תבונתו של ד"ר סילבר בבקשו תמיכה משתי המפלגות הראשיות (דבר שהוא מובן מאליו היום, אולם בימי רווולט היה שנוי במחלוקת) התגלה, כאשר אולץ הנשיא לאשר את תמיכתו בסעיף הישראלי על התכנית הדימוקראטית. ההודעה החשובה שלו ששלח להסתדרות הציונית באמריקה באוקטובר, 1944, באה מיד אחרי ההצהרה האוהדת של המועמד הריפובליקאני לנשיא, המושל תומס א. דיואי, המלחמה, סטימסון, לסינאטור רוברט א. טאפט, שהיה שותף להצעת ההחלטה והוסכם לחדשה בקונגרס. הנשיא רווולט ושר החוץ סטימסון נתבקשו לפנות את הדרך לאישורה, אולם על אף הצהרת המפלגה הדימוקראטית, והודעתו של רווולט עצמו, התנגדה הממשלה לכל פעולה חיונית, בדצמבר 11, 1944, הופיע סטימסון אישית לפני ועד הסינאט לענייני חוץ וטען נגד ההחלטה בשם הממשלה. לחץ כזה מצד הענף האסקוטיבי מנע את קבלתה והיא נדחתה על ידי רוב קטן.

מצב העניינים במסגרת הוועד לשעת חירום לא היה בו כדי לעודד את הרוחות. התגלו חילוקי דעות קיצוניים ביחס לממשלת ארצות-הברית. כמה ממנהיגי הציונות התנגדו לפעולה נמרצת שיש בה כדי להביא במבוכה את הנשיא רווולט, שזה עתה נבחר מחדש, ולעורר את מורת רוחו. ד"ר סילבר ראה הכרח להתפטר ממנהיגות המועצה.

הוויכוח הסוער בציונות אמריקה לאחר התפתחויות אלה היווה שלב חשוב בחינוך המדיני של התנועה ושל יהדות אמריקה. התומכים בסילבר חשו להגנת דעותיו. בנייהולו של ד"ר ניומאן ואירגונם של עובדי המועצה לשעת חירום שהתפטרו כמחאה לסילוקו של ד"ר סילבר ממנהיגות, יצרו ועד איסטראטיגי של ציוני אמריקה והם התחילו בפעולה רבת-תנופה להשיב את ד"ר סילבר אל כנו. במשך שישנה ירחים של ויכוחים בין "פעילי סילבר" ומתוני וייז, נתלבנה שאלת-היסוד: "הנציגות" היעילה ביותר (למנהיגי ממשלה) בדימוקראטיה, היא על-ידי דעת-הקהל מאורגנת.... מנהיגים ציוניים שאינם יכולים להטות שכם בכל נפשם ומאודם למאמץ כזה, או שהם מעורבים ומסובכים ביותר בפוליטיקה מפלגתית עד שאינם יכולים להעריך את המצב ללא משוא-פנים ולנקוט בשיטת פעולה-ציונית עצמאית, — על מנהיגים כאלה לעזוב את המערכה. אין לנו דבר להפסיד, כי אם את אשליותינו. עלינו לקומם חיים חדשים בשביל עמנו!" — וזהו תמצית אתגרו של סילבר באותם הימים.

הרוב הגדול של ציוני אמריקה היטו לו און. אחרי מותו של הנשיא רווולט וגילוי חליפת המכתבים הסודית בינו ולבין אבן סעוד, הלכו הבקשות לחזירתו של סילבר למנהיגות מדינית וגברו. ביולי, 1945 נקרא שוב לעמוד בראש

המועצה לשעת חירום ומיד לאחר כך נבחר לנשיא ההסתדרות הציונית באמריקה.

ההחלטה הארץ-ישראלית באה שוב לפני הקונגרס. ד"ר גיומאן הופיע בוואשינגטון כנציג הציונות. ההתנגדות של המחלקה המדינית תחת טרומאן לא היתה פחות עקשנית מאשר תחת רוזוולט. אולם הפעם לא חל קרע בחזית הציונית. לאחר ויכוח מקיף בסינאט נתקבלה ההחלטה ברוב גדול בדצמבר 19, 1945.

הלכה שהטיף לו ד"ר סילבר בפרק זמן מה היה לעינים במשך שלוש השנים הבאות. ראשי התנועה הבינו מעתה שאין להגיע למדינה יהודית על-ידי בקשות המיסודות על הומאניסם סתמי ושמצבה האיום של יהדות אירופה איננו כשלעצמו טעם מפתה שיחייב את מנהיגי המעצמות הגדולות לפעולה. היה לו צורך לעניין הציוני בתמיכה של כוח מדיני, ונתגלה לה מיד לתנועה שאיננה משוללת כוח מיקות. עמדו לה הישוב בארץ, שהלך הלך והתחזק והתמיכה הגוברת של יהדות ארצות-הברית, הקהילה היהודית הגדולה ביותר בעולם. עתה היו לה אישורה המלא של הענף התחקי של ממשלת ארצות-הברית ותמיכתם של מיליוני אזרחים אמריקאים לא-יהודים. אי-אפשר היה מעתה לדחות את העניין הציוני או לעבור עליו בשתיקה והתנועה יכלה לפנות לענף האכסוקוטיבי ביתר ביטחון ולהגיע לידי תוצאות רצויות יותר.

הסכסוכים של סילבר עם ממשלת רוזוולט הגיעו כמה ממתנגדיו לייחס לפעולותיו כוונות מפלגתיות. לעתים הגיעו לכלל דעות כאלה בשל הסתבכותם הם בעסקי המפלגה הדימוקראטית. סילבר הוא ריפובליקאני ולכן הוא מעוניין להכשיל את הדימוקרטיות — מה יכול היה להיות פשוט יותר מזה?... התידדותו עם סינאטור טאפט היתה "עדות נאמנה" שהיה ריאקציוני בתכלית.

מעולם לא ניסה ד"ר סילבר לענות על הלעז שהגהו ריאקציוני, בגלל התידדותו עם הסינאטור טאפט מאהיאאו. ד"ר סילבר אינו מסתכל בקנקן ואינו גורס הדבקה חותמות כ"ליבראלי", או "ריאקציוני". באוהיאאו תמך בשניהם, בדימוקראטים ובריפובליקנים, לפי טיב המועמד, יתרונותיו וכשרונותיו. בענייני פנים, תמך ב"מערכה החדשה" במשך שתי תקופות כהונתו של רוזוולט. הוא התנגד לתור-כהונה שלישי והכריז על תמיכתו בוונדל וילקי (שכמה ליבראלים ראוהו כאחד מהם). השקפותיו המדיניות והחברתיות הן מעבר למפלגתיות ואינן סובלות את המסגרות המגמתיות של הדימוקראטים או הריפובליקנים.

ד"ר סילבר תלה תקוות בטרומאן שיתייחס באהדה לעניין הציוני. כבן מיסורו, צריך היה טרומאן להיווכח הוכחה נאמנה שדעת הקהל האמריקאית תומכת ברעיון של הקמת מדינה יהודית, ולאחרי שיבוא לידי הכרה שכן הדבר, יתן את ידו לו. ואמנם קלע ד"ר סילבר אל המטרה, אם כי מוטל היה עליו התפקיד ההכרחי ליצור אותו לחץ ציבורי, שאם שיכנע את הנשיא, הרי גם הרגיו. אפשר שיחס כזה אינו יוצר קשרי ידידות אישיים, אולם מדיניות רצויה היא זאת. בסגנון פוליטיקה אמריקאית, במקרה זה סיעה לכינונה של מדינת ישראל.

מאידך קיים את היחס של "כבדתו וחשדתו" לגבי ממשלת הפועלים באנגליה שעלתה לשלטון בתום המלחמה. הוא הוזהר את חבריו שיכבשו את רגשותיהם. יש מהם שגאה לבס ושמחתם עמדה לעבור על גדותיה, שהרי גילוי הדעת הרשמי של המפלגה ביחס לארץ-ישראל היה "מאכסימאלי" יותר מן התכנית של התנועה הציונית. האכזבה המרה לא איחרה לבוא, הממשלה החדשה החליטה להתמיד בפוליטיקה של הספר הלבן והמנצח עליה נתגלה כאויב נטר ונוקם — ארגסט בוויין.

בחוודש אוגוסט, 1945, שלח הנשיא טרומאן את מכתבו המפורסם לראש הממשלה אטלי ובו ביקש שיעניקו מאה אלף סרטיפיקאטים ליהודים הדופקים על שערי ארץ-ישראל. הממשלה הבריטית ענתה בהצעה שכנגד לייסד ועדת-חקירה אנגלית-אמריקנית שתחקור את מצב היהודים באירופה, וכן גם את המצב בארץ-ישראל. סילבר סירב לשתף-פעולה עם הוועדה, בצינו אותה, ובצדק, כתחבולה להשהות את העניין וכאמתלה לאפס מעשה.

ועדת החקירה סיימה את הדיון-חשבון שלה בסוף אפריל, 1946. סילבר קשר מיד את קשריו בוואשינגטון והנשיא טרומאן, בפרסמו את הדו"ח, יצא בגילוי-דעת שבו הצביע על ההבדל החשוב בין ההמלצה החיובית, שמאה אלף יהודים מחוסרי בית יועברו מיד לארץ-ישראל, וההצעות למועד ארוך שהתנגדו לשאיפות הציוניות.

אולם שום מעשה לא נעשה ביחס למאת אלף הסרטיפיקאטים. במקום זה נתמנתה ועדה של חברי הממשלה האמריקנית והבריטית ב"11 ביוני, 1946. פרי הדיונים של הוועדה הזאת היה הדיון-חשבון של "מוריסון-גריידי", שבעיקרו היה רעיונו החביב של בוויין להפריד את ארץ-ישראל הפרדה פדרלית. פירושה של תכנית זו היה שימת קץ לרעיון מדינה יהודית עצמאית. סילבר קרא לגיוס מלא של יהדות אמריקה נגד התכנית ותחת לחץ של דעת קהל מתעברת והולכת גמר אומר הנשיא טרומאן לדחותה. קיצפו של בוויין נגד "יהודי ניו-יורק" ומנ-היגס, ד"ר סילבר, לא ידע גבול, והחרה-החזיק בו חלק נכבד של העתונות הברי-טית שביקשה להשמיצו, אך ללא הצלחה.

בינתיים רקמה הממשלה הבריטית במסתרם מזימה חדשה, בעוד שתות-היה מכונים אל לב הישוב, כאשר קראה לוועידת "שולחן עגול" של יהודים וערבים. הופצה ידיעה, כי הבריטים מוכנים לקבל הצעה בדבר חלוקת הארץ, אם הצעה כזאת תבוא מן הסוכנות היהודית. ועד הפועל של הסוכנות היהודית שנתכנס בפאריז, בתורש אוגוסט, 1946, נענה לקריאה, שהוא "מוכן לדון בהצעה ליסוד מדינה יהודית בת-קיום באזור הגוף". סילבר, שלא השתתף באסיפת פאריז, גינה את ההודעה כטעות תכסיתית חמורה, וטען: "אם נכון הוא הדבר, שאין ברצונה של ממשלת בריטניה הגדולה עתה להכיר בזכותנו המדינית אפילו בחלק של ארץ-ישראל, ושורת מעשיה של הממשלה אינה מניחה מקום להסתפק בכך, מה טעם להכריז על התנגדות כרוה ושוב ולהודיע לפני עם ועדה על נכח-נחתו להקרים קרבנות, בומן שעמידתנו דלה וריקה וקרבותינו נאצה?"

ד"ר סילבר דרש אישור מחדש של תכנית בילטמור, שביקשה את הקמתה של קהיליה יהודית בארץ-ישראל כולה, והוסיף: «כאשר ההצעות תבואנה מממשלות שגראה אותן כישירות ושיתענינה לדרישותינו היסודיות ויספקו את שאיפותינו הלאומיות ורגשי הצדק שלנו, אני בטוח שהתנועה כולה תהיה מוכנה לעיין בהן עיון רציני... הצעות נכונות וצודקות, ודאי יבואו במוקדם או במאוחר אם לא יפול לבנו ולא יכבה חווננו». ד"ר סילבר התפטר מועד הפועל של הסוכנות היהודית, כשהחלטתו אמיצה להגיש את דבר התנגדותו להצעה לפני הקונגרס הציוני העולמי.

הקונגרס הציוני ה־כ"ב הגורלי — הראשון מאז פרצה המלחמה בשנת 1939 — נפתח בבאזל, בתשעה בדצמבר, 1946. הוטל עליו להחליט אחת ההחלטות הנכבדות ביותר בתולדות ישראל בתקופה החדשה. הבעיה היסודית היתה ברורה למדי מבראשיתם של דברים: האם תמשיך התנועה הציונית במאמציה להשיג את מטרותיה על-ידי אנגליה, או שהקונגרס ינתק את הקשרים שהיו מקור מפח נפש וניבאו כישלון מדינית לתנועה כעתיד? סלע המחלוקת היה ועידת לונדון, שעמדה הממשלה הבריטית לכנס ביאנואר, 1947: האם תבוא אליה הסוכנות היהודית כדי להציע חלוקת הארץ כפתרון לשאלה, או שהקונגרס יאשר את תכנית בילטמור?

ד"ר חיים וייצמאן, נשיא הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית העולמית, תמך בכל לב בהצעת החלוקה וגילה את דעתו שעתידו כמנהיג התנועה תלוי בהסכמת הקונגרס להצעה. ד"ר סילבר היה ראש המדברים נגד קרפפולתו של ד"ר וייצמאן, בהודיעו, שזה היה תכסיס משובש מצד הציונים להציע חלוקה. הוא הביע את התנגדותו המוחלטת לכל הצעה שמעמידה את חלוקת הארץ כתכנית ציונית מכסימאלית בדיונים בינלאומיים על עתידה של ארץ-ישראל. סופה של תכנית כזאת שתצמצם עוד יותר את זכויות היהודים כשיגיעו הדברים לידי פתרון-פשרה, ביסוד ההשקפה הזאת היתה הצפייה ואמונת-אומן, שתוגש הצעת חלוקה מתקבלת על הדעת לציונים (כדי שבאמת באה זו בשנת 1947 על ידי הוועדה המיוחדת של האומות המאוחדות) אם רק יעמדו איתן על דעתם ומשמרתם. לאחר הצבעה סופית, תמכו רובם של הצירים, ממחנה השמאל הקיצוני עד הימין הקיצוני, בד"ר סילבר.

שאלה חשובה אחרת היתה תנועת המרי בארץ-ישראל. גם בשאלה זו היו חילוקי דעות חריפים. וייצמאן גינה התנגדות פיסית למשטר הבריטי בארץ-ישראל, וקבל על "הגבורה של אלימות מאבדת עצמה לדעת", של הנוער היהודי. סילבר, מאידך, העלה על נס את תנועת המרי כאחד הגורמים הראשיים ביצירת המדינה היהודית והבטיח לה את עזרתו.

זמן קצר אחרי הקונגרס, גילתה ממשלה בריטית מוקנטת בפגישותיה עם מנהיגים ציונים, את תכניתה היא, שקווה קיוונה שתהווה מעין פשרה בין הקו של הספר הלבן ונוסחת החלוקה של הסוכנות היהודית, הפתרון הבריטי צמח כמהדורה גרועה של תכנית הפדרציה מיסודם של מוריסון-גריידי, הגיונו של

«קו סילבר», שנתקבל על ידי הקונגרס, נתגלה ביתר שאת, כשבווין, לאחר שנכשל במאמציו לכפות על ארץ-ישראל פתרון חד-צדדי, לא מצא פתח למוצא, אלא להכריז, שהממשלה תטיל את השאלה בארץ-ישראל בחיק האומות המאוחדות. כמה מן הציונים חרדו לקראת הצעד הבריטי הזה, כמה «משקיפים» חוו, שהיהודים ינחלו כישלון חרוץ באומות המאוחדות. ואמנם, היה יסוד לחשש, כי מאז הכוחות בראשיתם של דברים, לא היה לטובת המטרה הציונית.

כראש המחלקה האמריקנית של הסוכנות היהודית, שהוקמה זה עתה, הוטל על ד"ר סילבר אחריות עצומה של הגשת «הצד» היהודי לפני האו"ם, גיהולם של העניינים המדיניים הכרוכים בפעולה זו והתקנתו של החומר, הוא הוכיח שאיננו פחות מומחה באומות המדיניות מאשר בתכסיסים של פעולה מדינית. הוא וחבריו ביקשו ואף הצליחו לזכות בהבנתם, ולבסוף — בתמיכתם של סיעות וגושים שונים בתכלית של אומות העולם.

שנתים לפני כן הודיע הודעה נועזת שהתנועה הציונית תבקש תמיכה לא רק באנגליה ובארצות-הברית, כי אם מאומות העולם כולן — רוסיה הסובייטית בכלל, רבים וכן שלמים ראו דעה כזאת כתמימה ביותר, נוכח איבתה המתאנפת, העיקבית והמתמידה של רוסיה לציונות. יש שהשתמשו בכינויי-גנאי חריפים יותר, בשעה שהכינוי «חכם-מדינה» הלם אותו ביותר, כפי שנתגלה אחר כך, כשרוסיה, משום טעמים פרטיים משלה ללא ספק — תמכה בהקמתה של מדינה יהודית בוויתור באומות המאוחדות.

מאחר שידע ידיעה ברורה, שתוצאות הדיונים באו"ם תלויות בעמדה שתנקוט בה ממשלת ארצות-הברית, גייס ד"ר סילבר שוב את יהדות אמריקה ואת התומכים הלא-יהודים של המטרה הציונית. עניין מדינת היהודית נעשה לשאלה בוערת בדחיב אמריקה.

ב־28 באפריל, 1947, פתחה עצרת האו"ם את מושבה הראשון בשאלת ארץ-ישראל. לאחר ויכוח ארוך, נשלחה הזמנה לסוכנות היהודית להגיש תעצומותיה לפני משפט העמים. נציג העם היהודי ישב בסוד העצרת יחד עם הנציגים הרשמיים של אומות העולם והשמיע את דרישות עמו להכרה לאומית ולזכותו לחדש את חייו המדיניים בארץ מולדתו ההיסטורית. זו היתה שעה גדולה בכוחה הדראמאטי הרב ובערכה ההיסטורי, נאמו המשכנע של ד"ר סילבר וכמו כן הופעותיו הבאות באו"ם, שיוו כבוד וגאון לעם ישראל בעולם כולו.

פעולות המדיניות של ד"ר סילבר היתה מכריעה בהישג זה של קבלת ההחלטה של האו"ם בדבר חלוקת ארץ-ישראל. במשך הימים האחרונים רבי המתחוות של מושב העצרת, לא היה שום ביטחון שאפשר להבטיח רוב של שני שלישים בעד ההחלטה, ההכרעה היתה תלויה בכך, אם אמריקה תשתמש בהשפעתה העצומה על העמים שבדרך כלל מצייתים לה, שיצביעו בעד תכנית החלוקה. כשהגיעו הדברים לידי הצבעה, אכל הספק את הלב. ברגע האחרון באה הפוגה בצורת חג יום הווייה. במשך כ"ד השעות החמורות האלה עשו חברי הממשלה של הסוכנות היהודית מאמצים גדולים ביותר כדי למנוע תבוסה. ד"ר סילבר,

משה שרטוק (שרת), ד"ר ניומאן, וכל חברי ועד הפועל של הסוכנות היהודית, עבדו ללא הרף, כן גם לא נחו עובדי הסוכנות, כגון אבא אבן, אליהו אפשטיין (אילת), משה טוב ועוד רבים וכן טובים. מיד גויסו שיתופם של כמה מנהיגים וידידים יהודים אחרים. אלו תוצאות המאמץ המרוכז והמשותף הזה ניכרו כאשר משלחת ארצות-הברית עוררה אומות אחרות לצאת בעקבותיה ולתמוך בתכנית החלוקה. ב-29 בנובמבר, 1947, נתנה עצרת האו"ם על-ידי הצבעה של 33-13 אישור בינלאומי להקמתה של מדינה יהודית.

בתיאור נוגע עד הלב של אותו יום גדול, מספר ד"ר עמנואל ניומאן: «אחד אחד עזבנו את האולם ויצאנו אל המסדרון. כלנו היינו מלאי התרגשות. העפתי עין בד"ר סילבר וראיתי דבר שלא נודמן לי לראות אף פעם — הוא בוכה». בעוד שהאו"ם הצביע לטובת מדינה יהודית, יסודה היה עדיין ממנה והלאה, הבריטים חיבלו עתה כמה תחבולות לבטל את רצון האו"ם ולהפך את עצתה על-ידי פירוק נשק היתודים וחידוש הערבים, הם קיוו שהמדינה היהודית לא תוכל להתגונן בפני התקפת הערבים, וסוף סוף ישובו הכוחות הבריטים וישלטו בארץ-ישראל. כדי לבצע את התכנית הזאת, ביקשה הממשלה הבריטית להבטיח שמועצת הביטחון של האו"ם לא תעשה דבר כדי לעצור בעד התקפות הערבים. או להוציא לפועל את ההחלטה על חלוקת הארץ. אולם הבריטים הסחינו את דעתם משני גורמים חיוניים. הם לא העריכו כראוי את החלטתו של הישוב לעמוד איתן גם בפני כוחות כבירים ממנו פי כמה, וכן גם האמינו, שבעזרת ידידיהם במחלקת המדינה של ארצות-הברית יצליחו לזכות בתמיכתה של אמריקה.

במשך זמן מסוים האירה להם ההצלחה פנים. במרץ 19, 1948, חל שינוי מדהים בקו המדיני של ארצות-הברית. הממשלה האמריקנית הפכה בזכותו של פיקוח בינלאומי והקמתו של משטר נאמנות במקום חלוקת הארץ. באותו זמן התמכר ד"ר סילבר כמעט כולו לפעולות המועצה הזמנית לשעת חירום, שנתנו ביטוי אדיר להתמרמרות הציבור על נסיגתה של הממשלה. ב-4 באפריל, 1948 צעדו חמישים אלף, בערך, של חילים יהודים לשעבר לאורך השדירה החמישית כדי למחות נגד בגידת מחלקת המדינה, בעוד שרבע מיליון מפגינים גינו את הפוליטיקה ההפכפכה של השלטון באסיפת רבת-עם באולם בככר "מדיסון" ("מדיסון סקוור").

סילבר וחבריו קשרו מלחמה נגד תכנית משטר הנאמנות של ארצות-הברית באו"ם. הוא סתר במועצת הביטחון ובעצרת האו"ם את הנימוקים שהשתמשו בהם נציגי אמריקה כדי להצדיק את הצעתה סתירה ניצחת.

נציגי הסוכנות היהודית הצליחו להכשיל כל מאמץ של צירי אנגליה ואמריקה לבטל את החלטת החלוקה. כאשר התקרב מועד ההכרזה של מדינה יהודית במאי 15, ניסתה מחלקת המדינה לחבל עוד תחבולה אחת כדי למנוע את ההכרזה. היא ביקשה לשדל את הסוכנות היהודית שתשתתף בוועדת "שולחן עגול" הציעה פיקוח בינלאומי זמני.

נציגי מחלקת המדינה רמזו שהנשיא תומך בהצעה. הם ליוו אותה באיומים שדחיית ההצעה תביא בעקבותיה סבל אינ-קו, כמה מן המנהיגים היהודים — ובתוכם גם אישים שעתידיים היו להימנות בין ראשי ממשלת ישראל והתנועה העולמית — נפלו בפח התחבולה והיו מוכנים לקבל את תכניתה של מחלקת המדינה. הם חששו שבאופן אחר צפוי הישוב להשמדה פיסית. אולם סילבר עמד על דעתו, שהכוונה העיקרית של ההצעה היא לדחות עד אינ-קו את יסודה של מדינה יהודית. הוא האמין שהחלטתו של דוד-בן-גוריון לקיים את דבר ההכרזה היא נאמנה, ולא עוד, אלא שרק בידי יהודי ארץ-ישראל ההחלטה הסופית, מכיוון שעליהם לחתום עליה בדמם. אולם ידוע ידע סילבר שפעולתה של המחלקה האמריקנית של הסוכנות היהודית יכולה לחזק את ידיו של בן-גוריון, או להחליש, פעולה זו היתה לכן מן המכריעות ביותר, ואמנם, לאחר הצבעה עלה בידי ד"ר סילבר להודיע לבן-גוריון שהמחלקה האמריקנית דחתה את ההצעה של ממשלת אמריקה.

במאי 14, 1948, הוכרז על הקמתה של מדינת ישראל ונשיא ארצות הברית הכיר בה הכרה דה-פאקטו. בזמן שצירי אמריקה באו"ם עדיין השתדלו למנוע את ייסודה של המדינה.

ובאותו יום אמר אבא הלל סילבר באחד מנאומו האחרונים באו"ם: «בשעה עשר של בוקר זה הוכרז על מדינה יהודית בארץ-ישראל... כך נתקיים חלום הדורות של עם ישראל לכונן את חייו מחדש כעם חופשי ועצמאי במולדת העתיקה».

ד"ר סילבר סיים בכך את עבודת-חייו הגדולה ביותר. לא עבר זמן רב ומנהיגי ממשלת ישראל החדשה גילו את הוקרתם לד"ר סילבר בדרך "מקורית". יש הרבה מן האירוניה בדבר — ולתנועה הציונית באמריקה אות ומופת טראגי — שמיד לאחר שהשיג את נצחונו, אולץ להתפטר ממנהיגות התנועה. הסיכסוך נסב כביכול על דרך ניהול מגבית הכספים באמריקה למען ישראל, אולם דבר ידוע הוא כיום, שאין זה אלא תירוץ בלבד, והעיקר כאן היה היחס השלילי של מנהיגי ישראל לתנועה הציונית לאחר הקמת המדינה. ההשקפה הציונית של סילבר — שהיא כוללת ומקיפה בתפיסתה את יעוד ההיסטורי של עם ישראל — אי-אפשר היה לה לדור בכפיפה אחת עם שלילתו של בן-גוריון של כל פעולה ציונית אשר אין מדינת ישראל מרכז לה.

כדי שלא להזיק למגבית היהודית המאחדת, שקיומה של ישראל תלוי בה, נתן ד"ר סילבר אל לבו להתפטר כיושב-ראש המחלקה האמריקנית של הסוכנות היהודית. עדיין מנסרות בחלל עולמנו השאלות שהיו יסוד לאותו סיכסוך, ראשי הציונות, שמלאו את מקומו לאחר 1949, הם שהודו בצידקת עמדתו על ד"ר סילבר כשניתקלו בהתקפתו האידיאולוגית המתמדה של בן-גוריון נגד התנועה. הסתלקותו של ד"ר סילבר ממנהיגות ציונית פעילה, לא השפיעה על זיקתו העמוקה לגידולה של ישראל והתפתחותה. תיווכו בוואשינגטון בשעות קשות לישראל בשנים האחרונות, שלעיתים קרובות לא הגיעו לכלל פירסום, שירותו

החשוב כיושב-ראש של ועד הנאמנים של חברת אגרות המלווה למען ישראל, וביותר — ניתוחו העמוק של מאורעות מדיניים גדולים — הם שהעמידוהו במרכז כולם של דברים. להמוני ישראל באמריקה הוא משמש סמל חי לשעה הגדולה ביותר בחייהם.

ושב מצא זמן לעיון ולעבודה ספרותית. ספרו "במה נשתנה היהדות" * הופיע בשנת 1956. יש בו מציגה נפלאה של חקירה מדויקת יחד עם הדגשת יחודה של היהדות ואופייה השכלתני. אדוקי האכזיסטנציאליזם, או אלה שמבקשים "קפיצת הדרך" לגאולה, לא ימצאו את מבוקשם בספר, אולם יש בו כל הסגולות של תרומה מובהקת לספרות ישראל.

"משה והתורה המקורית" * (1961), היא חתירה נאמנה של חוקר לאמונה הצרופה של משה, בגילוייה שבתורה שבכתב.

דמותו הציבורית של ד"ר סילבר היא שונה מזו של האיש כמות שהוא. אישיותו המכניעה על הבמה, כוחו הרב בוויכוח ורוחו הלוחם, עירפלו את סגור לותיו כאדם. קודם כל הוא מפתיע בפשטותו, גישתו הישרה, חתירתו המהירה אל שורש של דבר — סגולה שבדרך כלל מיוחסת לאמנים גדולים. יחסו לידידיו הוא חם ולבבי, החיים הם מקור עונג לו, ללא סיג ומחיצה.

אבא הלל סילבר, חכם המדינה היהודי אילף דור שלם ואימן אותו לשתף עצמו בעבודת התחייה של עם ישראל. הוא יצק את מתנות רוחו — את עצם נפשו — בנפש הדור, ומילא אותו און וגאון. אשרי הדור שזכה לו.

5) Where Judaism Differed.

6) Moses and the Original Torah.

תורגם ברשות הוצאת מקמילן: "In the Time of Harvest" (1963)

מדינת ישראל — מעשה צדק בינלאומי

(סוף מעמוד 45)

ראו בנו עם החורר למולדת מגלות עגומה וממושכת. העולם תמך בשובו של עם ישראל לארץ אבותיו. מדינאי העולם עמדו בפני הבעייה הטראגית של חוסר קורת-גג יהודית לאומית והם היטו שכם לפתרונה. נתאשרה זכותו של העם היהודי לבנות מחדש את חייו הלאומיים במולדתו ההיסטורית. העם היהודי ניצל ברצון עז את ההזדמנות הנכספת וניגש להתייאת ארץ ישראל עתיקת-היומין בצורה שעוררה את הערצת העולם כולו. העם היהודי היפרה את השממה ותפרח כשושנה. יש לקוות, שמוסד בינלאומי גדול זה, בסקרו מלאכה מסורה ופורה זו, ירצה בהמשכה, ירצה בקידום המפעל ובהגשמת תוחלת הדורות. יהיה זה מעשה שיפאר וירומם את קרנו של אירגון בינלאומי זה לצמיתות. יהיה זה מעשה עילאי של צדק בינלאומי.

מדינת ישראל — מעשה-צדק בינלאומי*

מאת ד"ר אבא סילבר

אדוני היושב ראש וחברי הוועדה:

הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, שאותה יש לי הכבוד לייצג, מעריכה את הזכות שוועדה זו והאסיפה הכללית של האומות המאוחדות העניקו לה, להיות מיוצגת בדיוניהן ולחוות דעותיה על הדו"ח שהוגש ע"י ועדת החקירה.

קראנו את הדו"ח מתוך התעניינות עמוקה ותשומת-לב רבה ואנו נכונים להעיר הערותינו ביחס אליו. נתרשמנו מאד מן העמל הרציני והקפדני שהשקיעו אחד-עשר חברי ועדת החקירה בתפקידם והמשתקף במיסמך המקיף ורב-הרושם אשר לפנינו. טוב היה שוועדה נייטרלית בחנה מחדש את בעיית ארץ-ישראל. מתוך מאמץ להגיע לידי פיתרון, שיהיה מוצדק מבחינה מוסרית ובריא מבחינה מדינית. הרינו בהחלט שותפים לדעה שהובעה בדו"ח, כי "דעותיהם של חברי ועדה בין-לאומית, המייצגים תרבויות ואסכולות-מחשבה שונות ושניגשו לבעיית מכיוונים שונים, עלולות להיות בעלות-ערך".

הסוכנות היהודית נענתה להזמנה שהוגשה לה מטעם ועדת-החקירה כדי להביא את עצומותיה בפניה. שמחנו להמציא לוועדה את כל האינפורמציה הרצויה, להשיב על כל שאלה ולגלות לה את דעותינו. ראינו לעצמנו חובה שאין מנוס מפניה לשתף פעולה במלא המידע עם האומות המאוחדות, שבפניהן הועמדה בעייה בינלאומית חמורה זו ושנטלו על עצמן את האחריות לניסוח החלטה על עתיד הממשלה בארץ-ישראל.

בקשר לכך הננו רואים צורך להדגיש נסיבה שאליה מסב הדו"ח עצמו תשומת-לב מיוחדת. והוא — סירוב הוועד הערבי העליון לשתף-פעולה עם הוועדה. בשעת גביית העדויות בירושלים, פנה יו"ר ועדת החקירה בקריאה בראדיו וביקש שיתוף פעולתם המלא של כל הצדדים. ועדת-החקירה גם שלחה איגרת ישירה לוועד הערבי העליון, בה הביעה צער על ההחלטה שלא לשתף פעולה וחזרה על הזמנתה לשיתוף-פעולה מלא עם הוועדה. בתשובה לכך כתב מר ג'אמל חוסייני, סגן יו"ר הוועד הערבי העליון, כי הוועד אינו רואה כל סיבה לשנות את החלטתו הראשונה להימנע משיתוף פעולה.

קשה להבין בשל מה סירב הוועד הערבי העליון להגיש את תביעותיו לוועדת החקירה של האו"ם, והרי בדומה לו, נחלה גם הסוכנות אכזבות מחקירות רבות — שקדמו לזו האחרונה — בשאלת ארץ-ישראל. מדוע, איפוא, לאחר שפעמים רבות דחה את ההזמנה להשמיע את עצומותיו, מופיע הוועד הערבי

* נאזמו ההיסטוריו של ד"ר אבא סילבר בפני ועדת "אד הוק" של האומות המאוחדות, 2 באוקטובר, 1947.

העליון, עתה, כדי לבקש "צדק ויושר" מידי האומות המאוזדות, שבסמכותן זילזל, ואת כושר-יכולתן לקבוע את צורת השלטון בארץ-ישראל לעתיד שלל הדובר הערבי בתוקף, ביום ב'?

אותו דובר אף כיבד אותנו באימפרוביזציה היסטורית על מוצאו של העם היהודי ותולדות ארץ-ישראל. ייתכן שההיסטוריה אינה בבחינת מדע מדויק, אך ודאי שאינה סיפור מ"אלף לילה ולילה", ישנן עובדות מסוימות שאינן מתבטלות מפני מחשבות שהרצון הוא אביהן. כך, למשל, הבדייה היהודי מורח אירופה אינם ממוצא ישראלי עתיק, כי אם צאצאי שבט הכוזרים ברוסיה, היא אמצאה חדשה באופן יחסי ונפוצה במיתולוגיה גזעית של ימינו אנו, שמגמותיהן המדיניות שקופות עד למאד, אפשר היה להניח שמכל העמים שבעולם יהיו ערביי ארץ-ישראל האחורנים אשר יאבו לעסוק במחקר יחוס-הגזעים.

כאשר שיחררו בעלי הברית ב-1917 את ארץ-ישראל יחד עם חלקים אחרים של הקיסרות העות'מאנית לשעבר, היתה ארץ-ישראל מחוץ בתוך גליל טורקי. אין באותו גליל שום אומה ערבית הנבדלת, או שאפשר להבדילה בסגולותיה התרבותיות, ומעולם לא היתה. הערבים שכבשו את ארץ-ישראל במאה השביעית לספירה המקובלת שלטו על אותה ארץ, שהיתה מיושבת אוכלוסיה מעורבת והיטרוגנית מאד, במשך 437 שנה — משנת 634 עד — 1071: 431 מתוך 3000 שנות היסטוריה רשומה של ארץ-ישראל נכבשה הארץ ע"י עמים בלתי-ערביים שונים, כגון סלג'וקים, קורדים, צלבנים, ממלוכים מצריים ולבסוף — טורקים עות'מאניים. בשעה שהערבים כבשו את ארץ ישראל בשנת 634, כבר השלים היהודי כמעט 2000 שנות היסטוריה לאומית בארץ, תקופה שבה יצר תרבות אשר השפיעה בצורה מובהקת על כיוון האנושות, הקימה מקרבה את היהדות והנצרות, יצרה את התנ"ך, העמידה נביאים, קדושים ומנהיגים רוחניים, הנערכים לא רק ע"י היהדות אלא גם ע"י הנצרות והאיסלם. באלף ומאתים השנים ומעלה שחלפו למן הכיבוש הערבי — נאמר בדו"ח של הוועדה המלכותית מ-1937 — "נעדר, למעשה, מקומה של ארץ-ישראל בהיסטוריה. בכלכלה ובמדיניות שכנה ארץ-ישראל מחוץ לזרם הראשי של חיי העולם. בשטח המחשבה, המדע או הספרות לא תרמה מאומה לתרבות המודרנית".

עצם זיהותה של ארץ-ישראל כחטיבה בחברה האנושית הוא הישג ההיסטוריה היהודית. הארץ איבדה את אופייה הנבדל עם גלות היהודים ולא הוחזרה לתפקידה המיוחד אלא עם אישור המנדט הארצישראלי. המנדט הכיר בהיסטוריה זו ככוננו את ארץ ישראל במצב מיוחד לעומת העולם הערבי, "אני משוכנע", הצהיר הנשיא וילסון ב-3 במארכ 1919, "שמנוי וגמור עם אומות הברית, בהסכמתם המלאה של ממשלתנו ועמנו, שבארץ-ישראל יונחו היסודות לקהליה היהודית".

בנאום שנשא בבית הלורדים ב-27 ביוני 1923, הצהיר לורד מילנה, שכינה את עצמו בשם "תומך איתן במדיניות פרו-ערבית", ש"לעולם אין לתת-יחס אל ארץ-ישראל כאל מדינה שמעמדה דומה למעמדן של שאר המדינות הערביות.

אי-אפשר להתעלם מכל ההיסטוריה והמסורת הקשורות בה, ועתידה של ארץ-ישראל לא יוכל להיקבע על סמך התרשמויותיו והרגשותיו של הרוב הערבי היושב בארץ כיום".

כשהכיר, איפוא, המנדט הארצישראלי ב"קשר ההיסטורי בין עם ישראל לארץ-ישראל" לא קבע אלא עובדה שהכל הודו בה מדור לדור, ובהעניקו הכרה בינלאומית למפעל הקמתו מחדש של הבית הלאומי היהודי בארץ ההיא — דבר שהפילדמרשל סמאטס, חבר הקבינט המלחמתי, תיאר אותו כ"אחד המעשים הגדולים שבהיסטוריה" — חזר רק והדגיש את העובדה, שהעם היהודי לא ויתר מעולם על תקוות-החיה לאומית בארץ-מולדת אבותיו, כי ליהודים אין ארץ-ישראל ארץ של מקומות קדושים בלבד, כמו לנוצרים ולמוסלמים, אלא בית-עמם הגולה, ארץ יעודם הלאומי אשר במשך מאות השנים הקודרות ביותר של רדיפות ונדודים נעשו עלידם מאמצים חוזרים ונשנים, לשוב אליה.

בקשר לתואנות הכלכליות הערביות שהושמעו כאן לפני כמה ימים, אין בחפצנו אלא להצביע על הדו"ח של ועדת החקירה מטעם האומות המאוחדות, שבדקה את כולן, ועל הפרקים הנוגעים בדבר מתוך הדו"ח של הוועדה המלכותית משנת 1937, כדי להוכיח כמה הן נטולות כל יסוד. הדינים וחשבונות הללו וכן התוכיר של ממשלת ארץ-ישראל שהוגש לוועדת החקירה — מיסמך שקשה להטיל בו דופי של משוא-פנים פרו-יהודי — הוכיחו בעליל, שערביי ארץ-ישראל הפיקו במישרין תועלת ניכרת מההתפתחות היהודית, בשטח הכלכלי, הכספי והחברתי.

וכעת עלינו לשים לב להבדל מעניין שדובר הערבים ניסה לקבוע בין הפעולות הטוריסטיות של ערביי ארץ-ישראל בשנים 39—1936 — פעולות שמעולם לא גונו ולא נידחו ע"י דובר ערבי אחראי כלשהו — לבין מעשים מצערים של מספר קבוצות יהודיות פורשות בארץ ישראל כיום, מעשים שמוסדותיה הרשמיים של יהדות ארץ-ישראל גינו בכל לשון של גינוי.

"בהתקוממויותיהם השונות, נגד הבריטים בארץ-ישראל לחמו הערבים בדרך כלל פנים אל פנים כאבירים" — אמר הדובר הערבי.

כהדגמה לאבירות זו, הרשונא לי לצטט הצהרה מפי סיר ג'ון צ'ינסלור, הנציב העליון בארץ-ישראל, על מהומות הערביות ב-1929: "ברגשות זוועה שמעתי על מעשי אכזריות שבוצעו ע"י חבורות רשעים צמאיים וחסרי רחמים, על רציחות פרועות שבוצעו נגד בנים חסרי-יישע של הישוב היהודי ללא הבדל גיל או מין, מלוח כבחברון פעילות של פראות אשר לא תתואר, על הצתת משקים ובתים בעיר ובכפר ועל ביזה וחורבן רכוש, פשעים אלו יביאו על ראשי עושיהם את מארתם וזעמם של כל אנשי התרבות בכל רחבי תבל", וביחס לסאורעות 1936 מצוין הדו"ח של הוועדה המלכותית: "היו התנפלויות דומות על אנשים ורכוש יהודים, מבוצעות באותה פראות אכזרית (כב-1929) ולא חסו על נשים וטף".

בטרם נעיר הערותינו על הדו"ח גופא, היורשה לנו להגיב על ההצהרה שנמסרה בראשית דיוניכם ע"י מר ארתור קרייז'נס בשם ממשלת הוד מלכותו? היתה זו ממשלת הממלכה המאוחדת אשר ביקשה להעמיד את בעיית ארץ-ישראל על סדר יומה של האסיפה הכללית. היתה זו ממשלת ה. מ. אשר ביקשה מאת האסיפה המלצות על השלטון העתידי בארץ-ישראל, לפי הסעיף העשירי במגילת האומות המאוחדות, בהגישתה את הבקשות המרחיקות לכת הללו, שלהן נעתרו האומות המאוחדות, ודאי אין לשער שהממלכה המאוחדת זממה לכוח, בסופו של דבר, את פתרונה היא על האו"ם כי אם קיוונה, שמוסד בינלאומי גדול זה, בגישתו לבעיית גישה חדשה ובלתי-משוחדת, עלול למצוא פתרון אשר, גם אם לא יתקבל בשלימות על דעת הכל, יהווה בכל זאת פסק-דין שנחרץ על סמך שיקול דעתו הקיבוצית של אומות העולם, ויהיה מאחוריו משקל של סמכות, באופן שממשלת ה. מ. תהיה נכונה לקבלו ולשתף פעולה בהוצאתו לפועל.

ודאי שאפשר לצפות לשיתוף פעולה נאמן מעין זה מצד האומות החברות, כשהאו"ם מעיינת בבעיית לאומית כלשהיא; שאם לא כן הרי יכלה ממשלת ה. מ. לתצויר לפני שישה חודשים על מה שהכריזה בימים אלה, מדוע חלפו לבטלה שישה חודשים חמורים, פרק זמן שבו הניחו למצב בארץ-ישראל להחמיר בצורה רצינית ביותר? ולמה גויס כל המנגנון של האו"ם כדי לחקור ולהמליץ על פתרון לבעיית, אם לא היתה כוונה לקבל פתרון כזה ולהשתתף בהגשמתו? סיר אלכסנדר קאדוגאן ציין בשיבה ה-52 של הוועדה הראשונה באסיפה הכללית: "כל מה שאנו אומרים — ואני קבעתי סייג זה לפנייך — הוא, שלא נקבל על עצמנו לבדנו אחריות לכפיית פתרון שאינו מתקבל ע"י שני הצדדים ועל מצפוננו אנו", והנה אנו רואים, שממשלת ה. מ. אינה גדרשת לקבל על עצמה אחריות לבדה, הדו"ח של ועדת החקירה ממליץ בצורה ברורה ומביע שאיפה שאחת, או כל האומות המאוחדות, תומונה לסייע בשלטון בארץ יחד עם המעצמה המנדטורית הנוכחית. נראה, שהצהרת מר קרייז'נס מרחיקה לכת מהצהרת סיר אלכסנדר קאדוגאן ומתכוונת לרמות, שממשלת ה. מ. לא זו בלבד שאינה רוצה לקבל על עצמה ולבדה את האחריות להגשמת הדו"ח, אלא שהיא גם שומרת לעצמה את הזכות לסרב לשתף-פעולה בביצוע ההחלטה הסופית של האו"ם, אם — לדעתה — לא תהיה הולמת את מושג הצדק מבחינתה היא, ואת טכניקת-הביצוע הנראית לה.

נשאלת איפוא השאלה, אם בנקטה עמדה כזאת — אם הביטנו את המצב כהוויתו — מסייעת הממלכה המאוחדת לפתרון בעיית קשה זו ואם הדרך שבחרה בה תוסיף תוקף וכבוד לאומות המאוחדות שנטלו על עצמן אחריות לבעיית ארץ-ישראל. ברור לכל אחד, כי פתרון בעיית זו מהווה אתגר חיוני לאו"ם ואב"ן בוחן ליכולתה בעתיד. לאור אי-רצונה של ממשלת ה. מ. לכוח מדיניות בכח הנשק, מדיניות שחבר העמים היה סומך ידיו עליה, אולי תסולח השאלה: מדוע לא היססה ממשלת ה. מ. להשתמש בשנים האחרונות בכח צבאי בן מאה אלף איש

יחד עם צי וחיל-תעופה, על מנת לכוח על ארץ-ישראל בכח, מדיניות אשר לא הסכים לה שום מוסד בינלאומי ואשר נוגדת את מטרותיו ותקנותיו של המאגדאט ואשר נדחתה שלוש פעמים ע"י מוסדות בינלאומיים?

היה מועיל יותר אילו היה גילוי הדעת של ממשלת ה. מ. גלוי יותר, הרי צריך להיות ברור לכל אחד, כי לא ייתכן שום פתרון של בעיית ארץ-ישראל ללא מידה מסויימת של כפייה, בעיית ארץ-ישראל אינה כלל יחידה מבחינה זו, הדו"ח של ועדת החקירה קובע בצורה נכונה: "בהתחשב בעובדה, כי ניסוח פתרון שיתקבל בשלימות על דעת היהודים והערבים כאחד נראה כבלתי-אפשרי לחלוטין, הרי מסתבר שהסיכוי של כפיית פתרון יהיה תנאי יסודי לכל הצעה שיומלץ עליה".

ההכרה שהסכם ערבי יהודי מעין זה לא ייתכן היא הניעה את מר בוין להפקיד את הבעיית בידי האו"ם. הצהרתו של מר קרייז'נס, איפוא, ש"הממלכה המאוחדת מוכנה לקבל על עצמה אחריות להוצאתה לפועל של כל תכנית שיושג עליה הסכם בין ערבים ויהודים" משונה מאד-מאד ואינה פותרת את הבעיית כלל וכלל.

אולי כשרה השעה להזכיר, שעיקרון החלוקה שעליו מתבסס הדו"ח של הרוב בוועדת החקירה, תוכנו לראשונה ע"י הוועדה המלכותית הבריטית ב-1937, אותה שעה קיבלה הממשלה הבריטית את ההמלצה באופן עיקרוני והכריזה: "בתמכה בפתרון בעיית ארץ-ישראל באמצעות חלוקה, מתרשמת ממשלת ה. מ. מאד מן היתרונות שהחלוקה מעניקה לערבים וליהודים, הערבים ישיגו עצמאות לאומית, בצורה שיוכלו לשתף-פעולה בדרגה שווה עם ערביי הארצות השכנות, למען האחדות והקידמה הערבית. הם ישוחררו סוף סוף מהחשש של השתלטות יהודית... מצד שני תבטיח החלוקה את הקמת הבית הלאומי היהודי ותבטל כל אפשרות שישועבד לשלטון ערבי בעתיד. החלוקה תהפוך את הבית הלאומי היהודי למדינה יהודית שבידיה פיקוח מלא על העלייה... ומעל כל יחלפו החששות והחדשות ברגש של אימון וביטחון ושני העמים ישיגו — לדברי הוועדה — את "מתנת השלום היקרה מפז".

לנוכח ההצהרה האחרונה של ממשלת ה. מ. אי-אפשר שלא נהרהר בדרך בה הלכו ממשלות בריטיות בזו אחר זו בעשר השנים האחרונות. ב-1937 מינתה הממשלה הבריטית ועדה מלכותית לחקר בעיית ארץ-ישראל, שהמליצה אחרי חקירה ממצה על פתרון חלוקה. לאחר שהסכימה תחילה לתוכנית, גמרה הממשלה הבריטית בדחייתה ופירסמה תחתה את מדיניות הספר-הלבן מ-1939, שהיתה בסתירה גמורה להמלצה היסודית של הוועדה המלכותית. ב-1945 הומינה הממשלה הבריטית את הממשלה האמריקנית להצטרף לחקירה משותפת מטעם שתי האומות בשאלת ארץ ישראל לשם מציאת פתרון. הוועדה הגישה פה אחד המלצות שבהן לא הציעה חלוקה, כי אם מדינה מאוחדת. היא דרשה את ביטול מדיניות הספר-הלבן — לרבות תוקף-הקרקעות הגזעי שלה, העלאתם בהקדם של מאה אלף יהודים, המשך העלייה היהודית אחרייכן וקיום תקנות המאגדאט כלשונן וכרוחן. הממשלה הבריטית דחתה

אף את המלצות הוועדה הזאת וסיימה בהגשת הצעות מוריסון-גריידי, הנוגדות במהותן וברוחן את הדו"ח של הוועדה האנגלו-אמריקנית. לבסוף, ב-1947, הציעה הממשלה הבריטית בדיקה נוספת של בעיית ארץ ישראל. הפעם ע"י האו"ם, כתוצאה מכך הוקמה ועדה מורכבת מנציגי אחת עשרה אומות. הוועדה הגישה עתה דו"ח הממליץ על תוכנית חלוקה משולבת באיחוד כלכלי. אולם נראה הדבר, כי דו"ח זה אינו מתקבל על דעת ממשלת ה. מ. יותר משני הדינים וחשבונות הקודמים. היא לא הודיעה על כל תמיכה בדו"ח האחרון ואינה מציעה תחתיו מאומה.

ואולם, סירובה של ממשלת הממלכה המאוחדת לתת לאו"ם מידת-מה של הדרכה ותמיכה, וכוונתה המוצהרת לפנות את ארץ ישראל בהקדם — שאותה אנו מקדמים בברכה — תובעים, יותר מאשר בזמן מן הזמנים, שהאסיפה הכללית תשלים את המלאכה אשר לפניה במהירות הגדולה ביותר. עוד בחודש אפריל שעבר הודתה האסיפה הכללית המיוחדת בדחיפותו הרבה של העניין, ודאי שאותה דחיפות לפעולה ולהחלטה הוגברה ע"י כל מה שהתרחש והתברר מני אז.

בתגובה ראשונה זו על הדו"ח עצמו חפצה הסוכנות היהודית להכריז מלכתחילה על הסכמתה המלאה לעשר מתוך אחת-עשרה המלצות שניתקבלו פה אחד ע"י הוועדה. בקשר להמלצה מספר שש, שאותה אין היא דוחה, יש ברצונה להעיר הערה זו: ההמלצה השישית תובעת מאת האסיפה הכללית, "לזום ולהוציא לפועל לאלתר סידורים בינלאומיים, שלפיהם יטפלו כבענין דחוף ביותר בבעיית יהודי אירופה האומללים, שמהם מרוכזים כ-250 אלף במחנות, לשם המתקת גורלם והקלת פתרון בעיית ארץ-ישראל". הן תזכרה, כי גם ועדת-החקירה האנגלו-אמריקנית המליצה על מאמצים שצריכים להיעשות לאלתר כדי למצוא משכנות חדשים לעקורים הללו, בהגיש המלצה זו קבעה הוועדה האנגלו-אמריקנית: "עלינו למסור על פי אינפורמציה שקיבלנו מארצות אחרות מלבד ארץ-ישראל, כי אין בהן תקווה לעזרה מהותית במציאת מקלט בשביל יהודים הרוצים, או הנאלצים לעזוב את אירופה". המצב במובן זה לא השתנה כלל, ההמלצה נשארה על גבי הנייר. פליטינו האומללים נמקים עדיין במחנות עקורים וצפויים לחורף השלישי אחרי תום המלחמה. הדו"ח של ועדת החקירה שלכם מזכיר את "כמיהת העזה" של האנשים המסכנים הללו שיתירו את עלייתם לארץ-ישראל. "הכמיהה העזה" של העקורים היהודיים לעלות לארץ-ישראל וסירוב רוב-רובם להגר למקום אחר כלשהו, אינה גובעת אך ורק מהבנת העובדה שסיכויי קליטתם בארצות אחרות קלושות ביותר, ואפילו אז רק בהיקף מצומצם מאד. היא נובעת בראש וראשונה מתוך העובדה שארץ-ישראל מציעה להם את מה שנחוץ להם ביותר ואת מה שאינם יכולים למצוא בשום מקום אחר: סיכוי למקלט ממש, אפשרות-חיים בסביבה קרובה להם והבטחת ישיבת-קבע, כל כיוסופיהם של האנשים העקורים הללו לחיי שלום וכבוד, לקיום תקין ובטוח, מוצאים בטוים ב"כמיהה עזה" זו לעלות לארץ-ישראל. האם דרושה הוכחה טראגית ואדירה יותר לכמיהה זו מאשר נסיונותיהם המתמידים והנאשים של גברים, נשים וטף להגיע לחופי הבית הלאומי היהודי, שמשם גורשו חזרה — ובמקרה, "ציאת אירופה תש"ז" — חזרה לגרמניה! ואם יבואו ויטענו שהרצון

בלבד אינו מקנה זכות, התשובה הקולעת היא, שהרצון הוא שימש בסיס ליצירת הזכות ע"י הצהרת בלפור והמנדט של חבר-הלאומים. אותה שאיפה הזכירה ע"י בעלי הברית עטוריה-הנצחון במלחמת העולם הראשונה, עד שהביאה לידי קביעת התחייבויות בינלאומיות חגיגיות, שהיו ערובה לזכותם החוקית של היהודים לעלות לארץ-ישראל.

הסוכנות היהודית מקווה תקווה עזה, שאומות העולם תקדמנה בברכה את בוא אותם העקורים שירצו להגר לארצות אחרות. הסוכנות היהודית לא נתכוונה מעולם לומר שיש להכריח כל עקור ונידח לעלות לארץ-ישראל. אולם להכריח את הפליטים היהודיים הללו, שלרבים מהם קשרי-משפחה מהודקים עם ארץ-ישראל, להגר לארצות אחרות בעל-כרחם, לשלול מהם את הזכות לעלות לבית הלאומי היהודי — יהיה בטח מעשה בלתי-צודק ובלתי אדיב, שיעורר מרידות ותרעומות. ההמלצה הי"ב של הוועדה קובעת: "ממליצים, שבהערכת בעיית ארץ-ישראל ייקבע כלל שאין לשנותו, כי שום פתרון של בעיית ארץ-ישראל אין לראותו כפתרון הבעייה היהודית בכללה".

נבצר מאתנו להבין את משמעותה של המלצה זו, שלמעשה אינה המלצה אלא הנחה פילוסופית שאינה ניתנת להוכחה. "הבעייה היהודית בכללה" אינה בעיית העלייה היהודית או בעיית פליטים, זו בעייה ישנה-נושנה של חוסר בית לאומי ליהודים. פתרון אחד ויחיד לבעייה זו ושמו בית-לאומי. זו היתה הבעייה היהודית היסודית שאותה אמרו לפתור הצהרת בלפור והמאגנדאט בהגישם את הפתרון המתאים — הקמתו מחדש של הבית הלאומי היהודי בארץ-ישראל.

מבלי לנסות בשלב זה להיכנס לעובדי-החקירה של ניתוח מפורט של הפתרון שהמליץ עליו מיעוט שלושת החברים בוועדת-החקירה, עלינו להצהיר מיד, כי אנו קוֹשִׁים אותו בחלט כבלתי-מתקבל על דעתנו ואף לא כבסיס לדיון. דו"ח המיעוט מציע הקמת מדינה פדראלית עצמאית בארץ-ישראל מורכבת ממה שמכונה "מדינה" יהודית וערבית, אם כי מדינות אלה, לאמיתו של דבר, אינן אלא קאנטונים, או מחוזות אבטוגומיים למחצה. ברור, לפי התקנות החוקתיות המוצעות בהמלצה, שארץ-ישראל תיהפך, למעשה, למדינה ערבית ובה שתי מובלעות יהודיות שבתוכן יוקפאו היהודים במצב של מיעוט לצמיתות באוכלוסיית המדינה הפדראלית. על פי החוקה המוצעת לא יהיה לאיזור היהודי פיקוח על העלייה אפילו בתחומי הצרים ואף לא יהיה לו פיקוח על המדיניות הפיסקלית. לא רק ביחס לעלייה, שהיא בעיית הבעיות, כי אם גם ביחס לעניינים רבים אחרים בעלי חשיבות יסודית, תינתן סמכות ההכרעה הסופית בידי הרוב הערבי במדינה הפדראלית המוצעת. ההצעה היא וואריאציה על נושא התכנית הפדרלית שהוצעה אשתקד ע"י ממשלת ה. מ. והידועה בשם תוכנית מוריסון, שנידחתה בזמנה ע"י היהודים והערבים כאחד וכן ע"י ממשלת ארצות-הברית. התוכנית מטילה על היהודים את כל החסרונות של חלוקה — וחלוקה גרועה מאד מבחינה גיאוגרפית — מבלי לפצותם ביתרונות של חלוקה אמיתית, ממלכתיות, עצמאות ועלייה חופשית.

ביחס להצעות הרוב יש ברצוננו להעיר את ההערות הבאות: ההצעות הן הצעותיה של ועדת החקירה. למותר לציין שאינן הצעותיה של הסוכנות היהודית. שלמעשה נפסלו ע"י הוועדה. אין בהן משום סיפוק גמור של זכויות העם היהודי. הן מהוות קיפוח רציני של זכויות אלה. בישיבות ועדתכם הגדרנו בשלימותן את הזכויות הללו והנמקתן. לא אטריד אתכם עתה בקביעתן מחדש. ברור שהצהרת בלפור או המאנדאט לא נתכוונו מעולם לחלוקה. הכוונה היתה ארץ-ישראל, ארץ ישראל כולה תיהפך בסופו של דבר, למדינה יהודית — זו עדותי הברורה של מר לוי ג'ורג', שהיה ראש ממשלת בריטניה בשעת פרסום ההצהרה. הארץ המכונה ארץ ישראל בהצהרה כללה את מה שנקרא עתה בשם עבר-הירדן. ב-1937 הכריזה הוועדה המלכותית כי "בשעת פירסום הצהרת בלפור הוכר השטח שעליו עמד לקום הבית הלאומי היהודי ככולל את כל שיטחה של ארץ-ישראל ההיסטורית". השטח הזה כבר חולק. חלוקת ארץ-ישראל הראשונה בוצעה ב-1922, כשניקרע מעליה עבר הירדן המהווה. שלושה רבעים משיטחה המקורי של ארץ-ישראל והוקם בינתיים ע"י הבריטים כממלכה ערבית. זאת אומרת, שמדינה ערבית אחת כבר נגזרה מן השטח שהוקצה לבית הלאומי היהודי. כעת מציעים לחצוב מדינה ערבית שנייה מתוך שארית-הארץ. במלים אחרות: אומרים לצמצם את הבית-הלאומי לשמינית אחת מן השטח שהוקצה לו בהתחלה. זהו קרבן שאין לדרוש מאת העם היהודי. שאיפותיהם הלאומיות המוצדקות של עמם-ערב באו על סיפוקן המלא.

באגרתו מן ה-28 באוקטובר 1946 אל מלך ערב-הסעודית מסב הנשיא טרומן תשומת-לב לעובדה זו וכותב: "הריני שמח לקבוע שרוב העמים המשותתרים (במזרח-הקרב) הגם כיום אורחי מדינות עצמאיות, אולם הבית הלאומי היהודי טרם הגיע למלוא מידת-התפתחותו".

לערבים כיום מלוכות עצמאיות בערב-הסעודית, תימן, מצרים, עיראק ועבר-הירדן וקהליות עצמאיות בסוריה והלבנון. אוכלוסיה ערבית בת 17 מיליון באסיה הערבית תופסת שטח של 1.290.000 מילים מרובעים עשירים במקורות ואפשרויות. שטח זה שהשתייך רשמית לקיסרות העות'מאנית וששוחרר יחד עם מצרים ע"י אומות הברית, כולל את כל המרכזים הקשורים בהיסטוריה בעיקר במסגרת ערבית ומוסלמית. ארץ-ישראל, ביתו ההיסטורי של העם היהודי, שהוכרוז ע"י האומות אחרי המלחמה הראשונה כבית לאומי יהודי, משתרעת, אחרי אבדן עבר-הירדן, על פני שטח של 10.000 מילין מרובעים בלבד ועתה מציעים בדו"ח של הרוב לצמצם עוד יותר, כמעט בחצי, את שטח הבית הלאומי היהודי.

אין בדעתנו בשעה זו, להכנס בויכוח מפורט על תקנות טריטוריאליזם רבות בהצעות הדו"ח של הרוב, אולם אנו רואים צורך להצביע על לפחות שתי תופעות המעוררות התנגדות רצינית יותר: הדו"ח של הרוב מוציא את הגליל המערבי — והוא רוב הגליל — מן האזור היהודי, ועדת-פיל כללה את הגליל המערבי בתחומי המדינה היהודית. מטעמים שנשתדל להסבירם ביתר פירוט וטרם בשלב מאוחר יותר, אנו רואים את הוצאתו המוצעת של הגליל המערבי כבלתי-מוצדקת וכמשלה פוגעת ביותר בפיתוח המדינה היהודית.

לפי תנאי הצעת הרוב בוועדה, תוקם ירושלים כחטיבה בפני עצמה. אנו לא נחלק על מסירתה של העיר העתיקה בירושלים המכילה מקומות קדושים ושל מקומות קדושים שעתידיים להימצא מחוץ לחומת העיר העתיקה לידי נאמן בינלאומי, אבל מחוץ לעיר העתיקה קמה עיר מודרנית חדשה, המאוכלסת ע"י ישוב יהודי צפוף בן 90 אלף נפש. בעיר חדשה זו שוכנים מוסדותיו הלאומיים, הדתיים והחינוכיים המרכזיים של העם היהודי בארץ-ישראל. הוצאת ירושלים כולה מהמדינה היהודית תהיה בבחינת מהלומה כבדה באופן מיוחד. ירושלים תופסת מקום מיוחד במינו בחיי היהודים ומסורתם הדתית. היא בירתה העתיקה של האומה היהודית וסימלה בכל הדורות את הלאומיות היהודית. החלטתו הבלתי-מנוצחת של עמנו לקום לתחייה כאומה בארץ ישראל התבטאה בשבועתם החגיגית של מחבר התהלים ושל עמנו הגולה מדור לדור: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". אנו דורשים בתוקף שהחלק היהודי של ירושלים החדשה מחוץ לחומות יסופח למדינה היהודית, וישנם עוד תיקונים אחרים, שעליהם ניחד את הדיבור בשלב מאוחר יותר של הויכוח.

נשוב עתה אל החלוקה המוצעת ע"י ועדת החקירה כפתרון יסודי. היא כרוכה בקרבן קשה מאד מצד העם היהודי, אבל אם יוצג קרבן כזה כתנאי הכרחי לפתרון סופי לאלתר, נהיה מוכנים לקבל על עצמנו את האחריות כדי להמליץ על הסכמתם של המוסדות העליונים בתנועתנו, בתנאי, כמובן, שיהיה דיון נוסף על החוקה והסעיפים הטריטוריאליים ואנו מניחים שהדבר ייעשה במשך הישיבות הללו. נהיה מוכנים לעשות זאת, מפני שההצעה מאפשרת את הקמתה מחדש לאלתר של מדינה יהודית, רעיון שעמנו נאבק עליו ללא הרף במרוצת התקופות ומפני שהיא מבטיחה עלייה יהודית מידית ורצופה, אשר, כפי שהוכיחו המאורעות, הגה אפשרית אך ורק במשטר מדינה יהודית. היינו עושים זאת גם כתרומתנו לפתרון בעייה בינלאומית חמורה וכהוכחה לנכונותנו להצטרף לחבר-העמים במאמץ הנועד להביא סוף-סוף שלום על הארץ הבלתי-שקטה היקרה ללב האנושות.

רבת-ירושם היא ההמלצה שבדו"ח בדבר ברית כלכלית בין שתי המדינות. סומכים ידינו על המסקנה שאלהיה הגיעה הוועדה כי "לאור שיטחה ואוצרותיה המצומצמים של ארץ-ישראל מן ההכרח, שידח עם יצירת שתי מדינות עצמאיות, חקום בצורה מעשית ועקבית אחדותה הכלכלית של הארץ". לנו נראה כי זהו גילוי תפיסה מתקדמת וגיושה מדינית המבשרת טובות. הסוכנות היהודית מוכנה להסכים להצעה זו של איחוד כלכלי, אלא שמן הראוי לזכור, כי איחוד כלכלי זה, שהמדינה היהודית תפיק הימנו תועלת מסוימת, יטיל עליה גם קרבתות קשים, קצה גבולם של הקרבתות הללו ברור באופן עיקרוני: מן ההכרח שהמדינה היהודית תחזיק בידיה היא את כל אותם המכשירים לפיקוח כספי וכלכלי הדרושים להוצאתם לפועל של עלייה יהודית בקנה-מידה גדול ופיתוח כלכלי מקביל. מן ההכרח שתהיה למדינת היהודית גישה עצמאית לאותם מקורות הון והאספקה העולמיים שהם חיוניים להשגת המטרות הללו.

הדו"ח של הרוב מחייב למעשה, הענקת תמיכה כספית גדולה למדינה הערבית ע"י המדינה היהודית הנדרשת להסכים לחלוקה שווה בין שתי המדינות, של ההכנסה, מכס ושירותים משותפים. תמיכה כספית זו תהיה כבדה מאד ביחס להכנסה הלאומית. אולם הסוכנות היהודית תהיה נכונה להעמיס על היהודים נטל זה כאחד הקרבנות הנועדים למצוא מוצא מן הקיפאון הנוכחי שאין לשאתו.

יש בדעתנו לחיות בשכינות טובה לא רק עם המדינה הערבית בארץ ישראל, אלא גם עם כל המדינות הערביות ברחבי המזרח-התיכון. אנו מתכוונים ללא ספק להקפיד על כיבוד שוויון-זכויותיה של האוכלוסיה הערבית במדינה היהודית החפשיית והדמוקרטית. עם סילוק המרירות והחיכוכים הפוליטיים שיבוא, כפי שאנו מקווים, בעקבות הקמת שתי המדינות העצמאיות הללו, יהיה כל עם בעל בביתו הוא ומן הדין שתהיה אפשרות לפתוח בתקופה של קידמה ותחייה, שתהיה בבחינת מתנת-חסד יקרה לכל העמים באותו חלק-הבל חשוב. הישגי העם היהודי בארץ ישראל תוך תקופה קצרה ולנוכח מכשולים עצומים, מרמזים על מה שאנו מקווים לחולל להבא, יחד ובשיתוף פעולה מלא עם שכנינו.

אולם שכינות טובה היא ענין דו-דדי. בלב תמים וללא הסתייגות משיטתם אנו הצעת שלום וידידות. אם יקבלוה באותה רוח, יצמחו ממנו ברכה ושפע לכולנו. אם לא — נהיה נאלצים לנהוג כפי שמוכרח לנהוג כל עם במסיבות כאלה: גגן על זכויותינו עד הקץ. בנינו אומה בארץ ישראל. אומה זו תובעת עתה עצמאות. את רגליה לא ידחקו. את מעמדה הלאומי לא ישללו ממנה. אנו נדרשים להקריב קרבן עצום כדי להשיג את מה שהיינו משיגים מזמן, לולא ההתערבות הזרה. בעגמת-נפש ומתוך התלבטות רבה מוכנים אנו להקריב קרבן זה. הלאה לא נוכל ללכת — ולא נלך.

הדו"ח ממליץ ש"הרשות שיוטל עליה לשלוט בארץ בתקופת המעבר ולהכשירה לקראת העצמאות, תהיה אחראית בפני האו"ם. לנוכח הצהרתה של ממשלת ה. מ. לגמרי לא ברור עכשיו מה תהיה רשות זו. אנו תומכים במוסד בינלאומי בחסות האו"ם, שיפקח על ההחלטות ויבטיח את ביצוען.

מעל לכל תובעים אנו שתקופת המעבר תהיה קצרה ככל האפשר. תקופה בת-שנתיים ארוכה בהרבה, לפי דעתנו, מן הדרוש או הרצוי. יש להניח שמסירת השלטון ותפקידי האדמיניסטרציה לידי שני העמים במדינותיהם הנפרדות תיערך לא בסוף תקופת המעבר, כי אם תתחיל מיד ותושלם בהקדם האפשרי. העם היהודי בארץ ישראל מוכן ומזומן ליטול על שכמו לאלתר את כל האחריות הכרוכה בהקמת מדינה יהודית.

אנו מסכימים לדברי הדו"ח כי "יהיה הפתרון אשר יהיה — אמצעי כפיה במידה מקיפה יהיו נחוצים במשך זמן מה". הסוכנות היהודית מקווה שהמעבר ממעמדה הנוכחי של הארץ אל המעמד החדש של שתי מדינות עצמאיות יהיה מלווה מינימום של חיכוכים וסיכסוכים. לאחר שייקבעו הגבולות ותוקמנה המדינות ע"י האו"ם, הן תהיינה זכאיות לדרוש כיבוד והגנת שלמותן הטריטוריא-

לית וזכויותיהן הריבוניות כמו כל יתר האומות, המקיימות יחסי-שלום לפי מגילת האומות המאוחדות. כל חברות האו"ם, הן בשכינותה של ארץ ישראל והן הרחוקות, הקשורות בעקרון מגילת האו"ם, תידרשנה לכבד את זכויות המדינות החדשות הללו, ולא — תהיינה צפויות לגיינו כתוקפניות ולסאנקציות בינלאומיות. יתר על כן, אנו משערים שבהקמת כל כוח צבא או משטרה שיהיה דרוש בתקופת-המעבר, ישתמשו במלוא המידה בכוחות האדם המאומנים הנמצאים בארץ ישראל, שיהיו מוכנים להציע שירותיהם לאו"ם לשמירת החוק והסדר.

המדינה היהודית לאחר שתוקם תכבד את ריבונות המדינות השכניות וחגן על מלוא ריבונותה היא. העם היהודי בארץ ישראל מוכן להגן על עצמו. הוא אינו נפחד מאיומי-סרק. עם שידע להחזיק מעמד בפני חמתם השפוכה של דורי דורות, שנאבק עם אימפריות אדירות במלחמת קיום מרה ובמלחמה האחרונה ראה מאות אלפים מבניו לחמם למען חירות בכל צבאות-השחרור של אומות הברית — בשעה שראש הוועד הערבי העליון שידר תעמולה נאצית מברלין וניה מברך את היטלר לרגל נצחונותיו על בעלי הברית באפריקה — עם כוח לא יבהל מפני איומים.

כמו כן מאמינים אנו שמוסד בינלאומי גדול זה, הנאבק בכובד-ראש עם הבעיה הקשה והאדירה הזאת והמחפש פתרון צורק וישר, לא יושפע ממעשי אימים ולא יסתלק מתפקידו הנשגב. אנו זוכרים בסיפוק, כי איומים דומים שהובעו ע"י אותם הצדדים באספה הכללית המיוחדת הראשונה, לא השפיעו על החלטת האספה. כן לא התפעל מאיומים אלה ועדת החקירה בגביית-העדויות, אנו תקווה שאותם האיומים לא ישפיעו גם על בית-דין גדול זה, החייב להיות מודרך ע"י עיקרונות אמת וצדק — עיקרונות היסוד של מגילת האו"ם. העם היהודי בארץ ישראל — אני חוזר ומדגיש — יהיה מוכן להגן על עצמו. הוא יקדם בברכה, כמובן, כל תמיכה שתיתן לו ע"י האו"ם, או חברותיה, בהתאם להחלטות.

בקשר לכך, עלינו לשים לב להצהרה שנמסרה ע"י נציג הממלכה המאוחדת, שכוחותיה אולי לא יוכלו לעמוד לרשות האו"ם בתקופת המעבר ועלולים לצאת מארץ ישראל בהקדם. במקרה זה, על מנת למנוע התהוות חלל ריק מסוכן, העשוי להשפיע לרעה על הביטחון הציבורי, יגייס העם היהודי בארץ ישראל ללא דיחוי את הכוחות הדרושים לקיום הביטחון הציבורי בארצנו.

אדוני היוזם, חברי הוועדה! עם פירסום הדו"ח של ועדת החקירה הגענו לאחת מפרשות-הדרכים החשובות בהיסטוריה. הדרך שבה ילכו תהיה דרך גורלית לכולם — ליהודים, לערבים ולאו"ם. אנו תקווה שתהיה זו דרך של תבונה, צדק ואומץ-לב. העם היהודי ממתין חדור-תוחלת להכרעת המוסד הזה. לפני 25 שנה הכיר אירגון בינלאומי דומה בתביעותיו ההיסטוריות של העם היהודי, אישר את תכניתו וזעלה אותו ביד רמה על גתים ההגשמה. או לא התייחסו אלינו כאל זרים או פולשים אף לא ראשי המנהיגים והדוברים של העולם הערבי, כי

דרכו של ד"ר סילבר בציונות אמריקה

מאת מ. צ. פראנק

א

פרשת פעולתו הציבורית, הלאומית והציונית של ד"ר סילבר הוא עניין לדיון רחב ולהערכה מקיפה. בדעתי לציין כאן בשיטוטים מעטים ביותר את מקומו בתנועה, בייחוד על רקע מצבה של ההסתדרות הציונית לפני שעמד סילבר ליד ההנהגה.

בסילבר נתגלמה התבגרותו של הציבור היהודי באמריקה, שנשתחרר מתסביך הנחיתות של דור המהגרים. הדור הראשון הזה שהגיע הנה ממשכנות עוני ומתנאי לחץ, לא ספגה הכרתו שאדם בן-חורין הוא בזכות ולא בחסד. פיהם של המהגרים אלה לא פסק מלהודות לאמריקה על כל הטוב אשר גמלה להם.

עד שעמד ד"ר סילבר בראש התנועה, היה כל מנהיג ציוני באמריקה רואה הישג גדול בעצם העובדה, כנשיא ארצות-הברית משוחח עמו באדיבות, והיה מייחס חשיבות מיוחדת לדברי הנשיא הסתמיים והמעורפלים ודורש אותם כמין חומר, אליבא דאמת ראה בהם מהרהורי לבו. ד"ר סילבר היה הראשון, או אחד הראשונים, שהעז לדבר דברים נמרצים באוזני נשיא ארצות-הברית ולדרוש ממנו בתוקף קיום הבטחותיו, אפשר שבראנדויס היה נוהג ככה, בתנאים ובמצבים דומים, אולם מנהיג ציוני אחר, ולא-כ"ש-שכן לא ציוני, היה נרתע מגישה של זקיפות קומה כזו.

ומבחינה אחרת נבדלו דרכי ד"ר סילבר מדרכן של הציונות הרשמית באמריקה והצמרת בירושלים.

התנועה הציונית, ככל תנועה המבקשת להביא לידי שינוי מרחיק-לכת במציאות לפי מטרה קבועה מראש, ידעה תמיד את הסתירה בין החזון וההעזה מזה ובין שיגרת הפעולה היומיומית מזה, והיתה מצווה תמיד ליישב ולפשר את הסתירה או לבחור בין שני הכוחות. על רקע זה ניטשו רוב מלחמות הדעות בתנועה הציונית, חוץ משאלות הדת, כלכלה וחברה. לפי דעת דאבוטינסקי וחבריו נגרר וייצמאן יותר מדי אחרי השיגרה ומיעט את דמותו של החזון. האמת היא, שבראשית דרכו, לא נשתעבד וייצמאן לשיגרה יותר מן הצורך, אבל היה נבון ועמד אובר-עצות כשתנאי הזמן דרשו חידוש החזון וההעזה. לפי הדעה המקובלת על הרוב מצטיין ד. בן-גוריון דווקא בכשרון לעמוד על "חזון הרוחות" ומכיר שההעזה המופרות עלולה להחריב את כל הבניין, אבל ידע גם מתי להתגבר על השיגרה וגם להכריע לעתים בניגוד לדעת רוב חבריו — ולפעול נמרצות בשם החזון.

מתוך אספקלריה זו יש לראות את תפקידו של ד"ר סילבר בתנועה הציונית באמריקה.

היא שקעה כולה בשיגרת של מעשי יום-יום חזונה קלוש ומעורפל היה

מתמיד והעזתה נתבטאה כמעט רק בזה שחבריה דגלו במטרה, אשר רוב יהודי אמריקה לא האמינו בהגשמתה, או היו אדישים לה. בהתנגדות נמרצת, כדומה לזו של האנטי-ציוניים באירופה, לא נתקבלה הציונות באמריקה מעולם. הוטל עליה התפקיד לאסוף את חלק הארי של הכספים שנועדו למימון המפעלים הציוניים בארץ ישראל, וממילא נהגה מידה של צניעות ומתינות בתעמולתה כדי לקרב את לבות היהודים האדישים, המוכנים אמנם לתמוך בקיים בארץ, מכיוון שהוא כבר קיים, אבל גרועים משינוי גועז ומרחיק-לכת.

חזון הגאולה הלאומית הגדולה, המהפכנית, נעשתה לשיגרה ציונית, בדומה לשיגרה הדתית ב"תחזינה" וב"תקע בשופר גדול" בסידור התפילות.

המנהיגים הציוניים באמריקה, מכיוון ששקעו בשיגרה, לא עמדו על כך שחל שינוי מהפכני ברוב הציבור היהודי באמריקה. פתאום קם כאן ציבור של יהודים זועמים, הלומים מבשורות השוואה באירופה, מוכנים לבקש לזעמם פורקן ונחמה במעשה גדול וגועז. הם לא הסתפקו במעשים קטנים, בהתקדמות של עקב בצד אגודל, אלא במימוש החזון הגדול של מדינה עברית.

אמנם בא בן-גוריון והסביר למנהיגים הציונים באמריקה שתמה תקופת המעשים השיגרתיים ושעל הציוניים לבחור בין הקמת מדינה לאלתר ובין כשלון כל המיפעל. בעצם ימי המלחמה והשוואה בשנת 1943 בא לאמריקה וכינס את ועידת בילטמור וכפה על הציונים הר כגיגית את התוכנית של קהילייה יהודית. המנהיגים הציוניים לא עיכלוה כראוי, וכמעט שראו בה כעין מעשה שיגרה חדש והיו מוכנים לסגת בהיתקלם במכשול הרציני הראשון.

את הפער הזה בין הרוח ששררה בצמרת הציונית באמריקה לבין הרוח שצברה בכנפיה את שדרות הציבור היהודי הרחבות, שרובו היה רחוק מן התנועה הציונית הרשמית, ידע לנצל הלל קוק — הוא פטר ברגסון — והשכיל להקים תנועה מתחרה בתנועה הציונית.

כשעלה ד"ר סילבר על במת המנהיגות משך לאט-לאט אחריו את רוב הציבור היהודי באמריקה. הוא ידע גם להיות לפה לרגשותיו וגם לטפח את הרגשות האלו ולחשל את רצון העם. הוא ידע להעז עד הסוף מבלי להירתע ממכשולים ולא להתכחש לחזונו עד אשר זכה להגיע אל המטרה הנכספת.

ברכה מאת ראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון:

במשך השנים מילאת תפקיד מיוחד ומצויין בהעשירך את החיים היהודיים בארצות הברית, בבניין התנועה הציונית באמריקה ובעולם כולו ובייסוד מדינת ישראל. בסגולתך הכפולה של תלמיד חכם ומדינאי רכשת את הערצת הרבים — הן בארצות הברית והן בישראל. בשם העם היושב בציון ובשם ממשלת ישראל הריני שולח לך את האיתולים החמים ביותר למלאות לך שבעים שנה. יהי רצון, שתזכה לעוד שנים ארוכות של בריאות ופרץ להמשיך בהן את פעולתך הפוריה למען עם ישראל.

„תולדות חישובי הקץ בישראל“*

מאת טוביה פרשל

„מטרת המחקר הזה היא לעקוב אחרי תולדות חישובי הקץ בישראל מאז החורבן עד תנועת שבתי צבי, לנתח את שיטות ודרכי החישובים ולהצביע על תוצאותיהם — וכן לספר על ההתנגדות לחישובי הקץ שהיתה קיימת בכל הדורות“ — בדברים אלה מסיים אבא הילל סילבר את הקדמתו לספרו „תולדות חישובי הקץ בישראל“ שהופיע לפני יותר משלושים וחמש שנה.

ואמנם מילא המחבר אחרי משימה זו, מעביר הוא לגנד עיני הקורא חישובי הקץ של כל הדורות, ד"ר סילבר אינו מסתפק בנקיבת התאריכים שמחשבי הקץ נתנו לביאת הגואל, אלא מסביר ומפרט את החישובים והמקורות עליהם הסתמכו המחשבים, הוא גם מתאר את הרקע עליו צמחו החישובים — מאורעות הזמן בעולם ובישראל, מלחמות, מלכויות מתמוטטות, צרות וגזירות מתגברות על ישראל — מתוך כל אלה דימו גדולי הדורות לשמוע פעמי המשיח והם שמו מעיינם לפענח תעלומת הקץ. סילבר מספר גם על התנועות המשיחיות שקמו בישראל בתקופות חזרות צפייה והזייה משיחית.

מאז החורבן לא חדל העם לצפות ולהתגעגע לגואל. בכל דור ודור קמו מחשבי הקץ, לכן הבא לספר תולדות חישובי הקץ, תולדות ישראל הוא בא לספר, ואמנם חיבורו של סילבר הוא ספר תולדות ישראל בועיר-אנפין.

בתלמוד כבר הובעה הדעה: „תיפח עצמן של מחשבי קיצין“ — אך גדולי הדורות שכל מאמר בתלמוד היה יקר וקדוש להם, לא השגיחו בדברים אלה והם עסקו בחישוב הקץ, כי גדולים יסורי הגולה, גדולה הצפייה לישועה, ובכל לב קיננה השאלה: מתי יבוא קץ הפלאות?

חישובי הקץ לא היו מוגבלים לחוגי חכמים מסויימים. עסקו בהם גדולי העם, אשר בתכונותיהם, דעותיהם ותחומי עבודותיהם היו רחוקים אחד מן השני; פוסקים ומפרשים, פילוסופים ומקובלים, תוכנים והיסטוריונים.

שבעה פרקים בספר דנים כל אחד בתקופה היסטורית, מסויימת בחישובי הקץ, בהתעוררויות ותנועות משיחיות שהתרחשו בה, הפרקים הראשונים דנים: בתקופה התלמודית; בתקופה המוסלמית — היא תקופת הכיבושים הצבאיים האדירים של הערבים והתמוטטות מלכויות פרס וביוזאנטיון; ובתקופת מסעי הצלב. בין אלה שקבעו בתקופה זו תאריך לקץ היו ר' שלמה בן גבירול, רש"י, יהודה הלוי, התוכן ר' אברהם בר חייא והרמב"ם. האחרון אם כי הוא עצמו נלחם

* Abba Hillel Silver: *A History of Messianic Speculation in Israel, from the First Through the Seventeenth Centuries* (New York 1927). Second Edition, with a new Preface (Beacon Paperback Number 80, New York, 1959).

במשיחי שקר וגיינה את מחשבי הקץ צורך לגלות לאחיו הנרדפים תאריך לביאת הגואל שבא לו במסורת מאבותיו.¹

שני הפרקים הבאים דנים במאות ה"ג-ה"ט, והפרקים האחרונים: על המאה השש-עשרה, היא התקופה אחרי גירוש ספרד ופורטוגאל, והמאה השבע-עשרה. בשתי התקופות האחרונות רבו מחשבי הקץ וקמו תנועות משיחיות שלא היו מוגבלות ליישובים בודדים, אלא הקיפו כמה ארצות, הגדולה שבהן היתה תנועת שבתי צבי, שעוררה תסיסה משיחית בכל העולם היהודי, וימים רבים אחרי כשלונה הוסיפה לתת אותותיה בישראל.

פרקים ממצים מקדיש המחבר להתנגדות לחישובי הקץ, אשר אף היא התגלתה בכל הדורות, גם כאן אין המחבר מסתפק בציון האישים המתנגדים, אלא מפרש ומסביר נימוקיהם. רבים הנימוקים והמניעים להתנגדות לחישובי הקץ — והראשי והעיקרי שבהם, הפחד פן יתאכזב העם ויטוש אמונתו בהגיע זמן הקץ המקווה, והמשיח טרם בא.

בפרק האחרון מנתח ומסכם המחבר את השיטות העיקריות בהן השתמשו מחשבי הקץ לפענח תעלומת זמן הגאולה, והן: פירושים של פסוקים בכתבי הקודש, וביחוד בדניאל, המדברים על זמן הגאולה; חישובים המבוססים על אורך זמן של הגלויות הראשונות, גלות מצרים וגלות בבל; חישובים המבוססים על גימטריאות, נוטריקונים וכו'; והשיטה האסטרונומית, היא האמונה שלמולות הרקיע יש השפעה על גורל בני האדם, ושכמצבים מסויימים של מערכת המולות עלולים להתרחש מאורעות ושינויים כבירים בעולם.

ספרו של סילבר הופיע, כאמור, לפני יותר משלושים וחמש שנה, לפני ארבע שנים זכה למהדורה שנייה, בזמן שבין הופעות שתי המהדורות, נתפרסמו ספרים ומחקרים רבים הדנים במישרין או בעקיפין בחישובי קץ ובתנועות משיחיות, בתוכם „מדרשי גאולה“ (פרקי האפוקליפסה היהודית מחתימת התלמוד הבבלי ועד ראשית האלף הששי; תש"ג, מהדורה שנייה תשי"ד) שזכנו על ידי יהודה אבן שמואל-קופמן² „בשבילי הגאולה“ (ב' חלקים, ירושלים תש"ז) ליוסף שפירא³ „התנועות המשיחיות בישראל“ (ירושלים תש"ז) לאהרן זאב אשכולי⁴, יש להניח שלוא סודר חיבורו מחדש בדפוס, היה סילבר בוודאי דן גם בדעות

(1) הרמב"ם מוסר ב„אגרת תימן“ החישוב שקיבל מאבותיו בדבר חזרת הגבואה לישראל, שהיא הקדמה לביאת המשיח. סילבר נוקב, בעקבות דוד האלוב, בשנת ד' תתקצ"ו כזמן חזרת הגבואה, והוא לפי גירסה אחת ב„אגרת תימן“, וראה כעת א. י. העשיל: „ההאמין הרמב"ם שזכה לגבואה“ (ספר היובל לכבוד לוי גינצבורג, ג. י. תש"ו) עמ' קפ"ב, הערה 149, המביא שבמקור הערבי (בכתב יד) של האגרת ניתן ד' תתקצ"ע כתאריך חזרת הגבואה.

(2) יהודה אבן שמואל חולק על שיטתו של סילבר בפרשור „הקיצים“ של התנאים במאה הראשונה לחורבן הבית (עיין במבואו עמ' מ"ב, הערה 42) ועיין שם גם עמ' 144.

(3) שפירא, שספרו של סילבר היה לו לעינים ומציון אותו בביליוגרפיה לכמה מפרקיו, זינה בין מחשבי הקץ אף את אישתורי הפרחי בעל „כפתור ופרח“ (עיין חלק א', עמ' קמ"ט), אישתורי הפרחי לא זכר בספרו של סילבר, אמנם לא היה לו הכרח להזכירו, אישתורי הפרחי לא היה בעצמו מחשב קץ, אלא הביא בספרו חישוביהם של אחרים — ואותם החישובים מביאים על ידי סילבר.

שהובעו במחקרים החדשים ומשתמש בחומר החדש שנתגלה — ברם ספרו יצא במהדורה מוצלמת, ועל כן לא היה לו אלא להסתפק בהוספת הקדמה חדשה לבד. בהקדמתו החדשה משלים סילבר תיאור תולדות חישובי הקק מימי תנועת שבתי צבי עד הדורות האחרונים. מספר הוא בן היתר על ספחי התנועה השבתאית. על התעוררות המשיחית בשנת ה'ת"ר ועל צפיית הגאולה בקרב מנהיגי החסידות.

גרשה לנו כאן, בשלהי הדברים, הערה קטנה על חישוב קץ הנזכר בספר. בין אלה שנקבו תאריך לביאת הגואל היה גם ר' יום טוב ליפמן הלר. בפירושו לדברי המשנה (אבות ה', ב') "להודיע כמה ארך אפים לפניו זכר, הוא כותב: כתב הר"ב: אף אתה אל תתמה זכר, שכן המבול היה ארך תרנו לבריאת העולם, וחורבן הבית היה ג' אלפים תתכ"ח לבריאת העולם. צא וחשוב. חכה לו כי לא יאחר.

דוד האלוב, ובעקבותיו סילבר, סבור כי ר' יום טוב ליפמן הלר מרמז בדבריו לשנת ת"ח, אשר אנשי דורו קוו כי בה יופיע הגואל. והנה כשאתה מצרף אלף תרנ"ו לג' אלפים ותתכ"ח, יצא לך ה' תפ"ה. ברם האלוב סבור כי דעת הלר שהמשיח לא יאחר, זאת אימרת שלא יארכו ימי הגלות האלה כימי הדורות שהיו מאדם ועד נח. והגאולה תבוא לפני שנת התפ"ה, היינו בשנת ה'ת"ח.

ואמנם יודעים אנו מן הסליחה לך סיון שהתוספת יום טוב חיבר לאחר גזירות ת"ח ות"ט, כי הוא קיווה ששנת ת"ח תהיה שנת הגאולה: שנת ח"ת ושנת ת"ט הרבה מאוד לקינו בהם נחנו זרע אוהבך אשר קוינו שבשנת זאת ישוב איש אל אחותו מארץ שביד.

ויש להעיר כי היו גם כאלה שפתרו דברי ה"תוספות יום טוב" כמרמזים לשנת תפ"ד (הוסף אלף תרנ"ו לג' אלפים תתכ"ח ויצא לך התפ"ד, כאמור). ואולי פתרו כך לאחר שעברה שנת ת"ח. וכך כותב ר' יחיאל ב"ר צבי מקאדולי בהקדמתו למהדורתו (היא המהדורה השנייה) של "ספר המפואר" לר' שלמה מולכו שהוציא בשנת תס"ט באמסטרדם:

"...ה"ה הגאון בעל מגלה עמוקות (הוא ר' נתן נטע שפירא ז"ל) אשר גילו לו את הקץ ברמזים כי באלף תרנ"ו לטלטולים שהיא שנת פד"ת לפ"ק ליצורים אם חפץ בנו ה' אלוקים יגלה קץ יומים. וזכר לדבר השיבו לו קרא דכתיב בגאולה

(4) באחרונה יצא "חזון הקץ והגאולה בספרות החיצונית וההלניסטית" (רשימות לפי הרצאותיו של ד"ר ד. פלוס, רשמו וערכו ציונה וישראל כ"ץ, שכתול, ירושלים תשכ"ב).
(5) על התעוררות המשיחית בשנת ת"ר כתב מחקר מפורט ד"ר אברהם דוקר: The Tarniks, "The Joshua Starr Memorial Volume" (1953)

ויש עוד להוסיף על המובאות שם. עיינו למשל: Jewish Intelligence, London, 1839, p. 273

(6) זאת היא ת"ח. לפי "מדרש הנעלם" יקומו כל שוכני עפר לחיה. בשנת ה'תכ"ב הזאת תשובו איש אל אחותו" (ויקרא כ"ה, י"ג) — הזאת היא ת"ח. הסליחה לך סיון לר' יום טוב ליפמן הלר נדפסה בראשונה בשנת ת"י (עיינו א. מ. הברמן: "סיוטיו ושיריו של רבי יום טוב ליפמן הלר", קובץ "לכבוד יום טוב" — בעריכת הרב י. ל. מימון, כוסד הרב קוק, ירושלים תש"ו).

ראשונה ושמיית פד"ת בין עמי לבין עמך וגר' ועיין מ"ש הגאון בעל תי"ט במשנה ב' דחמשי דאבות בביאורים צא וחשוב זה לעומת זה כמה ארך אפים היה מלפנים לעובדי אליהם.

נסיים בחשבון לא ידוע כל כך על הקק של מנהיג חסידי וגאון בתורה. הוא נקב בתאריך אחרון וסופי לביאת הגואל את שנת תשל"ו, אשר אין אנחנו רחוקים ממנה.

והרי מדבריו של ר' יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקומראן, שחי לפני מאה שנה, בפירושו "עצי עדן" לעדיות פרק ב', משנה ט':

"ובמספר הדורות, שכל הדורות כלולין במוח... והקק של בעתה הוא בשנת שבע מאות ושלושים וששה לאלף השני הזה. אבל זה הקק האמיתי להחיות המתים של כל העולם, וליום הדין הגדול והגורא. אבל ביאת המשיח ובנין המקדש אנו מחכים ומצפים בכל יום שיבוא והוא נעלם מאתנו, ואם יתמהמה חלילה אף עד זמן הנ"ל הרי אנו ובנינו ובני בנינו מאמינים ובני מאמינים נקבל באהבה ובחיבה גזירות עלינו. והיותר לא יתמהמה באין פנים ובאין אופן והוא הקק הימין שאין עוד ירידה אחריו ועתידה להתגלות לעין כל חי סוד ד' ליראיו, ובני, אף שכתבתי ואחרתי לכם הקק, זה מה שאיראפשר עוד לירד יותר, אבל האמת ביאת המשיח ובנין המקדש לא יתאחר כל כך. במהרה, במהרה יבוא יום ד', קרוב יום ד', בימינו תושע יהודה וישראל, אמן. אע"פ שנאמר דלוי בשנים תלוי נמי בדורות..."

ברכות להרב ד"ר אבא הלל סילבר ליובולו השבעים

(נתקבלו כנשף חיובל, שהתקיים בקליבלנד ברובעם ככ"ד טבת ש. ז.)

מאת נשיא ארצות הברית, י"ה ז. פ. קנדי:
מיטב ברכותי להרב אבא הלל סילבר ליום הולדתו השבעים ולמלאות ארבעים וחמש שנים לכהונתו כמנהיגו הרוחני של ההיכל.
במשך השנים האלה הוא שימש לא רק את עמו, כי אם את כל העיר וכן את האומה כולה. עצמו ודעתו, ראייתו החודרת וחכמתו ותבונתו היו לתועלת לכולנו.
עונג הוא לי לשתף את עצמי עם כל הנאספים לכבודו על שירותו המצויין לקהל קליבלנד ולאומו.

(הברכה הוקראה עליי שר הבריאות אנטוני י. סלבריו.)
מאת נשיא ארצות הברית לשעבר, דווייט ד. אייזנהאואר:
זכות היא לי לשתף ברכה עם קהל הנאספים לכבוד את הרב אבא הלל סילבר ליובולו השבעים. סיפוקי נפש עמוק הוא לו בוודאי לסקור שנות חיים של שירות מסור וקונסטרוקטיבי, לא רק לעם היהודי כי אם לכל האומה האמריקנית ולעולם. יהי רצון, ששנות חייו שבעתיד תהינה ארוכות ופירות לכולם, כבעבר.
כאת שר החינוך של ממשלת ישראל, אבא אבן:

אחולי הלבבים לאבא הלל סילבר, שפעלו להיטוריה היהודית היה קיים לעד.
כאת ראשי ההסתדרות הציונית העולמית, נחום גולדמן ומשה שרת:
הרינו מביעים לך בשם התנהלה הציונית ובשמנו אנו את מיטב האחוליים והברכות הלבביות למלאת לך שבעים שנה. בפרק המכריע של ההיסטוריה הציונית ישר שמך חרות לעולם כאחד המנהיגים הנלהבים הנמרצים והמפועלים ביותר של התנועה. בחלקך במלחמה המדינית למען מדינת היהודים תרמת תרומה בתקימה לציון המדיני הגדול ביותר של עמנו. יהי רצון, שתשמור על הדינאמיות שלך ועל כושר יצירתך האינטלקטואלית עוד שנים רבות, שתהייה שנות פעולה למען מדינת ישראל ועם ישראל.

ספר יובל לד"ר אבא הלל סילבר

מאת ד"ר אברהם דוקר

(מנהל הספרות ופרויקטור ההיסטוריה ומוסדות חברתיים בישיבה אוניברסיטה).

בימינו, ימי ההתקדמות המהירה של המדינה הגיוסידית, מדינת מצרים, בעזרת מדיניות רוסיה וארצות-הברית, והסכנה הגדולה הנשקפת למדינת ישראל וגם לעמדת המערב באפריקה ואסיה, ראוי להעלות על נס את יובל מנהיגה של יהדות אמריקה, ששמו מציין תקופת אוטואמנציפציה בהיסטוריה של התנועה הציונית באמריקה, תקופת "מהפכת סילבר", (אף עתה הגיע הזמן למהפכה ביחס יהדות אמריקה לבעיית ישראל ומקומה במדיניות ארה"ב). כראוי וכיאות לעם הספר, חגגו מעריצי ד"ר סילבר את יובל השבעים שלו בהוצאת ספר לכבודו, בשם "בזמן האסיף", * המלא מסות, מאמרים ומחקרים לכבוד בעל היובל הנכבד.

היובל הוא גדוש ורב תבואות ופרי למכביר. חבל שאין די מחקרים בספר בתחום תולדות תנועות הגאולה, לכן החשיבות המיוחדת של מאמר ד"ר אוסקאר רבינוביץ, המומחה הידוע במקצוע ההיסטוריה הציונית, הקובע ברכה לעצמו. המאמר דן על תכניתו של פאול פרידמן להקים מדינה יהודית ב"מדין", מזרחה וצפוניה לעציון-גבר.

פרידמן, משומד גרמני ומומחה בהיסטוריה האנגלית, הציע בשנות 1891-92 לייסד מושבות אכרים מזויינים קרוב לא"י, שתפתחנה למדינה יהודית. הוא עמד במשאומתו בעניין זה עם השלטונות האנגלים. אבל הצעתו לא יצאה לפועל מפני התנגדותה של טורקיה להשפעת אנגליה באותו איזור וגם להתחלת תהליך יסוד מדינה יהודית בא"י.

ד"ר משה דיוויס, מפרסם פרק מספרו על צמיחתו של הורם הקונסרבטיבי ביהדות אמריקה. הפרק דן על עזרת יהודי ארצות-הברית לשוב היהודי בארץ ישראל באמצע המאה התשע-עשרה. מטרותיו היא להוכיח כי "האסכולה ההיסטורית" התעניינה הרבה בישוב, עדיין אופי האסכולה הזאת שנוי במחלוקת. שאלת טיב הורם הזה של החרדים המשכילים ש"התמערבו" ושמהם צמחו גם התנועה הקונסרבטיבית וגם תנועת האורטודוקסים המתקדמים דוברי אנגלית של היום — עוד לא נפתרה ע"י ד"ר דיוויס.

זלמן שזר, החסיד והציוני, תורם מאמר פופולארי מרוכז וקצר על "רעיון הגאולה במחשבה החסידי". המאמר מכיל פרטים מעניינים על יחסו של ר' יצחק יוסף שניאורסון, האדמו"ר מליובאביץ למדינת ישראל בימי הדיון לפני

* In the Time of Harvest. Essays in Honor of Abba Hillel Silver on the Occasion of his 70th Birthday.
Editor — Daniel Jeremy Silver; Board of Editors — Solomon B. Freehof; Emanuel Neumann; Daniel Jeremy Silver; Solomon Zeitlin.
New York, Macmillan Co. 1963, 459 p.

האז"ם, חבל שאין שזר מביא מיסמכים וכן גם דילג על התנגדות האדמו"רים השונים לשוב החדש ולהקמת המדינה.

ד"ר שלמה זלמן צייטלין משווה במאמרו את המשיחיות היהודית והנוצרית בימי הבית השני ואחרי סקירת התנועות השונות (הפרושים, וכדומה), הוא בא למסקנה שרעיון המשיח העל-טבעי נתפשט בין השדירות הרחבות של העם אחרי חורבן הבית השני ומרד בר-כוכבא. מחקרו של ד"ר גרשון שלום "צמיחת קרן דוד מקור חדש להתחלת כיתת הדונמה בסלוניקי" הופיע גם ב"תרביץ" (תשרי, תשכ"ג). מאמרים אחדים דנים בבעיות מדינת ישראל והתפוצות. נעים לציין שראש המדינה דוד בן-גוריון הוא בין המשתתפים בקובץ. במאמרו "קיבוץ גלויות ועם סגולה" מצדיק הוא את הרעיון שמדינה ישראל תפתח לפי רוחה המקורי, "לא ככל הגויים", המקובלת בין יהודי הגולה. את עתיד התהליך הזה מקשר ראש המדינה בקיבוץ גלויות.

ד"ר אבא אבן במאמרו "ישראל ועולם האידאות" קובע את מקומה של מדינת היהודים בין מזרח ומערב, בין אירופה, אסיה ואפריקה וחובתה בטיפוח דעות ואמונות. ד"ר עמנואל גיומאן במאמרו "ישראל והתפוצות" מפרש את האופי היהודי של המדינה ויחס אוכלוסייתה לכלל העם היהודי בעולם, ומכאן האחריות ההדדית בין שניהם ואת חשיבות התנועה הציונית בטיפוח היחסים האלו. גם משה שרת במאמרו "עתיד התנועה הציונית" מדגיש שהמשך קיומה של ההסתדרות הציונית העולמית מעיד על אחדות העם היהודי לא רק במובן ההיסטורי, אלא גם מעמיד אותנו על מטרותיהם המשותפות של חלקי האומה. מחייב הוא את ביצורה של התנועה הציונית ומטעים את תפקידה בגולה, ביוחד בחינוך.

ד"ר רפאל פאטאי מסכם ראשי פרקים מחקריים בקיצור נמרץ על "השפעות חרבות אמריקה על (מדינת) ישראל", בשדות התרבות הטכנולוגיה חוק ומשפט, ערכים ומושגים, וולטר לאודרמילק דן במאמרו על מדינת ישראל בתור סוללת דרך למדינת החדשות בשדה ההשקאה.

בין המסות הדנות בהיסטוריה, יש לציין ראשונה את מחקרו של נשיא מדינת ישראל, יצחק בן-צבי ז"ל, שדן על "בני שבט לוי בין הערבים", ד"ר בנימין מזר תורם מחקר חשוב על "מלוכת דוד בחברון וכיבוש ירושלים", ד"ר אלליס ריווקין משתדל להוכיח במחקר ארוך ומפורט על יסוד ספר בן סירא ומקורות אחרים, שבית הכנסת עוד לא היה בנמצא באותם הימים מפני שאין שום זכר לו במקורות. עורך הספר, דניאל ירמיהו סילבר, בנו של בעל היובל, תורם מאמר קצר על המלוכת בישראל, משום מה לא ציין את הספרות העשירה המצוייה על הבעייה הזו.

ד"ר שמואל סנדמל במחקרו "בן האדם" כורך את בעיית השם הזה של אותו האיש עם השקפתו על מגילת מארק ככתב פולמוסי נגד הנוצרים-היהודים. ד"ר מרטון ענסלין מדגיש במחקרו על השליח פוילוס את יהדותו, למרות הולדתו וחניכתו בסביבה הלניסטית. הוא מנמק את מעברו לנוצרות לא משום התנגדותו לתורה, אלא מפני הצלחת התפשטות הנוצרות שהסבירה כרצון ה'. פוילוס התגאה

„משה והתורה המקורית“

התחילו לבדוק את תוכנו ולעמוד על הסתירות שמצאו בו. הסתירות האלו עוררו כמה בעיות ושאלות, וביניהן — מקורות התנ"ך, מחבריו, קדושתו וכדומה. העיקרים היסודיים שעליהם נשענו ונשענים כיום המבקרים והחוקרים ידועים לכל, ולכל חוקר והוגה יש גישה משלו. ישנם מהם ששואבים את ידיעותיהם מחוקרים שקדמו להם ומהם חולקים על מוריהם ומראים על חידושיהם, שלפי דעתם הם הנכונים והמבוססים על מקורות חדשים ועל ההגיון שנראה כעניינם כנכון וכמתקבל על השכל. מובן, כשהם דנים על התורה ממילא הם מתעכבים על אישיותו ותפקידו של משה רבנו, וגם ביחס למשה והיחס שלו לספר התורה יש חילוקי דעות — וביניהם גם קריצניות, המוכיחות, כביכול, שמשה היה מצוי מלידה ועוד השערות כגון אלו. בין הספרים הדינים על משה ועל התורה נמנה גם ספרו של ד"ר סילבר, מטרתו העיקרית היא להציג לפני הקורא את תכונתו של משה לא ככוהן, או נצר ממשפחת לוי, שמגמתו היתה לחנך את עם ישראל על יסוד פולחן הקרבנות, אלא כנביא, ומנהיג רוחני ששאף לתת לעם ישראל פולחן מוסרי. הוא הכיר בה' כאל — עליון והוא היה רועה הנאמן. לכן מתחיל המחבר את גישתו אל העניין בשאלתו של עמוס: הובחים ומנחה הגשמים לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל? לפי השקפתו ידע הנביא מראש שתשובת העם תהיה שלילית ושבמדבר לא הקריבו בני ישראל קרבנות. וכמו הרוב המכריע של חוקרי „הביקורת העליונה“, מנית הד"ר סילבר שתורת הקרבנות באה בזמן מאוחר והוכנסה על ידי הכוהנים שרצו להדגיש את חשיבות הפולחן. לנושא הזה מקדיש המחבר את כל ספרו. הוא סוּען שתורת משה היא תורה מוסרית, שהעניקה לאנושיות את ערכיה המוסריים. והתורה המוסרית הזאת תחיה לעד לא רק בלב העם היהודי, אלא בלב האנושות בכללה. ל. שפאל

רבי א.ה. סילבר, המטיף, העסקן הציבורי, ובעיקר — המנהיג הציוני, הצליח במשך שנות עבודתו הפוריה למען העם היהודי וארצו. לכתוב פרק חשוב בתולדות עם ישראל. בימים שהתנועה הריפורמית בארצות הברית רוב מנהיגיה התנגדו בכל חוקף לרעיון הלאומי, היה מן המעטים לעמוד על המשמר ולהילחם נגדם. הוא הצליח לקרב את לבות האבות והבנים כאחד לרעיון הציוני ולהתגבר על כל המכשולים שנעמדו בדרכו.

הרבה כבר נכתב על עבודתו הציבורית ועל מסירותו אל עמו והרבה עוד ייכתב. הוא עדיין עומד על משמרתו כשהוא מלא חיים, רענן ורב-פרץ. אולם כאשר באים להעריך את אישיותו ופעולותיו בשדה הציבורי והציוני, יש גם לציין את עבודתו הספרותית. רבים מדבריו שבעלפה פורסמו בעתונות ובכתבי-עת, מאמריו ושיחות עיוניות ראו אור בארצות הברית, בארץ ישראל ובכל תפוצות הגולה. במאמריו ושיחות אלה הגיב בעיקר על שאלות ציון ויהדות אמריקה העומדות על הפרק. ספריו שהוציאו לאור נפוצו במהירות אחדות. הרבה תרם הרב אבא סילבר בעטו ואין כאן המקום לתת רשימה מפורטת מכתביו.

כאן נסקור סקירה קצרה את ספרו האחרון „משה והתורה המקורית“.

למן היום שדרך ישראל על אדמתו היתה התורה המעיין שממנו שאב את מימיו הרור הנעים. ספר הספרים ליווה את העם היהודי כאשר הוא הלך, במשך הזמן נעשתה התורה למורת-דרך לשאר הדתות וכיום תורגמו ספרי הקודש לכל לשונות העולם. אולם בזמן נעשה גם ספר התורה לנושא לחוקרי התנ"ך, בייחוד כשהופיעה „הביקורת העליונה“ על במת ההיסטוריה. החוקרים האלה

Moses and the Original Torah,
by Abba Hillel Silver, Macmillan
Company, New York.

לפי דבריו על מוצאו היהודי ושייכותו לעם ישראל עד מותו. ד"ר הרי אורלינסקי מראה במאמרו על שימושו של טוינבי במונח „סורי“ במקום „יהודי“ ותולה את הוויף ההיסטורי בשנאת ישראל. ד"ר יעקב מרכוס מביא פרטים מעניינים על חיי היהודים בניו-יורק על יסוד חלק של פנקס ביה"כ „שארית ישראל“ משנות 1720-21, הנמצא בארכיון אנגלי. שם מאמרו של וולטר פישל על נוסע יהודי „בלתי ידוע“ בטעות יסודו, היות וספר מסע דוד דבית הלל, יהודי ממוצא אירופה, בשנות 1824-1832 באסיה, לא רק שיצא לאור באנגלית ב-1832, אלא שבעל האוצרות, א. יערי וד"ר פישל עצמו כתבו עליו כמה מאמרים ותרגמו חלקים ממנו לעברית.

במקצוע התנ"ך מסביר הבלשן ד"ר נ. טורסיני במחקרו כמה פסוקי תהלים וד"ר גלסון גליק מקדיש מאמר פופולרי על „הארכיאולוגיה התנ"כית והיהדות הריפורמית“. ד"ר שלמה פריהוף המומחה בשו"ת, מדגיש במחקרו שהחופה בצורתה המסורתית (מפה על ארבעה מוטות, היא רק בת המאה השש-עשרה. ד"ר רוברט גורדיס דן במאמר על „הדת והחברה החופשית“ באמריקה הורלד מנסון. העסקן הדינאמי בתעמולה ומדיניות „החורף“ של ציוניות אמריקה בשנות „מהפכת סילבר“, מדגיש במאמר ביוגרפי את תפקידו של בעל היובל בתהליך יצירת מדינת ישראל ומביא הרבה עובדות היסטוריות המסבירות את תוקפה של התנועה הציונית בימים ההם. חבל שהשמיט בכמה מקומות תאריכים ופרטים. אנו תקווה שמר מנסון ימשיך את מחקריו בשדה החשוב הזה. הביבליוגרפיה החלקית של כתבי ד"ר סילבר, מעשה ידי מרת מרים לייקינד, היא בעצם פירוש על כשרונו של בעל היובל בשדות המחקר, הדרשנות והסברתן של בעיות הזמן. הרב סילבר הצעיר, העורך הראשי של הספר, הוא גם עורך של אוסף מבחר דרשות אביו.

למרות ספר היובל, שהוא מלא וגדוש הוא אינו נקי מליקויים, נעדרים בו, למשל, מחקרים הסטוריים על התנועה הציונית, ובפרט זו שבאמריקה, אין בו חומר על היהדות האמריקנית, בעייתיות הדתיות, הקהלתיות, התרבותיות, והחברתיות, ואין אפילו מאמר אחד על יהדות סינסינאטי. לפי דעתי לא כדאי לערבב קודש בחול, ולכרוך מאמרים פופולאריים עם מחקרים מדעיים. כנראה שכמה מן המחברים הוציאו מילקוטם מה שהיה מן המוכן ולא טרחו לתרום משהו מיוחד ליובל החשוב הזה. אולי מפני שאופי הספר לא היה די ברור להם. בקובץ מדעי, או אפילו מדעי למחצה, אפשר היה להדפיס כמה מאמרים בעברית. אני תפילה שלכבוד היובל ה-75 של ד"ר סילבר יוצא ספר יובל שני, שיוקדש למקצועות שהזנחו בכך זה. ראוי הוא ד"ר סילבר לשכר כזה.

מבוכה

מאת פנול

כל-כך שמחה אל חדר-המדרגות שקיבל אותה אל האפלולית הקרירה והבלתי-מחייבת שלו. פסחה על ברכת-השלום שנשרה מפיה על סף היציאה מבית הוריה, ומיהרה לסגור עליה את הדלת. התכנסה מאד אל תוך עצמה, והיו כתפיה מכונפות קצת: המחשבה על נסיון לפרוץ אליה מן החוץ בשאלה היא שהשליכה אותה אל מעבר לדלת. מתחה את כף ידה סביב למעקה ואצבעותיה חיבקו אותו בחזקה; לא הרפתה עד שהגיעה אל סופו. למטה ביציאה, במקום שבו נפרש לרגלי סולמות המדרגות מישור של מרצפות המוביל החוצה. העבירה ידה ברכות על קצהו של המעקה, נשענה עליו לרגע קל בכל כובד גופה — ובצעדים מהירים מאד, שפרצו כמו משוחררים מהירידה הזהירה במדרגות, באה אל תוך הרחוב.

האטה לרגע קל, מושכת רגליה על גב המדרגה, כילד מתחנחן, והיתה נוגעת בקצה מבטה במעמקים הכחולים התלולים קרוב-קרוב מעליה, כמו חוששת להתחלק ולפול אל תוכם. מיד החזירה לעצמה את מבטה, וחתמה עליו בחיוך דק של תודה. מיתחה את ריאותיה עד קצות גבוליה, ופתחה עצמה לרווחה אל שטף האוויר החריף, השיכור מן הסתיו, בבת-אחת פרצה בחצי-מרדצה הלאה. הרחוב היה ריק, יחסית, בשעת אחרי-צהריים מוקדמת זו. ותמר פסעה במהירות, נדחתה אל גדרות הבתים. הגיעה אל פינת הרחוב, ופנתה חדות שמאלה, ובלי משים מצאה עצמה מהלכת לאיטה לאורך שפת המדרגה. חיוך צרוד נשבר בה, והיא עברה מבויישת לאמצע הדרך.

המרחק עד לטלפון הציבורי היה קצר מאוד, — אני מקווה, שהשעה איננה מוקדמת מדי לצלצל, אמרה. — קשה לתאר, שכבר עזב והלך, שוחחה עם עצמה.

אותו טלפון היה חביב עליה. כיוון שעמד מוצנע במקום צדדי; איש לא נמצא בו. תמר חצתה במהירות את הכביש לקראתו, אבל כשעמדה ומילאה את כל כפה בידית הדלת, הבחינה לפתע בידה שלה, כאילו היא מציאות זרה מחוצה לה. רועדת כלי-כולה, נכנסה וסגרה אחריה בזהירות את הדלת, נשארה עומדת לרגע מול מכשיר הטלפון, מעבירה עליו את אצבעותיה בנגיעה מרחפת. השעה דחקה לה. אבל באווירה רעומה מרוצת הדופק, סכרה את הדרכים מן החוץ אליה; כל חוש השמע שלה התרכז בתוך הפנים, — "די, די..." שידלה את עצמה. הצלילים החלו להתבהר, והיא חשה כיצד ראשה היה הולך ומגיה מתוך ענן הרעש; אצבעותיה התעכבו על גב שפופרת הטלפון. הטירטור המכאני בתוך המכשיר גירה מחדש את הנקיפות הפנימיות, והשניים הצטרפו על סף תוף האוזן.

— האלו — — — "אפשר לדבר עם פרופ' ברון", החליקו המילים מפיה אל תוך השפופרת. קולה היה חיוור עד שקיפות, וזר לה לגמרי. ("נו, שקט!", פרצה בכעס נגד עצמה, "אינני שומעת דבר"). — "פרופ' ברון איננו בבית", נענה לה קול ביבושת של פקיד בית-מלון. — "הוא היה והלך?", תמחה על תגובתה העניינית והמיידיה.

— "כן", קיצר הקול. — "אולי אתה יודע מתי יחזור", ידעה שהשאלה מיותרת לגבי פרופ' יונתן ברון. — "אינני יודע, גבירתי", היה האיש סבלני ורשמי מדי. — "תודה — — — שלום", חתמה, — "שלום"...

דחפה אט-אט בגב ידה את דלת הזכוכית, ויצאה אל מחוץ לתא הטלפון. נשארה עומדת לרגע, תווי פניה מתוחים קצת, אבל מיד נשארה עיניה קדימה והבעתה התבהרה. הפסיעה והיתה הולכת כמו נפקחת לה אט-אט פקעת של סבך שהיתה נתונה בה.

*

המכתב שקיבלה לפני שלושה ימים דיבר אליה מתוך חיבת המכתבים, עוד לפני שהספיקה לפתוח לפניו את הדלת, וליטול אותו בידה. ידעה מי הוא הכותב, אותה ידיעה שאין עובדות סומכות אותה, ואף-על-פי-כן אין משכנעת ממנה. המכתב היה כל-כך קל בידה הרועדות. האותיות המסודרות בתשומת-לב בשורות ישרות נמשכו רק עד מחצית העמוד, אבל מילאו אותו כל-כך עד שהמחצית הריקה לא הפריעה לה הפעם, פשוט, לא הבחינה בה. היה בכתב היד משהו שמשך מאד את תשומת-ליבה. אולי הניגוד הבלתי-צפוי בין האותיות הלא-גדולות, המסודרות יפה בקבוצות מאורגנות של מילים, לבין כל דמותו. להפתעתה, הרגישה אליהן מיד אימון רב של קירבה — היה בהן משהו אישי במיוחד, נדמה היה לה. — "תמר פורת היקרה", קראה וכינסה ראשה בין כתפיה בתנועת אי-נוחות נבוכה. פסעה לצאת את חדר-המדרגות. סקרה לרגע את הדרך לפניו, וירדה בסקרנות אל תוך המכתב. היתה בוחנת בזהירות כל מילה לעצמה, נכשלת ושוקעת מידי פעם בתוך חברת האותיות. הגיעה אל איחולי ה"כל טוב" השיגרתיים ונעצרה: "שלך בהוקרה", קראה, דילגה לרגע אל שורת הפתיחה, וקשרה את הסוף אל ההתחלה. לפתע הסתבר לה, שאיננה יודעת כלל מה כתוב בגוף המכתב. נשארה עומדת, הבעת פניה מצומצמת מאד, עלתה אל השורה הראשונה, והחלה לקרוא בעיון ובמהירות את המשפטים המרוכזים. המנוסחים בבהירות הגיונית לא רגילה. — "הוא...", התימהון קשר את החיוך. "מזור מאד..." השתחררו המילים, והיא פנתה ללכת. המכתב הפתוח בידה. מחרוזות של צחוקים עלתה בה והתגלגלה החוצה. "משעשע מאד..." חייכה, "הוא איננו בטוח, אם אני מוכנה להיפגש איתו". קירבה שוב את המכתב, חלפה על פני השורות והתעכבה — — — "אם תרצי — אני מחכה לך — — — צלצלי אלי". — — — "יופי!", דחסה את כל תגובתה בין שתי הברות קצרות.

פגישת עם פרופ' יונתן ברון היתה תווייה מפתיעה. גילו הצעיר ביחס לתואר מכובד-המסורת שנשא, היה רק פרט קטן לגבי מה שאפשר היה לומר

בזכותו. כשהיו ידידיו מעריציו מבקשים להציג אותו בפני אדם חדש, היו, בדרך כלל, מסתבכים בראש כל המילים הטובות שהיו בליבם עליו, תכופות איפוא היו מסכמים את עצמם — לגביו במשפט פשוט, והיו אומרים, שהוא מהווה אחד המקרים היוצאים מן הכלל בהם צד המינוי — הם התכוונו לתואר האקדמאי שלו — מליציא את התוכן המיושן לו. ותוך כדי התרגשות היו הם נתקעים בנקודה שבסוף המשפט הקצר, ומשתתקים. והיו שוכחים להזכיר את הפרט המעניין — כשלעצמו, שפרופ' יונתן ברוך אינו אלא צעיר על גבול שבין שנות העשרים והשלושים.

סיכום קצר של העובדות והמספרות עליו יעלה תיאור של מנהל-חיים נדיר: יונתן ברוך משמש מרצה לפילוסופיה באחת האוניברסיטאות המכובדות ביותר בעולם, ונחשב לאחד הכוחות המהירים ביותר בתחום זה. בנה של אמצע המאה ה-20 היה איש-אשכולות במיטב המסורת של המאה התשע-עשרה.

תמר פורת הכירה אותו בביתו של פרופ' גולן, ראש המדור ללימודי ספרות באוניברסיטה. היתה מבקרת בבית זה של מורה לשעבר בהזדמנויות שונות, ובאחד הערבים, כשהתאספה שם קבוצת מכרים וידידים-למחצה, אנשי רוח מתחומים שונים, הכירה במקרה הפרופסור הצעיר, האמת, שפרופ' גולן רצה במיוחד להפגיש את השנים מקרוב. היו לו גם שיקולים הגיוניים לכך: הוא הוקיר את תמר פורת יותר משאפשר היה לו להוכיח לה זאת בגלוי וכשרונותיה הספרותיים שלה, הפתיעוהו לעתים. היה חרד כליכך לאדם-היוצר שבה, וקיווה מאד שיונתן ברון יוכל לעזור לה להשתחרר, לפחות במקצת, מן ההתרוצצות הפנימית המענה שבה.

התגלגלו הדברים, וכוונותיו הטובות של פרופ' גולן התקיימו מאלהן. קיבלה את הזמנתו של פרופ' ברוך, ובאה להקשיב להרצאותיו באוניברסיטה. המתנה לו בתום ההרצאה — רצתה רק להודות לו, אבל הסתכסכו בשיחה, איש לא נותר באולם, והם יצאו בשנים. — — מאז היו הולכים יחדיו אחרי ההרצאות. במידה ששיחותיהם היו גלויות מאד — לא עברו אף פעם אל תחום האישי מדי. ייתכן, שזוהי הסיבה האחרת לכך, שפגישה ביניהם היתה לשניהם חוייה של שמחה, שאין עמה הכובד המחייב של האינטימיות המעורטלת. לאחרונה קרה, שמשך שבועיים לא באה תמר להרצאות. אחר כך התחילה חופשת הסימסטר ויונתן יצא את העיר לשבועיים-שלושה. הזמן שלא התראה ארך לו יותר מדי. היתה חזרת ומוצאת את עצמה מהרהרת בו, כלומר, לא רק כיוון שהרגישה בחסרון השיחות, אולי חשבה שיתקשר אתה לפני חופשת הסימסטר, עכשיו בא המכתב.

היא לא יכלה בשום פנים להתגבר על פיזור דעתה, שכן ככל שנסיונות לרכז את מחשבותיה, היתה העובדה האחת באה וסוותת לפניה את הדרך: הגישוש הזהיר, הבלתי־בטוח כל־כך, הצעתה המבקשת, הכרוכה בארבע קצותיה בהסתייגות עדינה מאד — אם היא רוצה. על כל המעלות שמנו אחרים ביונתן, היתה תמך אסירת תודה לו על אחת, על אחת בייחוד מיוחד: החוש השישי שהיה בו — חוש הרגישות, שהיה דק מכל החושים, אפשר — גם מחזיק בו את כולם, וכוחו מעלה אותם על עצמם, על־כן העליב אותה כל־כך החשש, שהוא איננו בטוח בה

(מזרן מאד היה הדבר בעיניה). ורצתה למהר ולפגוש בו, לומר לו שהוא טובה, טובה מאד... במכתבו הציג לה, אם רצונה בכך, לצלצל למקום שהוא מתגורר בשעות המוקדמות של בוקר יום המחרת. אבל תמר הצליחה להתגבר על עצמה רק שעת אחת-צהריים זו. ידעה שהיא הגיעה העירה היום, והחליטה לצלצל אליו ויהי מה – לומר לו – לומר לה.

הסתיו הישראלי חגג את כל קסמיו. בשל מאד, רגוע, ומשכיר בחריפות המנערת של קור מתגרה. תמר היתה אסירת־יתודה לחסדו זה של מזג־האוויר, ידעה וחייכה. לפני כשבוע קנתה אותם בגדים חדשים שביקשה בליכך לעצמה. והיום הגישה אותם לה שי.

היתה מתרחקת מתא הטלפון והולכת באופן מוכני: כיוון שהקדימה לצאת את הבית. הטרידה אותה עכשיו השעה הריקה שנמשכה לפניה עד לפגישת החוג הקבועה. ואז בא והיה הרעיון. לעשות את הדרך הארוכה עד לביתו של יעקב, שם היו נאספים, ברגל, ויצאה לדרך.

היום צימצם את אורותיו, וערב כחול גדלק ברחוב. תמר הרגיש עצמה הרבה פחות לבדה, התנועה הגדולה של הרחוב הראשי לא הפריעה לה, להיפך, היא שמרה לעצמה את עצמה, חלוגות הראווה הוארו בשלל צבעים, משכו את תשומת ליבה, אבל היתה מתעכבת רק לרגע קל, וממשיכה ללכת. באה לה כמעט הרגשה טובה של שקט, ביתו של יעקב היה קרוב, והשעה נעשתה מאוחרת. הודרה ופנתה שמאלה אל הרחוב הצדדי; בפניה היה קבוע לוח מודעות עירוני גדול. תמר התעכבה לרגע על-ידו, עומדת-לא-עומדת בתנועת גוף רכה מאד, ורפרפה על-גבי המודעות. אילו היו שואלים אותה מה כתוב בה, ספק אם היתה יודעת להשיב. כבר פנתה ללכת, כשלפתע נתקלה במודעה גדולה ממש מול עיניה. — «מה ז', שמעה עצמה צוחכת את כל קשרי השקט בהכרה קצרה זו. — ביום — פרוש' יונגן ברון ירצה על הפילוסופיה של הספרות בימינו', חזרה וקראה, ושוב חזר ופגש מבט בזעם אינראונים את האתיות המרובעות הברורות כל-יך. — אתמול... אתמול היה כאן... משכה את רגליה ללכת, מבטה מושפל — המדרכה היתה גומה מאד בקטע זה.

אל פגישת החוג איתרה לבוא, התיישרה מן הצד, ולא פצתה פה.

ב־8.30 בבוקר בדיוק עמדה שוב מול הטלפון. — "אפשר לדבר עם פרופ' ברוך?"; אמרה. — "רק רגע, בבקשה." (מזוזר מאד) — התכווץ פרצופה לספק-חיוך — "ב־ב־קִישֶׁה..."). — "האלו", העיר אותה קולו העמוק של יונתן, חיוך קצר ועצוב ריפרף על שפתיה — "בוקר טוב, אדוני", התחילה — "בוקר אור", דיבר אליה כמו מתוך אמצעיתה של שיחה ממושכת, "את רוצה להיפגש אתי — הבוקר?"; הגיש לה שאלה מוכנה — "כן", התחלקה לקראתה, וקטעה. — "היכן?"; אמר ברוך. — — — "לא חשוב", — — — קולה היא היה ברוך, ב־"רומא"? הגידה בקלות בראשה מלמעלה למטה, קשר אותה אל מקום ואל שעה. — "כן", גימגמה

מופתעת. מאד. החזיק בהם שקט של ציפיה. — "תבואי", דיבר אליה. — "כן" — כמובן. יצאו המילים ברורות וצלולות בגלל הבהלה. "להתראות בתשע וחצי ב"רומא". — "טוב מאד", אמר בקול רם. לא שמעה אותו מניח את השפופרת. תמר הגיעה לבית-הקפה בדיוק בתשע וחצי. היא נעצרה כמעט בכניסה, ובמבט מרוכז ומהיר קלטה את מעט הנמצאים במקום בשעת בוקר מוקדמת זו — יונתן לא היה שם. מיעכה בעצבנות את הארנק שבידה. בחרה לה מקום ליד שולחן צדדי, רואה ונראה רק מעט. — "אספרסו, בבקשה", אמרה למלצר שניגש אליה, והתפלאה מאד על הכסאות הנוחים שבבית קפה זה. כשהרימה עיניה אל הרחוב היתה זו רק דמותו של יונתן ברון. שבלטה מתוך קהל האנשים, וקשרה אותה אליה, מיד היה עלי-ידה. — "בוקר טוב", אמר בשקט כשהוא פושט לפניו את כל כפו. כמה שמחה שאיננה צריכה לקום על רגליה. — "גם אני מבקש אספרסו", פטר את המלצר שפנה אליו. "גם אני" — חזרה לעצמה. התיישב מולה, והיה מחייך ומדבר. בכל התנהגותו היה משהו לא נתפס של קירבה גדולה, מוכנת מאלוה, טבעית מאד. נאמר, כאילו היו נפגשים בפאריז העיר, שני ידידים וותיקים בתוכה של עיר זרה; ואזי היתה מתקשרת סביבם אותה אווירה מיוחדת במינה של "הבית". כלומר, מיד היה בית-הקפה עולם חיצוני זה, שלא היה בכוחו לחדור אל העולם הסגור הפרטי-מאד של שניהם בלבד. יונתן דיבר ודיבר, נשפך אל המילים והחיוך. קשה היה לומר, מהו שעשה את השיחה אישית כל-כך: רק סיפר לה על חופשתו, אסף לפניו את הפרטים הקטנים, עד שנדמה היה שגם היא היתה אתו בשמחותיו הקטנות.

נעשה חם מדי. יונתן ביקש את סליחתה והסיר את מעילו; חוץ כדי-כך הסיט את כסאו והרחיקו קצת מהשולחן. חזר והתיישב, משהו באלכסון, רגליו יוצרות זוויות ישרות ויציבות מאד, מרוחקות במידה ניכרת זו מזו. תמר משכה את מרפקיה מעל השולחן הקטן, והתיישרה בכיסאה. נזכרה, שיושב לפניו גבר זה, כלומר, אף פעם לא חשבה עליו כך. רצתה לומר, עד עכשיו היתה משוחחת עם פרופסור יונתן ברון. — "מה?" נרכן לקראתה כשהוא מכבה את הגפרור הבוער ביד ימין, ומושך ביד שמאל את הסיגרירה הדולקת מפיו. — "לא... לא כלום". ... הגיעה ראשה בקלות ילדותית, כמו מוחקת משהו לא-נראה, נתקלה במבטו, וחייכה אליו. עקפו את השתיקה הקצרה שהתגלגלה ביניהם, וגלשו לשיחה באותם נושאים שכבשו את עולמם הרחני — ספרות ופילוסופיה.

"אח — הפסיק יונתן את עצמו בבהלה, "יש לי פגישה עם הדיקן", וגשאר יושב על מקומו. עיניו כהו מאד; בתוך מבטו המרוכז נעצרו כל המחשבות. אבל מיד ראתה, כיצד המתח שעקד את כל גופו, מתפרק והולך עם שהוא קם מכסאו. — "תלווי אותי עד הטכסי?" לא היה בטוח בה. — "כן", חייכה לו במלוא עיניה. הביט בה בברכה, אחר-כך ניסוט מעט לקחת את מעילו, ודיבר — "אקח ספיישל", ראתה אותו ניגש לשלם. לא יכלה לחכות לו, ויצאה מבית-הקפה. הרגישה בו כשהוא מדביק אותה מאחריה, ובא לשמאלה. לא הפנתה אליו את פניה, אבל ידעה שהוא קרוב מאד, — "הדיקן הזמין אותי", סיפר, "מתוך דבריו של

פרופ' גולן הבינוני שהוא מבקש שאתן עוד שיעור". — תחנת המוניות היתה מעבר לכביש, מימין, הם נעצרו על סף המדרכה, וחיכו לרמזור. תמר קלטה ראשונה את האור הירוק, וירדה אל הכביש. כשלפתע חשה בידו של יונתן מרפרפת על גבה; אינסטינקטיבית האטה את הליכתה. חולצת הצמר שלבשה היתה רכה מאד. הרגישה עצמה אשמה לפניו, שלבשה חולצה חדשה ויפה. אצבעותיו השתחררו, והניח את כף ידו המתוחה על גבה. חש את גמישות גופה מפרפרת בכפו; היה מוכרח להפסיק את הורם שבידו; לפתע מצא עצמו קרוב מאד אל תמר, מחזיק אותה בידו בחזקה. בצעדים מהירים העביר אותה את הכביש.

— "מהר אני בבית", ברח מעצמו, "תתקשרי אתי?" לא פגש במבטה "מתי שתדצי", היה כמסביר. — "כן", לא הסתכלה אחריו כשנכנס למונית. הסתובבה מיד על עקביה, וחזרה בדרך שהלכו בה שניהם זה עתה.

מחודש לחודש

יצחק בן צבי — נשיא ישראל

לכאורה, פליאה היא: אדם זה, שמ' עולם לא ביקש שררה לעצמו, ושגשאר עד אחרון ימיו אביר התום והפשטות, הגישה העממית הצנועה והחרדה לגורל כל יחיד בישראל; אדם זה שהצניע לבת כל כך ושהענוותנות היתה יסוד נשמתו האצילית — כיצד נתגלגל גורלו להיות נושא איצטלות רשמיות מכהונת יו"ר הוועד הלאומי ועד הכהונה הרמה ביותר של נשיא המדינה? הוא, שלא החשיב כתר של שלטון, כי אם כתר של תורה ומחקר; הוא, שהיה יושב אוהל לפי מהותו ואיש הפשטות הקיצונית בלבבוש — כיצד קיבל באהבה את עול הטקסים הרשמיים ואת לבושי השרד, אם של נציג היישוב בימי הכתרת מלך אנגליה ואם של האוצר הראשון במדינת ישראל העצמאית בכל המאורעות הדיפלומטיים והנסיעות לארצות חוץ. עד לירכתי היבשת האפריקנית?

התשובה היא ברורה: יצחק בן צבי עשה את כל אלה כפי שעשה וקיים

פטירתו של יצחק בן צבי, נשיאם ואביהם של ישראל הרעיד נימי לבבות רבים בישוב ובתפוצות. כבוד האכל על מות אהוב העם ובחירו, לא הרי בחירתו של יצחק בן צבי לנשיא פעם ראשונה, בתשי"ב, כהרי בחירתו בתשי"ז ובתשכ"ב. בחירה ראשונה באה לפי יוזמתו והצעתו של ידידו ורעו במשך יובל שנים ויותר, ראש ממשלת ישראל דויד בן גוריון בשיבת מרכז מפא"י. בחירה שנייה ושלישית היתה דבר הוודאי ודבר המובן מאליו, שכן היתה זו משאלתם הכנה והנאמנה של כל בני העם, ללא הבדלי מפלגה וזכות, שבט ועדה. הרעיון שהיה מונח ביסוד יוזמתו והצעתו של ראש ממשלת ישראל אחרי פטירת נשיא המדינה נה הראשון — רעיון מזהיר היה, והנשיא השני עלה ונתעלה בכהונתו הר"מ העלה כבוד העם וכבוד המדינה והיה להם לאב ולפטרון נאמן — מכוח אוצרות נפשו ומידותיו הנפלאות ומכוח אישיותו רבת החסד והענווה.

הרבה מצוות שציווה עליו מצפוני מיום שעמד על דעתו ומיום שניגש לאירגוניו של אותו תא להגנה עצמית של יהודי פולטאבה, לפני 57 שנה ויותר — לשם שמים.

מי שעיניו ולבו ממוגנים לשם שמים אינו מערער אחרי מידותיו של שר ההיסטוריה אלא מקבל את הדין כאיש השורה וכחייל בחיל השורה וחייל ראלי. הוא נשאר איש השורה ואחר פשוט גם לכשהועלה למעלה אחר ראשון וראש צה"ל בתוקף כהונתו, ואין אדם במדינה, שהוטעה או טעה בנידו זה: ישרותו, כנותו וענותנותו של יצחק בן צבי לא ינחו מקום לצליצלו של ספק: צדיק תמים היה האיש.

כשאנה בא להשוות דרכו של צדיק זה לדרכיהם של כמה מצדיקי אומות העולם, כגון מהטמה גאנדי או ד"ר שווייצר, אתה מוצא מיד, שזה האיש יצחק בן צבי שחותמו היה אמת ענוה ושלוה, לא נמנה בשום זמן מן הזמנים, עם גורסי ההתנגדות הסבי"ל לה"ר ועם כל רודפי השלום עד כדי הושטת צווארם לטבח. כמה סיבות לדבר, אפשר מושם שיצחק בן צבי היטיב לכוזר את הדרש והדרישה: "הוי בהם ולא שימות בהם", אפשר מושם שגל הפרעות והרדיפות שעבר על יהודי רוסיה בימי עלומיו הטביע את חותמו העמוק בנפש העלם הרך וחישל אופיו ודעתנותו אפשר מושם מרדנות שהיתה בו ושהולכה אותו לשורות המתנקנים הסוציאליסטיים הראשונים, המשלבים חזון עם מעש, כתברו בר בורוכוב, מזה ובן עירו מארטוב מזה, וכך עלה על דרך המלך של מהפכנות לאומית והגורם אי ודאי לא נטעה אם נאמר, שהגורם המכריע שבכל אלה היתה אהבת ישראל שבו ודבקו בצור-מצחב תו ובנכסי רוח של אבותיו, השושלת מוליכה הישר אל צבי שמשו (שימי שלביק) האב הישר באדם היהודי הטוב, ת"ת וסופר, ואל דורות של יחוס יהודי תורני, אילי משום כך לא גרם לו "איום" זה או זה שיוותר, אירעם, על צו הקיום היהודי למען גאולת מעמד או עולם, צדקות היתה רחוקה מצדקנות לא-יהודית מפוקפקת מסוג מסויים, עם ח. נ. ביאליק גרס: "...אך אם אחרי הישמדי מתחת הרקיע הצדק יופיע — ימוגר נא כסאי לעד!"

אהבת ישראל שבו היא שהילכתו כל הימים, שוב ושוב, אל חקר שבטי ישראל ונידחי ישראל — כאילו ביקש לגונן ולסוכך עליהם, לכל יופלה חלילה שבט מן השבטים ולכל ידח ממנו נידח. אפילו אבר המדולדל, הוא נתכוון גם לזכרון העבר וגם לקיום בהווה, שכן ההיסטוריה והחיים, העבר וההווה היו תמיד כרוכים יחד בתפיסתו ובגישתו של בן צבי, ואם אהבת ישראל היתה אהבתו הראשונה, אהבת ארץ ישראל היתה אהבתו השנייה, גם אהבה זו הוליכתו כל הימים, שוב ושוב, להעמיק ולהרחיב את יריעת המחקר של יריעת ארץ-ישראל, בש"ק קידה ובהתמדה שאין דוגמתה, בצעיר רותו — מספרת עליו רעייתו רחל ינאית, בספרה "אנו עולים" — יצא המידבר לחפש יד וזכר ל"יהוד אל-חיבר", הוא השבט היהודי הנדח וה מופלא מירכתי ערב, וכשנתקרב לגיל העמידה שמח כמוצא שלל רב לכש"אסף חומר היסטורי רב עניין במחקר שפירסם על "היישוב היהודי בפיק" עין", מחקרו זה מאשר את ההנחה כי כשם שלא הופרה הברית בין עם ישראל ומורשתו הרוחנית והתרבותית כך לא הופרה הברית הכרותה בין ישראל לארצו, אך לא לשם תועלתיות מדינית ותעמולתית נעשה אותו מחקר כי אם לשם הוכחה רציפות ארצית בצד הרציפות השמית; את מופת נאמנות שאין לה גבול ולדבר קות שאין לה אח דוגמה אצל שום אומה ולשון, נאמנות ודבקות, ששיבת ציון אינה אלא תוצאתן ההכרחית. התעניינותו בשומרונים ובקראים, בדרוזים ואף בבדואים, שהחלה סמוך לעלייתו לארץ, בשנת 1907, ונמשכה עד אחרון ימיו, לא היתה תולדה של נטייה לאכסטיקה ססגונית, נטייה שאינה הולמת ביותר את רצינותו העמוקה כאדם וכחוקר, אלא באה מתוך דחף פנימי מתמיד לשחזר גנוזות, לגלות הדר נסתרות של ימי קדם בישראל, לפענח חידות בתולדות חיי האומה ותרבותה ולהחיות תקופות נשכחות ששקעו כאלם הדורות ובעקת הגלויות והגדודים.

לא בכדי קיבל עליו יצחק בן צבי זמן מה אחרי הקמת המדינה, את המשימה הקשה לעמוד בראש המכון ששמו נקרא עליו, מכון לחקר יהדות המזרח על כל שבטיה, פלגיה ורסיסיה.

ולא בכדי השיג גדולות בתחום זה במשך תקופה קצרה באופן יחסי. כי אהבתו לשבטי ישראל היתה עמוקה ורחבה כיום, מקיפה וכוללנית, עד כדי הכללת כל פרודה שבטית, כשם שדא"גתו לכל אדם מישאל ובישראל, עד לעולה החדש שבחדשים ועד בכל, היתה עמוקה ורחבה וכוללנית — עד כדי הכללת כל אחד ואחד מבני המי-עוטים שראו בו את פטרונם.

על אף פעילותו המדינית והציבורית הענפה משחר עלומיו ועד זקנה וש"י בה — לא פסק פומיה מגירסא ולא חדל מלהשקיע עמל ומרץ במחקריו, כעשרים ספרים חיבר ומאות מאמרים חשובים ורבי עניין, ספרו "נידחי ישראל" תורגם לאיריש לאנגלית ול-ספרדית וזכה לפרס ביאליק בתשי"ד, ספרו "ארץ ישראל ויישובה בימי השל-טון העות'מאני" ראה אור לפני שבע שנים בהוצאת "מוסד ביאליק" והוא מהווה יצירה רבת משקל בחקר תולדות היישוב בארץ ישראל בתקופה של ד' מאות שנה, שהמקורות עליה היו דלים באופן יחסי, הספר השומרונים" שלו הוא נכס יסוד בספרות על תול-דות הכת וגלגוליה.

עניין מתמיד שגילה בחיי הקר-אים, השומרונים ושאר שבטים וכי-תות נידחים של עם ישראל לא פסק גם לעת זקנתו ואף בימי מחלתו הקשה, אחד ממעשיו האחרונים היתה תמיכתו ברעיון של הקמת בית כנסת שומרוני בחולון, מסורת ישראל היתה קרובה ללבו כל ימיו ובשנות חייו האחרונות דבק באורח חיים דתי והיה מתפלל ולומר דף גמרא בכל יום, בית הנשיא בירושלים נהפך במרוצת הש-נים לתל תלפיות, שהכול פונים אליו ודלתותיו פתוחות לכל דורש; בית ועד להכמים ובית מפלט לקשי יום ולמקופחי גורל, עם הסתלקותו נת-אחדו כל פלגות היישוב באחדות הצער והכאב על האבידה שאין לה תמורה.

כבוד לזכרו!

האיתור הערבי ותקלותיו

הפדרציה המצרית-סורית-עיראקית הולכת ונהפכת לעובדה, אמנם, יעברו ארבעה חודשים עד שיערך מישאל-עם בכל שלוש הארצות ועוד כעשרים חודש של "תקופת מעבר", שבה תוצא אל הפועל תוכנית האיחוד הפדרטי-

בי, גם מפלגת "בעת" הסוציאליסטית בעיראק ובסוריה לא תוותר בנקל על פירות המהפכה בשתי המדינות ולא תיכנע על נקלה לשלטון יחיד של נאצר, צפוי מאבק מתמיד בין חסידי נאצר בארצות אלה ובין שומרי החור-מות של שרידי ה"פרלמנטריות" הער-בי המבקשים לשמור על חיי מפלגות ועל אבטנומיה מסוימת של ארצות האיחוד, ודאי צפויים קשיים מדיניים מצד העיראקים בשעה שנאצר ינסה לבצע "חלוקה סוציאליסטית" של הכי-נסות ארצות הנפט העיראק, וצפויים קשיים צבאיים לא פחות ממשניים בשעה ששליטי בגדד של היום ינסו להתחמק מהבטחותיהם של אתמול על אודות מתן אבטנומיה לכורדים, בכ-לל ניתן לומר, כי כוחות רבים, נוגדים ומנוגדים מושכים וימשכו בריתות הפדרציה המשולשת לצדדים שונים, וספק גדול הוא, אם נאצר יצליח להח-זיק בהם, במתג ורסן, ימים רבים, אך לעת עתה, אין להתעלם מן העובדה שאיחוד זה קיים ויש להסיק ממנו את כל המסקנות הכלכליות, המדיניות והצבאיות כאילו יהא קיים לאורך ימים, דבר זה נכון הוא והוא לגבי הסכנה הצבאית הנשקפת לישראל והן לגבי האיום על המישטרים המלוכניים של סעוד בסעודיה וחוסין בממלכת היר-דן, יתר-על-כן, העובדה שצבא הב-דואים של חוסין נאמן לו ומוכן לדכא הפגנות הפליטים הפלשתינאים ושאר נרגנים ממעריציו של נאצר והאיחוד הערבי — אין בה כדי לבטל את האפ-שרות של התנקשויות חוזרות ונש-נות בחיי נכדו של עבדאללה, אם אחת ההתנקשויות האלה תצליח — תיפתח הדרך לפני נאצר ושותפיו להשתלט על ממלכת הירדן ולכתר את מדינת ישראל משלושת צדדיה, כבעבר כן גם עתה מהווה צבא ישראל את הח-מה בצורה שהרחיקה ומרתיעה את נאצר מפני פעולה צבאית ישירה נגד חוסין כדוגמת הפעולה של התערבות מצרית ישירה בתימן.

אמנם, משלת ארה"ב הזהירה את נאצר מפני צעד כזה, אך אלמלא הצבא הישראלי וההתראת הגלוי של ממ-שלת ישראל, שלא תסבול נוכחותו של צבא מצרי בעבר הירדן המזרחי, היה נאצר מוצא לו צד של היתר לפלי-שת-בוק בצירוף התקוממות מבויי-מת יפה של הפליטים הפלשתינאים.

עכשיו, שהאיחוד הפדראטיבי מוליך את שלוש מדינות ערב לקראת פיקוד אחיד, עלול נאצר לגסות לעשות מלאכתו על ידי אחרים. כגון על-ידי צבא סורי, או גם צבא של עיראק, שלא חתמה מעולם על הסכם שביתת-נשק עם ישראל אחרי מלחמת העצמאות, מאין לה גבול משותף עם מדינת היהודים.

חזירות יפה

מאידך גיסא, נפתח פתח לאופטימי לחוש מפני התקפה ישראלית, שכן כוחם המספרי של צבאות שלוש ארצות הפדראציה והפיקוד המאוחד בידו עשויים להקנות לו רגש של בטחון. מלבד זאת, אין נאצר חייב להתחרות יום-יום עם שלטונות בגדאד ודמשק בפירסום הצהרות של פטריוטיזם אג'י-טי-ישראלי שהרי הללו כפופים לו ומשתפים פעולה עמו, אך הנחץ, כמו ההנחה, שההסכם על הפדראציה לא יתקיים לאורך ימים — אין לראות בהן אלא נחמה פורתא. קברניטיה של ישראל ומפקדי צה"ל אינם רשאים כיום להתחשב באפשרות הטובה ביותר, כי אם בגורעה שבאפשרויות. הן היות היא אם כל הכמה מדינת ואיס-טרג'יה, והשאננות אם כל אסוף, לכן מובנת הכרתו של ראש ממשלת ישראל בכנסת בתגובה על המצב שנוצר. אך קשה להבין את תגובות מזכירות-המדינה בנידון זה. אָמנם, אין מי שדורש מאת ממשלת ארצות הברית להפריע לצעדי האיחוד של מדינות ערב, אף מדינת ישראל הכי ריזה לא פעם, שהיא רואה דבר זה כעניינן של המדינות הנוגעות בדבר, אך לאור המתרחש, שוב אין להתייחס בסלחנות ובוותרנות לתעלוליו של נאצר בתחום הייצור של נשק קטלני מסוג האדים המרעילים, טילי-קובאט, מטוסי סילון ושאר כלי משחית שמ' הנכנים בשבילו המומחים הגרמניים. תשובה שנתן מר אווריל הארימאן, "פי"אם לא יורשו המומחים הגרמניים להיות את המלאכה, יסתייע נאצר בב"רית המועצות ומומחיה" — אינה תשר בה כלל. וכבר העיר בנידון זה "ווא" שינגטון פוסט": "מענה זה דומה לט' ענה, שאנו האמריקאנים, חייבים להכיר טובה על כך שחיל מצב סובייטי חונה בקובה, שאלמלא הוא כבר היה צבא

סין העממית נמצא בים הקאריבי. אין זו נחמה בשביל מדינת ישראל, אם הטילים שמפתחים עכשיו במצרים הם טילים אג'י-טי-ישראליים טובים הני"בנים בעזרת מומחים גרמנים, שכמה מהם הם אג'י-טי-ישראליים עד כדי כך, שעבדו בשביל היטלר..."

לדעת העתון הוואשינגטוני, יש צורך בטיהור האווירה ובהרגעת הרוחות על ידי הכרזה ברורה, כי אמריקה מעוניינת בבטחונה של ישראל, אך לעת עתה מוסיפה מזכירות-המדינה, לדאבון-הלב, לראות בנאצר את משיחו של האנטי קומוניזם במזרח הקרוב ואם גם לא את מגינה הנמרץ של הדימוקראטיה המערבית. עדיין אנשי מזכירות-המדינה רוכבים על סוסי הלאומנות הערבית לפי מיטב המסורת מימי לורנס ועד ימי אנטוני אידן ואינם חלים ואינם מרגישים, כי סוסים אלה דוהרים במרוצה שוטפת מהם והאלה בכיוון בלתי צפוי לגמרי — הלא הוא הכיוון המוליך להצחת תבערת עולם שלישית.

הכרזה הדי-משמעות

משחק הסחטנות "הנייטראליסטית" של נאצר מוסיף לתת פירות ברכה למצרים, בצורת משלוחי מזון וציוד נשק ואספקה ואף מילדות מזומנים משני הצדדים — ממזרח וממערב כאחד. מי שרוצה לרמות את עצמו במחנה המערבי עדיין יכול גם עכשיו לקבל את הודעותי הדי-פרצופיות של נאצר כמטבע עובר לסוחר. אך מדינת ישראל אינה יכולה ואינה רשאית לנהוג כך. לגביה — ההודעות של נאצר, ואף הודעות האיחוד הפדראטיבי החדש, הן חד-משמעיות בתחלתן, מדובר בהן במ' פורש על כך, ש"בעיית פלשתינה היתה הניצוץ שהביא לידי התלקחות מרצו של העם הערבי" ועל "הקמת הכוח המשותף של הפדראציה הערבית נגד סכנת הציונות והאימפריאליזם", ומכ"רז בהן בתכלית הפשטות והבהירות, כי הפדראציה החדשה "תפעל למען שיחוררה של ארץ ישראל ושטחים ערביים אחרים הנתונים לכיבוש זר" (עדן, כוויית, נסיכות מושקט וארץ לוב — על מעיינות הנפט העשירים שלהן). ברי, שבכל התכנית האלה — ישראל קודמת כמטרה, וממלכת הירדן היא המפתח ל"פתרון השאלה".

סירובו של הנשיא קנדי והסכמתו של פולברייט

בימים אלה נודעת חשיבות מישנה ליחס שמגלים ראשי השלטון והמדי"נאות בארצות הברית לאויבי הציונות וישראל מבית, אלו אנשי "המועצה למען היהדות", סירובו של הנשיא קנדי לברך את ועידתם של הללו, החוגגים עשרים שנה לקיום ארגונם, יש ליחס לה חשיבות יתירה, שכן היא מעידה על עמדתו הברורה ושאינה משתמעת לשתי פנים, אך, מאידך גי"סא, אנו רואים בפעם הראשונה מדי"נאי חשוב, הלא הוא הדימוקראט פול-ברייט, ראש ועדת החוץ של הסנאט ואדם הנחשב כמומחה לענייני המזרח התיכון, מוכן להופיע באותה ועידה וגם לגאסם בה, זוהי מבחינה ידועה

פקידות ורשימות

מדיניות ישראל בכור-מבחן חדש

הסערה הגדולה שפקדה בשבועות האחרונים את ישראל שככה במקצה. הקואליציה בראשותו של בן-גוריון ניצלה ממשבר נוסף. הסיבה הישירה למשבר היו הידיעות שנתפרסמו בעתונות הישראלית בדבר מדענים וסכנאים גרמנים העוסקים במצרים בייצור טילים, מחקר אטומי, חימוי ובאקטיוולוגי לצורכי מלחמה. לאיש בישראל לא היה ספק נגד מי מכוננים מאמצים אלה של נאצר הכרוכים בהשקעות של מאות מיליוני דולר, ברם, אם זו היתה הסיבה הישירה למשבר, הרי למעשה עמדה למבחן כל מדיניותו של בן-גוריון כלפי גרמניה — שעיקרה מאמץ שיטתי להידוק היחסים בין שתי הארצות הנמשך והולך מזה שלוש עשרה שנה.

אם ננסה לסכם בצורה כוללת, את פיתוחיה של שלוש-עשרה שנים אלה בהם נב"חנה מדיניותו של בן-גוריון הלבנה למעשה הרי ניתן לומר שהיא הצליחה במישור החוץ — לכנסי "מדיניות" למפחות עד המשבר האחרון ששיבש את ההערכות, ממשלת בון, ובמיוחד אדינאוק, שעמו קיים בן-גוריון יחסים אי-שניים, לא איכותה. הסכם השילומים, שלא היה לי תקדים מבחינה חומרית, קויים

התפתחות ללא תקדים, ואין טעם לול-זל בה. אמנם, "המועצה למען היהדות" לא תרכוש בדרך זו את ליבותיהם של יהודי אמריקה ולא תצא מכלל המסגרת של כת העושה מעשי תע"תועים ומבוזה את שם דת ישראל ואת כבוד העם היהודי, אך העובדה כשלעצמה, שמדינאי ידוע כסניגטור פולברייט ולא סתם אג'י-טימי מהדרום סבור שהשעה כשרה להופעה פר"גאצרית ואג'י-טישראלית על בימה "יהודית" — כביכול — ראייה להישקל בכל כובד הראש והאחריות ע"י ראשי הציבור היהודי והציוני באמריקה ועל ידי ידידי ישראל ודורשי שלומה בקרב הקהל האמריקני הרחב.

יצחק עברי

במילואו, תהליך תיעוש נקי התבצע בישראל תוך עשר שנים אשר ממדיו קשה היה לשער כמו מראש, אם חזוים לה ליש-ראל עצמאות כלכלית בעתיד הקרוב, הרי זה במידה רבה תודות לשילומים. אין כפרה על חרם, אולם אם שוקלים מדיניות בקנה-מידה של ריאליות פוליטי-כלכלי-ביטחוני, הרי רשאי בן-גוריון לזקוף על חשבון מדיניותו לא רק את הסכם השילומים והפיצויים, אשראי וידע גרמני, אלא גם המיכה מדינית בכמה תחומים, לרבות השוק המשותף, שהוא עניין חיוני לעתידה, ביסוד המדיניות הזאת נתגבשה הנחת-היסוד, שיש לצלל את רגש-האשמה של גרמניה לשם ביצורה וחיווקה של ישראל, למרות חשבונית העבר החיים עדיין באופן בה מדאיב בתודעתם של מר-בית אוכלוסי ישראל.

ברם, אם הצליח בן-גוריון בסופו של דבר לשכנע את רוב הציבור בהכרחיותה של ההתפייסות עם גרמניה, הרי לא העלה איש על דעתו שכעבור זמן קצר תספק גרמניה מומחים למצרים המתנכלים ומת-נקשים בנפשה של ישראל.

הגילויים בדבר מאות אנשי מדע גרמנים בשירות נאצר, מהם כמה מגדולי המומחים

בשטח הטילים, ניווטם והנחייתם, הטיל גלי זעם בישראל, ההכחשות הראשונות מטעם ממשלת בון והסתהיגויות של דובר ה"סטייט דפרטמנט" בעקבות הפירסומים האלה עוררו בישראל תגובות חריפות ביותר. יום יום הביאו עיתוני ישראל פרטים מפרטים שונים על טיב עבודתם של אותם גרמנים. אף עיתונות אירופה ואמריקה נתנה את דעתה על הידיעות המרעישות. כתב ה"ניריוק טיימס" בבון נקב במספר של כחמש-מאות מדענים וטכנאים גרמנים העוסקים במצרים בייצורם ושיכולם של טילים ומטוסים חדישים. יש כאן מיעוט דמותה של עובדה מבהילה יותר. מספר הגרמנים שעומדים לשירותה של קאזיר, לפי מקורות ישראלים מהימנים, מגיע לששת אלפים וחמש מאות בערך. מרביתם עובדים אמנם בהקמתה של התעשייה המצרית הכבדה, שתחילתה עוד בשנת 1954, כשהניחה גרמניה המערבית את היסוד למפעל הברזל והפלדה בח'ילוא ליד קהיר. מאז, תוך הורמת שפע של הון בעידודה ותמיכתה של ממשלת בון, נירחמו מרבית הקונצרנים הגרמנים הגדולים לפי תות תעשייתיה של מצרים. כל עוד היתה זו פעילות אורחית רגילה, אפילו היא מגבירה בסופו של דבר את הכוח המלחמתי המצרי, נימנעו הישראלים מלהתריע על הסכנה, אך שוב לא יכלו לשתוק כשנתברר שמומחי הטילים הגרמנים אויגן ואנגר, פאול גארקה, ואלפגאנג פילץ, האנס קלאינוואכטר, היינץ קרוג, ואחרים, נמצאים במצרים ועוסקים שם בהקמת תעשייה משוכללת של מגוון דקדק טות מדענים גרמנים אלה היו ידועים יפה לשירותי המודיעין הישראליים, אלה ורבים אחרים. פרופסור פילץ תוכנן בשעתו את מגוון הראשונה הצרפתית, וה"גרמני" פירסו מיסור אויגן ואנגר הוא ממציא ה"גורני", והיה ממונה במצרים על בעיות איוונם של הקליעים. עד לפני זמן קצר ניהל את המכון הגרמני להתנעה סילוניית בשטוטגארט, הניתן מן עליידי ממשלת בון. ד"ר פילי וד"ר גארקה היו גם הם קשורים במכון זה עד שעקרו למצרים. ד"ר קרוג, שהיה מנהל הטקטיק של המכון עד לעזיבתם של המדענים הגיל למצרים, הקים לאחר מכן ב-1960

חברה בשם "אינטרה", ששכנה במשרדי חב' רת התעופה המצרית במינכן ועסקה בקניית חומרים לפעולות המחקר במצרים. מדענים גרמנים שחזרו מקאהיר סיפרו שמדענים אלה מתרכזים בחקר שתי בעיות עיקריות: א: שיכולת ניווטם המדויק של הטילים להבטחת פגיעתם במטרה והנחייתם בעזרת מערכת קשר אלקטרונית. ב: מחקר סודי ביותר על חימוש הטילים. ראשי המר דיעין הישראלי הגיעו למסקנה מפורשת שמצרים, בעזרת מדענים אלה, ואחרים, מתכוונת לייצר ראשי חץ גרעיניים. נסיונות שנעשו במצרים במסגרת הקשרים במלחמה ביולוגית ובקטריולוגית הביאו את המדענים הישראליים למסקנה ששליט קאזיר החליטו על איסטרטגיה של השמדה המונית של מר-כני האוכלוסיה הישראלית. עדויות גרמנים שחזרו מקאהיר ומקורות אחרים אישרו פרטים שונים של אינפורמציה זו. ההגיון של שליט קהיר נראה ברור: עד כה היתה בידו ישראל עדיפות בחומר אנושי, הטיס, מפקד הטאנק, הנחנות ומפקד הארטילריה הישראלי יצאו בכל התמודדות וידם על העליונה. על אף משלוחי הנשק העצומים מסס"ר, על אף מאות הטנקים הכבדים, אף צי הצוללות ואוניות המשחית — כל אלה כלי נשק תוקפניים מובהקים — טרם השיג נאצר את הרגשת הביטחון שבכוחו לעקור את ישראל. עדיפות החומר האנושי עמדה לה לישראל מול העדיפות הכמותית של מכונת המלחמה המצרית הגדלה והולכת. לפיכך החליט נאצר לעקוף עליונות יש ראית זו. הוא שם לו למטרה ראשונה, בעד רת מאמץ כלכלי-טכנולוגי-מדעי לתכנן כמ-טרה ראשונה את השמדת מרכזי האוכלוסיה הישראלית הצפופה ובעזרת הרג המוני לחסל את ישראל מבלי שיעטר לבקש הכרעה ממשית בשדה הקרב. לטילים היתרון שאינם מונתנים בידו אדם, לחיצת כפתור ומדענים הגם אליבא דנאצר תשובה לעליונות הלוחם הישראלי. לישראל הצופפה הקטנה בשטח, אשר אוכלוסייתה מרוכזת מרביתה ברצועת החוף, תהווה לפי חשבון

ימים בחופשה, אולם הוא עמד בקשר מתמיד עם שרי הממשלה וסמך את ידו על נוסח ההחלטה החריפה שהכניסה בכנסת שרת החוף, גולדה מאיר. בין היתר נאמר בה, "הכנסת קובעת כי פעילותם של מדענים ומומחים גרמנים העושים במצרים בייצור נשק השמדה המוני נגד ישראל, מהווה סכנה חמורה לביטחון המדינה. הגרמני לא יוכל לפטור עצמו מאחריות לפעילות נפשעת זו. מחובתה של ממשלת גרמניה להפסיק מיד פעילות מסוכנת זו אשר מטרתה להעמיד בסכנת השמדה את ישראל". כן קראה הכנסת בקריאת אזעקה לדעת הקהל בעולם להשמיץ את קולה בפרשה זו.

היו אלה ימים קשים לישראל. בתודעת הציבור נצטיירה אפשרות של מלחמת השמד קרובה; של קואליציה נאצית-נאצרית הור כה להסכמה שבשתיקה מצד בון. דבריו של בן-גוריון בדבר "גרמניה אחרת" נראו כאשליה נוראה. מדיניותו של ראש הממ של חיבת בימים הבאים, אם עולם המערב יעמוד לימין ישראל נגד הקואליציה הנאצית-נאצרית או תסו את דעתה, חלילה, ממדיניות השטן של הרוון המצרי.

יהושע תדמור

צווי ספרים

זכר להלל פבלי

הדגל של ה"אי" העברי הספרותי באמריקה, הלל פבלי ויל, שא. ר. מלאכי יוקם לביב-ליוגרפיה שלו ויוציאה בצורת ספר — "זכר להלל". * כבר בתולדה שלו, שפורסמה

זכר להלל, ביבליוגרפיה של יצירות הלל פבלי בשירה ופרוזה ורשימת המאמרים שנקי תבו עליו ועל ספריו מאת א. ר. מלאכי הוציאת את "חבר המסיתים של בית המדרש למורים ובית המדרש ללימודי היהדות מיטודו של בית המדרש לרבנים באמריקה". ניריוק שכיב.

זה מכת טילים בעלי ראש גרעיני מכת מוות. מה חלקה של ממשלת גרמניה עצמה בתוכנית השטנית של מצרים? גרמניה המערבית השקיעה סכומי ענק להקמת כור אטום במצרים שיהיה הגדול מסוג זה במזרח התיכון, בעל עוצמה של 120 אלף קילובאט. ביכולתו לייצר פלוטוניום — אחד מחומרי היסוד לייצור פצצות גרעיניות, כל הסגל שלו הינו גרמני, מפעל משוכלל אחר ליצור מטוסי סילון בניהולו של יצרן המטוסים הגרמני וילי מרשמידס כבר פועל במצרים על מהנדסיו וטכנאיו — כולם גרמנים, עש-רות מדענים אחרים בראשותו של פרופסור בוגרד עוסקים בחיכוך מנועי סילון וצידו קשר אלקטרוני עבור הצבא המצרי; מפעל אחר ליד אסוואן עוסק בייצור "מים כבדים", בעוד חברות וקונצרנים גרמניים מספקים לתעשייה זו חלקים וחומרים. פעילות עניפה כזו אי-אפשר שגורמים גרמנים רשמיים לא ידעו עליה.

משהובאה אינפורמציה זו ואחרת לידעת ממשלת ישראל — נתבעה ממשלת מערב גרמניה לנקוט בצעדים מידיים להפסקת פעולות המדענים הללו, היסוסם והתחמקותה מלכתחילה של בון, גרמו לסערת רוחות מעין כמותה בישראל. בן-גוריון, היה אותם

עבודה בביליוגרפיה ראוייה לשמה היא גם הכמה וגם מלאכה. היא דורשת כשרון סר-דור וצירוף, התמחות במקצוע וידיעה מקיפה על הנושא הנדון. מעלה יתירה לעבודה ביבליוגרפיה, כשניספל אלה סופר רבי-זכר יוה, שמתגדר בחקר הספרות והוא בקי בכל חזריה ואף חוש בקורתי מובהק לו. כל הסגלות האלה חוברו יחד במידה רבה בא. ר. מלאכי, שעורר זה כיובל שנים בהתמדה ובנאמנות את שדה ספרותנו בת הדורות האחרונים.

זכה המשרד והמחנך העברי, מנושא

„ציון מן התורה“

הרב ד"ר אליהו יונג, מביע במסתו את הרעיון המעניין שלפני מעמד הר סיני היו „הדת והחיים שני תחומים נפרדים זה מזה“. בא משה והישרה את הדת בחיים, „בלבד“ תיהם של בני ישראל ומחשבותיהם. לפני מעמד הר סיני, סובר הרב ד"ר יונג, לא היה המוסר החברתי חלק מהדת. אהבת הבריות, כיבוד אב ואם לא היו מצוות דתיות. הנזירות והספגנות היו חלק מהדת. תורת ישראל לא הרימה את הספגנות על נס. תורתנו חייבה את החיים ולא שללה אותם. משה, שקיבל את התורה, מייצג ומסמל את חומר הדין וגרם „יקוב הדין את ההר“, לעומתו אהרון הוא איש השלום והפשרה וסלחן למעשיו הפזיזים של עמו. את רוח משה ואהרון יש לעשות לראש פינה בכל מפעלינו ובהקמת מדינתנו, או יהווה בנינה בניין עדי עד.

דרשתו של הרב צבי תבורי חוזרת רוח של אהבת ישראל וחיבת הארץ. כשם שהשבת היא המקדש של ששת ימי החול והי מקדש מרכז הקדושה של עם ישראל כך היא ציון המקדש של כל העולם כולו, מכאן שחובה כפולה ומכופלת עלינו להקדיש את חיינו לבניין הארץ המלכדת לחטיבה אחת את בני עמנו ומביאה לידי אחדות ישראל. במאמר אחר מדגיש הרב תבורי את צורך השעה בליכוד הלבבות מסביב למפעל הגדול של בניין הארץ.

הרב ד"ר יעקב אביגדור מלמדנו במאמרו „על משמעות הקרבנות“ שהם מסמלים מסירות נפש. עלינו להקריב קרבנות כשם שעשו החלוצים שהקריבו את עצמם על מזבח אהבת האומה והארץ.

הרב ד"ר רפאל צבי הירש גולד קובע שהדת והלאומיות מקבילות למתן תורה ויצאת מצרים.

הרב יצחק סטאלמאן מרים על נס את ערך השלום ואהבת ישראל. בניגוד לאלה הדורשים התבדלות התחריים מעל המוני יש-

יש להחזיק טובה להרב צבי תבורי שיוסד וערך את הספר לזכרו של מנהיג „המזרחי“, הרב זאב גולד ז"ל. הקדמת הספר כתובה ע"י הרב מרדכי קירשבלום ובה הוא מעלה את סגולות נפשו של הרב גולד המנות, „שחוצבה מלהבות אש קודש ופניני אהבה לדי, לעמו לארצו ולתורתו“. הרב תבורי גם הוא קובע שחיויו של הרב גולד היו בבחינת „ספר תורה שלם“. הוא הגיח אחרי ירושה גדולה לדורות שמחובתנו לשמרה ולקיימה.

מאמר רב עניין כתב האנדר ר' יוסף דוב הלוי סולוביצקי בקובץ הזה. הוא מבחין, בעיון דק, בין קדושה גלוויה ובין קדושה נסתרת. בשבתות ובחגים הקדושה היא בבחינת גלגל ומבחינה את כל סביבתו של האדם, שונה היא הקדושה של ראשי חודשים. היא אינה מתגלית כלפי חוץ, חבויה וגנוזה היא. לכאורה ראש חודש הוא יום פשוט ביותר ימות החול, נטול הוא איסור מלאכה, אף אין מצווים לשמח ולהתענג בו. בכל זאת, לפי הרב סולוביצקי, יש בראש חודש קדושה עצומה שאינה נתפסת בפעולות חיצוניות, כמו לבוש, מאכל ומשבת. מצוות הקדושה הזאת צנועה היא. יתרון לו לראש חודש על ימות החול ע"י הציווי של קרבן מוסף. בנפשו של הרב גולד רואה הרב סולוביצקי את שני המינים של הקדושה, הגלוויה והנסתרת. המנוח היה „אמן במתן ידידותי ליחידים וממילא לעם ישראלי“. המסה הזאת כתובה בלשון יפה. צורה נאה וחוכן מאלף חוברו בה יחדיו, הרב דוד טלנר הרם לקובץ הזה דרוש נאה מיוחד על „עריכת גר למשיח“. בזכות אור המנוחה תבוא גאולה לעולם ולעמנו וזהו עניינו של המאמר „עריכת גר למשיח“.

* ציון מן התורה, קובץ דרשות על כל פרשיות התורה בעריכת הרב צבי תבורי ליוזר, תשכ"ג.

* ירושלים, תקומה, שירי הארץ וסיפוריה בעריכת יוסף ליכטנבוים, הוצאת עמית, תלאביב, תשי"ח (עמ' 87).

ערכים על בבלי :

* ב"אור (אורינובטסי), אהרן : תולדות הספרות העברית בדורנו, כרך ראשון : משוררים. הוצאת יורעאל, תלאביב תשי"ח. הפרק השלישי מוקדש למשוררי דורנו בארץ צות הברית, וביניהם להלל בבלי.

* אבינרי, שרגא : שירה עברית בנכר. פרק קצר על הלל בבלי, כרמליה, שנתון ספרות בעריכת ש. שלום, כרך דה, הוצאת אגודת הסופרים העבריים סניף חיפה, ספרות ילקוט, חיפה תשי"ח, עמ' 265-266.

כמו כן באו ערכים על בבלי באנציקלופדיה העברית והכללית, וכן גם באנציקלופדיה כללית מסדה (המסדה בשישה כרכים). בעריכת גדליה אלקושי.

ראויים לתמיד של בבלי לשבת, שהקדמו מצבה חיה לזכר רבם הנערץ. את רגשי ההוקרה שרחשו למורם מביעה רחל וכסלה, יו"ר ועדת התרבות, והיא מציגת בהקדמתה את תעודת הספר.

בהקדמה לספר מגמק מר מלאכי את זי קתו לנושא בדברים אלה :

„הרגשת הצורך לחיבור הביבליוגרפיה היא לא רק מפני מילוי חוב לידידי הנערץ ששנים רבות התהלכתי עמו, כי אם גם משום חובה ספרותית“. עוד במאמרו המפורט „בבצרון“ הביע את תקוותו ש„אם יהיה אלקים עמדי, אהבתי ביבליוגרפיה של בבלי ובה ארשום כל מה שנכתב עליו ועל ספריו“. הבטחה זו לבשה צורה ממשית ומתקנה בספר „זכר להלל“, שהגה תרומה ביבליוגרפיה חשובה לספרותנו.

„זכר להלל“ הוא גליעד לירושלם הרוחנית של המשורר, מבוני ספרותנו העברית בארץ מדינה.

ח. ל'ף

ב„בצרון“, ציון א. ר. מלאכי את תחנות חייו ויצירותיו של בבלי. ביבליוגרפיה עוקב מלאכי אחר פירוטיו של המשורר, החל בעתון הילדים „הפרחים“ בעריכתו של י. ב. לבנר בשנת תרס"ח, וגומר בשיריו ב„בצרון“ ו„הדואר“, שהופיעו סמוך למותו, וגם לאחר פטירתו, שירים שכתב בקירבתה של ספירת-היווייה אחרת, שלא מעלמא הדין.

הספר מחולק לז'אנרים מדורים. מלבד פירוט יצירותיו הפוטיות ודברי הפרוזה של המשורר, רר, זמן הופעתם ומקום הדפסתם, וכן גם הספרות עליו, טרח מר מלאכי להביא גם רשימה מדבריו שהופיעו בספרי לימוד ובאנתולוגיות.

ערך מיוחד לציונים והרשימות שהופיעו בשעתם בעתונות והם מכילים קטעי נארי טים. נביא כאן מקצת ערכים, נוסף לאלה שה' ואכל, בנשפים, מסיבות ופגישות חברים. דבריו שבעל פה לא זו בלבד שהם משלימים את דמותו הספרותית ואישיותו הציבורית, אלא שלעיתים הם קובעים ברכה לעצמם. אפילו דברי הלואי שלו להרצאותיהם של אחרים, ה„פתיחות“ וה„הנעילות“ שלו הצטיינו בכשרון ההבעה, בצלילות התגיון ובלבטוש הגיב. דבריו היו תמיד ערוכים, סדורים ושגורים בפיו וראויים היו להיקבע בדפוס כמו שהם, ללא מגרעת ותוספת. ציונים אלה יש בהם כדי להעיד במידת-מה על מקומו כאחד מראשי המדברים בעולם ספרותנו ותרבותנו בארץ.

א-אפשר לעבודה מסוג מקיף וכולל זה שע' שה א. ר. מלאכי ללא דילוגים והשמטות מע' טים. נביא כאן מקצת ערכים, נוסף לאלה שה' עירו עליהם אחרים. משיריו של בבלי שנת' פרסמו באנתולוגיה, או בכתיבת, הם :

* בדרך לקיסריה, ספר הארץ, אנתולוגיה ערוכה בידו יעקב סיכמן, הוצאת „דביר“, תלאביב, תרפ"ז (עמ' תע"ז).

* וכי אבוא אל המזודה, אורות, דר' ירחון לענייני ספרות ותרבות, יוצא לאור על-ידי המחלקה לחינוך ולתרבות בגולה שעליה הסוכנות היהודית בעריכת חיים חורן, חוברת ג', ירושלים, אייר, תשי"ח.

ברכות מאלופות למנהיג הדגול, איש החזון והמעש—

ד"ר אבא הלל סילבר

לחג יובל 50 שנים

*Hearty good wishes and congratulations
to our distinguished leader*

RABBI ABBA HILLEL SILVER

*May we enjoy the privilege of his
leadership for many years to come.*

Officers and members of

LOUIS D. BRANDEIS Z. O. A.

DISTRICT No. 27

Philip S. Beispiel, Pres.

DISTRICT No. 28 OF
BRIGHTON BEACH

Rabbi Martin Baum, President

H. Weider, 1st Vice-Pres.

R. Speisher, Mem. Ch.

Evelyn Streimer, Sec.

Israel Donberg, Treas.

MIDTOWN ZIONIST CLUB No. 137

New York City

Arthur Reback, Pres. — Officers & Members

STATEN ISLAND

ZIONIST DISTRICT No. 22

Max Levy, President

Officers and Members

FAR ROCKAWAY

ZIONIST DISTRICT

Officers and Members

FEDERATION OF HUNGARIAN

ZIONISTS DISTRICT No. 43

LONG ISLAND

Max Lobl, President

Milton G. Tunick, Exec. Chairman

WEIZMANN MIDCHESTER

ZIONIST DISTRICT No. 154

Officers and Members

ZIONIST DISTRICT No. 81

Julius Scheuer, President

Mrs. Luzia Fluss, Treas., Vice-Pres.

דרייון מנסח פילוסופיה של ההיסטוריה הי
הודית המובנת על שני קטבים: הארת
פנים והסתרת פנים. במאמר מלא עניין על
התורה והעם" מנתח החכם הידוע, פרופ'
שמואל ק. מירסקי, את הקשר שבין העם,
התורה והארץ. כל עיקרה של הדרשנות
בבתי הכנסת לא נוצרה אלא למטרה הזאת.
הרב ד"ר מנחם ראקמאן מוכיח בהגיון
חזק שעי' שיתוף היהודי באדמת ישראל
הוא מתקרב אל ד. עי' קניין אדמה באר
צנו הננו קרובים אליו וחוסים בצילו.
במאמר "ד" נסי" מסביר הרב הנכבד ר'
זלמן רייכמאן את הנס שהתרחש בישראל
במלחמת השיחרור. גם זה נשק סודי!
והוא הכוח האלוקי המתהלך בינינו ומקיימו
עד היום הזה.

בספר גם מאמרים מאלפים מאת הרב צבי
שכטר והרב גולד המנות.
הספר מהווה מצבת זכרון נאה לזכרו
הדגול של הרב זאב גולד זצ"ל.
ד"ר ג. חורגין

Use the Pleasant Laxative

Ex-Lax is the laxative you enjoy taking. Tastes like delicious chocolate, and gives thorough relief gently and comfortably. Ex-Lax is America's biggest selling laxative—used for over 50 years.

Buy the Economy 89c size
Save as much as 55c

Also available in 39c and 18c sizes
When Nature "forgets"... remember

EX-LAX
THE CHOCOLATED LAXATIVE

ראל שסטו מן המסורת, דורש הרב סטל'
מאן שיבת בנים לגבולם עי' "דרכי המוסר
של אנשי התורה והיראה". עי' חיבת כל
אדם מישראל נמצא את תיקון הדור. ראויים
דברים אלו שנשים אותם כחותם על לבנו
בשעה זו של משבר ומעבר בחיי עמנו.

המסה "אמונה וחרות" להרב אהרון פטש'
גיק דנה במדות הטובות שחוננו בהן יש'
ראל. הוא מביע את תקוותו שהתועים מבני
עמנו יחזרו תחת כנפי השכינה. הרב ד"ר
שמואל רוזנבלאט מביע את תקווה שאיי תי'
עשה למרכז הרוחני של עם ישראל.

הרב ד"ר אשר זיו במאמרו הנאה "עבר
ועתיד" מורה על נחיצות זכרון העבר של
עמנו. התהליך של "ויסעו ויחגו" חזר ונש'
נה פעמים אין ספור בחיי עמנו ורק זכרון
העבר והתקווה לעתיד נתן לאבותינו כח
לסבול ואומץ להתגבר על קשיים אלאגור
שיים. ד"ר זיו קורא לאיחוד הכוחות בכדי
לחזק ולבצר את קיומנו.

במאמר "בעקבות הגאולה" להרב ד"ר
יוסף שפרן מובאות לשונות הגאולה השר'
נות הנישנות בספרות הקודש שלנו. תעודתן
ההיסטורית של לשונות הגאולה הנ"ל היא
למלא את נפש היהודי בתקווה לגאולה וב'
ביטחון בנצח ישראל.

"לפום צערא אגרא" הוא נושא מאמרו
החשוב של מנהיג המזרחי, הרב מרדכי
קירשבלוס. "אותו הדור שראה בתורבנו של
העם... מן הדין שיראה בנחמתו".

הרב המלומד ד"ר ישראל אלפנבין תוהה
על מהותו של המושג קידוש ד', שהוא אי'
דאל יהודי יסודי. אידיאל זה מפאר את
חיי ישראל ומרומם. הרב ד"ר מנחם

זר ברכות

לרבי אבא הלל סילבר

דיקן המדינאות העברית החדשה ומאדריכלי קוממיות מדינת ישראל —
ליוכלו השבעים, כה לחי!

ההסתדרות העברית המרכזית בלום אנג'לס רבתי

דוד שרגא — מזכר

שרה ירושלמסקי — מזכירת הכספים

סימה קארף — חברתיות

ב'עמי שולמאן — ארגון

אברהם סובל — מזכיר ההסתדרות

משה ליבמאן — נשיא כבוד

צדוק שוורמאן — סגן נשיא כבוד

דוד ירושלמסקי — נשיא

זאב מאלים — סגן

משה חירש — סגן

CAMP CARMEL

THE AMERICAN TEENAGE TRAVEL CAMP IN

ISRAEL

for Boys and Girls, ages 13 to 17

- Complete program, 7 weeks
- 15 days of field trips
- Permanent site at Mediterranean
- Expert supervision; dietary laws
- Hebrew educational program
- Land and water sports program

Write or call for free brochure: **CAMP CARMEL, INC.**, 565 5th Av., N. Y. 17, MU-7-0840

AHARON ROSEN *dir. of Hebrew ed.*

PETER KRAUSS *director*

It is a privilege to pay tribute to

Dr. Abba Hillel Silver

WESTCHESTER ZIONIST REGION

Greetings to

Abba Hillel Silver

Zionist Statesman, spiritual leader and architect of the
State of Israel

NEW ROCHELLE ZIONIST ORGANIZATION

Morton Richmond, *President*

Greetings to

Dr. Abba Hillel Silver

In recognition of many years of consecrated service
to the cause of Zionism and the Jewish People

THE ZIONIST ORGANIZATION OF CHICAGO

Sidney J. Letush, *President*

*Our officers and members greet
our world Zionist leader*

RABBI ABBA HILLEL SILVER

*upon his 70th birthday and wish him many
more years of fruitful activity on behalf of
our people and homeland.*

Hillcrest Hollis Hills Zionist District

SAMUEL PALLEY, *President*

ABRAHAM ALBERT, *Life Memb. Ch.*

MAURICE BIEN, *Memb. Ch.*

Murray Lefcourt, *Ch. AZF Fund*

ברכות מאליפות למנהיג הדגול, איש החזון והמעש

ד"ר אבנא הלל סילבר

לחג יובל 70 השנים

KINGSWAY ZIONIST
DISTRICT No. 26, BROOKLYN

Leo Singer, *President*
Paul Cherin, *Treasurer*

HOMECREST ZIONIST
DISTRICT No. 96, BROOKLYN

Julius A. Levine, *President*
Max Flax, *Treasurer*

PROSPECT PARK
ZIONIST DISTRICT No. 54

BEER ZIONIST DISTRICT
MANHATTAN No. 60

Members and friends of

BRONX ZIONIST DISTRICT No. 13

Compliments of

Mr. & Mrs. Charles Wachspress

& Howard

MIDDLE VILLAGE, N. Y.

ST. PAUL ZIONIST DISTRICT, Minn.

Dr. A. L. Greenberg, *Pres.*

BAY CITIES ZOA
Santa Monica, Calif.

DR. MAX HELLER

Congratulations

Dr. ABBA HILLEL SILVER

From

ZIONIST DISTRICT 42

Brooklyn, N. Y.

Jacob Leeb, *Pres.*

Abraham Skraly, *Treas.*

Rabbi Jacob Bosniak, *Past Pres.*

Mrs. Mary Fromer, *Senior memb.*

Our Felicitations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

SEAGATE ZIONIST DISTRICT No. 29

Harry S. Duke, *Pres.*

Fred Kornfeld,

Benj. Solshauer,

Max Gershnoff,

Wm. Suffin, *Exec. Chairman*

} *Vice-Pres.*

Greetings to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from DISTRICT No. 124, Brooklyn

Morris Mostoff, *Pres.*

Dave Fine, *Treas.*

David Stern, *Ch. of Board*

Morris Putter, *Exec. Memb.*

Congratulations

Dr. ABBA HILLEL SILVER

May we be privileged with your leadership for many years to come

CONCOURSE ZIONIST DIST. No. 12

George Cohen, *Pres.*

Max Libin, *Treas.*

Dr. A. D. Schechter, *Sec.*

Hearty greetings to

RABBI ABBA HILLEL SILVER

from the officers & members of

BUSHWICK ZIONIST DISTRICT No. 99

Brooklyn, N. Y.

Greetings and good wishes to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from officers and members of

ZIONIST DISTRICT No. 36

Brooklyn, N. Y.

Samuel Plotkin, *Pres.*

Saul Litt., *Vice-Pres.*

Jack Concool, *Treas.*

Abraham Hornestay, *Sec.*

Greetings to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from LIBERATION DIST. No. 69, Bronx

David L. Jontow, *Pres.*

A. Gross, *Treas.*

Dave Rosenblatt, *Memb. Ch.*

Israel Hartstone, *Exec. Memb.*

Felicitations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of

ZIONIST DISTRICT No. 1

merged with District No. 86, N. Y. C.

Menahem A. Barshad, *Pres.*

THE ROCKAWAY PARK DISTRICT

of the Z. O. A.

extends the best wishes to

Dr. Abba Hillel Silver

on the occasion of his 70th Birthday

IRVING GAMEROV, *President*

SOL E. SLATIN

MAX STORCH

CHAS. BRUCKNER

Past Presidents

Best wishes to our beloved leader

RABBI ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of

YORKVILLE ZIONIST DISTRICT No. 6

Fred H. Diamond, *President*

Hearty greetings to

RABBI ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of

QUEENS VILLAGE ZIONIST DISTRICT

Harry Einbender, *President*

Morris Berkenblit, *Vice-President*

Nathan Roth, *Treas.*

Published monthly by Bitzaron, Inc., 1141 Broadway, New York 1, N. Y. (except January-February, May-June, November-December, when published bi-monthly, and July and August when not published). Profs. N. Glatzer, Simon Halkin (Israel), Prof. Harry A. Wolfson, Editors; Dr. Maurice E. Chernowitz, Managing Editor; Prof. Hayim Leaf, Associate Editor; F. Ziony, Business Manager. Annual subscription, payable in advance: \$7.00 per year; foreign, \$8.00. To members of the Armed Forces half rate. Second class postage paid at New York, N. Y. Copyright 1963, by Bitzaron, Inc. All rights reserved. Opinions expressed in the articles of Bitzaron represent the opinions of the authors and not necessarily reflect those of the editors and publishers. Subscriptions are automatically renewed unless we are notified otherwise.

Hearty Greetings

ABBA HILLEL SILVER

ZIONIST DISTRICT of Niagara Falls, N. Y.

J. M. Passer, *President*

Sam H. Berman, *Treas.*

SALT LAKE ZIONIST DISTRICT

Salt Lake City, Utah

extends good wishes to our great leader

Dr. Abba Hillel Silver

for many years of continued activity on behalf of Zion.

Dr. Louis C. Zucker, *President*

Ben M. Roe, *Vice-President*

Abe Cline, *Treas.*

David Alder, *Sec.*

Felicitations to

ABBA HILLEL SILVER

dedicated leader of the Zionist Movement

CHARLESTON DISTRICT Z. O. A. — S. C.

Oscar Sokol, *President*

Louis Rabinowitz, *Treas.*

Best wishes to

Dr. Abba Hillel Silver

from the officers and members of

ZIONIST DISTRICT No. 23, Brooklyn, N. Y.

George Fried, *Treas.*

TEL SHALOM

CAMP TEL SHALOM IN ISRAEL

FOR
TEENAGERS
12-16

On campus at Bar Ilan University in Beautiful suburban Ramat Gan
Unique & Modern 3 to a room terrace-suites with private shower * All land and water
sports * Tours by modern bus — Negev, Galilee, Tel-Aviv * 4 day European stopover *
Full observance of Sabbath & Kashruth and Tefilah B'Tzibur * TOTAL COST \$950.
no extrs.
DANIEL J. FRUCHER, Director MORTON DOLINSKY, Head Counselor
VICTOR B. GELLER, Director HOWARD JOSEPH, Asst. Head Counselor
For Information call Judson 6-8448 or write to:
Camp Tel Shalom (Suite 205) 10 West 47th Street New York 36, N. Y.

TOPEKA DISTRICT Z. O. A.

Topeka, Kansas

sends hearty greetings and best wishes to our beloved Honorable

Dr. ABBA HILLEL SILVER

on his 70th birthday

Abe Pozez, President

BENSONHURST ZIONIST DISTRICT No. 19

extends best wishes to

RABBI ABBA HILLEL SILVER

*on the occasion of his 70th birthday
and his historic service to our people and our homeland.*

Isidor Rosenblum, Pres.

Isidor Mirvis
Emanuel Stavish

Nat Hauptman
Harry Paltier

Greetings and best wishes to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of
BORO PARK ZIONIST ORG. DISTRICT No. 17
1223-45 St. Brooklyn, N. Y.

Rabbi B. Silverstein, Hyman Bedrick, Hon. Presidents
Isidore W. Timoner, Pres.
J. Mauer, J. Davidson, Vice-Pres.
Louis Stern, Treas.
Benj. Gultman, Corr. Sec.
Gustave Eisenstadt, Record. Sec. & J. N. F. Chairman
Ben Zion Pecker, Chairman Public Relations
Israel Hecht, Chairman Housing Comm.

Greetings & Compliments to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of the

HEMPSTEAD ZIONIST DISTRICT

Congratulations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of the

ROCKVILLE CENTRE ZIONIST DISTRICT

Benjamin Schreiber, Pres.

Hearty greetings to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of

BRONX ZIONIST DIST. No. 21

Felicitations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members

FORT INDEPENDENCE ZIONIST DISTRICT No. 67

Emery J. Worth, President

It Pays To Save — Where Saving Pays

4% PER ANNUM

CURRENT DIVIDEND
**WEST PHILADELPHIA
FEDERAL SAVINGS**

AND LOAN ASSOCIATION

PENNSYLVANIA'S LARGEST FEDERAL
ASSETS OVER \$100 MILLION

5225 Chestnut Street
5418 City Line Avenue
7584 Haverford Avenue
2231 Cheltenham Avenue

Philadelphia Phone
GR 6-6666

Suburban Phones
MO 4-8666
TU 7-9191

Savings Accounts Insured up to \$10,000 for each saver by a
permanent agency of the United States Government

למן 1 באפריל * אל ער מציעה מחיר

חדש ומוזל לנסיעת קבוצות לישראל:
\$535 הלוד ושוב מניו-יורק.

פנה אל סוכן הנסיעות שלך או ישר
לאל ער נתיבי-אוויר ישראליים.

* תלוי באישור הממשלה.

Congratulations to

RABBI ABBA HILLEL SILVER
on his 70th birthday

The State of Israel, The Zionist Organization and Judaism
are indebted to him for enduring contributions.

**AMERICAN COMMITTEE
FOR THE WEIZMANN INSTITUTE OF SCIENCE**

DEWEY STONE, Chairman of the Board
ABRAHAM FEINBERG, President
HARRY LEVINE, Treasurer
THEODORE RACOOSIN, Chairman, Executive Committee
JOSEPH BRAININ, Executive Vice-President

AMERICAN TECHNION SOCIETY

Salutes

Dr. ABBA HILLEL SILVER

on this auspicious occasion

David Rose, Chairman
B. Sumner Gruzen, President

שוחרי האוניברסיטה העברית באמריקה מביעים את רגשי הוקרתם ואיחוליהם הלבביים

לד"ר אבא הלל סילבר

לרגל חג ההולדת השבעים שלו.

הישגיו הכבירים יחיו בזכרון האומה לעד!

American Friends of the Hebrew University

11 East 69th Street,

New York 21, N. Y.

BITZARON

THE HEBREW MONTHLY OF AMERICA

Founded by CHAIM TCHERNOWITZ (RAV TZAIR)

Editors: NAHUM GLATZER (Contributing Editor)

HARRY WOLFSON, SIMON HALKIN (S. Israel)

HAYIM LEAF, Associate Editor

Managing Editor: MAURICE E. CHERNOWITZ

Twenty-Fourth Year of Publication

VOL. XLVIII

IYAR, 5723 (April, 1963)

No. 5 (237)

CONTENTS:

ABBA HILLEL SILVER ISSUE

The Future of the Zionist Movement . . . *Max Nussbaum* 11

Abba Hillel Silver, and the Second Front in the War of

Liberation . . . *Emanuel Neumann* 15

Abba Hillel Silver — An Appreciation . . . *Harold P. Manson* 19

The Jewish State — A Matter of International

Justice . . . *Abba Hillel Silver* 35

Silver's Role In American Zionism . . . *M. Z Frank* 46

History of Messianic Speculation In Israel . . . *T. Preschel* 48

"In the Time of Harvest" . . . *Abraham G. Duker* 52

"Moses and the Original Torah" . . . *Leo Sphall* 55

Confusion (Bitzaron Hebrew Short Story Contest) *Story Ten* 56

The Month In Review: . . . *Itzhak Ivri* 61

(a) Itzhak Ben-Zvi — In Memoriam, (b) the Arab

Union and Its Consequences; (c) Nasser's Threat to

Israel; (d) Kennedy's Dissent and Fulbright's Assent.

The State of Israel In a Crucial Test . . . *J. Tadmor* 65

Book Notes:

(a) Bibliography of Hillel Bavli . . . *H. Leaf* 67

(b) Zion From Torah . . . *G. Churgin* 69

WRHS

BITZARON
41 Broadway
NEW YORK
U 6-7680

הדואר

**ירחון ספרותי-מדעי מוקדש לשותפות-הרוח
של יהדות אמריקה ומדינת ישראל**

תוכן החוברת:

מ. שושני	חלקה של אמריקה בקונגרס העברי
אהרן צייטלין	מדינת ישראל והיעוד המשיחי
ד"ר אבא הלל פילבר	מהרצל לאחד-העם
ישראל אפרת	זכרתי לך...
ד"ר יעקב נאכט	שניאור זלמן שכטר
גבריאל פרייל	שורות לאברהם מאפו
צבי כהן	הרכי מקוצק
אהרן צייטלין	כתר דוד
אפרים א. ליסצקי	סוכן מעדן
מנחם ריבולוב	סקלר רואה את הקשת בענן
אברהם אפשטיין	אהרן צייטלין
הלל כבלי	יהודה קרני
א. אכירם	מה קוראת אמריקה?
ד"ר הלל זיידמאן	ועידות תנועות הפועלים היהודים באמריקה
ד"ר י. רוזנטאל	הצדקה הגדולה של יהודי ניו-יורק
מ. פרנק	יהודים בקונגרס האמריקאי
מ. ר.	מילטון שטיינברג
במושב הועד הפועל של ההסתדרות העברית באמריקה ; גב' אלינור רוזוולט	על לימוד הלשון העברית בכתב-הספר הציבוריים.

**הוצאה מיוחדת של „הדואר“ השבועי בניו-יורק
יוצא על-ידי ההסתדרות העברית באמריקה
בעריכת מנחם ריבולוב**

חוברת ב'
תמוז-אב
תש"י

במושב הועד הפועל של ההסתדרות העברית באמריקה

עבודת הוועד והעיתיד

ב"ר סיון התקיימה במלון „גרייט נורטרן“ מושב הועד הפועל הראשי של ההסתדרות העברית. המושב בא לסכם את עבודת השנה, וביחוד את ההכנות לקונגרס העברי העולמי.

מנחם דיבולוב פתח את המושב וקידם בברכה את פני הצירים מחוץ לעיר, ואחר הסביר את ראשי הפרקים של הדיווח שנתן על פעולות השנה שהוגש בכתב למשתתפים במושב.

ד"ר עזריאל אייזנברג, ראש ועדת הנוער העברי, מילא אחרי הדיווח שהגיש בכתב על עבודת הועדה. עיקרה של עבודת הנוער התחלה בחורף, עם מינויו של ראובן בריילב למנהל הפעולה. עבודה מוצלחת יותר נעשתה בשכבת הנוער הבוגר, שבו נערכו בין השאר חמשה נספים תרבותיים גדולים. כן חודשה הוצאת הירחון „גיב“, שכבר רכש לו מאות חותמים ויש לקוות כי יהא לבטאון קבוע שישקף את תנועת הנוער העברי בארץ זו.

רבי מ. מאנדלבוים, יושב ראש ועד האמנות העברית, מסר גם הוא מלאים דיווח שהגיש. תיאטרון הפופולר העברי, בובסטרון, נתקבל בכל מקום הופעתו באהבה על ידי הילדים. במשך העונה נערכו 25 הצגות, ובשיאן בלבד ראו בהצגתו 3,500 ילד. הועד הכין תקליטי שידור ללימוד הלשון העברית ברדיו וסרטי שירה עבריים, שאפשר להקרינם בכל מקום. תזמורת כינור סימפוניקה שעליה הועד, המבצעה יצירותיהם של מוסיקאים יהודים, נכנסת לעונתה העשירית.

צבי גלאטשטיין מסר על 23 קורסים של עברית לבוגרים, שנסדו בניו יורק רבתי בעזרת ההסתדרות העברית על ידי ארגונים ציוניים שונים. שכונות ציוניות, „הפארבאנד“, השומר הצעיר, ואף „על יד המחלקה לאספקה שמקימת בניו יורק ממשלת ישראל“.

מנחם דיבולוב מוסר פרטים על מהלך העבודה ב„הדואר“ ומספיק על אף קיצוצי תמיכה, ומתעקב ביחוד על הירחון, שהתחיל להופיע על ידי „הדואר“ והמכוון בעיקרו לקוראי ישראל וגם שאר התפוצות, ועל ההד שערדה חוברת ראשונה של הירחון. הוא מתעקב על הוצאת „עוגן“, שהוציאה במשך השנה את הספרים האלה: „תולדות החינוך בישראל“, כרך שלישי, לצבי שארפשיץ; כרך זה מקיף את תולדות מאבקו של החינוך העברי באירופה בין שתי מלחמות העולם, „בין שני עולמות“, קובץ סיפורים מאת מ. אייזיקס, „המאור וברויה“, דרמה שירית מאת יעקב כהן; „עוגן“ נטלה על עצמה את הוצאת המחזה בימי ביקורו של המשורר בארצות הברית. „עם הכד אל המבוע“, קובץ מסות על הספרות העברית, מאת מנחם דיבולוב. מהדורה חדשה של „מכתבים נבחרים“ של ד"ר מאיר ואכסמאן. נגמר והולך בדפוס ספר מחקרי חשבון של פרופ' שמואל קרויס, ילד, על הנושא: „בתיאבונות של ימי הביניים. בהוצאת „עוגן לילדים“ יצא השנה לאור ספר חדש בשם „הברים“

מאת ז. קמחי, מעובד על-פי סמילאנסקי. כמו כן מכונים לדפוס מסה פילוסופית גדולה מאת דוד ניימארק „יל ומתכנים תכנית של הוצאת סדרה שלמה של כתבי ההוגים והסופרים העברים באמריקה, שהלכו לעולמם. וכן יש הצעה על הוצאת משותפת עם סופרי מדינת ישראל. אבל חוסר האמצעים מעכב.

מרדכי קרוג, שיקאגו, מוסר על פעולות הסניף של ההסתדרות העברית בשיקאגו, בנשיאותו של ד"ר יהודה רונטאל.

דבר הנשיא

שמואל י. בורובסקי מתעקב בנאומו ביחוד על המפעלים החדשים שעסקה בהם ההסתדרות העברית במשך העונה החולפת. ענין סידורו של הקונגרס העברי העולמי הראשון, אמר הוא, דרש מאתנו תשומת לב מרובה בחדשים האחרונים. עלה בידנו לנטוע בלב העברים בארץ זו את הכרת הצורך בקונגרס עולמי זה והצורך להבטיחו בו נציגות מתאימה ליהדות אמריקה. מפעל הסלע ובחירת הצירים נמשך והולך, התגובה הרצויה שעורר רעיון הקונגרס בארץ זו מעידה על הצורך בו. נסיון חדש הוא ענין ביקורו של ש. שלום, בפעם הראשונה ביקר בארץ זו שירה מטעם מלכות הרוח והספרות בישראל, נציגה של אגודת הסופרים בישראל, והוא ביקר כאן כאורחה המזמון של ההסתדרות העברית באמריקה. המשורר הדגול נתקבל בכל מקום בוא בכבוד ובאהבה שאינם מצויים ועשה רושם אדיר על שומעיו הרבים. הוא הביא לעברים ולחזרי העברים בארץ זו את בשרות התחייה העברית בישראל וחיוק בכך את ידי נשיא דגל העברית בכל קהילה וקהילה. אנו מקווים, שגם מדינת ישראל מצדה תזמין בעתיד סופר עברי חשוב, או משלחת מארץ זו, כדי להעמיד את הישוב בישראל על בעיותיו והשיגיו. מילופיביקורים כאלה יביאו ברכה לשתי הארצות. וישפיעו לטובה על עבודתנו העברית בארץ זו. ייסדנו בשנה האחרונה מועצה ארצית ללשון ולתרבות עברית, שבראשו עומד השופט לואיס א. לוינסטאל מפילאדלפיה. הועד ערך מסקר של מצב הפעילות העברית בארצות הברית בשנה זו. רצוי שנדע את היש המצוי בעין, כי ידיעת המצב תעזור לנו בהתווית דרכי עבודתנו לעתיד.

השנה הבאה תהא שנת הכרעה. תכנית עבודתנו דורשת הרחבה. יש לכבוש שטחי עבודה חדשים ולהתגבר על קשיים חדשים. האפשרויות לעבודה עברית הן עצומות והן גדולות והולכות. הלך הרוחות ביחוד אמריקה נוח עתה לקליטת רעיון התחייה העברית. ההתלהבות הכללית לנוכח המאורעות בישראל נצטננה אולי למראית עין, אבל אין לחשוש לכך. מאורע סידור של מדינת ישראל הפה שרשים עמוקים בנפש היהדות האמריקאית. יסוד המדינה הוא רק דרגה ראשונה בתחייה האומה, עתה עלינו לעלות לדרגה השנייה, היינו לתחיית הרוח הכרוכה בתחיית המדינה. ובתחום הרוח והתרבות אין (הסוף בעמוד 46)

הדואר

ירחון ספרותי-מדעי, מוקדש לשותפות-ההרוח של יהדות-אמריקה ומדינת-ישראל, הוצאה מיוחדת של „הדואר“ השבועי בניו יורק, בהוצאת ההסתדרות העברית באמריקה, בעריכת מנחם דיבולוב

יולי-אוגוסט, 1950

200

חוברת ב', תמוז-אב, תש"ו

חלקה של אמריקה בקונגרס העברי

את שליחותו ההיסטורית הגדולה ויעשה את המעשה הרב הזה, שכולנו נושאים בנשנו לו, שליחות זו ומעשה זה — מה הם?

שליחותו היא — להכריז על איחוד הכוחות העבריים בכל העולם כולו ולהעמיד את דרישות התחייה העברית במרכז חיינו הלאומיים, לא רק בישראל, כי אם גם, ובעיקר, בארצות התפוצה הישראליות.

ומעשהו יהיה — הקמת מרכז עולמי, בצורת הסתדרות בין-ארצית, אשר תשא בעול העבודה בממד עולמי ותשא את דבר העברית החיה לכל קצווי-הארץ. יש בתוכנו אנשים חכמים, הוהירים בתכלית ההירות, והם מזוהרים אותנו השכם והערב מפני קונגרס של הפגנה. זמן ההפגנות — אמרים הם — עבר זה כבר, ועתה יש צורך בפעשים, רק בפעשים, ואם אין אנו בטוחים באלה, או מוכנים להם, אל לנו לכנס קונגרסים, מובן מאליו. שכולנו כל אנשי-המעשה בתוכנו, מבינים יפהיפה, שכל הפגנה שאין עמה מעשה, אין ערכה גדול ביותר. אבל יחד עם זה יודעים אנו, וגם זה יפהיפה, שכל מעשה גדול דורש גם הפגנה גדולה. שתפגין את חשיבותו לעולם. למימי „ההפגנה“ הגדולה של מעמד הר סיני, אשר בו ניתנה תורה לישראל, ועד הפגנות הכהנים בבית המקדש ועד להפגנה המחוללת-נפלאות של הקונגרס הציוני הראשון וממנה להפגנות הפוליטיות והציבוריות של „יהדות העולם“, ובראשה יהדות-אמריקה, ואחרון-אחרון — הפגנות הישוב בארץ-ישראל לשחרור, עד שנהפך למדינת-ישראל, עם הפגנותיה הצבאיות והמלכותיות — מאז ועד עתה ידענו להשתמש בהצגות דרמטיות אלה, אשר הן, הנפשות הפועלות“ בהן היו הכוחות העממיים והלאומיים הגדולים, אשר נתנו גיב וביטוי למשאת-נפש של האומה, לכיסופי-הנאולה ולחזון-המשח שלה.

בהפגנות אלה נתגלה לעולם חפץ-החיים, וכשרון המעשה של עמי-ישראל, ומכל הפגנה יצא מעשה, אם קטן ואם גדול, ולאחר כל הפגנה נתגשש רצונו ונתחזק מעמדו של העם, אשר נתעורר לחיים חדשים. וגם התנועה העברית, שימיה כימי התנועה הציונית (אם לא יותר מזה — כי רעיון התחייה הלאומית והשיבה לציון נתגלה תחילה בספרות ובפועלות העברית, ואחר כך בעסקנות הפוליטית) — גם היא רוצה להתגלות וגם היא זקוקה „למעמד“.

בקונגרס העברי הראשון, שיתקיים בשבוע של שבת נתנו בירושלים, תשתתף מלאכות רבות-משקל מארצות-הברית של אמריקה. לפי ידיעות הנמצאות עתה ברשות המחלקה האמריקאית של הועד המכין — ושנתפרסמו במושב הועד הפועל של ההסתדרות העברית ביום השישי שעבר — כבר נבחרו או נתמנו קרוב לששים (60) צירי, ויש מקום לקוות שמספר זה עוד יעלה, ואם כי אין אנו יודעים עדיין מה יהיה המספר הכללי של הצירים שיבואו לקונגרס זה מכל תפוצות-ישראל, אין ספק שאמריקה תתפוס מקום של כבוד, ואולי את המקום הראשון, באותו כינוס היסטורי.

דבר זה משיל על המלאכות האמריקאיות אחריות גדולה מאוד, הלא היא האחריות של כל גוש ציבורי בעל-משקל ובעלי-כוח, הנקרא להיות בין מניחי היסוד של בנין חדש, שלא היה נטולו, ובין מגבשי הצורה של ארגון בין-לאומי, שהיה עד עתה בבחינת חלום ועתה הוא עומד ליתפץ מציאות.

הרעיון הזה, של כינוס קונגרס עולמי ללשון ולתרבות העברית, מטריד את נושאי התרבות העברית זה רבות בשנים, מאז קמה ונחתה תנועה עברית בעולם. מפעם לפעם עלו וצפו, מעברים שונים, קריאות והצעות להתאמץ ולעשות מעשה לשם מימושו של הרעיון הזה. ולפני 15 שנה אף נעשה נסיון לכנס את הקונגרס הראשון, אבל אותו נסיון לא הצליח, והרעיון נשאר רעיון, אשר היה מרחף בחלל עליון, מבלי שימצא את תיקונו — בהגשמה.

עד שקמו כמה עסקנים עקשנים, בישראל ובאמריקה, והחליטו בנפשם להוציא את הרעיון הזה מתחום החלום והריבור ולעשותו מעשה של מציאות. ואלה האנשים, שהקדימו „נעשה“ „לנשמע“ („נשמע“ מה בפי הסוכנויות והמוסדות, שנתבקשו להגטרף למפעל, ועדיין לא נענו לו), עשו את עבודתם למרות מיעוט-האמצעים שברשותם; עשו למרות ההיסוסים והמכשולים, מבית ומחוץ; עשו, משום שלבם העברי אגם להם, שאין לדחות עוד את הדבר המתחנן להעשות. ובזכות האנשים האלה, שלא היתה להם עוד סבלנות, אנו הולכים עתה לקראת הקונגרס העולמי הראשון ללשון ולתרבות העברית, שיפתח בשעת טובה ביום שני בשבת, עשרה במנחם-אב (הוא 14 ביולי) בעיר-הקודש ירושלים.

אנו הולכים לקונגרס מתוך תקווה ואמונה, שימלא

ולשם המעמד הזה נקרא הקונגרס העברי. בו יתבנסו יהודי אנשים עבריים מכל קצות העולם. אנשים העוסקים כל ימיהם בחינוך עברי, בספרות עברית, במדע עברי, ועסקנות עברית, ובלב אחד ובאמונה אחת ישבו מסביב לשולחן אחד. לטכס עצת איך ובמה להיטיב את מעמד העברית בעולם בשעה זו, של חידוש מלכות ישראל ושל עליית ההכרה הלאומית בישראל בכל ארצות הפזיור.

כל אחד ואחד מן הקיבוצים האלה, שמהם יבואו הצירים, עשה משוה — לשם תחיית הרוח בלשון הלאומית, אבל הכל יודעים שמה שנעשה אינו מספיק ויש צורך לעשות יותר. וכדי לעשות יותר רוצה וצריך כל אחד ללמוד מחברו, להתעודד ולהתחזק מנסיונות הוותיקים אשר עלו יפה. ולהתמלא חשק לעלות מעלה מעלה. עצם הישיבה בחבורה אחת, „שבת אחים גם יחד“, ושיחות הדאגות והשאפויות, החלומות והתכונות, עצם הדבר הזה יש בו משוה טוב ופורה, וגושא־ברכה לעתיד.

ומכאן צומח ועולה גם המעשה, הנחוצה והאפשרי.

הקונגרס העברי ייקרא ליצור הסתדרות עולמית לתרבות העברית. תעודתה של הסתדרות זו, כתעודתה של כל הסתדרות עולמית, כתעודתה וכעודתה של ההסתדרות הציונית העולמית, היא לחזק את הקשרים בין העמים השונים של עץ החיים העבריים. ארץ־ארץ ותנאיה, ארץ־ארץ ואפשרויותיה, יש ארצות ששם אפשר לעשות לפי שעה מעט, ויש ארצות ששם אפשר לעשות הרבה, אבל אם מעט ואם הרבה, יש צורך לתקוע יחד לעברית בכל מקום אשר שם יהודים חיים, ודאגה עולמית שכוונו היא ענין להסתדרות עולמית. זו תהיה מעין מטה ראשי לכוחות התנופה העבריים, אשר יקחו על עצמם את המשא הגדול והנעלה של מלחמה בהתבוללות לשונית, בעם־ארצות תרבותיות, בבערות יהודית.

התנועה העברית בתקופה זו אינה יכולה להסתפק עוד בצעד קטן, בהליכת־חרש כמי השילוח ההולכים לאט, כי יש זמנים עזים ושוטפים, אשר יגרשו בורמם כל בריכה צנועה וכל פלג זורם־לאט, ויבלעום בלא־רחמים בדרך־קייבושם הסוער.

התנועה העברית נקראת להלחם על קיומה, על נפשה ועל עתידה. ולמלחמה זו דרושים כל הכוחות הערים והעוזרים הפזורים בכל רב־היחולות.

מרבית אנו לדבר על שותפות־הרוח של יהדות־אמריקה, כשאר חלקי יהדות העולם, ושל מדינת־ישראל.

וגם עשינו מה כמה מעשים לשם יצירת השותפות הזאת (בהוצאת ירחון „הדואר“, הבאת שליח־תרבות מישראל, ש. שלום ועוד), אבל רק הסתדרות עולמית, ולא ארצית, תוכל לסדר את ענין השותפות הזאת במידה הראויה. אם יש צורך — ולפי דעתנו יש צורך — להוציא עתון עברי בינ־לאומי, שיקשר בקשר־אחים את כל הקוראים העברים בכל רחבי העולם, יכולה וצריכה הסתדרות עולמית לטפל בהוצאתו, ואם יש צורך — ולפי דעתנו יש צורך — לייסד מוסד בינ־לאומי להוצאה ולהפצה של ספרים עבריים בכל ארצות־הפזיור, יכולה וצריכה הסתדרות בינ־לאומית לטפל בה, ואם יש צורך — ולפי דעתנו יש צורך — לשלוח שליחים מהתם להכא, וגם מהכא להתם, ולסדר קבוצות עולים לשם ביקור, לימוד והשתלמות בארץ־העברים — צריכה ויכולה הסתדרות עברית עולמית לטפל בכבודה שכוונו, ואם יש צורך — ולפי דעתנו יש צורך — ליצור קרן־תרבות גדולה, כמתבוננת שאר הקרנות הלאומיות שלנו, לשם ביסוסם של מוסדות קיימים ולשם יצירת חדשים — צריכה ויכולה הסתדרות עולמית להכריז על קרן כזו, ולגשת ליצירתה, כי רק באמצעות אמצעים מספיקים תוכל ההסתדרות העולמית להעשות מזה משפיע בחינה, ולהעמיד את דבר התרבות העברית במרכזם.

כל הדברים האלה, שהזכרנו בזה, ושאר הדברים שלא הזכרנום, אבל ודאי יעלו על פרק הקונגרס, דורשים כוחות רבים וכשרון־מעשה לא־מעט.

ומכאן מאלו, שאל המלאכות האמריקאיות שתשתתף בקונגרס ישאו רבים את עינם בצפיה, משום ש־אמריקה יש היכולת והרשות לדרוש יותר מכל ארץ אחרת, אין ספק, שכל ציר אמריקאי ירגיש את האחריות המיוחדת שהושמה עליו, אבל הרגשות הוא בלבד לא תספיק. כדי שתהיה ממשות לציריו וכדי שיהיה סרי לעבודתו יצטרך קהל־העברים באמריקה לתת לו את אהדתו והכנתו, ואת כל העזרה והסעד שיש בכוחו לתת.

המלאכות האמריקאיות תראה את עצמת לא כקבוצה של יחידים, כי אם כשליחה הקיבוצי של יהדות־אמריקה, ובראש וראשונה של החלק העברי בה, ובהשתתף המלאכות הזאת בהצעות ובהחלטות של הקונגרס, זכור תזכור כל הזמן, שמאחוריה עומד קיבוץ יהודי אדיר, רב־יכולת ורב־הישגים, ומהכרה זו תשאב עוז ובטחון, שבשוכה מן הקונגרס תמצא אנוסים קשובות ולכבות ערים לבשורה ולקריאה שתביא מירושלים.

מ. שושני

מדינת־ישראל והיעוד המשיחי

(הס, נורדי, אחרהעם)

מאת אהרן צייטלין

את נשמת העם אף לאחר שתקום ותקוים משאת־הנפש המדינית, יש בו בחזון המשיחי כדי להלהיב לא רק את לבו של המאמין בלבד, אף מי שאינו מאמין יכול להיאחז בחזון זה, מאחר שלדעתו אין זה אלא חלום־פלאים, שלא ניתן להתקיים עולמית, הרי שהחלום נצחי הוא ונצחי הוא גם העם אשר לו החלום...

כה אמר נורדי בשעתו.

רעיון בדומה לאמור בסוף־דבריו של נורדי השמיע אחר־העם, אף שהוא נושא את דברו לא על החזון המשיחי, כי אם על מה שקרוי בפיו הצדק המוחלט. ואלה דבריו: „כל עצמותה (של השאיפה הנבואית, בניגוד לתעודת ישראל“ של חכמי המערב) היא לא גילוי אמת לימודית חדשה והפצתה בכל העולם עד שלבסוף יקבלוה הכל והתעודת נמלאת, — כי אם משיכת החיים המעשיים לצד הצדק המוחלט, בלי כל אפשרות להגיע באיזה זמן לנצחון שלם (האומנם? האמן האמינו הנביאים בנצחון שלם אשר יבוא באחרית הימים. — א.צ.), והמשיכה הזאת, בהיותה מעשית ולא לימודית, דורשת על כן, בתנאי מוכרה לאפשרויות (השווה את האמור להלן על תורת משה הס. — א.צ.), לא התפוררות מוחלטת של כנסת ישראל בין האומות, כי אם, אדרבה, התאחדות והתרכבות כוחותיה, לפחות — חלקית, במקום שתהא יכולת בידה לנהוג חייה בדרך הנאותה לתכונתה, ובאין לה, למשיכה זו, כל תקווה לנצחון שלם על יתר הכוחות, המושכים את החברה האנושית לדברים אחרים, לכך לא יהיה לה, וממילא גם לבעליה (היינו, לישראל, — א.צ.), קץ ותכלה עד עולם“.

אחר־העם הפוזיטיביסט, שהאמין בהנחות המדע שבימי אמונת־אומן ואשר אחד מטאמרו פותח במלים: „המכאניקה מלמדת“, — הוא גורס לא משיחיות כנורדי (שעל אף היותו איש־המדע היה גם איש־הפזיט ערפי־דרבן), אלא „משיחיות“ בלבד — משיכה לצד „הצדק המוחלט“, משיכה זו היא נצחית דווקא, משום שאין לה, כל תקווה לנצחון שלם, וממילא גם לבעליה „לא יהיה... קץ ותכלה עד עולם“.

והנה בעומקו של ענין זה, ענין המדיניות והיעוד המשיחי, לן יהודי מערבי דווקא, אשר חסרו לו ידיעות־יהדות נרחבות, כוונתי לאותו אדם מופלא, למשה הס. ולא ל„רומי וירושלים“ אני מתכוון, אלא למכתבים שלו — „מכתבים על תעודת ישראל בתולדות האנושות“, מכתבים נפלאים אלה, עשרה במספר, נכתבו צרפתית

ואמר אני לנפשי: עכשיו, דווקא עכשיו, יש לדאוג לרעיון המשיחי, לבליו־הנפש המשיחי, שלא יסוף מישראל.

לכאורה, אין לך בטלנות גדולה מזו, בוא וראה: עולם כולו נטוע נטיעות שלו מסביב לפי הרפרצים. חרב מלחמת־אטומים מונחת על הצוואר, ואשר למדינת־ישראל — מה רבה לפני הדרך, שתו עליה בעיות־חוץ ובעיות־פנים. ענין קיבוץ־גלויות, אשר בנפש המדינה הוא (ענין נאומי של בן־גוריון בעין־חרוד), לא נפתר עדיון ולא בקרוב יימצא לו פתרון מכריע, מאחר שאין תקווה לעלייה־בהמון מצד יהדות אמריקה, כשם שאין תקווה גדולה נשקפת להשקעת הון יהודי־אמריקאי במידה מרובה לאחר שהוכרז על „סוציאליזם בימינו“, ויש בעיה של סיבוב שני, ועוד ועוד: לא יחסר המזג, ואף־על־פיכך — אף־על־פיכך אני דואג ושואל: חזון המשיח — מה יחא עליו? דווקא עכשיו, כשיש „דאגות אחרות“...

לא על הלחם לבדו יהיה האדם, בוגיה הנוכחים של המדינה נושאים נפשם ל„סוציאליזם בימינו“, ומהו הסור ציאלים, אף ה„טוב“ ביותר? לחם לבדו, כלום יש בו מן הפתרון לשאלת האדם (האדם ולא־דווקא המעמד)? כלום יש בו, דרך משל, מן הפתרון לשאלת היסודים, לשאלת החיים והמוות, לשאלת מיידאנק, לכל אותן השאלות הקרויות מיטאפיסיות ושבעיקר הדבר הן־הן השאלות הריאליות ביותר?

וודאי, שהמדינה, מדינת ישראל, היא תנאי קודם לכל דבר, יסוד היסודות, — וכמאמר החכם באדם: ויתרון ארץ — בכל הוא, והורה ר' נחמן, כי דרך־ארץ — היינו, בחינת ישראל — קדמה לתורה, ואולם — אף לא על המדינה לבדה יהיה האדם, ובכן — מה החזון, אשר יותן לעם בציון וחי בו? סוציאליזם של חיקוי? „נענעויות“? ספרותיות סתם? מה?

מאס נורדי מוחזק ראציונאליסטן — ובדין, ואולם דווקא נורדי הוא שבא והעמיד את עיקר היהדות לא־חר הגשמת הציוניות על החזון המשיחי, נורדי הוא שסבר ואמר: אין לך שעה מסוכנת בחייו של לאום כשעת גישומו, כי מה הוא החלום החדש אשר יותן לעם תחתיו? שעת־משבר היא, אכן לנו, ליהודים, אין סכנה כזו נשקפת, הואיל וחזון־המשיח אשר לנו — הוא שיכלכל

ופורסמו בשעתם בפארו, ב"ארשיוו איראקליטי", מי שלא קרא בהם, במכתבים הללו, אי אפשר יהיה לו מושג על כמה צדדים במשנתו הלאומית של בעל "רומי וירושלים", הם כתובים בפתוס נכנס אל הלב, מתוך רעיונות וחזיונות נותנת כבוד לבעליהן (אם כי ניתן ואף צריך לערער פה ושם על רעיון מן הרעיונות או גיב מן הניבים), בסגנון חי, נלהב, חריף, מרוסם את הנפש. גדולות ונכבדות מדובר בהם על תעודתו המשיחית של ישראל לאחר יסוד המדינה בתור תנאי קודם להפעלת התעודה.

* *

משה הם התנגד בשעתו לרעיון התעודה בנוסח הריפורמיים, כשם שהתנגד לה אחרים לאחרים. ומאותו טעם: אין כל אפשרות להפעלתה של רוח ישראל סבא, במובן של יצירת היסטוריה, בלי התנאי הקודם של שיבת ציון, במכתבים הנ"ל מודגש הרעיון הזה בכל התוקף ובכל החריפות. והתבדל כמה? התבדל הוא בכך, שמשם הם רוצה בתחיית מדינת לשם הגשמה דתית משיחית שלמה וגמורה (דתית לפי מושגיו הוא), גאולה ישראלית ואוניברסאלית, גאולה משיחית, ואחר העם נושא את נפשו לתחייה מדינית לשם תחייה לאומית-רוחנית, שיהא בה מאותה השאיפה לצדק המוחלט, שאין לקוות (כפי שמאז לעיל) לנצחונה השלם בזמן מן הזמנים.

המכתבים מבהירים את צד הדת (והמסורתי) שבהם יותר מן הנאמר ב"רומי וירושלים", אף כי גם שם נאמר הרבה, ההתקפה על הריפורמה היא כאן נרחבת ומעמיקה יותר, פותחת אפקים רעיוניים גדולים, מתוך בקורת חריפה של הריפורמה, של התעודה בנוסח הריפורמי, הוא מבהיר ביותר את רעיון התעודה שלו, הרעיון, כי התחייה הדתית של ישראל אי אפשר לה שתבוא מבלי התחייה הלאומית-מדינית. אף כאן, כבמשנתו של אחד העם, אין התחייה המדינית מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי לשם משימה רוחנית, עד כאן — הצד השווה בין הם ואחרים. ברם, גדול השוני מן הצד השווה. משה הם הוא איש האמונה, נפש דתית במובן עליון, מעין "חסיד" מערבי, שאיפתו היא לתקן עולם במלכות ישראל, שתהא מלכות שרי, אדיר חפצו, כי המדינה העתידה, מדינת ישראל, היא שתביא לירידת תיקון-עולם, כי על כן הוא לדעתו הסוד הצפון בישראל: סוד התיקון עולם. בתוקף סוד זה התקיים ישראל ולא נספה ככל העמים "קלאסיים". תעודת ישראל היא להשליט באופן מופתי, ממש ומעשי, את יום השבת של ההיסטוריה, את היום שכולו טוב, ולשם כך — ורק לשם כך — על ישראל לחזור לארצו, עליו לשוב ולהיות ככל הגוים במובן המדיני, על מנת שלא להיות ככל הגוים במובן הרוחני; עליו לשוב וליצור לא היסטוריה לשם היסטוריה גרידא, דוגמת אמונת לשם אמונה, אלא היסטוריה לשם גאולה — גאולתה החברתית והמסורתית של האנושות כולה.

הם מאמין ומדגיש, כי יש לעמים ולגזעים תעודה, שלשמה ולמענה הם נוצרים וקיימים. והתעודה, שלשמה נוצר ישראל, היא הנעלה שבכולן והסופית שבכולן, לפי שישראל הוא — סוף מעשה במחשבה תחילה. מה שאין כן אחרים. "התורה הזאת, — הוא אומר בדבר תורת התעודה, — התורה הזאת מיוסדת על דעה קבועה, המתנגדת לכל יסודי החכמה בזמננו (sic), כאילו כל עם ועם נוצר מתחילתו לאיזו תכלית ולכל אחד מהם יש איפוא, "תעודה", אשר עליו למלאותה במשך ימי חייו ובעל-כרחו הוא חי עד שישלים את אשר שמו עליו ממרומים". והנה כך, ממש כך, גרס את ענין התעודה משה הם, אלא שבכל תוקף ההתנגדות התנגד לתעודה הערטילאית, המתה והמופשטת ("הלימודית") בלשונו של אחד-העם, של הריפורמיים, לפי שהוא, הם, גרס תעודה ישראלית חיה, פעילה, יוצרת היסטוריה, משיחית.

"שעוהם היסודית של הריפורמיים, — אומר הם באחד ממכתביו, — באה להם מתוך שאין להם מושג מה בענין התעודה האמתית של ישראל, רצונם בדבר נמנע-המצאות: בפעולה מבלי סיבה, בתכלית מבלי דרך שתוביל אליה". והדרך מה היא? החזרתו של ישראל לתוך בית ההיסטוריה היוצרת, הפעלת הסוד הצפון בקרב, גאולתו הלאומית-מדינית למען הגאולה של אחרית הימים, "הסרה לנו, — הוא אומר, — הארץ, אשר רק בכוחה תחי לנו האפשרות להפעיל את אמונתנו (אונוער רעליגיאן)".

בדברים אלה כלולה המציאת משנתו של אותו יהודי בן-המערב, שבתחילה שאף לגאולת-אדם, "קוסמופוליטית", ואחר כך — לגאולת העם למען גאולת האדם.

אנכי: בסוף דבריו הוא נושא עין ליסוד סנהדרין — בהתאם להשקפתו על התחייה הלאומית-משיחית.

* *

ואף-על-פי-כן, על אף ההתנגדות לעצם רעיון התעודה, רעיון ה"תכלית" של עמים, אף אחד-העם איש התעודה הוא, "צריך שתמצא, — כתב אחד-העם ב"בן נביא" (תרנ"ג), — חברה אחת שלמה, אשר מדור לדור, בלי הפסק, תהיה נושא תמיד מיוחד לכוח הצדק לעומת כל שאר הכוחות השולטים בעולם... אלמלי קמו עתה נביאי ישראל מקבריהם — — — היו מפורים כמו יתור את הצורך המוחלט במציאות "נושא תמיד מיוחד" לרעיונם הכללי, היו מתמכרים מפני זה עוד יותר לרעיונם הלאומי — ובגש עוד יותר בווער מאשר לפנים היו שבים וקוראים עתה: "מי יתן כל עם ד' נביאים".

* *

אמנם, כן, הגיעה השעה עכשיו, לאחר יסוד המדינה, להכיר בצורך המוחלט של "כל עם ד' נביאים", ושוב: יש, דאגות אחרות, אלא שאותן דאגות אחרות — אפשר יהיה לקרב את פתרונן דווקא לאור תרעיון של יעודו המשיחי של העם: זה תלוי בזה.

מהרצל לאחד-העם *

מאת ד"ר אבא הלל סילבר

לבנים, גם היהדות העולמית בימינו זקוקה לניקבה מפולשת כזו שתחבר את תפוצות ישראל עם מעיינות התרבות והרוח ממדינת ישראל, וגם אנו חייבים להתחיל בכרייתה משני העברים, ביקורו של ש. שלום, המיוצג את המובהר והמעולה ביצירת הספרות העברית בישראל, אצלנו מעיד על כך, שאנו עוסקים במלאכת כרייתה של הניקבה הזאת, ומקווה אני שנזכה לשמוע בקרוב קול "גרון על גרון" ומלאכת הניקבה תושלם ותחיש פדות לנפש כל אדם מישראל.

במשך הזמן האחרון הרביתי לעיין בפרשה זו, ורוצה אני לשתף אתכם בעיוני, תנועת התקומה הלאומית שלנו נכנסת עתה לתקופה חדשה, עם קיום חזונו של הרצל וסוד המדינה וקיומן הגלויות — נכנסת התנועה שלנו לדרגה או לספירה חדשה, נישנתה להדהות עם חזונו גדול אחר, והוא אחד-העם, בנקודת-תכלית מאוחדת היו תמיד שיטת הרצל ושיטת אחד-העם, אם כי בדרכי השגת התכלית נפלאו זו מזו והתנגדו זו לזו, תיאודור הרצל ראה את שאלת היהודים כשאלה חמירת-מדינית, שעיקרה חוסר-מדינה וחוסר-בית וירידות ונגישות, וראה רק פתרון אחד לה — פתרון מדיני — יסודה של מדינה יהודית, אחד-העם ראה את שאלת היהדות כשאלה רוחנית-תרבותית, שעיקרה פיזור ופירוד החיים היהודיים בתפוצה והתרחקותם משרשם, וגם הפתרון שהציע לה היה פתרון שברוח — יסודו של מרכז רוחני בארץ-ישראל שיחדד סביבו את כל בית ישראל ויפרנסו וישפיעו עליו מרחו ותרבותו, לאשרה של תנועתנו נעשה חזונו של הרצל נר לרגלה והוא שהדרך וכיוון את פעולתה, אילוול הדגשה יתירה זו על הצד המדיני שבשאלה, והצד המעשי הברוך בו, במשך כל השנים הקשות שקדמו ליסודה של המדינה, לא היה העם היהודי מוכן פל-עיקר לשעת-הפועל שנודמנה לנו עם כלות מלחמת-העולם השנית, אחד-העם כפר יותר מדי בערך התבונה המדינית והמאמץ ההיולומאטי, אף פסק ביכולתה של ארץ-ישראל לקלוט המונים מישראל, יפה היה לה, איפוא, לתנועתנו שקשרה גורלה בחזונו של הרצל והלכה בדרך שהתווה הוא לפניה, אולם עכשיו שזכינו לראות בהתגשמותו הנושמה של החזון המדיני אשר להרצל, התגשמות זו גופה פותחת לנו פתח לקיום חזונו הרוחני של אחד-העם, היינו — ליצירתו של מרכז רוחני בישראל, מרכז לתרבות ולמשכבה, שיאחד סביבו את כל בית ישראל ויקרין השפעתו לכל תפוצות ישראל.

מכאן משתלשלת ויוצאת הנחה שנית, אם רוצים אנו שמדינת ישראל תשפיע על העם היהודי בסיוורו, במשך הזמן האחרון הרביתי לעיין בפרשה זו, ורוצה אני לשתף אתכם בעיוני, תנועת התקומה הלאומית שלנו נכנסת עתה לתקופה חדשה, עם קיום חזונו של הרצל וסוד המדינה וקיומן הגלויות — נכנסת התנועה שלנו לדרגה או לספירה חדשה, נישנתה להדהות עם חזונו גדול אחר, והוא אחד-העם, בנקודת-תכלית מאוחדת היו תמיד שיטת הרצל ושיטת אחד-העם, אם כי בדרכי השגת התכלית נפלאו זו מזו והתנגדו זו לזו, תיאודור הרצל ראה את שאלת היהודים כשאלה חמירת-מדינית, שעיקרה חוסר-מדינה וחוסר-בית וירידות ונגישות, וראה רק פתרון אחד לה — פתרון מדיני — יסודה של מדינה יהודית, אחד-העם ראה את שאלת היהדות כשאלה רוחנית-תרבותית, שעיקרה פיזור ופירוד החיים היהודיים בתפוצה והתרחקותם משרשם, וגם הפתרון שהציע לה היה פתרון שברוח — יסודו של מרכז רוחני בארץ-ישראל שיחדד סביבו את כל בית ישראל ויפרנסו וישפיעו עליו מרחו ותרבותו, לאשרה של תנועתנו נעשה חזונו של הרצל נר לרגלה והוא שהדרך וכיוון את פעולתה, אילוול הדגשה יתירה זו על הצד המדיני שבשאלה, והצד המעשי הברוך בו, במשך כל השנים הקשות שקדמו ליסודה של המדינה, לא היה העם היהודי מוכן פל-עיקר לשעת-הפועל שנודמנה לנו עם כלות מלחמת-העולם השנית, אחד-העם כפר יותר מדי בערך התבונה המדינית והמאמץ ההיולומאטי, אף פסק ביכולתה של ארץ-ישראל לקלוט המונים מישראל, יפה היה לה, איפוא, לתנועתנו שקשרה גורלה בחזונו של הרצל והלכה בדרך שהתווה הוא לפניה, אולם עכשיו שזכינו לראות בהתגשמותו הנושמה של החזון המדיני אשר להרצל, התגשמות זו גופה פותחת לנו פתח לקיום חזונו הרוחני של אחד-העם, היינו — ליצירתו של מרכז רוחני בישראל, מרכז לתרבות ולמשכבה, שיאחד סביבו את כל בית ישראל ויקרין השפעתו לכל תפוצות ישראל.

לעולם זכות היא לאדם להקביל פני אמן, זכות היא לחלוק כבוד לאמן בחדר עליון, רואה אני תמיד את האמן היוצר, בצבע או באבן, במלה או בצליל, מעין שותף לקדוש-ברוך-הוא, האמן — סגולת-פלאים לאין חקר לה, להראות לנו מה שאין עין-בשר יכולה לראות ולהשמיע לנו מה שאין אוזן-בשר יכולה לשמוע; כוח בידו לשוות צורה חדשה לעולם שאנו חיים בו, ואף-על-פי שעולם זה לא נשתנה ביסודה, הריהו יוצא מתחת יד האמן אחר משהיה, מתוך מקרי-חומר המדומנים לידו באקראי, הוא מעצב בכשרונו עולמות-קסם חדשים בשביל האדם לחיות בהם ולהתעלות בהם, ואין זו מליצה בעלמא, האמנות היא יסוד-מוסד בעצם החיים והמציאות, מתוך מעמקי הוויות האישית בוקע ועולה באמן הגדול אותו כוח-פלאים, שמקורו וסובו מכוסים מעצמו של האמן במחולתו, ובכוחו זה הוא יוצא לצרף ולעצב עולמות חדשים בשבילנו לחיות בהם, מאותם שיי עולמות שהובטחו לצדיקים לעתיד לבוא.

זכות מיוחדת היא, ועונג מיוחד, להקביל פני אמן החי ויוצר בעולמנו אנו, ובתוך אותו עולם, הקרוב ללבנו ולנפשנו, שהעלה ערכים חדשים וחזיון חדש, והשפיע לנו חוויות ונסיגות אנושיות, שבלעדיהן היו נעלמים ממנו, הוא גילה לפנינו את זרמי הכחות הסוחפים, המפכים במסתרים בחיי עמנו, שאנו בטרדות יומ-יום, עשויים להתעלם מהם ונמצאנו חסרים חוויות הרוממות הרוחנית הבאה עם תודעת הכוחות ההם.

אנו מקדמים, איפוא, בכרכה את ש. שלום בזכות עצמו, כאמן-יוצר גדול בשירה העברית, וגם בזכות היותו שליח ושגריר של מלכות הרוח והתרבות בישראל, וצינור להמשכת השפעתה התרבותית של ישראל לישראל בתפוצה.

בכתובת השילוח הידועה, שנמצאה חקוקה על אבן בקרבת ירושלים, הנמצאת עכשיו, כמדומה, בבית-נכאת באי-שטמפל, מסופר על דרך כריית ה"ניקבה" מנחל דישון פעמק יהושפט, במעבה ההרים, אל השילוח ואל ירושלים, בימי חזקיהו והמצור על העיר; הבורים התחילו בכרייתם משני עברי ההרים ונתקברו אל לאלה עד שאפשר היה לשמוע את קול הלמות המקבות מעברו השני של החיץ הסלעי הרוק בבטן ההרים, ואז הלמו "גרון על גרון" והחיץ חובקע ומלאכת הניקבה נשלמה, והמים, מים חיים, מימי ישועה, התחילו זורמים בעוז מן הדישון אל השילוח, לרוות צמאונת של ירושלים, תמיד רואה הייתי בסיפור זה מעין, "מעשה אבות סימן

* מתוך נאום באספת קבלת-פנים לש. שלום בקלויולאנד.

על העם היהודי שבחוקי-לארץ להיות מוכשר לקבל השפעה. לצערנו, לא הגענו עוד לידי כך, בכל אופן לא ביהדות אמריקה. על אף המאמץ הנמרץ והמסור במשך עשרות שנים, בתחום החינוך העברי בארצות-הברית, לא עלה עוד בידנו להעמיד פה קהל גדול של קוראי-עברית וסופרי עברית. גידולי אמריקה לא כל שכן. זוהי תעודתנו לעתיד, ואין להתעלם ואין להוואש ממנה. מכיר ויודע אני את הקיבוץ היהודי בארצות-הברית והוא קיבוץ בריא ברוחו. אין הוא מסוג רודפי-מפלס ואין הוא מבקש לפרוק מעליו את עול שייכותו ואחריותו היהודית. הוא קיבוץ של יהודים טובים. מעידים על כך עוצם התעניינותם בגורל אחיהם מעבר לים ובארץ-ישראל במשך עשרים ושלושים השנים האחרונות ונדיבותם והשפעת שנה אחרי שנה למפעלי תקומה ובנין והצלת נפשות; מעידה על כך עבודת הבנין הגדולה בארץ זו גופה — בנין בתי-כנסיות ומרכזים ומוסדות ציבור, ומולם נושאים עליהם חותם יהודי מובהק. כל זה מוכיח שהיהודי האמריקאי יהודי נאמן הוא בלבד, רוצה ביהדותו ואינו בורח ממנה. הקיבוץ היהודי באמריקה אינו קיבוץ של מתבוללים, אלא שרעיון אחד מרכזי נעלם ממנו, ומכאן אנו חייבים להתחיל בעבודת הסברה והעמולה של שלגנו עד שיעשה מרכזו בהלך-משכתנו של היהודי האמריקאי. ורעיון זה הוא, שהתמד קיומו של קיבוץ יהודי עומד, בסופו של דבר, לא על מוסדות צדקה וחסד שלו, לא על בתי-כנסיות והיכלים, אלא על טיפוחה של דעת היהדות. על מידת השדרתו במחשבה יהודית בלמדנותו יהודית, בספרותו יהודית. לפיכך הדגישו חז"ל: "ותלמוד תורה כנגד כולם" ולהיפך — "נדמו עמי מבלי דעה". אין קיום לעם בלי דעה.

דעת יהודית ומחשבה יהודית — אם רוצים אנו שיחא בהן כדי לקיים ולהפירות את החיים, מן ההכרח שיהיו דעת עברית ומחשבה עברית. הלשון העברית היא כלי-הביטוי העצמי והטבעי לרוח העם היהודי ולנשמתו. כך היתה מאז וכך תוסיף להיות. העם היהודי השתמש, אט-אט, בזמן לזמן, בכלי-ביטוי אחרים. השתמש בארמית, הקרובה לעברית, השתמש ביוונית, בערבית ובכל לשונות אירופה, אבל אופייני הוא שלשונות אלה שימשו רק למדעים טכניים או לעיונים פילוסופיים, ואילו את גילויי נשמתו החיוניים והעמוקים ביותר, את תפילתו ותורתו, שירתו ומוסרו, אורח-חיינו וחושד-משפט, הערה רק בלשון העברית. אכן גבירול יכול היה לכתוב את "מקור חיים" בערבית, אבל את "בית מלכות" שר בעברית; הלוי חיבר את "הכוזרי" בערבית, אבל את כיסופיו לציון שפך בעברית; הרמב"ם כתב את "המורה" ערבית, אבל את "משנה תורה" חובר בעברית. ואף חיבורים אלה שנכתבו ערבית, השפעתם על העם נמשכה דרך צינור התרגום העברי.

הלשון העברית שימשה לא רק כלי-ביטוי לנשמת העם היהודי וקשר מאחד את פזויו במקום ובזמן, מארץ לארץ ומדור לדור; היא היתה גם מכשיר רבי-כוח של קידמה והתחדשות לעמנו. ולא רק לעמנו בלבד, אם אנו מעינים בתולדות התנועות של אירופה,

בהתפתחותם של ההומאניזם, הריניסאנס והרפורמאציה נשתתפו לראות מה רב חלקה של הלשון העברית באותן תנועות רוחניות, תרבותיות ודתיות שהסעירו אז את אירופה. אנשים כפיקו דילא מיראנדולא, ויהאן רייכלין, סבאסטיאן מיניסטר, איראמוס, ענקי התנועות ההומאניסטיות, נודעו באהבתם לעברית ובשקידתם על תורת הנגלה והנסתר של היהדות. רייכלין קרא לה ללשון העברית "מאטרינס לינגוארום", ואין צורך לומר, מה רב היה חלקה של הלשון העברית בחיי העם היהודי בזמן החדש. כל תנועת ההשכלה, החל מן ה"מאספים" ומשה מנדלזון ועבור מגרמניה לגאליציה ומשם למזרח אירופה, וכל מלחמתה לפתחן הסגרים של החיים היהודיים המשוזרים, היתה בלשון העברית. הלשון העברית שימשה לא רק כלי-זיון במלחמה זו, אלא גם הגשר עלי עבר היהודי מחיי עבר לחיי הווה אלי עתיד, ובוודאי שתנועת התחייה הלאומית וחובת ציון קשורות קשר בל-ינתק בלשון העברית; כל תנועת התחייה הלאומית היתה ספוגה ונפעמה אהבת העברית. אייאפשר להפריד, אף במחשבה, את התנועה הציונית מיצירתם הספרותית של מאפו וסמולנסקי, אחדיהעם ובני-יהודה, ביאליק וטשר-ניחובסקי וכו'. מחנה גדול של משוררים ומספרים והוגים בעלי שאר-רוח חובנו דור ודורות בישראל להבין את עמידתם בעולם, למרוד בעמידתם זו ולהפעיל לקראת עתיד של כבוד וקוממיות לעמם. אייאפשר להפריד — אף במחשבה — את מאורע תקומת ישראל מעבודת יצירתה של אותה קבוצת הסופרים והמשוררים ששרו את שיר ציון, לא על אדמת זכר, אלא על אדמת ארץ-ישראל גופה. האירו במאור יצירתם את נוף הארץ, את עבודת החלוק וקרבתותיה, והעלו את משמעותו הרוחנית של כל הנעשה בארץ לכדי חזון-עם נאדר בכוח וברוח; כל אלה הסופרים ושריהם ליוו את הנוער הזה בצאתו למערכה הכבדה של אותה תקופת-אלמות. שקדמה להכרות המדינה; שמענוכיב וקרני, אורי צבי גרינברג ורחל למדן ושולם — אייאפשר להשיג את שגב החזיון של תקומת ישראל בלי הלשון העברית, ויש לתוסיף על כך; אין להשיג גם את התמד קיומנו בגלות הארופה בלי הלשון העברית. התורה והלשון העברית שררו על עמנו בעבר, ובהן ערובת קיומנו גם לעתיד.

יסוד מדינת ישראל עשוי לשמש נקודת-מפנה לאחד משני כיוונים. הנה המדינה — יש מדיני עצמאי, הוזה על מטוה ועל דגלו. אנו אין לנו כל התחייבות לגביה, הרי המדינה חיה וקיימת, ותם ונשלם. אנו, נושית לה עזרה פילאנתרופית, נסייע לה באשר נוכל, אבל מכאן ואילך חיינו כאן. הרוחניים והתרבותיים, בלתי-תלויים הם, כשם שהחיים בישראל בלתי-תלויים בנו. ויש לומר, שמצוי בארצות-הברית חוג-אנשים שהיה רוצה לפרסם ולהרבים בריבים דעה זו על הפרד גמור בחיינו הרוחניים. מצויים יהודים כאן המשתדלים גם לפנות על יהודי ארצות-הברית את הדעה התועה והמתעה הזאת על מעמדו של היהודי בעולם בהווה ובעתיד. לעומת זאת עשויה תקומתה של מדינת ישראל לשמש גם ומנוף

להצמחתם ולהעמקתם של החיים היהודים בכל מקום, להגברת לימוד העברית וידיעתה ולחינוך ערכי היהדות בגילוייה העבריים הקלאסיים. אני תפילה ואני תקווה, שהעם היהודי יבחר בדרך זו, וביקורו של ש. שלום ואופן ההתקבלותו בארץ זו מעידים נאמנה, כי יהודי אמריקה מתכווננים להתחיל בכריית אותה הניקבה במעבה חיינו,

זכרתי לך...

(ארכיב פרקים)

מאת ישראל אפרת

פרק ראשון

א

אספר על ריבה שהובאה מנכר לציון בנורעות של נחשול, על נפול וחתיה וסבלות ורעב, והכל הפך קשר אפיר. לא שלח החניקה בן ולא רמון בבאר-שבע, אך הסוד וההוד של ימינו שפוכים גם עליה.

דקת-ארבת-אצבעות וקופה ותמירה, שער הטלש כפרד שחמחם אחרי פרצוף סגלל ותור ורחוק — יש נדבה: היא אך פנים שגלה, טף רכום מחושי נשמה. הכרתי אביה, פרקליט בעיר שלג וכפור. ויום שאמריקה שכח תמן עד השפע הוא עצמו במאכלת נדוזה ופטר את ההדי. רק חנכה חל, ובלי-סדר הבית אפל, ואין זכר לזכר צבר, ולרוחות נדשות אין מבווא. ונפת יחידה וקנקנת מאד, בדבש וחלב רחצה, ומוחש כלואה חמיד בקדחה? הריה בדאג הקלחשי.

וקמים היו או עת ממתת נבעות העין ופעפוע דם חם והלמות הכרה שליוקם לא אכפת, לא אכפת, מצמקים גששו, וטשי וטאל בוצרים התפרצו ונרמו בימים בקדשית בהפקר.

שתקשר את מדינת ישראל ותפוצות ישראל, את העם היושב בארץ אבות שקמה לתחייה ולחירות, ואת פזויר העם בארצות תבל, שבנים הם לעם אחד ושותפים למורשה אחת, ויחד הם נושאים בגאון את יחשם עתיק הימים ומוכנים לצעוד שכם אחד בדרך היצירה והגבורה העולה אלי עתיד.

גם אלפי פרקאות למרחק משלהב הטבור גלי-עברות התרחחו, וצעירים וצעירות השקנכו לנהר וחקקי חלים ואודים ובצותא חתרו אל החוף הקלוא של מולדת — ותררה גם את?

כל עוד, השבוט הימי שהדחים חוד מצוי בני תשחרת מקל מני תמול בקנספירים עד הים האטלנטי קרשע, לא פרצה השמחה בכך עז, עד עברו עד הסלע. ספרד וריקה וזון — מה לענה מלפנים! אך הלב כמו וכן חוד מעל משפחתי. כך כואב וקרן שנות מאות, ופתאם — לעזאזל! — עם שנת אלף הוא הופך ערען ואחנה. ורוחות כבר נושאות מרדור משרון וגליל, ומרשף האויר משמש ציון. כאן מפתח הספיר להיכל. כאן הער שלח בשורחו בשירים ומחולות. אך ונהרה, כזה יצקה במצוקת-אמת לבלי קפץ למפעל עד יקפץ המפעל מתובה, לא יכלה לאצץ לגלגליה יקוד עוד לה זר.

שלישה צעירים בה דבקי. מרצן — שם אחד. כה צעיר! עוד רכות נשית עגלה לזרועיו, ועיניו ופצרו — משהו של איל פחוד-צידי. אף חובב לקרא שלי ועד הנמוניקה שיר לנצח. אף ארו נעריו והפליג עת האויר קרב-ציון. הוא עורר רחמי-אם בנהרה. השני הוא נחום, ששרח ושרמה קד הנוף בלי מאום לבקש, הקימש בנבוכיה, וכןה וקאקל כמו כושי

אך עיניו פנסים בחלמלים ושם טהר, שם הם.
ולמה יט לללוג? הוא עורר בה תמיהה ארבה.
ושלישי - אהרן, רב צעיר, דק שסם ורד-קול,
וברשרוש עולמו הרחוק הקסימה במפלסו,
אך הכביר רמיות: נא ראי, מה אמלל הוא הנם!
מה צורות של צחור-פרחים עם קני-כחול ארבים
ישלף מלבו וימלע! אך אין יד למבלם
ובמרי ימרטם קרסיסים. וחזקה ושתקה.

פעם סח איך שלחוהו הוריו בית מדרש רבני;
ולכשסם איך לנחת קו עת יצמד
וידרש בקבל, אך הלך ונהי רב צבאי.
וכתם הקרבות איך התחילו פוזמים באוני:
בזור הוא גדול הוא... יבנה ביתו בקרוב,
הגנס לכהנה ותקח בת עשיר! אך הנהו
בדרך להר הצופים. תרש סח, וציניה
לחיל דולפינים שקפצו כסחים שחממנים
בזה אחר זה בשורה ישנה רבתינה,
והרמם הרב האפל ייתם רנע קט:
'ברחו, יקפצו כרצונם!
חש יעור ויכפף קרעופם תורה אל חוכו.
והרה', נא, יש דמעות בעיניך. מדוע?
הנה, אהרן! הלש מי, אם יצור או אלוה,
צופה מסתרו בגיטות וחריעות גם שלנו,
משתאה לתפארת קיום עת קלם רק מכאוב?

הנה ליל עת עננה הספינה וחבתה לשחרית.
וממרום הפרמל נח מרבד פנסים נוצצים
שירד ורחב עד שטח מסביב עד הים.
כמו צריכים העולים כאן לדרך על ובה ונחלת.
ופעמם הסדק בין חיים לחיים, בין הסוף
וראשית, עת הנפש בלאט צצה על תהום,
עלמה דומיה, ומחרות פנים והגנים
כרדבה המסעד מלהת האור השפצ.
והרה, ליל זה הוא אחרון, ומתי נפשו?
היא חתכה במבט את החוט ביניהם ובינה.
רעיוניה כפופים תחת כבד משא של חפשה
מששו את דרכם באפלה אחורי הפרדה.
ומלמטה
מחול-אדירים התפרץ ושרי עו השתאג.

ב

דוד היה לזהרה בשכינת נאקה בירושלים.
נאן, קצת כפוף, אך עיניו פניניות מחיכות.
והדודה את פניה קדמה בנשיקות ודמעות:
והרינקה, והרישקה! מה זכות לי לראות בת אחי?
אהבה ששפלה בכדה על והרה ששקה
זה עכשו מני רחם.

שבועות אחרים התהלכה

לכדה ברחובות, והיתה לה לבדיה וזו
כעשב קריר לרגלים קודחות יחפות.
התהלכה חוף צבעי הנעים בתשבץ השכיחות,
והשיה ערים ומדים עד וסתה להפיר
עד פי תלכששו של אדם את שרשו ומערייו.
התחבבה בעולם המפלא של מאה שצרים,
בילדים ארבי הפאות ומרא תחת ורוע.
עם המעיל הארץ הכחל משור פסרפסו,
עם אבנט רחמכב עד מתנם, רדיון על פניהם -
הולכים כצרות נדלקים במערה משלשלת.
התשפשה בסורר ודחתה בבקר שבת
כנצרה מעדה מחרית וירדה אך הכתל,
וממחת ערביב הקולות והצפצפה האויה
קבצת המיה צמוקה של סלעים, של דורות,
ש רנע מליל-השרפה ממאן השתמק -
באר צמקה של המהום. ומעל הצפיפות
התנשאה יד אחת כפופור אצבעות ענות,
ואחד טייתו על קדקד העמיד את פניו
אך הקיר והשאר שני פלגי דמעות על הפלע.
מה חפצה הדחק אל האיש: הב גם לי דמע קט!
אך יש התהלכה ליד פקעות ופקעות של סירמיל,
ותיסות עם קסדות כוננו את לועי הרובים
לנגדה, וחלפה בה תמיהה: מה, גנדי? בשלמה?
ועם עצר בליל יש יצאה למרפסת ביתה,
כוכבים התרמזו, ודממה על גבעות וננות
צצורת נשימה עד כדי התפקע, ומתאם -
הנדררות יריות מכל צד ועפעף שלהבות!
מי נלחם גנדי מי? היא הריגה אם גם בדיקרה
כרחקה ונרה מציתה דרך סדק ופן אחד
אל חוף רחשי ופן אחר. כך עברו שבועות
של טיל בפליאות ורחוף בגיל חד חוף דורנה.

ובליל טרם שנת צינה בפנקס רשמיותם.
וכלום לא תבעה מעצמה ולא כלום מולת.

1

ישבה על ויו סלע על הר הצופים שחזיראש
תחת שמש קופחת, ומה קול זה צרוד-לבבי?
וקפה את עיניה: אהרן, דקשפם, גבה קומה!
אי היית כל הזמן? מחכה למרון?

הם הלכו

ברגל. הגיעו להדסה. עלו עד קומה
גבוהה ועמדו מלחשים. שם הרחק, במיין,
המרא? מנצנץ ים המלח בתפלין של ראש,
והרדן כרצועה. כבר עברו צהרם ועוד
הארץ שטוחה עטורה וכדי מתפלת.
וראי, לא רחוק, צננות! בתי טיט וחמר.
תאזני הקול? מי יתן ראשי מים, ועיני...
איך יתיה באן העם, לחשה, איך יולף קומתו
עת רובץ העבר כעבים נמוכים שמתחם
גם עשן מכרח וחל על קרצע? לא עבים כי אם שמים.
כל הנו והנו ששם וראש נא יבקע.
אנו טוים כחלע את שמינו, במשי החושים
שנשחיל מאחור. וראי, באן מלמטה עומד
צעיר בכנדים לבנים, ארך מוט, ובוחש
סיד מי לבנון. ואולי מתקרב לו הסב,
פוזם את פסוקו הדמוע לחוף ארך וקט,
ונכנס חוף ינו ותוליתונדמר עבודה.
בה עו ובוצר האויר כמו אש לבנה,
כמו הצנו וז מוד וז אספקלריות מאד לטושות
ומנביר אור אחת את שניה עד השטח נשכר
ויהי וזן, ויהי וזן... ומעבר נהר הירדן
עוד עומד על ראש הר איש מושט ורועותיו.

הם יצאו

וירדו במדרון שיר זרח. היא אמרה: פעם הייתי
בתדר מלון בניירורק שארבעת בתליו -

ראיים. הנברשת דלקה מספון עד גבישית.
מכל העצדים בשורה משתרעת בלי סוף
דלקה זו נברשת, עמדה זו אני. לו השקיף
מי מחוץ, להבחין לא לכל בבואה מפפם.
שם באויר היקד מול ירדן ונצתות והרגבו
מי ידע אם הונה זה אגנטו או אגנטו בעמק
הראי איהתם בשורה. הוא הביט בה מעריץ.
הגיעו לצמת סנט'ורל' ושמאל הנביא,
וקסומת החוץ עוד המשכה: לו עלה על רוחי
לרוץ שם בתדר, הייתי מחוללת בלבול
של מרדף ומטסה באלפי בבואות אשר לי,
מטסת בהלה כמו מאש מתוך קיר אחורי
ומרוצה אל חוף קלט בעמק האור מקפני.
ואני כעצמי מה אני? מרוצה או מטסה?
או אני רק שלב של גלגל החזור בטתה
הטוחנת לא כלום? שנאתי, שנאתי עיר זו
עם הפראות היקדות בכל נטף אייר. נא יצא
לשביל המוצק של עבר והונה ועמיד.
הוא נרק לה תמיהה עד הרציעות העזה בפניה
התנפצה כוכוכית לבת-חוקי, ונעה: ואולי
יש רק תהו אפל עם אים של מ ב ב ו של טרם
ובאמצע - הנשמה התייה, רשדאור אין מרנע
מפרסם מתרועע בעלטה. ובאשר הוא צונח,
כמו בליל מגדלור על גלים, משוה מתעורר,

ירמיהו קרב עם פסוקו, הרגבו מנדקר,
או בעמק צמקו של הליל יבצבץ אי רחוק
שם ואב נר עם כבש בדשא כחל ונרת.
יש גם שהרשף יצנח בנשיקה כלות-נפשות.
והאי ישאר בכר באור, לא ישיב לעלטה.
התדעי את הו העברית המהפכת? הם באו
מאה שצרים, נערים כנרות במערה.
הוא עוד סח על רני השפה, ונער עתיק
לפניה בתמימות אפלה וברשרוש מעלומות.
מדוע נתקה את החוט ליל אחרון בספינה?
הם פנו להושע הרחוב. באן אטור. ואמה?
עם נחום ומרנץ על גבעה בודדה בארמנה,
בדרך בית לחם, ושימון ודורות. טף נקדר.
ועת עלתה במעלות אל תדרה עוד עמד מסמר.

באותה שנה השתדל שכטר להתקין עצמו לצאת לחוץ-לארץ. "השתלם", בתור חבר "אח" לחברת "בית הספר" ("בני ברית" בפאקשאן) קיבל מהחברה על-פי בקשתו תמיכה כספית למשך איוו שנים⁽¹⁾. מאנשיהסדו שהמכו בו היה ביחוד יוסף חיים קרמניצר, אשר שכטר יזכיר אותו לשבח בכל שעת הכושר, כאיש משכיל שהתנהג על-פי "מורה נבוכים", והשפיע עליו גם מבחינה רוחנית.

פרץ סמולנסקי, שביקר בפאקשאן, השפיע בוודאי גם הוא על שכטר, שבא עמו בשיחות ארוכות וקצרות, כאשר סיפרו לי יהודי פאקשאן, תחת השפעה זו כתב שכטר את מאמרו "מלחמה", "תרי צנחני דדהא", כנגד החסידים והצדיקים⁽²⁾.

שוב התעוררה בקרבו התשוקה לנסוע, הפעם — לחוץ לארץ, לוונייה — מקום החכמה, הנסיון היה הפעם יותר גדול, שכטר היה כבר נשוא, היה חתנו של הרב משה דוד שפירא מגאלצאן, אשתו לא חפצה שילך לדרוש ב"אחלי יפת", והוא החליט לגרש אותה, עזב גם עסקיו (חלפן) ויצא לוונייה הודות לתמיכת "הצאמם" (לשכת "בני ברית") בפאקשאן ותמיכתו הפרטית של ה' יוסף חיים קרמניצר הגיל.

פה התוודע אל א. ילינק, א. ה. ווייס ומאיר איש-שלום, משתכנס לבית-המדרש לשמוע בלימודם, הכירו בו יותר ויותר ונעשה להם תלמיד-חבר, את שני מוריו אלה מזכיר שכטר בכבוד. על מאיר איש-שלום רשם "שאי אפשר היה למצוא דוגמתו בין חבריו והיה קובע ברכה בפני עצמו", וכן כיבד את ראה"ו וכתב הגהות על ספרו "דור דור ודורשו" עוד בהיותו בפאקשאן⁽³⁾.

אחר שישב איוו זמן בווינה חזר לפאקשאן לבקר בבית אבותיו ושוב חזר לוונייה, אך עם כל חבתו והתייחסות שרחשו לו מוריו ראה שכטר שאי אפשר לו למצוא שם מקום להתגדר בו ועל-פי עצת מורייו ירדיו נסע לברלין, בברלין הכירו בו המורים, כי הוא כלי מחזק ברכה והוא משכמו ומעלה גבוה מכל התלמידים ששקדו על דלת הסמינאר, שם התוודע בינתיים גם אל החכם ר' ישראל לוי שהיה מגדולי המורים בסמינאר בברסלוב, ועל-פי

משך חמש שנים. אולם לפי הידיעות שקיבלנו מחייל ראינו שצריך לו לכתיפת 1500 פראנק לשנה ולזאת אנו מבקשים מכל אחינו להשתדל אצל כל החברים להגדיל את התמיכה על הסמך הנזיל⁽⁴⁾.

(4) במאמרי ב"דואר חיים" של איתמר ב"אבי" אחרת שהמאמר הגיל-זה הוא מאת שכטר, ומר מלאכי השיג עליו על שגם מר ריבקינד וחובית במאמרו "לאמתו של דבר", שצחקת, להשקיעה הגיל הגני הלאומי, שנמצא תחת ידי מכתב מאת ד"ר ישראל שפירא לנסיח משה רבינוביץ שייב מפאקשאן ומחזותו של שכטר, בו דובר על "תרי צנחני דדהא", מאמרו של שכטר במחלאת דפטיטא, אכילו שני הדברים מפי שכטר עצמו.

(5) בספר דור ודורשו חלק א' (מספרי שכטר) שמספר ליו: משפחת י. ח. קרמניצר בפאקשאן כתב שכטר מספר: הספר: "סימני את הספר אור ליום ד' פרשת כי תבוא, תרל"ה, 5 ספטמבר 1876, בספר זה הרבה הגהות של שכטר, וכנראה הוא בספר הזה אחי שוב בפעם הראשונה מווינה לפאקשאן, כך הוא כותב בהקדמה, עמוד 106: "זה ימים שמתני מפורי המהבר כי אשכולות הוא איש כל המוצר בקווא".

בניו לעיר, אנשים, נשים וטף יצאו לקראתו לקדם את פניו, גם זלמן היה בין הבאים, אבל בעוד שכל החסידים פשוטו יד לקבל "שלום", פנה זלמן אל אחד מבני הצדיק הצעירים לשאול אותו איוו קושיה בתלמוד, הצדיק הצעיר לא השיב לו, דבר זה הכעיס את זלמן עד שהלך בכל העיר לגלות קלונו של צדיק שלא למד ולא שנה. שמע חסיד אחד וסטר לועז של זלמן, סטירה זו גרמה למהפכה בלבו של זלמן, החלה תקופת התסיסה, הוא נהפך למתנגד ולבסוף למשכיל, ולא נחה דעתו עד שהחליט לעסוק בחכמת ישראל ובחכמת הגויים.

הוא שב לפאקשאן והחל לעסוק ברצינות בחכמות חיצוניות, וברוח זו השתדל להשפיע גם על בית-הספר שנוסד אז בפאקשאן מטעם "האחים הציונים" (כך נקראה הלשכה "בני ברית" ששכטר היה אחד מתחברים), כי רק ההשכלה היא הנקודה המרכזית אשר ממנה יצאו ואליה ישובו כל מעשינו⁽⁵⁾.

(2) שכטר כתב הדברים הנזיל "לשכת בני ברית" בפאקשאן (שחבריה נקראים "אחים" ו"ציונים" והחברה ככלל "בית-ספר", "סקאל" ברונייה). והגנו מיבי כזה את המכתב במלואו, לפי שיש בו, לדעת, קצת ערך היסטורי לדעת מצב החינוך בקהילה הנזיל.

(3) פאקשאן, 11 נובמבר, 1874. כבוד איווני ואחינו הפרעזרענס ישאר אחים! מודעת זאת — אחינו — כי המסרה אשר אליה יקלעו כל או רוב פעולותינו היא רק ההשכלה, רק היא, היא הנה הנקודה המרכזית אשר מפנה יצאו ואליה ישובו כל מעשינו. אשר לזאת אשפוא חוב גדול וקודש הוא על כל אחד מהאחים לקחת חבל בהתייחסות בית ספרים לערים אשר משם תצא תורה וחכמה, וגם אחרי הווסדו להגן עליו מכל מקרה ומנע רע ומכל דבר רעה אשר יש בכוחם כדי להחזיק ב"אחים" חובותינו זאת — איווני ואחינו — תרחיבונו כהיום לגבר לפנים ולאמר: כי כנגד נראה לנו בבית האת ולכן תחשבו, אולם אחרי שמענו דובת רבים אשר התהלכו יחד להרוס את הבית כמצאו להביע לפנים את אשר בלבבנו ולכלי לשים עוד יד לפה, הסיבה האשית [ציל הראשית] לתלונת העם היא מיעוט ההשקעה על לימוד השפה העברית אשר אמנם כי צדק מאוד בזאת כי אין אתר מכל מקום הקאמטעס חולה עלי זאת וגם אחינו הבתן לא ימצא כעת בביתו, וגם אמנם ככלל אין לכל הלימוד העברי שום סדר ומסטר נכון (פראגראס) יוראן) ספי הקאמטעס רק כי המורה יעשה מה שלבו חפץ, לזאת חפצנו אנתנו החיים ועוד איש אחו, אשר לא פאחינו הוא ה' וייזנאן, כי הלימוד העברי יסטר בידיו ואנתנו עוד אחינו הבתן להשקיע עליו, וגם כי על פי שקודמותיו יהיו הלימודים, אכן אנתנו אשר ציונים הגנו ראינו טרם כל לקרוב אל הדבר לפני כם משפסנם ולהראות לכס את הסנה הברוכה בעקב הדבר ההוא אם תאכו ושעמנו אחינו להחריבם הלאה המורים במדת וצדק וגם מצד בקשת המורה כאשר היה הוא חיוצו ועד ועד זאת נעשה חפצנו וכתבצמם ואם לא גם אז נעשה כאשר תצוו ונשים מחסום לפינו כסודנו עלינו באת שובתנו, אך מאד בירא כי תתנחמו על זאת כאשר לא ידעיל עוד ואנתנו נקיים ושלום על האחים.

S. Schechter

(3) מתוך החלטת החברה אנו עומדים על בקשתו של שכטר, כי אחרי אשר שקד על לימודי התלמוד חמש עשרה שנה החליט מיהו להלך לעסוק גם בלימודים חיצוניים, אבל אי אפשר לו להיטע מטרותיו, באותה, כי אין לו האמצעים החסידים, ושינוי, אכיו החרד מעכב בידו, עתה בהיותו בגיל כזה שהוא עומד ברשותו עצמו, החליט לנסוע לחוץ לארץ לשלם בלימודים חיצוניים יחד עם לימודי קודש המכשירים לחיות מיניף בשוכו לרומניה, התורה החליטה לתת לו תמיכה של 600 פראנק לשנה.

שניאור זלמן שכטר

(למלאת מאה שנה להולדתו)

באת ד"ר יעקב נאכט

הנכדים והננים ומכאן יצאה תורתם ליהודי רומניה, בוקובינה, גאליציה וכו'.

במולדובי נראו במחצית המאה ה"ט גם ניצני ההשכלה, שבראשה עמדו המבקר החריף שלש (צבי מנחם פינלש), ד"ר ש. רובין, שהיה זמורה ברומניה, יח"ק, המשורר וולף אהרנבראנץ (זולויל ובארור), מ. ש. רבנר ועוד.

שניאור זלמן שכטר הוא יליד סביבה רוחנית זו, הוא נולד בפאקשאן ב"ר" טבת תר"י לאביו ר' יצחק ש"ב, שהיה תלמיד-הכם גדול מחסידו חב"ד וקרא שם בנו על שם רבו⁽¹⁾, שכטר נתחנך ב"חור" ובבית-המדרש, וכשרונותיו ניכרו בו בעודו צעיר, אם כי היה טרוד ומפוזר.

מספרים עליו, כי הרבה פעמים דלג מבית-המדרש על גבי הספסלים, ויש שיצא דרך החלון כדי לקצר את הדרך, בבית-התפילה הלך רצוא ושוב מווית לווית, כובעו שמוט לו לאחוריו, הגמרא בידו ותפילין של ראש על חוטמו וטליתו נגדרת על חקרקע, ואירע מעשה: ה'מים ימי חורף, זלמן עמד עלייד התנור הבוהר, ויצא ניצוץ ממנו ושרף את כסותו למחצה, זלמן מיבה את כסותו והמשיך בלימודו, ועדיין העשן מיתמר וזעלה משיירי בגדו, עד שראו חבריו וגמרו מעשה הכיבוי.

קצת מעין זה ראיתי כשסיילתי אתו יחד בווינה בשנת 1913. עוד סיגארה בפיו וכבר הלך לו לקנות לו קופסה של סיגארות ובקש מאת המוכרת שתתן לו גפרור להדליק את הסיגארה, והוא תוהבה בפיו תחיבה אחר תחיבה ולא עלתה לו, מה זה? עד שהעירה אותו העלמה בחיוך — הלא עוד סיגארה אחרת בפיו.

"הוזה גולה למקום תורה", ושכטר עזב את פאקשאן, בלי הגד מקודם לאבותיו, ונסע לפיאטרא, שם למד זמן מה אצל הרב ומשם הלך לפאלטישני ולמד תורה אצל ר' אהרן נאכט ואצל ר' ברוך גהולסנר, שם התוודע לגביר ר' אלתר בייאר, גיסו של הגאון ר' איצי (יצחק) אטינגר, אב"ד בלבוב, ועל-פי עצתו הלך ללבוב ולמד אצל ר' יוסף שאול נתנון, אב"ד שם.

ב. "היתה רוח אחרת מסביב"

זמן שלמד בפאלטישן (כך סיפר לי אחיו ר' אהרן שכטר מפאקשאן) קרה מקרה כזה: צדיק אחד בא עם

(1) עיי' הקדמה לספר "אבות דר' נתן": אמר שניאור זלמן בן לכבוד אאיוו כסוהר"י יצחק שייב בקיק פאקשאן, אנו, שטו המדויק הוא שניאור זלמן, יאח שלמה, כאשר נרפס פעמים רבות בשנייה.

א. ימי הילדות

עד מחצית המאה ה"ט וקצת גם אחר כך היה גם ברומניה, כמו ברוסיה וגאליציה, בחלק הנקרא אז "מולדובי", וביחוד בעיר יאסי, כל החינוך היהודי על-פי התלמוד ונושאי כליו — החל ב"חור" ו"תלמוד תורה" וכלה בבית-המדרש או בשיבה, "בית היוצר לנשמת האומה", למדו בחורי ישראל יומם ולילה תורה לשמה, מבלי חקור "לתכלית", לא עלה על דעת מי שהוא לשאול: לימוד זה לשום מה? תורה היא וללמוד אני צריך!

רבנים גדולים כיהנו אז ביאסי — נזכיר רק את הגאון ר' אהרן משה טויבש, בעל "קרני רא"ם" על "מהרש"א ו"ש"ת" "תועפת רא"ם", הברס של בעלי "מפרשי ח"ם", גם החסידות מצאה קן לה במולדובי, מקום לידת הבעש"ט על-פי המסורת.

מי יודע דרך הרוח, עוד במאה ה"ז תקע אהלו בעיר יאסי הרב המקובל "הקדוש החכם מה" שלמה ר' אראווי הרופא, וישוב ועוסק בקבלה יותר מארבעים שנה וחזר בהם ספרים ובאחרית ימיו בהיותו בן שמונים הלך לירושלים, מפי הרב הזה למד החכם ר' יוסף שלמה דילמדיגו (יש"ר) את תורת הקבלה (עיי' "מלוא חננים" לגיגור ועוד בכמה מקומות), אחר הפסקה של זמנונים המשיך את חוט הקבלה-החסידות הרב הצדיק ר' אברהם יהושע השיל, "הרב מאפטא", אב"ת-דין ביאסי, והרב ר"מ דוד הכהן בעל "דרכי אמונה" וכו' עד ר' ישעיה שור, האחרון לרבנים-אדמו"רים ששימשו ברבנות בעיר יאסי.

באותו הזמן מצאה לה מהלכים בין יהודי מולדובי גם החסידות החב"דית על-ידי איש יאסי ר' יצחק משה ב"ר שמואל, תלמידו של מהרש"ו ו"החזון" אצל הרבי האמצעי, שהלך וסבב מעיר לעיר ועשה אונים לתורת רבו (עיי' "בית רבי", עמודים ר"ד וט"ו), אנו טעות סופר שם "משה יצחק" וצ"ל "יצחק משה", ועיין מאמרי "קבורתו של ר' נתן נטע האנובר", רשומות, סדרה חדשה, כרך ב', עמוד 166.

אין להחליט מה היה הגורם הראשון להתפשטות החסידות ברומניה, אבל ידוע שהחסידות מטעם הריוניאית הייתה לה השפעה גדולה ביותר בארץ החיא, מטעם הצדיק ר' ישראל מריווין, שהשפעתו הייתה גם על טובי החב"דים, נתמנה ר' יוסף לאנדא, בעל "ברכת יוסף", לאב"ד ביאסי (עיי' בהקדמת שו"ת "ברכת יוסף"), תחת השפעת החסידות הריוניאית עמדו ביחוד הערים בוחוש, שטיפאנישט וליאוי, כאן היה מושבם של

שיחת ת"ח מענין לענין בא לידי החלטה להתחיל בעבודתו המדעית על "אבות דר' נתן". אירע הדבר. שקלודי מונטיפיורי, בן ארבעה עשר שנה, בא עם אמו לברלין, כי עליה צוואת דודו שהניח לו כל הוננו בירושה, היה מחוייב להשתלם בלימודי קודש, ביחוד בתלמוד, בבית-הספר של הילדס-היימר, אך קשה היה עליו הדבר. חסרה לו "גירסא דינקותא". הציעו לו מורי הסמינאר שיקח את שכתר למורה. אחר איוה זמן ראתה אמו כי הלימוד הזה יצליח יותר אם תקח את המורה המוכשר הזה לביתה — ללונדון, החליטה וכך עשתה. מונטיפיורי למד עוד זמןמה אצל שכתר בלונדון, ואחר כך פסק, אבל ראשית כל דאג לתעודו של מורו שכיבד אותו מאוד. הוא תרם תרומה גדולה למכללה בקמברידזש לשם יסוד קתדרה למרצה על מדע היהדות, אף הציע את שכתר כמראי לאיצטלה זו. בתור "מנהל תורה" הקדיש שכתר את ספרו "אבות דר' נתן" (תרמ"ד, ווינה) לכבוד "האברך המשכיל כמוהר" יוסף קלוז גאלדשמידט מאנטוויפרע בן לכבוד המנחם כמור"כ נתנאל ז"ל ומרת חנה עממא מאנטוויפרע" (פירודע, כתב אחר כך אחד-העם נגדו במאמרו "על שתי השעפיות" שששה רוסש גדול על היהודים והנצרות באנגליה). בספר זה נתפרסם שמו של שכתר בין גדולי חוקרי התלמוד והמדרש. מקמברידזש, שרכש לו שם הרבה ידידים בין הפרופסורים נקרא אחר כך ללונדון, ובשנת 1902 לניו-יורק בתור מנהל בית-המדרש לרבנים.

במסיבת הפרידה לכבוד שכתר אמר ונגביל בנאומו בין יתר דבריו: היהדות נחלקת לשלוש תקופות. הראשונה — יהדות של ארץ חוקים; השנייה (תקופת הגיטו) — יהדות של חוקים בלי ארץ; השלישית — יהדות בלי חוקים ובלי ארץ וכו', וזו היא היהדות האמריקאית. והוא שם תקוה בשכתר בשיפוט בכוחו הגדול על יהודי אמריקה לשוב לאמוניות ישראל השלמה (ציון ידי וועלט", גליון 17 משנת 1902).

תקוות גדולות מעין אלה תלה א. ולינג בשכתר כאשר נסע לאנגליה: אתו תחל תקופה חדשה ביהדות באנגליה.

ג. שכתר והציונות

וַנְגִּיל אָמֵר בנאומו הנזכר, כי שכתר יצליח בסמינאר בניו-יורק עד שנוכה לסמינאר "ברושלים" (4). בזה רצה להבליט את הצד הלאומי שבמעשה שכתר. ואמנם לא טעה בזה. שכתר היה ציוני מובהק ומתנגד חריף לבעלי "התעודה" וה"הפוסקים המסורסים" שלהם. ועל איש אחד

(6) שה הפסוק להעיר, שאינו שנים לפני המלחמה האחרונה, כשהישראל כבר התחיל במעשה ההשפעה של יהודי גרמניה, בא הרב מאיר הלזטהיימר לארץ והשתדל לנסוע את הסמינאר שלו בפרץ. היו לו מצדדים בין חוסרים, עמד לימינו ר' בנימין ועוד, אלא שאנני רוסיה התנו כי שלא תחיל בעבודה זו, שהיתה עלולה להיות בשעת עבודה העלה להיות גרמניה, משום שהסמינאר של הלזטהיימר בברלין לא לפי עמדה ורומה של ארצנו וכו'. ההשתלחות נפסקה. בכל זאת יש עדיין עד היום מרחיקי-ראות שדעתם נוסה לכך, שהגיע הזמן לייסד בארצנו בית-מדרש לרבנים ולחנך בשביל חזון הבא רבנים בעלי תורה ויחסים שיווי מוסריים גם לצאת ולבוא לפני קהל ועדה בדבור ובמעשה וההשפעה בעיקר על החינוך.

מפורסם שהתנגד לציונות מטעם יראת שמים, שהיתה חשודה מאוד בעיני שכתר, אמר לי: זה צדיק "להכעים". ולא רק במשל, כי אם במעשה רב הטק את לב התלמידיו לציונות, ובכוח מעשיו הצליח צעירים חשוכים מטמיעה ועשה אותם לכלי מחזיק ברכה. בין אלה גם מאנגס, "התכשיט", כמו שמכנה אותו שכתר, ועוד רבים.

שכתר היה מסוגל לכך הודות להתפתחות המיוחדת וגלגול הנשמה שלו ממורה למערב וחזון חלילה. הוא הבין לכל רוח ורוח שלכל אחד מתלמידיו, עלידי בדיחותיו, ועלידי שיחה קלה של תלמיד-חכם, שהיה בה מעין חידוד ופיקחות כאחד, היה קונה את לב תלמידיו, וידיעים פתגמים רבים שלו על הפרט והכלל, שרק יהודי פיקח מורח"מ מעריב מסוגל להם.

שכתר היה מן המעטים שראו עוד בימי שלווה כביכול את השואה הגדולה העתידה לבוא על היהודים והיהדות באירופה. ורק בכוחה של הציונות לקדם את פני הרעה. נדא להביא בזה את דבריו מתוך מכתבו אל י. ה. קרמניצר הג"ל משנת 1898:

"מכבר היה עלינו לדעת, כי אין אנו שייכים לעמים אחרים. שגועין היא לחשוב כי אנו גרמנים או צרפתים וכו'. אני שייך לציונות על-פי תכנית באול, בכל זאת אני מאמין באמונה שלמה בגאולת ישראל, אמונה זו היא אחד העקרונות על-פי הרמב"ם, המוחזקים היו בימי הרמב"ם העם היותר תרבותי, כמו הצרפתים בזמננו, בכל זאת נהפכו לקנאים פראיים עד שהרמב"ם היה אנוס לעזוב את ארץ מולדתו — ספרד, ומי לנו ערב בעד אירופה של היום...?"

שכתר העריך את אחד-העם וכתב עליו בספרו "החסידים", בכל זאת בענייני דת היה, כנ"ל, מתנגד לשיטתו. בדעתו של שכתר היה לפעול הרבה להכרעת הצד הדתי בציונות, כאשר בא בשנת 1913 לפאקשאן ואחר כך לקונגרס בווינה, דיבר אתי הרבה בענין זה. בחפצו היה להביא אותי לאמריקה, אך בינתיים באה מלחמת העולם ושכתר חלה את חליו שמת בה.

בעודו בספינה ששב בה מתקונגרס לאמריקה קיבלתי ממנו מכתב זה, שמעיד קצת על מחשבתו הטובה לעוור לידיו ובועיקר על יחסו החם לציונות הדתית:

"ידידי ואהובי הנכבד! אקווה כי באת בשלום לביחק וכי אתה ואשתך היקרה וכל ב"ב הם בריאים ושלמים ולא יחסר לכם דבר בעז"ה. אנכי ואשתי שתח"י חגנו על הספינה נעים ונדים, כי הים טועד קצת וחסרת לי המנהגה הנכונה לכתוב בארובה כאשר עם נפשי.

מה הם החדשות אשר עמדך? מה הם חזותי של דברים בעיר מולדתי כפי שהם נוגעים לך? השתנת לטובה? וצר לי מאוד, כי מרוב טרדותי וגם טרדותיך מפאת הקונגרס אל יכולתי להשתעשע עמך כאשר היה עם נפשי ואולי בתור השבת שעבר ועל כן לא עלה ביד ספינתי הפליגה ביום השבת שכתר ועל כן לא עלה ביד לקרוא את המכת"ע המכילים המסקנות של הוויכוחים השונים שבאו על הקונגרס ליד קולא וטריא. אבל גם כן אין לי חפץ בהם ויבואו בעלי הכיסים וישדרו את הכספים באופן יותר נאות לדעתם. אבל הדבר האחד

אשר עליו יחרד לבי היא השאלה הדתית, אמונת חזקה, כי בימי גירושם ושמדות כאלה רוב דברים לא יועילו לנו מאומה, וגם אם הדברים האלה יהיו בשפת עברית, ואדרבה, הספרות העברית שנושאת שם ציון עליה כעת היא חולית שבחוליה, הדבר היותר נחוץ לנו הוא, כי נמצא איוה אמצעים לעשות כל התנועה לדבר שבקדושה, ואם לא — אבדנו כולנו. השמיעני נא את דעתך בזה, באלף ר"ש ובברכה כפולה ומכופלת ברכת כוח"ט לר"ה הבע"ל לך ולאשתך היקרה וכל ב"ב.

ידידך בכל לוי"ה, שניאור זלמן שעכטער."

ד. שכתר ועברית

יָחַד עִם השקפתו על החסידות שינה את יחסו גם לשפה העברית. היה זמן, בראשית בואו לקמברידזש ולונדון, ששכתר כתב רק אנגלית, וכשחזר מידידיו הוכיח אותו על "פערת הקודש מן הבית" השיב לו שכתר (קמברידזש, 1 ספטמבר, 96)... "ותודי על מכתבו היקר... במכתב זה ציווה עלי לכתוב בלשון עברית ותנני נכון למלאות את פקודתו הרמה, אבל לא עלי תהיה תלונתו אם ימצא כי כמעט בשפת זרה אדבר אליו. כי זה ימים ושנים מאז אשר חדלתי לקטר מלכת השפות והאנשים אשר אכתוב אליהם לא יכינו את שפת אבותיהם ואנכי נאלץ לכתוב בשפת אשכנז או ברויטש. וגדולה מזה כי גם כל מאמרי בחכמת ישראל הם כתובים בהשפה הג'ל."

אבל, כאמור, הכיר אחר כך בנחיצות השפה העברית בשביל חכמת ישראל, שרק אם היא כתובה עברית סופת להתקיים, וביחוד היא עיקר ראשון בחינוך התלמידים, ולפיכך נכנס כעבי הקורה במלחמה לטובת העברית בטכניקום של חיפה, ואחד-העם שידע כוחו והשפעתו של שכתר, פנה אליו לעמוד בפרץ, "ואין הדבר קשה כל כך, כמעט ברי לי שאם חברי הקורטוריום שבאמריקה יגלו דעתם במובן האמור בסגנון ברור ונמרץ, יצטרכו האשכנזים להכנע, בראותם שאין להם על מי לסמוך."

בהשתדלותו לטובת העברית ראה חובה לעצמו להשתתף בכינוס "העברית" (ווינה, 1913) וגם נאם שם אף-על-פי שלא היה נואם במובן הרגיל, וביאליק, שהיה באתו מעמד, התלהב ואמר לי: פיקח האיש!

אבל בכל חיבתו לשפה ולתחייתה ירדה ערכה בעיניו כשפגמה ביהדות המסורתית, הרבה פעמים שיבה לפני את מאמרו של ר"ז אפשטיין ב"השלח": "יהדות של לבחלית" וכו', בו באה לידי ביטוי חשיבות המסורת — על-פי הנוסח: "בתלי בית-המדרש קירות הקדשים — מתבא רוח איתן, מקלט עם עולמים". "באין יהדות זו (תורת משה והנביאים בלוות המסורת) אין עוד מקום

(7) במכתבו מקמברידזש, 1 ספטמבר, 96, הוא כתב לאהובו יוסף חיים קרמניצר בפאקשאן על מצבו, ובין יתר דבריו על ביקרו בפילאדלפיה ובאליסטימו, ומתאונן שלא ראה שכתר בעמלו... "בכל קשה הוא מאוד להשתפר בדרשות באנטוויק לאיש אשר אין חסו כפיו, וחבל על אשר לא למדתי לדבר צחות בסגן קהל ועדה בימי עזרי... ואנכי מתחרט על זה, כי הוא עיקר גדול בעד כל איש אשר יחפון לישא דברותיו בתוך קהל ועדה, ולא החביבה הוא העיקר, רק הדיבור בכל דקדוק הרטוריקי."

ליהודים" וכו', ובדומה לזה ביחס הדת למוסר, שכתר ראה את הדת כמקור המוסר ובחלופת מכתבים עמו אחד-העם מודה לו במקצת וכותב: "אניני אגנם חמים דעים עם כבוד בדבר שעבודו של מוסר היהדות אל הדת, וכמדותה לי שהדבר להפוך, כי הדת התפתחה לרגלי התפתחות המוסר... אבל איך שהוא ודאי לא יחכן המוסר היהודי אלא לפי מושגי היהדות (פדבריק)" (אגרות אחד-העם, כך רביעי, לונדון, 29 מרץ, 1911, עמוד 223).

ה. תרומתו לחינוך הדור

בְּמִשְׁךְ שבתו באנגליה ובאמריקה פרסם שכתר את ספריו המדעיים: "אבות דר' נתן, בן-סידרא, סעדינא ועוד, ומאמרים באנגלית וצרפתית בירחונים שונים ומסותיו המצויינות. אולם בכל שיעור קומתו הופיע בתור מנהל "הסמינאר" בניו-יורק (1902) (קמו לו גם מתנגדים כהריד"ו ועוד), בידיעותיו הגדולות בספרות התלמודית, בפשטותו הנכבד לצרף "אמרי פיו להגיון לב" עלה בידו לקרב רחוקים ליהדות וליהודים על-פי שיטתו הוא.

שכתר לא היה אורתודוקסי, אבל קיבל עליו בחיבה והערכה מרותם של גאוני התורה: "בירא דשתי מניח מיא". אופיינית בנידון זה ההתנגדות שלו: "וראיתי עוד להתנצל לפני הקורא שכתבתי על נוסחת הגר"א: ואין נראה" ו, ואין צריך" וכיוצא בזה. ויאמין לי הקורא כי נתגדלתי ביראת הכבוד לפני איש האלקים הקדוש הזה, ועד היום יראתו מרחפת על פני, אבל תורה היא ואין נשואין בה פנים" וכו' (מבוא לאבות דר' נתן, סוף פרק ח'). ברור זה השתדל שכתר להשפיע על תלמידיו, וכך כותב פרופ' מרדכי יוט"ס מרגליות: "ו... שכתר הוא ההיפך המוחלט מן הרב (גיגור) בפרסליו וברליו. זה האיש המורש ששתלתי בצמאת את דבריו ושיחיה זכור לטוב בשביל שהחזירני בתשובה שלמה אל הרעיון הקדוש של עומק העיון בתנ"ך בלי השפעת זרים, אל הרעיון של בקורת יהדות המימה" (ידיעות המכון למדעי היהדות, חוברת א', עמוד 23, ירושלים, תרפ"ה). וכן הכריז שכתר ("סטאדיוס", 1908, עמודים 20, 199): לדחות את רש"י, הראב"ע ורד"ק מפני פירושם של שטאדל, דוהם הרי כמו לצאת מה"יודעני גאטסע" לגיטו נוצרי.

ויצוין בזה גם מה שכתב אחד-העם לשכתר: "קיבל נא בזה את תודתי על ספרו החשוב Some Aspects קראתי שם ענינים שונים ותנאים מאוד, אולי שמע ב"ת את האניקדוטא המהלכת בתחום היהודי ברוסיה: מעשה ביהודי שנולד לו בן, והוא פונה לחברו ושואל בעצמו: איך ירשום את יום הולדת בפנקסי הממשלה אם יקדמהו, יש לחוש כך וכך, ואם יאחרו יש חששות אחרים, ובכן אינו יודע מה לעשות, והלה משיב: שמא תרשום, פשוט, את היום שנולד בו באמת, בלי תקדו או אחרו? "עצה נפלאה", קורא אבי הילד, "לא עלתה כואת על לבך", וזה מה שהנאני גם מספרו של ב"ת. אחר כל ההמצאות והפולפולים ששמענו על ההשקפות הדתיות של קרמניצר, בא הספר הזה עם אותה הצעה נפלאה" לשמוע פשוט, מה שהם עצמם אומרים

על זה ולהוציא מתוך כך את השקפותיהם כפי שהיו באמת, מפלי לייחס להם מה שלא עלה על דעתם" (אגרות אחד-העם, כרך רביעי, עמוד 67, לונדון, 9 מרץ, 1909). ספריו במדע ראויים לדבר עליהם במאמר מיוחד, רק את זאת אדגיש: כוחו העיקרי היה בתלמוד, המעיין ממנו שאב גם חקירותיו, שהתמזגו כל-כך יפה עם כשרונו התלמודי המצויין. המסות שלו קובעות ברכה לעצמן, חוט של חן מיוחד משוך עליהן עליידי סגנונו המוזר והמושך. מסותיו כתובות כמעט כולן בקולמוס הלב, על הסגנון האנגלי הנפלא שהתוממו גם סופרים כונגבלי ועוד, והוא למד את השפה בהיותו כבר קרוב לשלושים. צריך לקרוא את מסותיו על החסידות לראות עד כמה ידע שכתב לתאר דברים יסודיים על טהרת שיחה נאה הנכנסת ללב.

שכטר, שהיה זמן קצר גם "משפיל", היה לועג לו אחר כך באמרתו שהשנה: "משפיל מה הוא? כונב הרבה ויודע מעט", הוא פנה עורף לאותה השיטה שהולידה יהדות מלאה ספקות וכתב את ספרו על החסידים, בספרו זה היה גם משום כבוד בית אבא, כאשר העירו כבר הפרופ' מארכס וי, ריבקינד, הוא רצה לחקן מה שעיוות במאמרו "תרי צנתי דדהבא", שגרם בו שלא במתכוון צער לאביו.

שכטר כירב מאוד את בית אבא, כל הימים שהיו אבותיו בחיים כיבד אותם בנפשו ובמאודו עד כדי כך שביצע עם מונטיפיורי ללונדון ועלה לגדולה, כנראה התנה קודם למעשה שיתן לו רשות בכל עת שירצה לבקר בבית אבותיו, וגם לאחר מותו זכר אביו לטובה בכל עת מצוא, כמו, למשל, בהקדמתו למכילתא דבריס, פרשת ראה (במאסף "תפארת ישראל" לכבוד הר"ר ישראל לוי, פרסלו, תר"ע); "גיוויורק, ד' ניסן, עת"ר לפ"ק, והשלמתי הגהת המאמר הזה בהיותי באניה על דרכי לנגב אפריקא בער"ח אב יום פטירת אדוני אבי ז"ל לחיי עוה"ב". וכאשר ביקר בשנת 1913 (כשנתיים לפני מותו) בפאקשאן את קברות אבותיו, היה כל היום מוריד דמעות כאילו מתו מיטל לפניו, וקשה היתה עליו פטירתו.

ברית ברותה, היגע בתלמודו בבית-הכנסת לא במהרה הוא משכח" (ירושלמי ברכות פ"א), ודבר זה עמד לו לשכטר בכל הגלגלים שלו. מספרים על המגיד מלובלין: פעם בא לפניו ר' מנדל מקוצק כשפובעו שמוט לו לאחריו, אמר לו המגיד: כמה דפים גמרא למדת היום? השיב: כך וכך, חזר המגיד ואמר: ובכן, כמה דפים גמרא צריך אדם ללמוד בכדי שיפול ממנו הכובע לגמרי...

לשכטר היה הרבה פעמים פובעו שמוט כשהיה "מתמיד" בבית-המדרש ומלא כרסו בש"ס ופוסקים, וזכובעו נפל לגמרי כשהיה פרופסור באוניברסיטת שוונג, אבל מעולם לא ניתק קשריו עם התלמוד, שהיה קשור בו קשר של קיימא גם בתור חוקר ואיש המדע, גורסת דינקותא" היתה חביבה עליו גם לעת זקנתו והרבה פעמים אמר לידידיו שבדעתו לפרוש מכל הענינים על מנת ללכת לארץ-ישראל ולשבת שם ללמוד תורה

במלפנים, זרז חוטרא אירא אעיקרא קאי, ושכטר היה בעיקרו תלמודי, כידוע, לא הספיק לבוא עוד לארץ-ישראל, שירת חייו באמצע נפסקה.

במאמרו על מאיר איש-שלום הוא אומר: "ההשפעות על מהלך חייו באו מעברים שונים, מעולמות סותרים זה את זה, ואולם אם אדם בינוני, שאין לו עצמאות מיוחדת, היה בא על-ידי חינוך כזה לידי שטחיות בחקירותיו וקלקול בתבונתו נפשו, אותו החינוך עצמו נתן טעם לשבח אצל ר"מ איש שלום ויצר נשמה מלאה הארמוניה נפלאה, בית-המדרש העניק לו בקיאות בתורה, האוניברסיטה לימדה אותו את השיטה המדעית בחקירותיו ועל-ידי התודעות אל החסידים קנה לו טהרת הנשמה ומידת הענווה" (שבילים הנ"ל).

בזה צייר שכטר גם את דמותו הוא.

שורות לאברהם מאפו

מאת נבריאלי פריי

אני כמון יהודי ליטאי,

אשר נסה להוציא מאדמה סתמית

עצים פקחים בהם משתלבה החלום.

אולם אני יושב במארכי עץ של זמן אחר,

בביתקפה בו נמים ספלי בדידות רבים.

ועוזני מהרהר בהררי אליקסוט בהם התהלכתי

בקשר להם שמי אביב לולאות עיביים בהדים;

מהרהר בקלותי, מחכה כיעודה לבואך נרגש,

שפצת נמים נטלה מהרה, טחנת ריח תפוחים ויצר.

נאני, אני יושב בארץ אחרת מהרהר בחלום, ממציאה מציאות;

אולם בביתקפה לעולם לא יבנה תפצרות הבדידות.

ואין מנד מפני לא יתדרוהו טעם לענה זמרי,

אין מלונה בקלותות חתקה יי כממש תפס וסוכר,

אין שקי בדמיון לא יע בדרבי אבדון.

אשר, רבי אברהם, על שפצת מהיר לקראת עבר מאכלס רועה ומלך, עולה בהמר ובניח, נומר בקודצפרים, בנמי נדאי נקלא וזה עמט מעבר העלית, נשא מהרים, — אך נמצעת עוד רגל בעמק אדיש ונשם יצ מתופף.

הרבי מקוצק

מאת צבי כהן

שתי התמונות הבאות הן מן המערכת השלישית של המחזה "הרבי מקוצק" לדר צבי כהן, שהופיע עתה בארצות, שתי התמונות סובכות על ציר "מאורע לילי-שבת" הידוע, שאחריו נסגר הרבי מקוצק בחזרו למשך עשרים שנים רצופות, מאורע זה, שלא פסק מלהסעיר את הרוחות בחסידות הפולאנית, שעמדה ברובה תחת חותמה של קוצק, נתפרש בכמה פנים, ועיקר טיבו וטעמו נשמר בסוד בין זמני החסידים, במחזה שלפנינו הואר המאורע באור המסורת החסידית הפנימית שנשתלשלה איש מפי איש מפי עדי-ראיה של המאורע.

ראשי הנפשות הפועלות בשתי תמונות אלה הם: בריל חסיד והרש טומאשוב, נאמניו של הרבי מקוצק; דוקטור קוך, ורפאליים מסתורי מנאליה, שנחקר לרבי, ויסכה, אשתו הצעירה; דבה של גריצה, ממקורבו של הרבי; ומרדכי יוסף, שפרש אחר כך ונעשה לרבי של איזביצה ופתח שושלת חדשה בחסידות של פולין. — המערכת.

מערכה שלישית

חזות ראשונה

(ערב שבת אחרי הגדרים בבית-המדרש של הרבי מקוצק, בריל חסיד טורח בשולחן, שהוא מוויז ומעמידו בסמוך לכותל ומכסהו בספה לבנה, אחר הוא מעמיד על השולחן שני פמוטים של נחשת עם נרות, בראש השולחן הוא מניח שתי חלות גדולות ועליהן עשר חלות קטנות, ומכסה את כולן במפה לבנה, ומיישר את שני הספסלים הארוכים משני עברי השולחן). הרש טומאשוב: (נכנס) יודע אתה, בריל, כבר בא קהל של אלף איש, אך גודע הדבר, שהרבי יסב היום, בליל שבת, לשולחן, נתכנסו לכאן אנשים מכל הערים והעירות שבפולין.

בריל חסיד: כבר אמש נתמלאו כל האכסניות שבעיר עד אפס מקום, ועדיין חסידים מוסיפים ובאים, ואין לשכוח, שכמה מחסידי קוצק הוותיקים הולכים ברגל לקוצק, ולא יגיעו עד הערב.

הרש טומאשוב: (אדא) יודע אתה, בריל, לבי נוקפני על העומד להתרחש הלילה.

בריל חסיד: גם אתה?

הרש טומאשוב: כן! בעיקר לאחר שרמן

לי הרבי, שהוא אומר לשנות סדרי העולם.

בריל חסיד: (נעט) כך אמר?

הרש טומאשוב: אלה היו דבריו ממש!

אימה נפלה עלי כששמעתי את הדברים יוצאים מפיו.

בריל חסיד: בוודאי נתכוון לענין הקץ, דוקטור

קוך מסר לי מפי הרבי שאמר, שהלילה יפציר בקדושה

בורה-הוא ולא יזוז מכאן עד שיביא את הגאולה.

הרש טומאשוב: דוקטור קוך למה לי?

הרבי אמר לי זאת בעצמו.

בריל חסיד: מה משמע? אפשר שאומר הרבי

להביא משיח?

הרש טומאשוב: ואפשר למעלה מזה.

בריל חסיד: מה משמע?

הרש טומאשוב: הלא שמעת! דור-דור

ומשיח, וצדיק הדור הוא משיח הדור.

בריל חסיד: (נבטת) הרש, מתכוון אתה לומר,

שהרבי הוא-הוא המשיח?

הרש טומאשוב: אפשר?

בריל חסיד: והרבי הוא שיגאל את ישראל

משעבודת של גלות?

הרש טומאשוב: (בטנוחה) מי יודע?

בריל חסיד: אם כן, למה אתה מיצר ודואג

כל-כך?

הרש טומאשוב: הלא נאמר, שאסור לדחוק

את הקץ.

בריל חסיד: כלום אין הרבי יודע זאת?

הרש טומאשוב: בוודאי שידע, אבל דא

עקא, שהדוקטור קוך הוא המשדל אותו לכל זה, יש לו

השפעה רבה עליו.

בריל חסיד: השפעה על הרבי? דבר זה איני

מבין כל-עיקר!

הרש טומאשוב: גם אני איני מבין, ואף-

על-פי-כן...

בריל חסיד: ובכן, הרי אפשר שתבוא באמת

הגאולה.

הרש טומאשוב: כן, ואולי לא תבוא?

בריל חסיד: ואם לא?

הרש טומאשוב: הרי עלול חלילה העולם

לחזור להתרוממותו.

בריל חסיד: שמוי שמים!

הרש טומאשוב: אבל, בריל, אף דבר וחצי

דבר מזה לשום אדם! צריך שתהיה לנו אמונה ברבי!

בריל חסיד: בוודאי, בוודאי!

(שניהם יוצאים, יסכה ודוקטור קוך באים).

יסכה: ... הריני מדברת אליך, יוסף, ואין אתה

שומע אותי, כאילו אני מדברת אל העצים ואל האבנים.

דוקטור קוך: (מתעורר) מה אמרת, יסכה...

יסכה (בעצבנות) הסבפתי לך כמה פעמים, שכבר

עיפתי מחיים אלו! שוב בית-המדרש ועוד פעם בית-

המדרש! כל חי רק בית-המדרש! זה כבר שאני

משתוקקת לחלץ עצמי מכאן, וכשבאת חשבת, שאתה

עומד ומוציא אותי מכאן ומעבירני לעולם אחר (בוכה).

דוקטור קוך: בוכה את, יסכה?

יסכה: כלום לא אבכה, אם אין לי נפש חיה?

אף אתה רחוק ממני, רצינית להתרחק מכאן, לילך למקום

לא כל אדם מסוגל להפציר בו בקדושה-ברוך הוא! צריך אדם להיות במדרגת הרבי, שיהא יכול לעשות כך! מרדכי יוסף: ומה הדין, אם כלי-עיקר הרעיון בא מן ה"כח"?

הרב מגריצה: מן ה"כח"? מרדכי יוסף: כלום אינך יודע? — מן האשכנזים, מן הסיטרא אחרא הרב מגריצה: מרדכי יוסף, אל תדבר כך! אל תוציא דיבה על יהודים!

מרדכי יוסף: הכל יודעים זאת! הרב מגריצה: אין איש אומר כך אלא אתה.

מרדכי יוסף: הן משלה הוא את עצמו להאמין שמישהו בן יוסף הוא!

הרב מגריצה: אין זו אמת! איש לא שמעו אומר כך, רק פרי כוח-המדמה שלך הוא!

מרדכי יוסף: סיפיל, אין אתה יודע את הנעשה כאן? האשכנזים הזה הוא ממקור הטומאה, הוא בא לכאן להטעות את הרבי!

הרב מגריצה: הלא תבוש, מרדכי יוסף, להוציא דיבורים כאלה מפיו! האשכנזים יטעה את הרבי! עומד אדם ומדבר! מה זה עולה על דעתך? ואפילו בא השטן עצמו ועם אף עינים — הרבי מיד מפירו ויודע מי הוא ומה מוונתו! —

מרדכי יוסף: הלוואי ואתבדה צרה גדולה מתרגשת לבוא הלילה על ישראל.

הרב מגריצה: מוטב שתישוך לשונך בפיו! מורד אתה!

מרדכי יוסף: משום שרוצה אני למנוע צרה מישראל?

הרב מגריצה: איש לא ביקש זאת מידך!

מרדכי יוסף: וכשאני רואה שיש לו לאשכנזים השפעה נפסדת על הרבי?

הרב מגריצה: מי אתה שתדע, אם יש לו לאשכנזים השפעה נפסדת על הרבי או לא? אפשר מיטב אתה לדעת מן הרבי בענינים אלו? אפשר נדמה לך שעומד אתה למעלה מן הרבי?

מרדכי יוסף: (בחקוק) רבה של גריצה, הריני מסלק ידי מן הענין! אלא אם, חס ושלום, יבוא לידי פורעניות, אנהג על דעת עצמי! (יוצא).

הרב:

(נכנס עם דוקטור קוך מן הפתח הצדדי. הם מתהלכים יחד הלוך ושוב על פני בית-המדרש. כל הקהל נפלג לשני מחנות, כדי לשנות דרך לרבי ולדוקטור קוך. הרבי אומר משחו בחפזו לדוקטור קוך, ודוקטור קוך עונה לו, אלא שאי-אפשר לשמוע במה הם מסיחים. פתאום נעצר הרבי וניצץ עינו בקהל, קורא הכל באן עמי הם?)

(דממה. אין עונה.)

הרב:

(בסערה) למה תחרישו? הגידו!

הרב מגריצה: הכל עמך הם, רבי.

הרב:

(ממשיך בסערה) אם כן, למה הם שותקים?

הרב מגריצה: מפני היראה!

דוקטור קוך: אבל הרי כתוב בספרים הקדושים... מרדכי יוסף: אל תשא שם ספרים קדושים על שפתך, (מתחיל מתרוצץ בבית-המדרש הנה ושנה).

הסיד צעיר א': (אל דוקטור קוך) שטן!

הסיד צעיר ב': קליפה! (שולח לשון לעומתו).

הסיד צעיר ג': סיטרא אחרא! (שולח בנגדו אצבע משולשת).

הסיד צעיר ד': אשמדאי! (קופץ אגרוף כנגדו).

דוקטור קוך: תיבש זרועו של מי שירם אותה עלי!

מרדכי יוסף: בכוח הכישוף תעשה זאת.

דוקטור קוך: (בחקוק) מרדכי יוסף, אל תעמוד בדרכי! הריני מתרה בך!

מרדכי יוסף: אין אני מתיירא מפניך... אני עומד ומכריז לעולם, "ה" הוא האלקים!

דוקטור קוך: (מתנער) עוד נראה! הרבי: (יוצא שמוט וסובל, קורא) יוסף! יוסף!

דוקטור קוך: הנני רבי! (הולך לקראת הרבי).

הרבי: (משלב בדרכו בודונו של יוסף ומטייל עמו הלוך וחזור, מדבר בעל-פה) יוסף, אין לך דבר ישר יותר מכולם עקום: אין לך דבר עקום יותר מהלצה ישרה: ואין לך דבר שלם יותר מלב נשבר...

דוקטור קוך: רבי!...

הרבי: יוסף, רואה אתה כאן (מציג על לבו), כואב כאן, אין זה כאב שאפשר לרפוא באספלטית. הנשמה היא הכואבת...

דוקטור קוך: הרי שעת הגאולה קרובה כל-כך, הרבי: (ורחוקה כל-כך!...) יוסף, אימרים עלי, שאני מסרב לעזור ליהודים, שאני בלבי רחמים על 'יהודים'.

אבל הרי משתוקק אני עד כלות הנפש משם להביא ישיעה ליהודים, הרי מוכן ומזומן אני בכל רגע למסור נפשי על הצלת ישראל, נו, ברי שלא עליידי הצלת בהמתו של אחד מישראל או עליידי מסירת ממון לידו כדי שיוכל לפרוע לפריץ... יש להציל את כלל ישראל!

יש לגאול את ישראל משעבודת של גלות!...

(הרבי ודוקטור קוך פורשים לצדדים).

הרב מגריצה: שלום עליכם, מרדכי יוסף.

מרדכי יוסף: עליכם שלום, רבה של גריצה, טוב שבאת.

הרב מגריצה: מה משמע? הן זה ראשון בלילי שבתות שהרבי יסב לשולחן אחרי הפסקה ארוכה כזו.

מרדכי יוסף: ולא סתם אחד מלילי שבתות היום!

הרב מגריצה: מה מוונתך, מרדכי יוסף?

מרדכי יוסף: כלום לא שמעת?

הרב מגריצה: שמא מתכוון אתה לזה, שהרבי אומר להתחיל בהתעוררות של גאולה?

מרדכי יוסף: התעוררות של גאולה אתה קורא לכן? מתכוון הוא לצאת למלחמה עם הכביכול? רוצה הוא להפציר בו ולדחוק את הקץ?

הרב מגריצה: מן הסתם יודע הוא את דרכו!

שכך נגזר מראשית הימים, ואחר כך בא משיח בן דוד וגאול את ישראל ומביאם לארץ-ישראל.

יסכה: אללי! רופא! קראו לרופא! ארץ בעצמי! אוי ואבוי לי! (יוצאת).

מרדכי יוסף: (נכנס בלווי ארבעה חסידים צעירים, רואה את הדוקטור קוך) דוקטור קוך, קודח וטורה אתה ביותר בזמן האחרון. ידך כבול ממש! שוב רקחת מרקה!

דוקטור קוך: איזו מרקה?

מרדכי יוסף: סיפרו לי, שרוצה אתה דווקא להביא את המשיח.

דוקטור קוך: אם תהיה שעת רצון.

מרדכי יוסף: אם תהיה שעת רצון, יבוא מאליו, ואילו אתה דוחק את הקץ! עתיד אתה להביא צרה גדולה על ישראל!

דוקטור קוך: אני אביא צרה על ישראל — לא כן! אותה אני יותר מדי את ישראל.

מרדכי יוסף: אם כן, מדוע משדל אתה את הרבי שיפציר ברבוננו של עולם?

דוקטור קוך: איני משדל אותו לשום דבר! רק שאל לדעתך.

מרדכי יוסף: ובשעת מעשה השתמשות בכל השפעת השחורה עליו.

דוקטור קוך: השפעת השחורה?

מרדכי יוסף: אל תסתתר עוד מפני! יודע אני מי אתה, מן ה"כח", אתה, מן הסיטרא אחרא, משערי הטומאה, ואני אלחם נגדך! בכוח הקדושה אלחם נגדך!

דוקטור קוך: הרבי אינו אומר כך?

מרדכי יוסף: הרבי אינו אומר כך, אבל יודע הוא יפהיפה מי אתה! רצוני לומר, אתה וכל המחנות שלך! הרבי משתוקק מליך לקרב את גאולתם של ישראל, שהוא מוכן להשתמש לך גם בכוח הטומאה, הכול נכון בעיניו בשביל גאולתם של ישראל! והרבי מושרש ודבוק בקדושה כל-כך, עד שאינו מתיירא מפני כוח השליטה שלך! אבל אני איני מסכים לך! אני אומר, שאסור להתקשר אף כמלוא גימט בכוח הטומאה, אפילו לשם מטרה גדולה כגאולתם של ישראל! אני אומר, שהגאולה צריכה להתחיל להסתוות בכוח הקדושה בלבד! אסור ליטל מן הטומאה, "כי הוא זה", אפילו כדי רחרוח של טבק!

דוקטור קוך: אין קדושה בלי טומאה, ואין טומאה בלי קדושה!

מרדכי יוסף: ההתחלה, היסוד צריכים להיות 'בקדושה', אם מתחילים בטומאה, הכל אבוד מראש.

דוקטור קוך: הקדושה יכולה להתגבר אחר כך על הטומאה.

מרדכי יוסף: כלל גדול הוא: תתאגר גבר! מה שלמטה גובר תמיד! העיקר הוא היסוד! מניחים לטומאה תחילה, הריהי מתפשטת והולכת, ושוב אינה משאירה מקום לקדושה. לעולם מצויים אנו להתחזק ברוסן את כוח הטומאה, לא לחינם אנו מבקשים בתפילותינו בימים הנוראים, "ותגבר בשטן"...

שיש בו שדות ועירות ונהרות, למקום שיש בו צחוק ושיח, אבל אתה חוזר ונמשך רק לכאן! (מוחה דמעותיה).

דוקטור קוך: עוד מעט, עוד מעט, יסכה.

יסכה: מבטיח אתה לי וחוזר ומבטיח, ועדיין אני כאן! רוצה אני לילך טפה! כבר קצתי באווירי של מקום זה, הספוג תמיד ריח נרות-נשמה, אבקספרים ושיח-בטלנים.

דוקטור קוך: האריכי רוחך עוד יום אחד, יסכה.

יסכה: כן, עוד יום אחד! רוצה אתה להניח את דעתך, אבל שוב אין אני מאמינה לך, כשנישאתי לך, שלא ברצון אבא, השפעת עלי דיבורים אחרים לגמרי, ציירת לפני ציורים נפלאים, ששבו את לבי בקסמיהם.

אבל מה היה בסופו של דבר? — לא כלום, זמן מועט, כשישבנו בבית-החורית לעסוק שם ברפואת-שיניים, טעמתי טעם חיים, שונים היו משום-מה החיים, אבל אתה שבת ונמשכת לכאן, וחזרנו לקצק, ואף כאן, נשרצתי לשבור לנו דירה מעבר לעיירה, בסמוך ליער, עיכבת בידי, נמשכת לכאן כדי להיות קרוב אל הרבי, קרוב לבית-המדרש וקרוב לכל הדברים הללו שזה כבר נפשי סולדת מהם.

דוקטור קוך: יסכה-לילה ילדתי, עוד היום, אחרי הלילה הזה, ישנתה הכל לטובה.

יסכה: (בבכיה) אין אתה חושב אלא על קרבת הרבי, ואילו על קרבתו אני אין אתה חושב כל-עיקר.

דוקטור קוך: הנה בא היום, היום הגדול, הלילה הזה תורח השמש, שמש גדולה! —

יסכה: (בנחלה) מה אתה סח, יוסף? השמש תורח בלילה?

דוקטור קוך: הלילה יהיה האות! הרבי יביא את הגאולה! ותבשרה יוצאת לכל אומות העולם, כי נגאל ישראל...

יסכה: מה אתה סח, יוסף? דברייך מטילים עלי אימה!...

דוקטור קוך: (אינו מביט בה) הלילה תורח השמש ואורה כאור שבעת הימים, וירח וכוכבים יוצאים ומשתחווים לה.

יסכה: (בחדרה) יוסף, מה אתה מדבר? אפשר חולה אתה? האם יש לך חום? יוסף!

דוקטור קוך: (פוסק חלוט) וכל הגויים רואים, כי באה השעה, שעת גאולתו של ישראל, והם באים ומשתחווים לפני אפים ארצה.

יסכה: (ממששט במצחו) חולה אתה, יוסף! הקדחת מדברת מתוך גרוגך! בוא הביתה תיכף ומיד! אקרא לרופא.

דוקטור קוך: (עודנו כנסוף חלוט) וכמה מן העמים מתמרדים ועושים מלחמה עם ישראל, ונגלה האות מן השמים, ואני מוציא חרבי מנרתיקה ונלחם עמם ומכלה אותם.

יסכה: (מושכת בכנף מעילו) יוסף, חולה אתה! בוא מיד הביתה! קרח אתה! וי, וי לי! (ממששט במצחו).

דוקטור קוך: (כמקודם) ובמלחמה זו אני נופל,

הרבי: (בסעודה) מפני היראה? כלום היה רעה אני?

הרב מגריצה: יראת־הכבוד היא!

הרבי: (בסעודה) יאמרו הן אי לאו!

קולות: הן, רבי! עמך אנו, רבי!

דוקטור קוך: (בנעימות נצחון) מה אמת!

(הרבי ודוקטור קוך יוצאים לעבר הפתח הצדדי. ליד הפתח

קורא הרבי) בריל!

בריל חסיד: מה, רבי?

הרבי: (אומר לו משהו בלחש). יוצא עם הדוקטור

קוך.

בריל חסיד: (טופח בידו על ה־יממה) הסו! הרבי

יקבל שבת היום בחדרו. ציווני לומר לכם. שלא תתפללו

היום בציבור, אלא כל אחד יקבל שבת בפני עצמו.

קולות: מדוע?

בריל חסיד: מפני שכך ציווה הרבי!

(בבית־המדרש מתגודדות עתה חבורות־חבורות של חסידים).

חבורה א': (מסביב לרבה של גריצה):

חסיד א': משהו עומד להתרחש הלילה!

חסיד ב': לבי נוקף בי!

חסיד ג': פחד נופל עלי!

הרב מגריצה: חסידי קוצק אינם מפחדים!

חבורה ב': (מסביב להירש מטומאשוב):

חסיד ד': מה משמעה של אזהרה זו שלא להתפלל

בציבור?

חסיד א': (עבר לכאן מחבורה א') הרבי מרחף

עכשיו בעולמות העליונים.

חסיד ב': (עובר גם הוא מחבורה א') הירש

מטומאשוב יודע בוודאי על העתיד לבוא הלילה, אלא

שהוא מחריש.

חסיד ד': אמנם כן, הירש, למה אתה מחריש?

הירש מטומאשוב: חסידי קוצק ראוי להם

שיהגו אפון ברבם!

חבורה ג': (מסביב למרדכי יוסף):

חסיד צעיר א': גבר כוח הקליפה.

חסיד צעיר ב': אפילו בעל מוח חכים כרבה

של גריצה נפל ברשת.

ובא על עולמנו?

מרדכי יוסף: השגיחו יפה! הסיטרא אחרא

הכנס לכאן את כל חילותיה! אם משהו מתרחש, תהיו

עומדים. כולכם בסמוך לי ועושים כל מה שאני אומר

לכם לעשות.

(החבורות מתפרדות. אחדים מתפללים תפילת מערים ביחידות.

נשמעות קריאות: "שבת שלום!" "שבת שלום!"

חסידים מתישבים ליד השולחנות ולומדים במרא. חוץ מן

השולחן הערוך בשביל הרב. אחרים עומדים ומסכים זה עם

זה. הכל מחכים לרבי שיא ייקסע על היין. אבל הרבי כושש

לאזניו. שעה ארוכה עוברת.)

הירש מטומאשוב: (נכנס אל הרבי, יוצא

וקורא פני דרך! הרבי הולך!

(כל החסידים נלמדים, במקומם, לשני מחנות. לפנות דרך לרבי,

הרבי: (נכנס בצעדים מהירים, נשואו שף וחולץ)

שבת שלום! שבת שלום!

קולות: שבת שלום, רבי! שבת שלום!

הרבי: הירש, מוזג את הכוס!

(הירש מטומאשוב מוזג את הכוס לרבי.)

(הרבי מקדש על היין בלי כוונות יחידות, וכשהוא גומר,

הכל עונים אחריו: "אמן".)

הרבי שותה מן הכוס, והמקורבים שותים גם הם. בריל

חסיד מכניס נטלה, בעלת שתי אוננים, מלאה מים, עם קערה

ואלונגטית. הרבי נוטל ידיו, אומר: "שאו ידוכם", מברך: "הטועאי"

ובוצע את החלה, פורס ממנה פרוסה וטובלת במלח ואוכל.

החסידים נוטלים ידיהם ליד הכיור בחוץ וחוגרים. הירש

מטומאשוב פורס פרוסות למסובים לשולחן. בריל חסיד

מכניס צלחת עם חתיכה דג מומלד בשביל הרבי. אחר הוא מביא

פינוק עם דגים מסולאים בשביל המקורבים. הרבי טועם מן

הדג ומסכים את הצלחת מלפניו. החסידים חוטפים את השירים

הירש מטומאשוב מוזג כוסות יי־ש בשביל הרבי והחסידים.

הכל שותים ומברכים זה את זה בלחיים. אחדים מן החסידים

פותחים בזמירות של שבה, אחרים מחזיקים אחרים.)

הרבי: (יושב שקוע במחשבות ועוסק את פניו

בשתי ידיו. עשנה קלה הוא ויטב כך. מיד הוא מסיר

ידיו ופותח בדברי תורה) בפרשת שבוע, פרשת תולדות,

במעשה הכבורה שהוציא יעקב מידי עשו בעד זוג

עדשים, נאמר, "ויבך עשיו", ופירש דש"ה. שעשו הוריד שתי

אותה שעה שתי דמעות! (בהרמת הקול) עשו הוריד שתי

דמעות ממשי! מעשה נורא! לא פחות משתי דמעות! —

ובשכר שתי דמעות אלו שנישור מעיניו של עשו נתן לו

הקדוש־ברוך־הוא את כל העולם כולו! כמה אומות

ולשונות יש לו לעשו בעולם! כמה מדינות ומלכויות!

כמה טובה וכמה עושר וכבוד! (בקול מורד יותר) ואילו

אנו, בני בניו של יעקב, שכבר שפכנו אלפי דמעות!

רבבות דמעות! ריבוא ריבואות דמעות! נהרי נחלי

דמעות! ימים של דמעות! אנו מה חלקנו? גלות!

עבדות וחורבן! (בקול רם יותר) ובכן, שואל אני אתך,

רבונו של עולם, מלך מלכי המלכים, כלום דין יש כאן?

כלום משפט יש כאן? מבני בניו של עשו, שלא רצו

לקבל את תורתך, אין אף אחד שרוי בגלות? ואילו אנו,

בני בניו של יעקב, שהקדימו נעשה לנשמע — רק אנו

בלבד שרויים בגלות! כלום דין יש כאן? כלום משפט

יש כאן? — בני בניו של עשו כמה ארצות ומדינות יש

להם וכולם סמוכים על שולחן עצמם, ורק אנו, בני בניו

של יעקב, בני העם אשר בחרת, סמוכים על שולחן

אחרים? כלום דין יש כאן? כלום משפט יש כאן?

(טופח באגרופו על השולחן. קורא בהתפרצות) השופט כל

הארץ! לא יעשה משפט! הרבי שואל אותך, רבונו של

עולם, ענני!... (משחקת במחשבות) ... רבונו של עולם,

אני, מנחם מנדל מקוצק, דורש משפט!... לא רחמים,

אלא דין!... כי מידת הדין נותנת, אם שכרן של שתי

דמעות היא כל הטובה הזאת וכל הגדולה הזאת, מה שכרן

של אותם ימי הדמעות ששפכנו אנחנו?... אלא שמוכן

אני להתפשר אתך, רבונו של עולם! שים קץ לגלות

תיכף וזמיר, בזה הרגע! ואני מחלים לך כל השאָר, כי

אתה אלקינו ואנחנו עמך, כי אתה אבינו ואנחנו בניך,

וכלום אפשר לנו לעמוד ברוב עם אלקינו ועם אבינו.

(משחקת במחשבות.)

... אלא שהגאולה מוכרחת לבוא מיד! כבר כשל

כוח הסבל של ישראל! כבר באו מים עד נפש! כל

אני נוסע לאיושביצה ונסב למלוות־מלכה. כל הרוצה—
יבוא ויסע עמי. שם נחתיל, בעזרת השם יתברך, בדרך
חדשה, דרכה של איושביצה.

חסיד צעיר א': (צועק) אנו נוסעים בולנו
לאיושביצה! האיושביצאי הוא רבנו!

חסיד צעיר ב': שמש חדשה תעלה באיוש־
ביצה!

חסיד צעיר ג': מכאן ואילך תשרה השכינה
באיושביצה!

חסיד צעיר ד': קוצק יורדת מגדולתה!

(חסידים אחרים בוכים.)

מרדכי יוסף: (ביציאתו) בואו עמי, כל הרוצה
להציל עצמו מחרמה של הקליפה! יוצא עם חבורה של

חסידים.)

הירש מטומאשוב: (טופח בידו על ה־יממה)
קוצק לא ירדה עוד מגדולתה! קוצק לא תרד מגדולתה

לעולם! קוצק תעמוד לעד! אורה של קוצק יתא זורח

לדורי דורות! נשב ונזמר זמירות של שבת!

(נסס לומר, אחדים מחזיקים אחריו, אלא שקול בכים של
אחרים מתגבר עליהם. אחרים נאנחים, אי, מה היה לנו! צרה

גדולה באה עלינו!)

הרב מגריצה: הקליפה גברה! (פוכר אצבעותיו
ובוכה.)

(המסך יורד לאט.)

כתר־ה־יָד

מאת אהרן צייטלין

בְּשֶׁדָּה בִּיתִלְתָּם, בְּשֶׁמֶשׁ,

רָאָה בְּעוֹ אֶת רוֹת,

בֶּת רַבְתָּנֶשׁ,

וְהָיָה כְּחוֹלֶם,

בְּחֶשֶׁאִי

הוֹכֵן כְּסִמְלִיכוֹת,

וְקָתַר בְּרִישִׁי

רָגַע וְנָצַח, מְשֻׁנֶּה הֶחָצֵץ.

מִרְחֵק לִקְרֹאת מִרְחֵק רֵץ, מִסֵּר

אֶת הַקֶּתֶר,

עַד כִּי בְּקֶהָל־מִרְמָקִים הִקְמַר

אִישׁ־סֶתֶר,

מִרְצֵן:

כֵּל עוֹלָמוֹת: מְלַךְ־מִדְּמִימִין.

קוד בחרוועזיגלי, תרענה:
הללויה והושענא.

אמן, אחים יקרים, האמינו לי: פי
לא הנידכם חצי

מצלות חלקותי הקרקע, כי עצמו ממנות,
לי למכרה כנאות

נוף העדן הלו, מכך נוף תבד ייף,
לא יתארו נוב.

ובכן, אחים! למעשה! אמפרן בעת
לאשר יאבה תת

את מחינן - לא אצדיף מקחן - כוול
מכר אמפרן לכל!

יא

זה מחיר כל חלקותי הקרקע, מקח לכל נפש שנה-
זאת לי, אחי, הבה:

אמן באדני, בעליה, רם על כל אדונים רמים,
אמן מלב תמים,

ואמנים למצותו: אהב אדם-אח ונצר
חסד לאיש מצור -

זה מחירה, ולפרעו, אם חסרת מווננים,
עדן ועדנים

איצד לה, ולרשותה למפרע אעבירה -
הא לה שטר-מכירה!

יב

את הקרקעי בהקפה אמכרה לכל
אשר ירצה בה ויאבה קנותה, ואם דל,

אך בטרם חלקותי הקרקע ארשמה על שם
הלוקח - דמירקדימה אדרשה, והם

לא יפלאו מנו תת לי, מצער הוא: אח, שא
קולך אחי ונפר מומור שיר ליה -

לאדני, אדון הקרקע, היטיב עמך, אח,
היטיב עם מתים להנחיל יש לאנוש מך,

מומור שיר נפר יחד, מודה לו על רב
חסדו נטה יש אלינו, מודה לו כי טוב!

ענה, תופין ושאך

מצשה מאפה יקר.

טווי ששו יצן - נזור

ולבוש לה תפור!

ז

ושלש עגות תוך חלקה וחלקה, זו וזב חלב ובה-
שתנו לסבאה!

אין משלו בעולם, מתקוהו ממקמים, שמעוהו משמנים
וקלו מעדנים.

וזה וזב דבש ובה, אכלט דין, דבש ישנה דו און!
וזה וזב יין.

זה חמרי-קך לא ישנו אם יתן בו עשיר מלא בספו,
גם מחוק גם עו בו!

ומענו מלא הינים, אך תירא: לא ימסך שפרון בקרבות
אך ירנין לקבוח.

ח

והשפים וערכו ביפה נוף הלו
בתוך דביר מחמדים חטוב שן ופו,

ושפי רנה ונינה ומחול - ברכוב
למו סוס-אש רחום, ורכב דו כרוב.

איש איש יובל, לעת היות נשף, לדביר,
בו מקהלת אראלים קול תמן בשיר

ותנורת שנאנים בקליר-אשר לרב,
כנור, נבל, חצוצרה וענב ותף,

הלונה, ונקללו יחד בקליל
מומור רנה ונינה, הוד קול מפי צליל.

ט

והשמע זו הרנה

והשמע זו הננינה,

ונפלאו מאשר שמעה

און אדם על אדמה,

תצאו במחול-לחילה,

חדות-חג איש איש כי מלאה,

חול מחול-לחילה בששון,

חול בצהלה וטלן

סוכן מעדן

(מדרשוהיו של כומר כוסי)

מאת אפרים א. ליסיצקי

א

הסכיתו ושמעו לי, כוסי כנסיה,
עצורי. עצרת-התחיה*:

הידעתם מי אני? - לא כהן, לא נביא
בסער ובאש דבר-אל נביא.

לא יד לי במליצות, לא שם לי במשלים
בם אקסמה לבות נקנהלים.

אין גיב בלשוני, אני איש דברים,
אך סוכן הדובר מישרים -

שמני דו בעד-הקעות השוכן
ביפה נוף העדן לסוכן.

ב

אני סוכן נוסע, בא לסוכן הלום,
ואני נושא נותן בתם.

חלקות-הקרקע הבאתי למכרה בזה -
חלקות-הקרקע ולא חלקות-הפה

בהן הסכן הסכינו לצודד לב הם
סוכני מרקה ותך פה ושם.

כי לא כבול קרקעי, נאות חול וקוץ,
אף לא רקק, נאות טיט ובץ,

עדיה נאותה תוך יפה נוף ארץ צבי -
זו קרקעי לה סוכן אני!

ג

אחי תסעו במכונית, לנאות עדן תעש דרקה
לתור את הקרקע.

הנה הנה, אחים טובים, שאו עיניכם וראו נא:
לפאת ירדן שכוה -

לפאת ירדן, זה הנגר הנאדרי בהרים,
מימיו כראי ברים,

במצולתו מבחור דנים, דירקסה ודנינהב -

* "עצרת תחיה" - כוסי לשם שמים מיוחדת לתשובה
ולתפילה, נערכת מפעם לפעם.

של "יזכור", המקדש את השם, ואנשי ה"עיר הנצחית" לו. ומאריה נוגם השבועה השבויה לב, והאנשים הנלווים עליה.

והוא מתאמץ לחזור לתוך גפשו ולתוך חיי סביבתו. רוצה הוא לתפוס את דופק-החיים של התקופות השונות והארצות השונות, שבהן חיו כל האנשים האלה. לשם כך הוא מחפש ומוצא בספרות העתיקה צורות-לשון קדומות, וצירופי-מילים מלשונות לועזיות, שהתחלכו אז בעולם, וחזרו גם לתוך שפתנו, כדי לתת למנוולוג ולדיאלוג גוון חי. לא רק הלשון הארמית, שכבשה את התלמוד, נתנה אותותיה בלשוננו של סקלר, כי אם גם הלשונות יווני ורומאי, שחדרו לחיי עמנו והשפיעו עליהם השפעה רבה, אינן נותנות לו מנוחה לשונית. דרך מלים, גיבס וביטויים לועזיים אלה הוא רוצה להרחיק את ריחה של הסביבה ולתפוס את ניגון הדיבור של הנפשות הפועלות בסיפוריו.

ועוד יותר מזה ישמש בקטע-אגדות, בשברי סיפורים ובזמרים-מלים, שמצא בספרים, ויעשה מהם לבנים לבניו.

בי — עם כל היותו דראמטורגן ומספר היסטורי, המבקש את אות-האידאה ואת מופת-האישיות בחיזיונות קדומים — אלה ממילא שופעים סמלים — הוא סופר ריאליסטי, שעיניו פקוחה לראות הווי, והוא עושה את כל אשר בכוחו לקרב דברים אל השכל, ולהוציא דמויות מן הערפל.

לפיכך קשה מלחמתו כל-כך בחומר הניתן ברשותו. הוא ירא מעשיותיו הטובעה בו ומצורתו הקבועה בו מימי קדם, והוא חותר להגיע בכוחות עצמו אל התוך המבושק ואל הגזרה הנכספת.

ג

בדמויות שלו נאחו סקלר הדראמטורגן והמספר, משום שבהן מצא את החומר הדראמטי התוסס. שמקורו בניגודים ובסתריות, בשאיפות ובמלחמות, בעליות ובירירות. אבל נוסף על ה"בשר" הזה, של חומר דרמטי, מאתי, ו"דם" זה של סיפור מעשה, עוד מצא בהם בגבוריו את ה"חומר" הרוחני, את אות האידאה ואת מופת הסמל.

כל היסודים העוברים על הנפשות הפועלות הללו אינם יסודיים-פרטי, קטנים ועוברים, כי אם יסודיים-כלליים גדולים ונצחיים. פה נראה את מלחמת החומר ברוח ואת מלחמת הטומאה בקדושה, את מלחמת האלימות באמונת-היחוד ואת מלחמת הכוח במשפט, את מלחמת העבדות בדור ואת מלחמת הגלות בגאולה.

וגבורי-הגבורים של החזון הגדול הזה הוא כל עם ישראל, והיחידים המופיעים על הבמה אינם אלא באי-כוחו ודובריו, שבחיים וגלגול ובסבלותיהם יסמלו את גבורתו וקפדנותו של העם הנצחי והמופלא. עם זה הוא בבחינת הקפד המרפוי הפועלת בדראמה העולמית, ו"נפש" זו נושאת על שכמה את כל משא-היגיון והאמונה של העם האנושי.

עם זה בעל ה"נפש" הסובלת, יצא מבית-העבודות של מצרים לתוך שממת המדבר העולמי, לכבוש ולהפכו,

והאנושי, האסיי הרוצה להשלים בין אחים לוחמים (הורקנוס ואריסטובל) ולהגביר את מידת-הרחמים על מידת-הדין.

ר' שמעון בן יוחאי, איש המסתורין הנלחם את מלחמת הרוח בחומר ומלחמת ירושלים ברומא, האמורא יוסי מן יוקרת, "צור הגליל", הנאבק בשם היהדות הצרופה בהלניות האלילית, ובהאבקותיו עוד הטרקאית עוד יזכרו פרפורי האליליות הדבוקה בו.

ר' חנינא בן תרדיון, מעשרה הרוגי מלכות, העלה על המוקד לקדש את השם, ובגבורת רוחו, כבעצם מותו, הוא מנצח את המוות ומכריע את עובדי-האלילים, השרוף אותו והנשרף אתו יחד.

ר' סעדיה גאון, המגלה את גאונות-רוחו במלחמתו לטהרת-הגאונות, בניגוד לחולין-השררה ותאוות-השלטון שנתגלו בנשיאותו; ויחד עם זה הוא ממזג את יסודי-הנסתר ביסודי-הנגלה בשאיפתו העזה להתקנה לגאולה.

רש"י, הדין וההסדר, היוצא מתחום-תורת-י ופרשנותו לתחום-המעשה וההמפעל של הצלת אחים בני ישראל בעת צרה.

אברהם אבולעפיה, הנושא בלבו את חזון הגאולה והנלחם בנצרות השוקרת בסביבתו והעורכת מלחמה גם בתוך גפשו פנימה.

יוסף דילה ריינה, המקובל השואף להכניע את סמאל ואת לילית, על מנת להביא את הגאולה, והנופל לבסוף בחורמו של השטן וברשתה של הקוסמת, לילית בת עשתורת.

השל"ה הקדוש, הנלחם בהיטלר קטן בימי-הבינים, והמלמד את בני ישראל לא מות, כי אם לחיות על קידוש השם.

ר' ישראל בעל שם טוב, הרוצה "להפוך את הסדר ולהביא את הגאולה לאחינו בני ישראל בכל מקום שהם" (קודמת לגאולה הבאה מן החוץ) היא הגאולה הבאה במפנים" (וכשהוא עושה נסיון לעלות בעצמו לארץ-ישראל הוא שב כלעומת שיצא, כי טרם הוכשר הדור ועדיין לא הגיע "קץ הפלאות").

ר' נחמן מברסלב, הצדיק-המשורר וכנודו של הבעש"ט, היוצא גם הוא לדרך לארץ-ישראל, משום שהוא רוצה להבקיע לו דרך אל עצם המזרח, מבלי שיפריע בעדו כותל-המזרח שבגולה.

"החזות מלובלין", הוואה ראית מעמק וחודרת את מה שעבר לנראה ולנגלה, וראייתו זו מסוננת את עיני-בשר שלו, כדי שעיני-רוחו תחתורנה אל סוד הנסתר שבחיים.

מרדכי עמנואל נח, "משיח נוסח אמריקה", הרוצה להקים מדינה יהודית בשם "אדרס" במדינת ניו יורק, ובבלו — חלום חידוש מלכות ישראל.

אלה הם גבורי המוחות והסיפורים של סקלר, ועליהם נוספות עוד דמויות-לוחאי של גר-צדק, גראף פוטוצקי, המבקש את דרכו לאלהים, ו"צדיק הדור" ש-בנשמת הצדיק, הנלחם בשטן, ולייבל, הבחור התם

סקלר רואה את הקשת בענן

(למלת 40 שנה לעבודתו הספרותית)

מאת מנחם ריבולוב

א

ה. סקלר, מראשוני הסופרים העברים באמריקה, נחשב בשלוש לשונות: עברית, אידית ואנגלית. ודרכו בספרות כפולה: דרך הדראמה ודרך הסיפור (בראשיתו היה כותב גם שירים ושירים-בפרוזה, אבל אחר-כך משך את ידו מדברי שיר, והסתפק רק בשילוב קטעים שיריים לתוך מחזותיו). אבל עם כל הריבוי החיצוני הזה באופן ביטוי האמנותי יש בדבריו אחדות פנימית, והיא עברית. משום שמעורה הוא בשרשי התרבות הלאומית ויונק את ניקת יצירתו ממקור ההיסטוריה הישראלית. בה, בהיסטוריה הארוכה והעמוקה של עם ישראל, נתגלה לו עושר לא-ישוער, הזן את הנשמה והמפרנס את הרוח. ואם גם יודע הוא שאין "לבטל" את ההווה — וכראייה לה ישמשו כמה מדבריו הראשונים אשר טיפלו בחוזה ובחזון — נראה לו זה, ההווה, כחומר וקטן לעומת העבר, המלא משמעות והקורן אור.

העבר מטשטש את הצללים הקטנים שליוו את אנשי המידות שלו, ואותם אנשים רחוקים נעשים אישים קוסמים. אורייפעה-הוכמה עולה וורח עליהם ומהם, וקרני האור הזה הולכות ומאירות לא רק את הסביבה הקדומה, אשר היתה איננה, כי אם גם את סביבת-ההווה שבה חיים אנו, בני-התמותה של תקופה זו. מעשי אבות סימן לבנים — ומעשיהם של אבות קדמונים נעשים עמודי-אור וסמלי-מופת לבנים ובני בנים, המבקשים פירוש בחייהם שלהם ואחיהם בחייהם-עולם.

סקלר נתפס לדמויות גדולות ולאידאות נעלות, שנתעלו ונתגבשו בתולדות-ישראל, בתוך מספר ודראמי תורגן מושכות אותו דמויות האנשים, או האישים, העוברים על פני מרחבי ההיסטוריה היהודית, אבל בתוך איש חושב ומסתכל מעניינות ומגרות אותו אותן האידאות הגדולות שהציחו את דמיונם של האישים, הדריכו אותם מנוחה ונתנו להם את נצחיותם בחיזיון.

וכשנפתח את שני ספריו העבריים — והם: "ספר המחזות" (אשר 9 מחזות בו) ו"הקשת בענן" (אשר 7 סיפורים בו לעומת 7 הצבעים בקשת) נראה את הסופר עומד בשער ומקביל את פני הקוראים בשורות-הקדמה, שבהן ברמות דרכו, בשער "ספר המחזות" בה יציין תנבותו:

(א) השתערות עם ישראל על עולם העלם והעשירות כדי לכבוש לו ולאוהיו דרך מן המדבר לחבל ומלואה; (ב) עמידה סגנון ורפי האלילות והנצרות המתנשאים עליה להטביעו; (ג) מורשה של גלות, סכנותיה ויסוריה, ופרקנות עלידי נסים; (ד)

הבאי וחוסר-שקט שבחיי גלות לאלה שנפגשו מעורה בעברה-האומה על שלל-צבעיו הקורנים מן הסמורה העתיקה; (ה) מבצרי-המסתורין המשמש מפתח מעולם-החיצוני, בני-הגלות וניווט, ומעלה את החיים לאוריה שלא מעולם הזה; (ו) עקלקלות של הרעיון המשיחי ונפתוליו בסרט הגיון לדרך הישרה; (ז) גאולה עם ישראל בתוך בת-לוחאי למאות העולם כולה.

אלה הם שבעת המוטיבים הראשיים שבתשעת המחזות שלו.

ובשער ספר סיפוריו "הקשת בענן", יעמוד שוב להקביל פנינו ולהבניסנו לתוך עולמו. ובלשונו, "בגוד קשת של מעלה" זו עם שבעת גוונים מכוונים שבעת הסיפורים (הבאים בספר) במסגרת אחת ובהטיבה שלמה" ואם בשטח-מיקום ובמידת-זמן נמדד את העולם הזה שלו, ואת הקשת המתקמרת בו, יתן לנו הסיפור גם מספרים מדויקים: "באמצעות אלפים מיל וקרוב לאלפים שנה משתדעים בין חודי הקשת הזאת", ארבעת אלפים מיל הם "מנחל קדרון, במזרחת של ירושלים, ועד נהר פרוט

המגיה מהרי הקארפאטים", ובין שתי הנקודות הרחוקות, האלה מתנוצצים שמות בבל, גרמניה, צרפת, ספרד, פורטוגל, אנגליה, גאליציה, אוקראינה, טורקיה ואמריקה. וקרוב לאלפים שנה הם מידת ארכה של הגלות, שאינה אלא צפיה ארוכה לגאולה, כי כל ימיו — מתוודה סקלר — חלם על "סידרות שלמות של סיפורים רחבי-היחף שיחיו בקווים בולטים ובהירים אותם המאורעות בתולדות עמנו שיש בהן מן האות והמופת הנצחי — מעין ציקלוראמה" של עלילות ומעשים, של אישים וקייבוצים, שיסמלו את מהות עם ישראל, את צביונו המיוחד ואופיו העצמי".

ונאמן לתעודתו זו הוא הולך ודולה מים-העבר את הדמויות הקוסמות והמגרות של האישים האדירים, הסובלים ולוחמים ושואפים ומעפילים, ועולים על המדורה לקדש את השם את אשר יהיה באחרית הימים. המשיחי לראות את אשר יהיה באחרית הימים.

ב

ואלה שמות הנפשות הפועלות במחזותיו וסיפוריו של סקלר:

רחב מיריחו, העוזבת את עולם העשתורת מפני אלוהי-ישראל, הנוכח את העולם הקדמון וסולל דרך לחיים החדשים, של מוסר ומשפט.

מלך אשמודאי, יריבו הערם והכופר של שלמה המלך החכם, והוא גם ה"אני" השני — היצר הרע — של האדם, ששירה ומלכות נלחמת בנושאו.

חנני המעגל, הנלחם לטהרת הרוח היהודי

בכח הדיבור האלוהי, לארץ החיים הטובים, לנחלת האדם החפשי.

ורמזים עומים ותוספים, זרמי אלילות ונצרות, כמו עליו להטביעו ולהאכידו מן העולם, אבל הוא התקומם נגד כל הגלים הזדונים ונלחם בהם ועלה עליהם ונישא בסערי-מחולס מחוץ אל חוף ומעולם לעולם, הוא בנה מלכויות-ארץ וחרבן, חורר ובנה אותן, וכשחברו עמד ובנה מלכויות-שמים על הארץ, הקים מבצרים-רוח שהיו משגיבי עוז לו ולאמונתו, למשאת-נפשו ולחונן-עמיו.

עם זה הוא היחיד בעולם שהראה כשרון קיום בנבר ונס יצירה בגולה, הוא נרדף ונענה והועלה על המוקד ונצלה חי על גחליו, ואחרי כל אלה לא יכלו לו שונאיו ולא הכריעוהו עד עפר, אלפים נשרפו — ורבות קמו והמשיכו את מעשיהם של הקדושים השרופים, רבבות נשמדו — ומאות אלפים נולדו לנצח את ההשמדה ואת השמד ולשאת את שם-ישראל ואת שם-אלוהיו בעולם.

ובזה עסי-ישראל תלוש ורחוק מארצו, ארץ-ישראל, העלה אותה למדרגת ישות קדושה, אדירה, נצחית, שאין לה כלייה, והיא לא משה מלבו וזכרוננו לעולם, מארץ קטנה ושוממה נחשבה לארץ-הצביר, למשוש-תבל, אשר בה השכינה שוכנת ושער השמים נפתח לבני-אדם, ומן העמק העכור של הגלות עלה ונתעלה העם העני למרומי החזון ובנה לו היכלי-המפארה של תורת-ישראל מפליאה.

תורת-ישראל זו, שמצאה את ביטוייה העמוק והחרף בקבלה ובחסידות, היא שניצתה את המציאות האפורה והמרה והשרתה עליה זוהר וזיו של שבת-עולם, של יום שכולו טוב, ודמות-המשיח, הקודרת ומוזהרת, הממשיה ונראית, היא שנתנה לו לעם צמא הגאולה את הכוח והעצמה לצפות מאות בשנים עד אשר יבוא זה משיח צדקנו.

הגאולה — זה הוא יסוד-היסודות של היהדות מאז יצאת בגולה, ועוד לפני כן, גאולה לעולם, גאולה לעם וגאולה לאדם.

הנצרות, שבאה לעולם כ"יורשתה" של היהדות, הוכיחה לדעת, שגאולתה אינה גאולה ומשיחה אינו משיח, היא קרעה קריעה באחדותו של האדם, שהוא גם בשר וגם רוח, והעמיקה את ההתחלף בין החזון ובין המציאות, למיכך יכלה לדבר גבוהה-גבוהה על מלכות-שמים וידע עם זה לשנות את באה, פה על הארץ מתחת-לערך מסעי-צילב ולהעלות "כופרים" של מוקד האיני-קוויזיציה, בורבת האחדות נמנעה ממנה, ולא היא תביא את הגאולה.

כוח הגאולה ניתן ליהדות, שלא הפרידה בין הדבקים ולא הבדילה את הרוח מן הבשר, אולם, יודע גם הסופר העברי מה שידוע לאחרים, שיש שניות מעולם, ושניות זו הטבעה כביכול בעצם היצירה, מעבכת את הגאולה.

וכה יאמר סמאל ליוסף דילה דיינה: "לא אחד הוא המעבך את הגאולה, שנים הם — אני והוא (כלומר, יוצר העולם. — מ. ד.). לפני בריאת העולם היינו אחד — אותה שלימות שהיתה טבועה בתווה-ויבותו הקדמון,

שלימות חסרת-צורה וחסרת-דעת, עם מעשי-בראשית התפלגנו לחצאין, לשתי רשויות", הוא בחר את שמי השמים, וסמאל בחר בלב הארץ, שבה מעשי בראשית הולכים ומתחדשים בכל יום — הוא יצירת האדם, שניות זו היא מקור מרץ ויצירה והיא גם מקור התנגשות והתחרות.

ותקוות הגאולה מן השניות הזאת טמונה ברוח. כוח המנצח כוח גופני, אכזרי נעשה בעצמו כמות, והגאול מתגאל בדם אנשים חפים מפשע, כן ראינו הרבה גואלים ומשיחים שקמו יה לאנושות, שבראשיתם הם מופיעים כמלאכי-מרום, כצדיקים וחסידים, ולבסוף ומעולים בשליחותם, הבורגנים במשאת-נפשם שאותו בא לגאול, נעשה להם מדרס-רגל, להתעלל בו, ומכאן גם האגדה על משיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

הרגישו הכמינו וחזונו בחורש הבריא שקודם שתבוא הגאולה האחרונה והשלמה, תופיע הגאולה הראשונה והטראגית, אשר בה יפול גם המשיח עצמו, אשר יסולל דרך למשיח-האמת, למשיח-צדקנו.

זה הוא "סיפור המעשה" של ההיסטוריה הישראלית, ואת הסיפור הזה מספר לנו סקלר, הוא מספרו בצבעים ובגוונים, שבמראה ובקול, הוא נותן לנו נתינת מיוחדת, שיש בה גם הסתכלות אמנותית וגם תפיסה מחשבתית, גם דפיקת-לב וגם הארת-מוח.

משמעותהם האנשים במחזותיו ובסיפוריו הם מדברים כאנשים חיים, שנוצרו לשם עצמם ולשם מילוי תפקידם הם במשחק הגדול, אבל מתוך דבריהם ומעשיהם עולים באור בהיר הרעיונות והאידאות, אשר עומים למעשה והיו ואשר בזכותם הגיעו לחיי-עולם.

ומכיון שהוא רואה דברים מרחוק הוא רואה אותם בכללותם ובגדולתם, כל הבששויות הקטנות נמחקות ובמקומן נראה החר, כל הקטמים והקפלים מתפשטים ומיטשטשים ובמקומם נראה מראה-הפנים המאיר, כי הגופניות התולפת מתבטלת פה מפני הרוחניות העומדת-לעד, ויסורי האדם נחפשים זהב טהור של וזך אנושי.

בשגנו נמשכים ותולכים, למשל, אחרי דמותו הנפלאה של ר' חנינא בן תרדיון ב"הצור תמים פעלו", אנו מרגישים ענין תענוג עליות באור-רוחו של ר' חנינא ובגבורת-נפשו המביאה לידי התלהבות של קדושה, ענין קידוש השם אינו רק ענין של כאב וחרפה — כאב לקדוש וחרפה לטמאים שהופכים את הקדוש — כי אם מראה איום-הוד של אדם שהגיע לשיא היופי האנושי-אלהי, לא הקוסטור, מאריא מוסקא, שעליו הוטל משא-ה"כבוד" לשרוף את ר' חנינא, הוא אדון-המצב, כי אם הנגא, המתבונן לקדש את השם.

יש לו לר' חנינא היכולת לברוח מבית-כלא, טרם הוא מוצא לשריפה (ותאשה הרוצה להצילו היא אמו של השרפן), אבל הוא אינו בורח, כי כלום יברח האיש מפני גורלו ומפני תעודתו שהועיד לו אלהיו? יודע הוא ר' חנינא, שיש טעם ותועדה למותו, כמו שיש טעם ותועדה למלאכת התלייתו והשרפתו. "הבחיית

תמים פעלו", נופל גם התקף, ששרף את הצדיק, ומשליך עצמו אל המדורה, שוב ניצח הרוח את החומר והצדיק את הרשע.

זה הוא הנצחון הבא לאחר מלחמת היהדות באלילות, וכן גם בשאר המצבים הטראגיים, אשר בהם מתנגשים הכוחות הטהורים של רוח-היהדות והכוחות הטמאים של האלילות והנצרות של נשתחררה מטומאת-האלילות. (ב-חבר", ב"יוסי מן יוקרת", באורחת פרשים עוברת דרך טרויאס", באורות מאופל" ואחרים).

וכן הדבר גם באותם המצבים, שבהם יתגלו הסתירות והניגודים בתוך חיי ישראל עצמם, או בתוך חייהם הפנימיים של גבורי המחתות והספורים (כמו ב"מלך אשמדאי", חוני המעגל חוזר למעגלו, "ארי ירד לבבל", "קטרת באף השטן", "קץ הפלאות" ואחרים).

בכולם מתפשטת ומתעמקת המלחמה, בין הכוחות המתנגדים והמתחרים זה את זה; זו מלחמת הדורות, השואפת לאחות את הקרעים שבאדם ובעולם, ולהוציא את ניצוצות-הקדושה מתוך ויון-המצולה של הטומאה, כדי לקרב את הגאולה.

וסקלר, הרואה את הקשת בענין, הולך לאורם של שבעת הצבעים, הנתנים משמעות ויופי לחינו, ושופכים אור נוגה על דרכנו המופלאה בעולם.

אהרן ציטלין

מאת אברהם אפשטיין

נשב מהם, היה בהם חן של מדרגות צעירה, היתה קריאה לשינוי-ערכים בחיים ובספרות, תביעה להרחבת אפקים, לקריעת הילנות כלפי העולם, כל זה היה ברוח הדור שלאחר מלחמת-העולם הראשונה, שהביאה אתה מהפכה בדעות, באחרות חיים, במושגי יופי ואמנות, אדירה מוסערת זו דגרה בתוכה כוחות-יצירה חדשים, גילויי שירה ואמנות חדשים — סופרים ומשוררים שחרגו ממסגרות הישן, מן המסורת הקלאסית "הקופאת על שמריה" ונתפסו לורמים המודרניסטיים השונים שהשתלטו בספרות אירופה, ויחד עם זה יצא כל אחד לבקש את חשבונו עצמו, את גורלו ועודו הספרותי בתור אמן ובתור יהודי.

ציטלין היה אחד מעמודי-התווך של אותו מרכז ספרותי, דבר ומנהיג, הוא היה במשך שנים נשיא של הקלוב פאן האידו שבווארשה; ערך את הירחון לספרות "גלאבוס" ואת ההוצאה, והארשוער שריפטן, והרבה להשתתף בליטערארישע בלעטער", אך כמה שונה היה מכל אותה החבורה הסואנת ("חאליאסטרע" בלעז), שונה ברוחו, במהותו הנפשית ובעצם טבע שירתו. בנו של הקדוש ר' הלל ציטלין הי"ד, ספג אל תוכו את תורת בית-אבא ואת אוריתו האצילית הספוגה אמונה ואהבת ישראל; הוא ינק ממקורות השירה והמחשבה העברית בת-הדורות, ממקורות הקבלה והחסידות והאגדה

והמומט הם הפטיש והמתכת, והגין היוצא משניהם מאיר לכל באי-תבל בעולם הבא", אלה דברי ר' חנינא, היודע שיש דין ויש דיון ויש תכנית לחיים וסדר לעולם, ולא נברא הרע אלא להכשיר ולחשל את הטוב, ומטעם זה עצמו אמר ר' חנינא לשרפן שלו באותו לילה גורלי, שאמו (של מוסקא) נכנסה לבית-כלאו לקרוא לו דרור, והוא לא קיבל, "מתנתה": "ברא הקדוש ברוך הוא יהודים וברא רומאים ולבסוף הכניסם למחיצה אחת וסבכם זה בזה, סיפוך זה לשם מה? כדי שיראו סיף וספר ברוכים זה בזה ונלחמים זה בזה, ומלחמה זו עתידה להעמיד את העולם על כנו, אשרינו שמייתי לא נגורה אלא לתקן עולם במלכות שדי, וצר לי עליך, ב"דוסיא, כי נפלה מלאכה זו בחלקך".

אלה דברי אדם נבחר, היודע שתפקידו הוא בעולם הזה, וגם בעולם הבא, גדול וחשוב יותר מתפקידו של הקדוש שבידו נמסר גופו אך לא רוחו. סוד-הבחירה של יחיד-הסגולה, אשר עליהם הוטל המשא הכבד, משא הכבוד, מתגלה לנו בשלוש המלים העולות מן האש והמבעירות את עולם-הרשע באש: "הצור תמים פעלו!"

זו היא התמימות של הצדיק וזו היא השלימות של החיים, ושל יוצרי-החיים ולפני הקדוש והגבור, המת בטהרה-הלחש של "הצור תמים פעלו!"

ולפני הקדוש והגבור, המת בטהרה-הלחש של "הצור

ספר שיריו של אהרן ציטלין, שהגיע אלינו לפני חדשים מספר, הוא אוסף ראשון של שיריו העבריים, שהיה מפרסם מזמן לזמן, רובם טופס ראשון וקצתם — עיבודים מתוך כרכי שיריו האחרים. אטמם אף שירתו זו האודית חדורה כולה רוח של מקוריות ישראלית והיא זרועה גם צירופי-לשון עבריים בשפע, ויש שאינך מרגיש שעברת לספירה לשונית אחרת, כל זה רמז כבר מלכתחילה על הכרח השתנותה והתבלשותה בלבוש עברי.

ציטלין הוא מסוג המשוררים העילויים המחוננים מנעוריהם בתפיסה אינטואיטיבית יחד עם הריפות שכלית ועם כשרון של התבוננות פנימית, רוח השירה החלה לפעמו בגיל צעיר מאוד, וכבר בגנינותיו הראשונים היו ניכרים סימנים של בגרות שירית — עמקות תוכן ומקוריות של צורה, ואילו התגלותו כמשורר רב-גוונים ובעל פרצוף-פנים מיוחד משלו חלה בווארשה לפני כעשרים וחמש שנים בערך, שם נוצר אן מרכז ספרותי של צעירים רבי-כשרון, שכלי-מבטאם היה העתון הספרותי "ליטערארישע בלעטער", היה דבר-מה חדש, תוסס ורענן בגלגולות הספרותיים הללו, רוח של חופש

* שירים ופואמות, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, תש"ד.
360 עמודים.

העמית. כל אלה היו בחינת שיתוף בנפשו, בכסיו וירשה שהשכלתו האירופית הרחבה לא פגעה בהם ולא החלישה את כוח פעולתם. אדרבה, שני היסודות האלה היו אצלו מתוך ניגוד הדדי. צירוף מיוחד במינו. אמנם, גם בשירתו שלו, ביחוד בזה של תקופתו הראשונה, יש הרבה מרוחו של אותו הדור — מן ההסתערות המרדנית, מן ההתלבטות והחיפושים המציניים כל תקופת מעבר; אף הוא נטה מדרך המלך של הקלאסיות הבהירה ונתפס לצורות השירה המודרניות. כגון חריזה קאפריסית, שורה בלתי קצובה, דינאמיות מוסערת, ביטוי אכספרסיוני — כזה היה קצב הדור, ואילו המודרניזם שלו בכלל קיבל אצלו את כוונתו המובהקת — במס תורין הירשלאי (בספרו האדום "מטטרון"), ברוב הסופרים בני דורו, בני ברית ושאינם בני ברית — נזקק אף הוא לשיריהם של מאיית ובעברית גם יחד. אפשר גם לומר, שהסמליות היא הקו היסודי המיוחד את שירתו בכלל, וביחוד את זו שבספרו "שירים ופואמות", שהוא דברי הפעם. אך גם הסמליות שלו ממקור ישראלי היא.

אחיה זיקה מיוחדת לסמליות ולמסורת, שהתגברה בעת האחרונה בספרותנו, היא. בלי ספק, פרי החיים המטורפים והמעורבלים של מלחמת אלים ושטנים, של תקופה אפוקליפטית של מלחמת אלים ושטנים, של תמונת עולם ודמיוני בראשית, בפני מוראים ונצורות אלו אנו עומדים אחוזי תדהמה ומוכריאל; אין להללו ביטוי בלשון בני אדם רגילה, בשפת הנגלה, ורק ברמזים וסמלים אפשר להביע שמץ מסיט דורנו ולקשור דמות כל-שהיא לאנדרלומסית שירדה על העולם, ומכאן שירת הסמל, מכאן הנטייה למיסטיקה, לאיראצינאלי, מין רר מאנטיקה חדשה המתבטאת אף היא בשילת היש, בשאיפה לאשר לא באן, בנענועי מוות וחלדון, או בחזיונות מיסטיים וכיסופים משיחיים.

ההבדל מבחינה זו בין צייטלין ובין שאר בעלי הסמל הוא בזה, ששיריהם של הללו משאירים אחריהם רושם של דבר-מה מופשט, אוורירי, נעדר-משות, מין ארג של חוויות מטושטשות חסרות צורה ודמות, לא כן שיריו של צייטלין; אף הסתמים שבהם יש בהם דבר-מה מוצק, בולט, דמות מסיימת, ואף זאת: תמיד הם מתקשרים עם זכרי תמונות ורשמים ממקורות היצירה הישראלית. רוב שיריו וביחוד הבאלאדות הם דוגמה לכך. כדאי להשוות מבחינה זו את שירתו של צייטלין לזו של ש. שלום. יש נקודות-שיתוף בין שני המשוררים האלה: שניהם עומדים על גבול שני עולמות — הנגלה והנסתר, הממשי והסודי, ושניהם תחומי המיקום והזמן ותחומי העולמות מיסטיים אצלם ומהווים מין אחדות פלאית הנמשכת מתוך עצמה ונאחזת לתוך עצמה, אבל אצל שניהם האווירה השירית היא נפשית יותר, מרעידה ורוטטת, מלאה הזרזים בלתי-נתפסים, דוגמת הצלילים של איוו סימפוזיה חדשה, המעוררת הדים סומניים בלב מבלי שיעטרפו לאחדות של ניגון, ואילו אצל צייטלין האווירה היא תמיד דרובה, מתוחה, מעובה יותר ומתוך כך ממשית יותר, ומה שניתן אצל שניהם דרוב ענין, בארג רב-צבעים ונשפע צלילים. ניתן אצל צייטלין בצמצום רב, בליטת קונקרטיה ועל-פי רוב בדרך סיפורית.

למשל, אותו רעיון של אחדות אלים ואדם וטבע, של אחדות המקור הקדום של כל גילויי ההווה ככפל מהותם, המתעקף אצל שלום בכמה עיטופים והזרזים בסדרת השירים הגדולה, "פנים אל פנים" ובכליל הסוגיות "חניני בני", אותו רעיון בתמציתו מובע אצל צייטלין בשנים-שלושה שירים קטנים גלויי-ביטוי —

בכרים רבישקט
מי אתה — יש עץ יתום יחסם שבילי,
ופתאים וצמחתי לו שיחה:
"לא אומר איפה ואולם ראיחך..."
בעולם אחר לנת כבר בצללי,
ושאלו חרגל שדי
בקורות ערבי קין מלב קמה:
התנזר עוד? התנזר את ומדע?
בארץ קדומים, אין ערוך להודו,
אמרנו שיר גם שנינו, שיר נשמה... ("קדומים").

וא השיר, "לפני אלפי שנים":

פה בין סלעים לבנים,
לפני אלפי שנים
היה בזה חנוך,
היה בזה חנוך,
ידועים לי הפנים
אחמול הנה באתי,
לשמש ביום עננים,
אך חתה פה נשמת,
ידוע לי העין,
לפני אלפי שנים,
שלוש, סלעים לבנים,
צבא המון עיניים
שלוש, סלעים לבנים,
וחורה לבסוף,

כלומר: הסלעים, השמש, החוף והאדם, חרגול השדה והעץ — אלהים הם במקורם הקדום והם נפגשים מתוך המשך וחורה מהם אל עצמם, אך כמה צמצום בצבעים וכמה קיטון במילים!

מתוך כך מתבלטת גם תכונת סגנונו של צייטלין, ההולם כלי-כך את אישיותו הרצינית והמוסרית, זה סגנון חשוף, משולל כל עטיפות מליצה לשם קישוט וגיו, עם שהוא גמיש למדי, שופע מקוריות וטוב-טעם תרבותי, זהו פשטות מוסרית השואפת לאמת העזרה, להבליט העיקר, לביטוי החוויה במערומיה, ומכאן הדינאמיות שבדרך הבעת, קוצר הנשימה שלו, אבל יחד עם זה מתלווה תמיד לדברים איוה חד פלאי: המלים הניזירות שופעות רגש פנימי, ויש שמתחת לקו הדרוך מפרפת נעימה רכה, לירית, המרעידה את הלב, ורק כשהוא מפליג לעולם התנ"ך או לתחום האפוס האגדי ("יונה", "מגילת הבלאים", "שניאל" ועוד) הוא נזקק בדרך טבעית לרוחה ולסגנונו של התקופה הקדומה — למליצת התנ"ך, בדרך כלל יש למצוא בשירתו של צייטלין מכלי השכבות הלשוניות והסגנוניות של ספרות הדרורית שלנו, אבל בהכרעה של היסוד העממי שבספרות החסידות.

הסימבוליקה שצייטלין משתמש בה אף היא, מאסור, יש בה ממש הדורות, מן המיתוס הישראלי ומתפסות החיים והעולם של ההדרה העממית, אלא סמלי טבע כרגיל אצל אחרים, אלא סמלי קבלה וחסידות לקוחים מן החזון ומספרות הסוד, סמלים המעלים על לבנו את עולם המקובלים שבצורת העתיקה ואת שיחות החסידים שבאווה "שטיבל", את צללי בית-המדרש שפופלון או בליטה ואת הלך-הנפש של היהודי הפשוט והתמים על

הישנה: רוב השירים שבספר הם במשקל טוני ובהברה אשכנזית-מערבית, וכמעט כולם מהזרזים, ואילו החריזה היא שולית בחינת אמנות לעצמה: גמישה, וירטואלית, עשירה-צירופים, מעשה מקלעת קאפריסית, מנומרת ומנוגנת, ויחד עם זה היא עושה רושם של טבעיות גמורה, היא שופעת בקלות מפליאה כאילו נובעת מתוך הקצב הנגיני של הלשון עצמה.

עצמותו המיוחדת של צייטלין אינה מוגבלת, כמובן, בקווים פורמאליים אלה של הבדלי צורה וביטוי, גם מבחינת התוכן הוא נראה לנו כמשורר, "לבדד ישכון", שאופן ראייתו לו משלו ודרך תגובתו שונה מן הרגיל, יש בו מן הרצינות ומן החומרה של איש-מסור, בעל התביעה הקפדנית, שאינה יודעת וויתור, יחסו לדברים הוא קבוע, ישר, עיקרני ומוחלט לא-שגרה, ומשום כך אין הוא עשוי להשלים עם העולם הגויי שנתגלה בכל קלונו וניונו האנושי, כשם שאין הוא מקבל את סדר-העולם בכלל על הסתירות והניגודים שבו, ומכאן ההסתייגות שלו מאורפה ומתרבותה שדרגה וגדולה בחוכה את המפלצת הגרמנית, הוא שובר את אלילי-נעוריו ונתון ספר כריתות לשקספיר, גיטה ושללי ולשאך חזוי גויס, שביפי דברם כבר היה מונה, כנרעין בתוך הפרי, ארס פורה רש ולענה, "אוי ואבוי לתרבות עולם-שוד! רמיה היא ושללי!" ("שלא עשני גוי").

חורבן היהדות האירופית פגע פגיעה קשה בנפשו עד כדי לכפור בעצם כדאיותם של החיים ועד כדי לראות בעולם כולו מין עמק עכור שכווא-אלהים, שהאדם, ובפרט האדם הישראלי, נתון בו הפקר לכל מיני רוחות רעות וכוחות הרס, את אימי החורבן נתן בשורה של שירים קורדרים, ספוגים יגון תלומי או רעיל מוחלח כלפי הטמטום הגויי, ואילו את בדידותו וחוסר-ישעו של האדם בכלל תפס בסמל אכזרי ומחריד של עכברי לילה המצפפים צעזעוי אימה מפני פחד הדממה האורבת של ההתול הטורף ("עכברים"), מתוך הרגשת שכול זו הוא עוזב את אהובתו, "אני מעריד-דון, אני מאורד-שיר!" — הוא קורא לה עם פרידה, ומה יוכל הוא לתת לה חלק אהבה? דרכו — דרך הענות של משורר הנשרף באש יסוריו וה, הולך לקראת האש אשר לאדוני ("אל תלכי עמי"), ויש שכל עולם הנגלות והמראות, המדת הנשים וחכמת הספרים היופי והאמנות, נראה לו כמקס-ישוא, כחזון-רימה, מעשה-היתעושים של השטן החוצץ בינינו ובין העולם האמתי, האידיאלי, זה שמעבר למציאות החסרת, המתחשש לנו לפעמים ברגעים של התעלות, עולם נכסף זה מסתמל אצלו פעם בדמות איוו "רות עלינה" או "רעית-עולם עלינה" ("צל הלה", "רות") ופעם בדמות "מרגיאת" או השכינה, שהיא גם "אין" בלשון המקובלים, ומכאן כיסופי האין שלו, המשמש מטיב יסודי רבותי בכמה משיריו, "אותה נשית ראות פני אלהים" ו"הו יום לדרור, יום למות ולקדושה!" — הוא קורא מתוך דבקות ונענועים, המות הוא מעבר מעולם של טומאה וחטא אל חיק אלהים, עולם זה וכל העולמות אינם אלא דוגמת אולם האים העוברים על פני האניה החולפת ועפה, "כעוף איך-קן" לקראת חופה "המשומר לה לבדה" ("הנה יח").

אמונתו וספקותיו, על מלחמתו הפנימית ועל כיסופיו לנאולה, ואשר על כן הם קרובים לנו ומדברים אל לבנו, הם טבעיים בחיות לאומי מובהק, אף כי הנושאים לכשעצמם מודרניים הם, כלל-אנושיים.

יש לציין ביחוד את היסוד הבאלאדי-סיפורי המכריע בשיריו של צייטלין, ולא רק בפואמות ובבאלדות גופן, התופסות, אגב, מקום ניכר בספר, אלא גם בשירים הלי-ריים ובשירי המסורת, כמעט כל שיר, אפילו הוא יחיד-אישי או סמלי-מיסטי ביותר, קבוע אצלו במסגרת של סיפור, של עובדה או של שיחה קונקרטיה, נפש הקורא נאחזת בכליטת אלו כבנקודות משען המסייעות לו להדור לתוך עולם נפשו של המשורר ולשתף עצמו בחוויה האנימיטית או הפלאית, דוגמה קטנה: בידוע, שהעץ בלילה עושה עלינו רושם של מסתורין, נדמה לנו שהוא היצור הער היחיד השומר על העולם הנס וסוכך עליו בענפיו, אך הוא גם למעלה מזה, הוא — סמל רבי משמעות; הוא — עץ-החיים, הוא — הסולם המקשר ארץ ושמים, אדם ואל, גרגיר אדמה עם כיכב-רום, כל זה ניתן בצורת שיחה:

ויאמר הכובש לכושי:
מה לך אצלי, בן-ליל?
ויען לכושי הכבוש:
את שכן אורחך, הכובש,
כך לי על ראש.
יום כולו המיני עד בוש,
ועתה עת מלך הוא, משחתי
באור, באום הכבוש,
אז אמלך אנכי, הכבוש,
על רחבי הלי — ונצחתי
בין אל ואנוש.

אמנם, יש בין שיריו הסמליים שהם מתמיהים בזרותם, בדמיון המופלג ובמיסטיקה העמומה שבהם, כמו הפואמה, "יוסף דילה ריינה" עם מערכת התמונות הפאנ-טאסטיות של שדים וקליפות, שטנים וליליות שבה, או השיר הסיפורי, "אלה תולדות עץ", מין מעשה להטים של גלגולים מפתיים, או ה"שיר על השעה הטובה", מין פאנאסטיות מוסובות, נסיון לתפוס את פרפורי האדם בין עולם וקסמיה-השוא שבמעורות החיים ובין האמת הפשוטה והערה של "הקו הכולל" של האלהות, ועוד כמה שירים כיוצא באלה שקשה לעמוד על כוונתם הברורה ושאיכותם היתירה מכבירה עוד יותר על ההבנה, אף-על-פי-כן יש גם בשירים הסתומים הללו משהו עובר לקורא, אף פועלים עליון בצורות הבלוטים משלעצמם, כסמלים האגדיים שנעשו חלק מן הפולקלור שלנו, וכעיקר — כביסופים המשיחיים החזריים בהם, בעריגה לפדות מתוך זוהמת החטא, בחינת, "מעמקים קראתיך", ובכלל, סמל, כל, אינו ניתן להתפרש כולו, כוחו ויפיו הוא דווקא בערפוליותו, וכבר היה מי שאמר, שכל הפא לפרש סמל לפרטיו ומה למי שתולש את עלי הפרח כדי לעמוד על תוכו וסוד יפיו, והנה — אין פרח ואין סוד וכעוף יתעופף הקסם.

עם כל החידושים המודרניסטיים שבשירתו של צייטלין היא בכללה נשמרת בה זיקה למסורת השירית

אף-על-פיכך, עם כל הראייה הפסימית הזאת ועם כל געגועי המוות האלה, אין הספר בכללו משרת עלינו רושם של יאוש או של שלילה מוחלטת. אין ספק שההרבה מתסביר זה של עגמה ודכאון הוא פרי הזעזוע הנפשי בשל אסונו הפרטי — חורבן ביתו ומשפחתו — בתוך אסון האומה, ואילו את חורבן עולמו זה הוא מתאר דווקא בטונים רכים, מתורגמים, הספוגים, אִמנם, יגון אי-יָקֵץ, ביחוד בשני השירים, "אבי" ו"דמות צל בוואר" שהם, המצטיינים ביפים, ברוך הלידי שבהם, בתוגת האבדה התרשית, תוגה שלאחר יאוש, והנה קטע מן השיר השני:

האיש, הרושם עתה בנידור
אחר חצות הליל טורי שיר הללו,
פוחת דלת אשר אינה עוד בדלתות
בווארשה אשר לא תהיה עוד,
מגשש קיר איך-ממש,
שהוא נוכח המנוחת עונות אופל — — —
ומגונד בינות למיטות
לא ישכב איש בהן — — —
אדם אני בנידור
ודמות צל בווארשה,
על נגח בבית אשר איננו,
לא, לא אוכל זאת מפה,
מן הבית אשר איננו,
בווארשה אשר היתה ולא תהיה...

בעצם, גם שיריו הפסימיים של צייטלין, יש שעולה מתוכם, מבעד לקדרות הדברים, הד של רגן חיים, של תביעה לחיים, הפואימה "יונה", למשל, יהיה חדורה, לכאורה, רוח של שלילה ועומתה, יונה בוחל בחיים, כי הוא רואה את אפסותם, הוא נרתע מפני מגע עם בני מביטו, כי הוא רואה את קטנותם, לבו הפך לזעזוע כל יום, אף כי בסתרי נפשו מקנן מכאוב הרחמים הגדולים. בגאון זעמו וביגון בדידותו ראה רווח והצללה לנפשו — במוות, הוא רצה לשוב למקורו, להיות אחד עם אלהים, להתמוג ולהימוג בתוכו, כמו שהיה טרם נפרד ממנו והוטל לעולם האדם. אבל אלהיו כופה עליו את החיים, אשר על פן הוא בורח מפניו כדי להגיע אליו דרך הרפתקאות מסוכנות. אבל אין להגיע אל האלהים בדרך של חדלונות, של שאיפה לאין, אלא דווקא על-ידי קבלת עול החיים על הכאב והיגון שבהם ועל הקולקל והנפסד שבהם, כי אלהים פירושו — אהבה לכל יצור, חמלה לכל כושל ונידח — מעשה תהיה זה רחמים. וכשיוגה מתחנן לפני בוראו: "קח נא את נפשי ממני, כי טוב מותי מחיי", באה תשובתו ה' כנענית-נופיה:

האלל ספתי יתום מאשר למרא ויתומו
יתום נהיית גם אתה?
אם כסית אוכל בלי לבוש, מאשר למרא אבדנו

אובד נהיית גם אתה?
האף תשב טלה נחצה מעל אמו,
האף על רוע שמתו ותאכצנו אל לב
עד היותך אִתָּה, אִתָּה — הטלה הנחצה...

תפיסה אנושית זו, שהיא ישראלית ביסודה, מקבלת אצלו גם צורה של עממיות יהודית, של הערצת היהודי הפשוט על דלותו ועל שקי-הגדודים שלו, על אשתו החולה ועל טפלו הרעבים והחולים. יהודי כזה, המוצא סיפוק בענין והשמח בטליתו הישנה ובתפיליו המרופטות ובכניו — "ברוך השם", והוא חולם חלומות משיחיים, הריהו לאמנן המרחיב את יצירתו מתוך הפלגה לארצות החלום בשל "שורה אחת הצרורה אי-ישם באחד הדפים, והיא" היא העיקר והיא הכוונה של כל דמויות-החזון וכל השרעפים ("יהודי").

השירים שבשני המדורים האחרונים שבספר ("ארצך, ישראל" ו"שירי אחרית ושירי נחמת המשיח") קובעים אופי לעצמם, עולים מהם צלילים אחרים — חוקים, מעוררים ומעודדים, הם מלאים פתוס לאומי ופועמת בהם אמונה בנצח ישראל וביעודו המשיחי, אף עצם החורבן נתפס בהם כסמל עילאי — הוא מתקדש בקרבן ומקבל משמעות של חבלי גאולה, כזה הוא למשל, השיר הפתישי ועו-הביטוי "שיר העקידה", שביאור נכתב לכתחילה כתובת-ניגוד לשיריו הנידוע של ביאליק "על השחיטה":

שמים, אל תבקשו רחמים עלי!
ידעתי: יש אל בכס, הוא וקטלני —
ואני לו השת והשי,
הוא את ביוסף החרון ישק ויני,
ישקנו וחי,
מחלב כליותי יצמיח
את המשיח —
ותהי זאת נקמתי מיקום ומאדם,
כי פורען מדמי הגואל וגאלם,
כספיר יעלה ופדם.

יש, בלי ספק, בשיריו של צייטלין הרבה מן העגמה וזמן ההגות הקשה, אך יש בהם, כפי שראינו, גם מן החיוב וזמן הכיסף לגאולה, בכמה משיריו תוסס חרון וזעם נבואי, וזעם פירושו מאה מוסרית, תביעה לתיקון האדם והעולם, עולמו כיום אלים ושטנים נאבקים בו, שמים ושואל, טוב ורע, וההכרעה לצד הטוב הוא רק במשהו, בכח-ההשגרה, ואילו העולם כולו ועולמו אנו תלויים באותו משהו, בהכרעה זו של היסוד האלהי שבאדם, ואותו עודף כלי-שהוא של הטוב על הרע, של חסד אלהים על כלי השטן, של אמונה ותקווה על רגשי השכול והיתמות — מכריע גם בספרו זה של צייטלין, והוא העושה את שירתו שירה חיים, שירה אנושית ולאומית-יהודית כאחד, הבה נברכהו על מתן יקר זה לספרותנו העברית.

יהודה קרני

(תרמ"ה—תש"ט)

מאת הלל בכרי

א

"אפיקוריות" קלה, זו המוצאת תיקון לאדם בהנאות חיים קטנות (כגון: "לבי נמלא שגעון-חיים, נפשי צמאת תענוגות: הבה ארקוד את ריקודי גם אנוכי בין הזוגות"), או באשליה "פילוסופית" של אדם המעמיד את עצמו מעל לגלגלי-הזמן —

מה, כי ציב את ימות
ואלל מה כי יבחר;
חי אני מעל האלים
חי יחיד...

אולם הלשון הנאמנה של המשורר לא תכזב, באורח הנפתולים שלו, מעל לכל הקולות הרעועים והסואנים מסתגל ועולה קול וידוריו הפשוט:

איש אני עם אש ככל הגולה
ועם הכנסת אלהם לחם עוני;
מלתי פי מפציעים הד קולה
ובול יגונה כִּפְּחֹן את יגוני.

דמות החיכל שהבחינה בראשית שירתו של קרני כבבואה סמלית רחוקה, לא-מאריך, הופכת מעתה בחזונו של המשורר לדמות הנכספת של היכל הגאולה, לדמותה החיה של ארץ-ישראל, בתוך-תוכו של הספקן התועה המתלבט ב-דרכים אבילות" חי המאמין השואף להגיע לשערי הקדושה:

אך נעזב ומשומם
את שם אלהיו לא חרפתי בשובי;
עוד זיק האמונה
בי לחש, כי טובי
לפני ולי היא הבהונה.

"ולי היא הבהונה" — זוהי חרדת הצפייה שבה נכנס המשורר לארץ, אותה חרדה הממלאה את ספרו השני, "בשערך, מולדתי".

ב"בד-הגות" זמזג סוער, עירנות מוסרית, ציפורית, ודיבקות נלהבת במסורת ישראל — כל אותן הסגולות ונטיית-חרוץ שנתגלו בשירת קרני מראשיתה נתבלטו בליטה יתירה עם ישיבתו של המשורר בארץ, ולא זו בלבד, שירתו יצאה מתחומי המופשט שהיתה מציצה לתוכם זמן לזמן ונעשתה יותר קרקעית, ציורית-אמנותית ולעיתים — פשטנית-עממית, היא מתייחדת מעתה בראיית-פנים וראיית-חוץ מעמיקה, בתפילה צרופה ופחות מכן — בועם מכלה, באירוניה מרה, נחלת שירתו הקדומה, כלי הביטוי שלו נעשו מלוטשים, מחוטבים,

שיריו הראשונים של יהודה קרני נקראים כדברי אגדה, ניכרים בהם רישומיה של הסימבוליזם הרוי-סית בראשית המאה, "משירי ההיכל" ו"לילי מסתורין" נקראו כשנתפרסמו תחילה ב"העולם" הווילנאי בשנת תרס"ט—תר"ע, (בשיריו המכונים בספר "שערים", שיצא בשנת תרפ"ג, הושמטו השמות הללו והסדר הכרוניולוגי לא נשמר), המשורר רואה את עצמו ככוהן מתקדש ומיטרה על מנת להכנס לדבר לבקש את סמל חייו, את דמות אהובתו הנגלית לו כבבואה דמיון רקומת קרנייית וקרייזלומות, כמעוף ציפים הוא מתהלך וטופף, "הכר כרובים" סביב, צירופים והשבעות בפיו ולבבו רחשי הפילה תנועה:

דמות הקודש, דמות הנעורים
שוב הראי לי;
נפשי תחוג חיה-נעורים,
הן התחדשות ביי.

התחדשות, תחיה, טוהר, מקדש — אלה הם מלאכי הנוער שלו, יש בשירים אלה כיסופי הפילה, דוכבת בהם לשון הגעגועים על אמונה שבאדה, הדמות הנסתרת, האהובה המופלאה אינה בעצם אלא הארה עליונה, מעין הוויה שבתגלות הקוראה להודפכות, להתעלות, היא רוח השירה, השירה היא פולחן שבקדושה והמשורר — "שלוש מלמעלה ועבד לאל-המסתורין", הוא "נשמת עולם ולב כל האדם", ממש כפי שחזו אותו מאז ומעולם פייטנים רבים מתוך שאיפת הרוממות, ברם, ההכתרה העצמית של המשורר, האמונה העיוורת ביעודו הנעלה אינה מצילה אותו מן הספקנות, מתהיית הלב המפוסת.

אותו קול-הנכאים שנשמע בספרותנו בעצם תקופת התחייה שלה על התנוונותם של חיי ישראל באירופה, על שקיעת הגולה — הוא הוא היגון היסודי של קרני הצעיר, הדום מנעמות השכול של ביאליק ב"לבדי" וב"דבר" מתנגנים והומים בכמה משיריו, רבה ההתלבטות בשירתו הגלוית של קרני, מתגלה בה הקרע הנפשי הידוע בספרותנו — זיקת-הנאמנות למסורת הדורות מצד אחד ורוח ההתמרדות בה מצד שני, הרחיפה התמידית מתחום לתחום, מרשות-היחיד לרשות-הרבים היא אחת ממידותיה של שירה זו, עצבות כוססת בה, מרי כבוש, יאוש מחלחל ובעיקר — זעם מסתער, הטפה רבת מלל, מאש-כליון בנוסח נבואי, כעין פיוס לנפש הדוויה הנכספת במערבולת הספקות והניגודים מנצנצת

יותר מגוונים בצירופי קולות, אם כי מורגשת בהם
לפרקים הילולות כבדה, אטומה.

וכך המיד עצמו גסר
לחטמן את האני,

מעיד המשורר על עצמו, אולם עבודת-פרד זו לא
עלתה לו, ה"אני" שלו משתקף מתחת לכל הצעפים
והמסכות והפסיונים והוא מצעק בגלוי ובסמוי, ברמז
ובדימוי, בכל פרשות יצירתו.

אהבתך מאוד, מולדת, —
על כן אני בחור כלי.

אותו ריטון כבשו של אדם בודד, מעונה שנסתתפה שדהו
נשא בנעימות-ליוואי שונות בשירי הארץ שלו, באחרונים
כבראשונים, לשון-השכל חותכת:

גורתי על פי מדבר ועל עיני מדוע
ועל לבי תמנוני,

אולם הלב הסרבן אינו יודע הבלגה והוא רוגן אף לאחר
שקיבל עליו את הדיו, כביכול, וקובל ושואל:

למה, למה לא תנוח,
עצמותי המזדמרים;
הימים הלא יפסחו
ודמי עוד בי ספרים.

הכמיהה העזה של המשורר להשתק את קול היחיד, את
קול "הדמים הממרים", להטמיע את ישותו הפרטית
בישות של כלל האומה ובקרע המולדת — היא היא
המוסיפה תבלין וחיות ליצירתו. מכוח כוחה של אותה
כמיהה נוצרו כמה משיריו היפים ביותר.

מישיבה מיוחדת לו לקרני אל ציורי יתמות ושכול
בטבע, אף הם מן הלבוסים הטמירים של ה"אני" שלו,
במורסם ששחק כמיוסם

ספתי ערצות;
ומשקמה, שאמירה קוסם
ורק נוצה משריש, ינקתי התערות.

אחת שקמה קטומת האמיר כאילו מרמות על שותפות-
המגע בעולמו של המשורר בין בדידות-סרק והשתרשות
פוריה. שירתו של קרני התחומה התימה ניכרת ביגון
ה"ערצות" מגלמת במידה יותר גדושה את חבלי
ההתערות בארץ, את צערה הנפש ושונותה, היא פותחת לנו
אשנב להציל לתוך נכחי הנפש המקוללת מספירה
לספירה, מרגש לרגש. יש לחוש בשירה זו את הלט
ההתפעלות של העולה, של הכותן הנכנס לפני ולפנים,
את כאב ההתאקלמות, את מרי החרון ונהי העצבון של
המשורר על נגיע דור, על רפיון עם. נודף ועולה מתוכה
ריח ההתבשמות מקמפי המולדת, ממראותיה ועל הכל —
מורגש בה רוח הדיבוקות בגופה של הארץ, ההתקשרות
הפנימית בכל פרט ובכל עצם, ובעיקר — בעם התי,
עד כדי שכחה עצמית, עד כדי הכרה: "אכן איני כלל
גלמוד בעם ואליפיר".

את שכנת המקום מבקש קרני בטבע ובאדם, את
הוד הקדושה העתיקה החופפת, את רמזי העתידות.
בשירי ההתפרקות לו על ירושלים נתן לנו את תמצית
מותו האצולת, את מיטב רוחו, בתפילה, במראה, בחוון
הוא מעלה את דמותה של עיר-הנצחים ומשלב את הוויתו
הוא בה.

בשפת-יראים תמה הוא מחנן:

צונו, ירושלים, ומלאתי כל שליחות באמונה,
משבתי בתוכך או על סף שעריך,
ואם טרמני מי שהוא לכהונה —
אשרתך כעבור ונעריך.

ושבו משתתף קולו בערגון:

"מתחתי אין צל ומלמלה אין עונה,
ואין בוללת בני ובין שחקין,
ונפשי עולה שמימה בתפילה ורונה
עם תיטור אבניך."

עד שהוא מגיע לשיא של דביקות וכליון-נפש בשירי
"שימוני בפרצה", המסתיים בשורות טהורות אלו:

"קחני עם האנן הירושלמית ושימוני בכתלים
וטחוני עלי טיח
ובחומת הקיר ירננו עצמותי הכלים
לקראת המשיח."

אכן, בשירי התפילה על ירושלים הגיע אל פסגת העלייה
שלו. נתאמת בהם מאמרו על "אחד העם": "האבא היה
עמוק, על כן דברו — בתיר, חוק, פשוט".

צינור התפילה של קרני, שפספס קימעה-קימעה
בשחר שירתו ושטף במלאו עונו בצהרי יומו, נפתח
שוב לעת ערב בהמית-נכאם, בקובץ שיריו האחרון

"שיר ודמעי", רועד דברו:

"עמקה תפילתי ואולי היא נשאבת
מינן ישראל;
תפצתי על כל עתך הנאבאת,
אלי, התפילתי."

בפשטות יסודית גובעת תפילת-החינו בימי האימים
שניתכו על ישראל בדורו; דמעה-עם תוססת בה, יללת
איך-אונים, שיועצ נקמה ומחאה אלמה ומתוך הוועה
נגלים לו למקונן גם רבי-הנאבאת, "אותות משיח".

אגם אדע כי כן הוא,
האות שלו יתן:
בכית-המורד מתן,
בשורה מרוננו;
הללו — בעתך,
אז הוא עצמו איננו,
— — — — —
עם שחר אצפה לו
ולשפך רחמי;
נודם, כל קרן פה לו,
כל צל — על פעמיו.

דומה, שברק שירי הגאולה של בן-גוריון מנצנץ כאן
בהארה חדשה.

בשירי האחרונים ניכרת הזדהות רבה, מורגשת
השאיפה לראיה מוקפת שיש עמה הטיה כלפי חסד
לאדם, לעולם. "אחרי התבונן", הוא אומר, "מברך
ואור", ופרייהתבוננות — התפילות מדעת, אמירת
הן מאונס לגורל האכזר, התלבבלות-נעורים חדשה עולה
מתוך שירי הערב של קרני, בנעימות השקיעה נמוגים
צלילים של המדה, של התייפיות חנינה, של פריקתי
עול קלה ועליצות רונות:

בשם, בשם, שמש, שמש —
כלום עוד יש בארץ בשם ז'

בתוך אותה אווירה מפוכחת, "צינור והשלמה"
גמלה המזיגה הנפשית של ה"אני" החובב את יחידותו

והכלל הכופה את מרותו, של הרגשת המולדת המצומצמת
במקום ותפסת העולם הרחב, הבלתי-מוגבל.

כחדי ויוריו וצוואה נשמעים דברי שירי "אשריך":
"היש לאן לילך ויש לאן לשוב,
ואם יש לאן לשוב — העור לילך אוכל?
אלי זרמת דמי אני המיד קשוב,
ומה שבי סוים ומה שרק החול
הרי כל-כך כדאי, הרי כל-כך חשוב,
שאין הכרח לי להגדר בכלל.
— — — — —
ויש לאן לילך, ויש לאן לשוב."

ואם על עם אשרי ואם אשרי היקום
ואם לידה ארץ או מות אבכה —
תן מתיכי אחות, כי לא אשר רקום
ברקמתי היש, הנצח המפכה —
הכל תולך ושב, יפול וגם יקום.
— — — — —
אשרי המי בעם וחי עם כל היקום."

בשיר מבורך זה, ובעוד אחדים כמותו, מצא קרני
את השביל לאותו עולם מופלא וטמיר אליו ערג והתפלל
בשירת-הנעורים שלו.

מה קוראת אמריקה?

מאת א. אבירם

א

קומתו התרבותית והרוחנית של עם ניתנת למדידה
מן המוכן על-פי הרגלי קריאה שלו, בחינת הספרים,
שקריאתם רווחת באמריקה, עשויה על כן לשמש לנו
אבן-בוחן לרמתה של תרבות אמריקה, אולם רק חלק
מאבן-בוחן זו מספקות לנו רשימות ה"בסט סלרס",
העוסקות את העיתונים וכתבי-העת החשובים בארץ זו.
הסאטורדיי ריווייו אף ליטורייטשור" גילה, אמנם, לפני
זמן-מה כמה פמינות בסידורן של רשימות אלה, ואפשר
להוסיף עליהן כהנה וכהנה, כמו למשל, התפוצה העצומה
של ספרי האגודה, 25 סנט לספר, שאינה נכללת לעולם
באותן רשימות, או העובדה שרשימות אלה מכילות רק
ספרים מקורב יצאו ואינו מפגינות את התפוצה המתמידה
של ספרים כמו "חלף עם הרוח", ו"האדמה הטובה" שאינם
ורדים מעל הפרק, אף-על-פי-כן מעידות רשימות אלה,
במידה מסוימה, על הטעם הספרותי והדרישה הרוחנית
של הדור.

ב

תכונה אחת ומכרעת, המתבלת ביותר בבדיקת
הרגלי הקריאה של האמריקאי בשנים האחרונות היא
פרסומם של ספרים הדנים באמונה ובדת. נושא זה
משתקף בספרות יפה ובספרות עיון גם יחד. סיפוריו
של לודו סי, דוגלס, למשל, הדנים בישו ובפאול
("הגלימה" — The Robe — המספר על הרומאי
שהצליח להשיג את גלימתו של ישו לפני צליבתו,
ו"הדיג הגדול" — The Big Fisherman — סיפור על
פאול) כבשו מתחילת הופעתם את השוק והם מחזיקים
בו עד היום הזה. "הדיג הגדול", שהופיע בסוף השנה
שעברה, נמכר בתוך שני חדשים במספר סטסים גדול
יותר משל "העומדים המתים", סיפור מימי המלחמה,
שנמנה במשך שנה תמימה ברשימות ה"בסט
סלרס", סיפוריו של דוגלס בכלל מרובים עליהם
הקופצים מבין מוכרי-הספרים ועד שהם מופיעים וכבר
הם בגדר "בסט סלר", אף-על-פי שהם זוכים רק לעיתים
רחוקות ביותר בשבח הבקורת, דבר שאינו מצער, כנראה,

לא את הסופר (בומר לשעבר) ולא את הקוראים, בזמן
האחרון, לנוכח התפוצה הפלאית של ספרים אלו, חזרו
מבקרים אחדים וקראום, אולי יגלו את סוד פרסומם,
וזה היה משפטם הפעם: הסגנון הוא פשוט, תיאורי-
הרמיות משעמם, השיח מתנהל בכבדות, אף-על-פי-כן
מפעמט בהם בספרים אלה רוח של בקשת אמונה, בקשת
אל, ומכיון שבקשת-אמונה זו מצופה כאן ממתיקים, הרי
היא נעימה לתוך הקורא.

סופר מצליח שני בספרי אמונה הוא תומאס מרטון,
לשעבר תלמיד אוניברסיטת קולומביה ומשורר ועתה
ניזר מכת הטראפסטים. תיאור חייהם של נזירים אלה
והסיבות שהניעוהו לפרוש מן העולם ולהצטרף
לחבורתם ניתנים בספרו "ההר בעל שבע הקומות"
(The Seven Story Mountain), העומד בראש רשימות
הספרים הנפוצים זה שנתים, לא יפלא, שגם ספרו השני
של מרטון "מי השלוח" (John Donne), לא נתמה, אם גם ספר-
הגניע גם הוא לדרגת תפוצה נפרצה. מרטון חיבר עתה
ספר חדש, אוסף שירי אמונה ודבקות, ואם כי לפי דעת
המבקרים אין כאן אלא שירה ביטנית לעומת זו של
דושון דון (John Donne), לא נתמה, אם גם ספר-
שירים זה ימצא מהלכים בציבור, הנוקד לעיתים רחוקות
לדברי שירה.

החיות מרטון מוסבר לנו יותר משל שאר סופרים
מצליחים, ראשית כל הוא יודע כתוב, והיה סופר קודם
שעשה אמונתו אמונתו, אמונתו בעולם, קשיי הסתגלותו,
המרת חיי גוף בחיי רוח, תשובתו לפני-עצמו — כל
זה עשוי לדבר ללבבות אנשים בתקופה של שלפני-מלחמה,
הפונים לבקש משמעות בחיים ומתקשים בגלגוליה, גלגולו
של איש תרבות מודרנית, חילונית, בניזר המוותר על
כל תבלי העולם הזה ופיתוייהם, הוא כשלעצמו חיוון
אנושי מעניין, המגרה את יצר הקריאה, הנעימה הדתית
החזקה מוסיפה, כמובן, כוח-מושך לספר בזמן שבקשת
אמונה ורווחה, כנראה, בין הבריות.

דוגלס ומרטון אינם יחידים בנודן זה, הרי גם שלום
אש, ספריו הקודמים "שלוש ערים" (Three Cities),

בעל התהלים" (Salvation), ו"מוטקה גב" (Mottke the Thief), שהם סיפורים מציאותיים. מכאן יפה ואילו הטריטוריה שלו על מייסד הנצרות (The Nazarene, The Apostle, Mary), שמצאו חן רב בעיני הנוצרים במידה שהחירו את היהודים, נפוצו במספרים אסטרונומיים. כיום "מרי" היא הנמנית במעלה הרישומות של הספרים הנפרצים וערב חגיגתה בכל שנה מפרסם המ"ל את ספריו אלה של שלום אש כספרי מקרא נבחרים לחג הנוצרים. וכך הם באמת. דושרודוש דושהל, שהחן והליצן המפורסם, ציין יפה את טיב הספרים האלה במכתבו ב"בוקר ויוויו" של ה"ניו יורק טיימס" לפני זמן מה: "אילו לא הייתי בן זמננו של מר אש ואילו לא ידעתי היותו מחברו של ספר גדול הקרוי מוטקה גב", שחיבב אותו עלי, הייתי מניח, אחרי קראי את מרי, שספר זה נכתב בגזירת מלך אנגליה או ספרד במאה השש עשרה. שעמד על גבו של רב אש והדריך את נוצחיו".

ספרי מחברים אלה אינם היחידים שמשכו את קהל הקוראים בבוח האמונה הדתית. "בן המלך הנצרי" (Prince of Egypt) לדורותיו ווילסון (שחזירה גם את "הבורק", The Herdsman), על חיי הנביא עמוס, ו"הנצרי" (The Egyptian), מאת מייק וואלסטרי, ואפסר לצרף לכך גם את "דוד המלך" (David the King), לגלדים שמיט, שיצא קודם, הם כולם סיפורים היסטוריים, תנכיים, שמרובים בהם, אמנם, תיאורי חיים חושניים פרימיטיביים ושאר עיטורי הספור ההיסטורי, אבל עם זה הם מכילים דברי תבוננות שבאמונה ודת. בין ספריו יצאו הנובלים בדת, שצובאים עליהם הקוראים, נמנה קודם כל ספרו של מונסיגור שין (Monsignor Sheen), "מנוחת הנשמה" (Peace of Soul), שנתחבר במידה ידועה בתור סביב שנגד לספרו רבי יהושע לוח ליבמאן וזכרנו לברכה, "מנוחת הנפש" (Peace of Mind), שניסה לזווג את האמונה הדתית עם הפסיכיאטריה (מונסיגור שין שונא בנפש את הפסיכיאטריה). ספר זה, על שום פריסמו של מחברו ובעזרת פרסומת חרוצה ביותר, ובה מתחילת הפועל לתפוצה נפרצה בכל הארץ, "האיש מנצרת" (The Man from Nazareth) להרי אמרסון פוסידק, והגדול בסיפורים (The Greatest Story Ever Told), לפולטון אורסלר, הדנים בישו, נפוצים יפה זה וזמן רב. לעומת זאת, ראוי לציין, לא ובה להמנות ברשימת הספרים הנפרצים ספרו של פייר וואן פאאסן, "מדוע מת ישו" (Why Jesus Died), שבו מוכיח המחבר הידוע שהיהודים לא אשמו במיתתו של ישו. אף על פי ששמו של וואן פאאסן ידוע כמחבר ספרים נפוצים בקהל.

ספרים אחרים יש בהם גם מיסוד הדת הם: התנאי, אור חסד" (Lead Kindly Light), לוינסט שיאן (Sheean), על מהאטמטא גאנדי ועל חתירתו של המחבר להדרבה מוסרית בחיים: "בצלמנו" (In Our Image), מאת הוסטסן הארט וגאי רוא (Houston Hart and Guy Rowe), ספר נאה של סיפורים וציורים ביבליים, שמחירו רב בערך, ואף על פי כן רבו עליו הקופצים;

"מדריך לחיי בטחון" (A Guide to Confident Living), לנורמאן ווינסט פיל (Peale), ששמו מעיד על טיבו; "השכל הבוגר" (The Mature Mind), העומד על דרגה גבוהה יותר מספר ההדרכה של דייל קארנגי, אבל קרוב אליו בסוגו.

אחד המעניינים ביותר בספרים הנפרצים השנה הוא הספר "חירות אמריקה והעצמה הקתולית" (American Freedom and Catholic Power), מאת פאול בלנשארד (Paul Blanchard), המיסד בחלקו על סדרת המאמרים של בלנשארד על הנכנסית הקתולית, שנדפסה בשבועון "דהי ניוטון" ושהביאה לידי איסור הכנסתו של שבועון זה לספרות בתי הספר. ספרו של בלנשארד מכליל חומרי נפץ מרובה בצורת האשמות כבדות כלפי הנכנסית הקתולית, אם כי בלנשארד מטעים בוהירות, שאין הוא מתכוון כנגד עיקרי האמונה של הקתוליות, אלא כנגד כוחה ועוצם ידה של הנכנסית בתור "סיעת לחץ" פוליטית, מכיוון שהספר נוגע במקומות רגישים ביותר בגוף החיים האמריקאיים. העיון רק עתונם מספר לכתוב עליו, כמה כתבי יד עתיקים רבים לקבל מודעות על הספר, ובית המסחר של מיסו, שבו גם ממחרת הספרים הגדול ביותר בארץ, סירב למכור את הספר בצל קורתו, אם כי הסכים להשיגו בשביל לקוחות שירשוהו בכתב. על אף החרם הזה הגיע ספרו של בלנשארד למקום השמיני ברשימת הספרים הנפרצים ונמכר ביותר מששים אלף טפסים. היה לספר של בלנשארד מוכיח באמת, עד כמה גדול כוחה של "סיעת הלחץ" שעלה הוא כותב.

לתפוצה יותר גדולה, וגדלה והולכת במהירות מפליאה, ובה בזמן האחרון ספר חדש שבבחת של הקתוליות, "החשמן" (The Cardinal), מאת הנרי מורטון רובינסון. הספר, שיצא מלכתחילה בשתי מהדורות, זהה ורגילה, כולל סיפור תולדותיו של נער קתולי באמריקה שנתעלה למעלה חשמן, וכנראה נתכוון בו המחבר לחשמן אוי קאנל מבוסטון, מכיוון שדמותו של החשמן יוצאת כאן כולה לבן, ללא צל של פגימה, גיוון המחבר סיפורו בהכנסת בני משפחתו של החשמן, וביניהם אחות אחת של החשמן המתאבדת ביהודי, המשפחה, שכולה אנטי-שמית במובהק, עמלה וגם מצליחה להסיר את לב הנצרה מעל אחובה, וכופה שהיא יולדת ילד שלא כנשואית, ומקשה בלדתה, ואחיה החשמן, על פי מצוות הקתוליות, גורל להציל את הילד על חשבון חיי האם. המחבר מנתח את קוראיו, שאתו ילד גדל אחר כך והיה לפנסטור מפורסם — סימן שצדקה הקתוליות, המצווה להציל עובר בנפש אמו, המחבר מגלה גם כן את כל סכני ההנגנון התנהגותי והכפסי של הנכנסית הקתולית, ובכללו הוא תעמולה עזה לקתוליות, אם כי אינו מצטיין ביותר מבחינה ספרותית.

ג

גם ספרים על נושאים יהודיים חדרו ברשימות הספרים הנפרצים במשך השנים האחרונות. ביחוד בזמן שהיתה מדינת ישראל נושא לחידושים היום. ספר האוטרי ביורגאפיה של חיים ווייצמאן נפרץ סמוך להופעתו

ונדפס גם בהמשכים ב"הירודל" טריביון. ספרים של כורג גארסאס גראנאדוס ושל רוברט סט. דושון על הולדת מדינת ישראל משכו קוראים לאלים. ישע של ספרי תמונה וטפס על ישראל הופיע — ונמכר. ביחוד נפוץ ספרו של י. פ. סטון, "גנבים בלילה" לארתור קסטלר נמכר 75 אלף טפסים, הנפוץ ביותר בספרים על הציונות וארץ ישראל היה ספרו של בארטלי קרום "מעבר למסך המשי" (Behind the Silken Curtain), שהרצה את מעשי מינסטרוין-חנן בפרשת ארץ ישראל. סומנר וולס, רות גרובר, ריטשארד קרוסמאן ואחרים חיברו ספרים על ארץ ישראל, וכולם הגיעו, בפרק זמן אחד או במשנה, לידי תפוצה הגונה. יש להעיר כאן, שגם ספרים על גרמניה של היום, כמו "הנחלים לוחשת" עדיין (The Embers Still Burn) מאת עירא הירש, מאן, ו"שוב מצעד האווז" (Again the Goose Step), מאת דלברט קלארק, נפוצו גם הם יפה.

גם סיפורים על נושאים יהודיים נמכרו למעלה מן הממוצע. "כפירי אריות" (The Young Lions) לאוירווין שאו, למשל, סיפור על שלושה חילים שאחד מהם יהודי, ואחד מעיקרי נושאו היא האנטישמיות, היה במשך כמה חודשים מן הספרים הנפוצים ביותר, ספרים נפרצים אחרים על נושא האנטישמיות, שכבר נתייחד עליהם הדיבור במאמר קודם, היו: "הסכם של דונסטל" מניס, "לורת הובס", "פוקס" לארתור מילר, נשך לנגד עיניו, לנורמאן קאטקוב ו"שממה" לדושו סינקלייר. עם ויום המלחמה חשבו רבים שסיפורי מלחמה לא ימשיכו את לב הקוראים, אולם הצלחת ספרו של נורמאן מילר, "הערושים והמתים", ו"כפירי האריות" לאוירווין שאו, שבשניהם מוקדשים פרקים שלמים ליהודים, והצלחת הנמשכת של "דהי גאלרי" לדושון הורן בוורנס, גם הוא סיפור מלחמה המכיל כמה עיטורים ליריים, אחד מהם על היהודים, הוכיחה שגם סיפורי מלחמה, אם נכתבו בכשרון ובאמונה, מרובים קוראים. ספרים אלה הוכיחו גם כן, שפעמיים מחברים לא יהודים כיהודים נראה יהודי כסמל ראשי לסיים המלחמה הזאת ומטרתה.

בדברנו על ספרים שיש בהם נגיעה ביהודים יש למנות גם את הספרים הנפרצים של פרדריק ווייקמאן (The Hucksters), טשארלס גוראהם (The Saxon), גלדיס שמיט (ביחוד "אלכסנדרה" ו"דוד המלך", הארולד רובינס (Never Love A Stranger) וגם ספרו השני, "סחורי חלומות" (The Dream Merchants), שהוא סיפור על הוליבורד והיהודים הפועלים בה, ספרים אלה נקראים, כמובן, לא על שום נגיעתם היהודית, אבל סיפור הנושאת בעינה, שבכל הספרים הנפוצים האלה מופיעות דמויות של יהודים בצורה זו או אחרת. המלחמה עשתה כנראה, את היהודי לאבן-בוחן למצפון האמריקאי. היהודי הנושך, היהודי המצליח, היהודי בתור סופר, היהודי בתור חייל — כל אלה מופיעים בספרים של אמריקאים, וכמה מן הספרים האלה נקראים על ידי רבבות ומשפיעים בלי ספק בעיצובו של דמות היהודי במחשבתו של הקורא האמריקאי, בדאי היה שהסוציז

לוגים יתעניינו בקביעת מידת השפעתם של ספרים על יחס האמריקאי לשכנו היהודי.

ספר בעל אופי יהודי מובהק, מרומם וטראגי כאחד, הופיע זה עתה, והוא "הכותל" (The Wall) מאת דושון הירסי (John Hersey). מחבר זה נתפרסם עוד קודם לכן בשני ספריו, "פעמון בשביל אדאנו" ו"הירושלם" והוא ניגש לחיבור ספרו החדש בכל כובד-הראש ואחר עבודת-הכנה מרובה לנושא הטראגי הזה — חיי הגיטו בווארשה תחת שלטון הנאצים, המרד האחרון וחורבן הגיטו, המסמך את חורבנה של יהדות פולין כולה. בתוך שלושה שבועות להופעתו עלה "הכותל" בראש רשימת הספרים הנפרצים, נבחר על ידי "מועדון ספר החדש", בחירה המבטיחה לו תפוצה של חצי מיליון טפסים, וזכה להערכות חמות בעמודים הראשונים של כל העתונות האמריקאית, והמעריכים העמידו את הספר בשורת ספריו המופת של הספרות העולמית. הספר כתוב בצורת רשימות יומן של היסטוריון הגיטו, ובאופייטיביות רבה, והוא מצייר כל סוגי היהודים בגיטו, אינו מתעלם גם מן הצדדים האפלים שבחיי הגיטו. צורת היומן מכבידה על הקריאה, ולפיכך מפליאה עוד יותר תפוצתו העצומה של הספר הזה. המביא לעולם הנוצרי את פרשת השואה והגבורה של יהדות פולין במלחמה האחרונה, שום ספר עברי או אידי לא היה יכול להגיע לידי כך — לכמות מחדש על תודעת האדם הנוצרי הדובר אנגלית את כל הוועדה הנאצית ביחס ליהודים זאת הגבורה הטראגית של היהודים המועדים בגיטו הנוצרי, שלוש חברות-סרטים מתחרות כבר בהשגת הוכיחן להסרית את הספר הזה, ואין שהדבר יצא אל הפועל, ופעולת הספר הזה תהא איריה ביותר.

ד

בעברנו על רשימות הספרים הנפרצים יש להבחין גם מה שראוי היה להיות בהן — ואינו, כך, למשל, חסר ברשימות אלה ספר האוטוביוגרפיה של סטפן וויין זיל, כמו כן חסר בהן הספר של הופ מונטין (The Golden Warrior), סיפור על כיבוש אנגליה ביד הנוורמאנים, שהוקר על ידי הבקורת כמצויין בסיפורים ההיסטוריים שהופיעו במשך כמה שנים. ספרו של מונטל נמכר בעשרת אלפים טפסים — מפחיתש קשה למייל ולמכרי הספר גם יחד.

אבל מצויים ברשימות גם כמה ספרים מעולים. בשנים שעברו לא היה, למשל, מספר כמו נלטון אולרן חולם להבקיץ אל רשימות הספרים הנפרצים, ועתה זכה לכך, ספרו The Man With the Golden Arm הוא סיפור ריאליסטי וקשה על ה"דזשונגל" העירוני של שיקאגו, על הפולאנים שבה, על דחקות ושיכירות ורצח, היה לפניו מעניין רק קומץ של ליבראליס ואינטלקטואלים, אולרן אינו מוותר לקורא על חשבון אמנות או תוכן סיפורי. סיפוריו הקודמים, וביחוד קובץ הנובלות של The Neon Wilderness, דנו בסיבות בלתי-ידועות בחיי אמריקה, אולרן, משרר משכנות-העוני, תופס אותם בכל כיעורם, אבל וזהי תפיסה של הבנה ורחמים.

אף-על-פיכך נמנה ספרו האחרון ברשימות הספרים הנפרצים ונבחר גם על-ידי מועדון-שילספרים.

הנרי גרין הוא איש אנגליה. ספריו הקודמים לא נתפרסמו באמריקה. אולם ספרו האחרון "לאווינג", שפרגיל היה מושך את חובבי ווירדשיניה וואולף או אליזבת בואן, זכה למאמרי-בקורת ראשיים בכתבי-עת חשובים וגם לתפוצה מרובה.

גם עובדת תפוצתם הנאה של סיפורי דושון פ. מארקאנד (Marquand), בכללם ספרו האחרון "פאינט אף גא ריטוריק", שגיבורו הוא סגן-נשיא של באנק, שמעטים הנוזקים להם. מארקאנד כותב מתוך ידיעה קאי. מארקאנד הוא מספר סוציאלי ומצייר טשחי חיים במעמית הנוזקים להם. מארקאנד כותב מתוך ידיעה על אנשי הארווארד ומשפחות עשירים ובנות עשירים המגיעות לפרק. הטכניקה הסיפורית שלו חלקה וכתביהו כתיבת מומחה. אבל גם מעמיקה, רצינית וכנה. העובדה שספריו לא נצטמצמו בחוג צר של קוראים, אלא מגיעים למיליונים, מכריה על כובד ההנחה שרק ספרי קש וגבבא עשויים להמכר בהמונ.

בחינה נוספת ברשימות הספרים הנפרצים תראה לנו, שגם שאר הספרים המנויים בהן אינם בגדר ספרות המניית ספרה של ליליאן סמית Killers of the Dream הוא נסיון רציני להבהיר את דרך מחשבתו של מנחם בן-הדרום בשאלת הכושי; "רשימות של סופר" מאת סומרטס מאהם (Magham); The Conquerors, סיפור מימי אנגליה הקדומים לתומאס קוסיין; The Thread That Runs So True סיפור נאה על חייו מורה בקני טוקי, מאת דוסי סטיוארט; Male and Female, מחקר מבוסס מאת האנתרופולוגיסט מארגארט מיר, A Rage to Live, שיעור חילוקי דעות. מאת דושון איהארא — כל אלה הם ספרים שאין להתבייש בהם, ספרים שנכתבו מתוך רצינות וחשובים כל אחד במקצועו, וכולם מצאו להם קוראים לאלפים.

בעצם אין כל תימה בפרסומם של סופרים כאלה. איהארא ומארקאנד — כמו ספרי המינוגוי, דושימט ט. פאריל, דוס פאסוס, וויליאם פאולקנר שקדמו להם. מארקאנד ואיהארא ביחד הם לא רק אמני הכתיבה הסיפורית, אלא שהם גם כותבים על אנשים החיבים עליהם וחיבתם מורגשת לעין. איהארא, נוסף לכן, מתבל את סיפוריו בשיחות-ימין שאינן מכסות הרבה, ואין דבר זה גורם הפסד לתפוצתם. מארקאנד הוא מנומס יותר, אבל הוא כותב על נושאים שראוי לכתוב עליהם. גם ב"בוסטונאים" שלו הם אנשים שניסו, לפחות לזמן-מה, לפרוק את על סביבתם מעליהם. סיפורו על החיים בוואשינגטון בימי רוזוולט (BF's Daughter), אם כי הצליח כשאר ספריו, מראה על זיקתו לגדולות ולא לזוטות שבחיים. ויסמן יפה הוא, שיש על ספרים כאלה, הדנים במדדים הרציניים שבחיים האמריקאים, תרבה קופצים.

התפוצה המרובה של ספרים הדנים בנשיא רוזוולט מעידה גם היא על רצינותו של הרגיל בארץ זו, אך יכתוב אחד מחברי הממשלה או המזכירות, או סוכן על

הבית, או שוטר ועובדי-בית ספר זכרונות על רוזוולט ומיד קופצים עליו הקוראים. כמובן, יצאו גם ספרים חשובים על נושא זה, כמו "רוזוולט והופקנס" לרוברט שרוואוד, "זאת אזכורה" לאליוור רוזוולט, וכן ספרים של אדוארד סטטיניוס, גרייס טולי, פראנסס פריקס ועוד, שישמשו מקורות חשובים להיסטוריון שלעתיד לבוא. אותו דבר ניתן לומר גם על שאר ספרי הזכרונות של רבי הצבא, כשל הגינוראלים ארנולד, איונהאואר, קליי וסמית, השגריר לרוסיה הסובייטית לשעבר, ומעניין הדבר, שאף-על-פי שמרבים לדבר על רוסיה הסובייטית, אין הספרים על נושא זה מגיעים לרשימות הספרים הנפרצים. דוכם נקנים על-ידי מומחים המעניינים בדבר. אף-על-פיכך גדול רושםם הקיבוצי של ספרים אלה גם על המון הקוראים; בעצם ריבוי מספרם הם מגיעים לחוג רחב של קוראים. ואף אלה שאינם קונים את הספרים גופם, קוראים את מאמרי ההערכה עליהם ומתודעים אל תוכם.

כמובן, לא כל הספרים המנויים ברשימות מהירים בתוכנם ובצורתם. כמה מן הסיפורים הנפוצים אינם כלל בגדר ספרות, אם נשתמש בלשון נקיה. זוהי "ספרות המטבח בלבד" מקושט יותר, שמות הסיפורים האלה מעידים עליהם, והרי כמה מהם: Let Love Come Last מאת טיילור קאלדוול, Divine Mistress מאת פראנק סלוטר, Gypsy Sixpence מאת אדיסון מארשאל, Castle Yerby מאת פראנק יירבי (האחרון הוא תיון מעניין, יירבי הוא כושי וספרו הראשון, סיפור בוטה על חייו הכושי באמריקה, לא מצא לו מוצל, ויירבי פנה אל הרומאן ההיסטורי השופע גיבורים וגיבורות שמות מבוני הדרום, וסיפורים אלה נמכרים לרבות, אבל אלה הזוכרים לו חסד סיפוריו הקצרים הראשונים מצטערים על מעלתו בכשרונם.

התפוצה של ספרים המכילים תיאורי תאוה ואהבה, וספרות "מפלט" כלל, בשבתות ויפיות מצוירות להם על עטיפותיהם, אין בה כל חידוש. דינאל דיופ (DeFoe) מצא שסיפורו מהיי פילש Moll Flanders נפוץ הרבה יותר משאר ספריו. אבל גם בין הספרים מסוג זה מופיע לפעמים סיפור העולה בכתיבתו על שאר בני מינו. פורל בוק, שמעת שהופיעו ספרים הראשונים על סין היתה רק חזרת על עצמה הכירה מתי-מתי בדבר, והתחילה כותבת תחת השם הבדוי John Sedges, ושם זה מתנוסס על ספרה האחרון The Long Love סיפור על חייו נשואים מאושרים. אין זה סיפור על סין, אבל גם בו נקירת עוד יד הסופרת פורל בוק, וכשמציא סינקלייר לואיס את הספר השני שלו, אף אם חיבור גרוע הוא — כמו The God Seeker, יש בו עוד בכדי להרים — ולוא במקרה — את רמת הספרים מן הסוג הגדול כאן.

לא מן היותר הוא לפסוח בסקירה כוללת כזו על הספרות המומחית, שאין בה כדי לפרנס, אבל יש בה כדי לשעשע את רוח הקורא. Cheaper By the Dozens, סיפור על משפחה בת 12 ילדים, Father of the Bride,

האטומי, "מן הכבד אל הקל" — זה דרך העולם. מכאן הצלחתו של ספר כמו White Collar Zoo, אספק תמונות של חיות ובהמות עם כתובות המשתללות להראות ש"מותר האדם מן הבהמה" אינו גדול כל-כך ואין בעצם הבדל רב בין הקופים בגן-החיות, השפנים בגנים והחתולים בחצות ובין האנשים והנשים הרחשים בכרכי אמריקה, עושים את עבודתה — וקוראים את ספריה.

ועידות תנועות הפועלים היהודים באמריקה

מאת ד"ר הלל זירמאן

הזמן פשטה תנועת האיגוד המקצועי היהודי בערי תחום המושב, הפועלים היהודים שנלחמו בעוז ובגבורה נגד ממשלת הון של הצאר והכנופיות השחורות, אבל גם אחרי מפלתם של אלו ואחרי שהרוס של חמים, שפרקו את עולה של רוסיה, כמו פולין והארצות הבאלטיות, לא זכה הפועל היהודי ליהגות מפרי הנצחון. הוא הופלה לרעה מחבריו הפועלים ומכירות מלחמתו לא הומתקה לחלוטין. רבים היו על כן שנואשו מארצם ונתרו בהמון אל ארץ החופש — אמריקה.

גם פה לא חיכו לו לפועל היהודי חיים קלים. להיפך, ביועת אפיו ממש השיג את לחמו, להם צד וצער, נורעו למדי "מעבדות הויעה" שסחטו את לשדם ואת דמם של הפועלים ושל ילדיהם הקטנים, שמימי ילדותם נשאו בעול העבודה המפרכת. אבל הפועל היהודי הביא אתו לאמריקה התמסרות לאידיאלים סוציאליסטיים ומרץ ומעוף לפעילות חברתית גדולות. הוא שמר על שאר-הרוח של יהדות מורחאירופה, סבל ועמל, חתר והפעיל, אבל פה ראה פרי בעמלו. הוא נלחם בעוז — וכאן נחל נצחון: עלה למדרגת-חיים יותר גבוהה, והעלה אתו גם את הפועל שאינו-יהודי, שהיא, היהודי, עזר לו הרבה בארגונו.

הפועלים היהודים, ארגונייהם ומסודותיהם, נעשו לגורם חשוב בחיים הכלכליים, הציבוריים והמדיניים של ארצות-הברית. חלקם גדול בהשגתם של החוקים שמטרתם להגן על הזכויות והאינטרסים של הפועלים לשפר את תנאי עבודתם ומשפורתם ולהשפיע את מצבם הכלכלי והתרבותי.

ה"אינטרנציונאל"

האיגודים המקצועיים היהודיים, וביחוד הגדול ביניהם, ה"איגוד הבין-לאומי של עובדי מלבושי נשים", נעשו למופת לכל ארגוני הפועלים באמריקה. מספר חברי האיגוד עולה עתה, בשנת החמישים לקיומו, לחצי מיליון, והון האיגוד מגיע לכדי רבבות מיליונים. ישנם לאיגוד זה מוסדות רבים וגדולים במקצועות שונים, כלכליים ותרבותיים ובשדה העזרה הסוציאלית. אבל נימה אחת של עצב עלתה מעידת-היובל הזאת, היהודים היו מייסדיו של האיגוד ועדי היום הם מנהיגיו, אבל באיגוד גופו אין היהודים אלא מיעוט.

הרצאה שובבת ומצחיקה על צרות הכנסת הבת לחופה, הביאוגרפיה של ו. סי. פילדס והאטוביוגרפיה של וויל רודזוס, שנקלטה מתוך כתביו, הם ספרי עשועים נלבבים. הקורא האמריקאי נפנה, כנראה, לספרים אלה בלי כל קושי לאחר קריאתו בספר כבד וקודר כמו Modern Arms and Free Man של וואינואר בוש. הזן בעתידה של התרבות האנושית בתקופת הכוח

ו"י היהודים באמריקה עמדו בחודש שעבר בסימן הפגנות גדולות של תנועת הפועלים היהודים בארצות-הברית. ההפגנות נערכו בדמות ועידות ארצות שנתיות של שש הסתדרויות פועלים השונות אמנם זו מזו בכמותן ובאיכותן, והן: "איגוד בין-לאומי של עובדי מלבושי נשים", הנודע בשם "אינטרנציונאל ליידים גארמנט" ו"אירקס ויניון", שועידתו התקיימה באטלאנטיק סיטי, וישגג את יובל שנת החמישים לקיומו; "חוג הפועלים" (ארבייטער רינג), שחגג גם הוא בעידתו בניו-יורק את יובל שנת החמישים להווסדו; "איגוד מקצועי של עובדי פרושה", שנתאסף בניו-יורק; "פועלי ציון", שועידתם התקיימה בפיטסבורג, הם חגגו יובל שנת ארבעים וחמש לקיומם; "הפועל המזרחי", שועידתו התקיימה בגרינפילד פארק, נ. י.; ה"פראטנאל אורדר" בניו-יורק.

בעידות אלו נעשו סיכומים של פעולות והישגים, נקבעו תקווים, התכנינו והתפקידים להבא.

נראה במה כוחן של הסתדרויות אלו גדול, מאין באו ולאן הן הולכות. נראה גם את היחס והקשר ביניהן ובין מדינת ישראל, ובין העם העברי בכלל.

המוצא

הסתדרויות של פועלים היו קיימות בצורות שונות בתקופות עתיקות בתולדות עמנו, בזמן שכל חי היהודים התרכזו מסביב לבתי-כנסיות ובתי-הפילה, היו לפועלים במקצועות שונים בתי-כנסיות משלהם. עוד באלכסנדריה של מצרים אנו מוצאים מקומות מיוחדים לבעלי אומנויות שונות בבתי-הכנסת הגדול שם, מקום-מקום לכל מקצוע, כמו שנוצר בתלמוד. וכל עובד היה פונה אל בני אומנותו. שהיה זקוק לעזרה (כל אומן פונה אל בני אומנותו). גם בימינו היו קיימים כמעט בכל עיר ועיירה במזרח-אירופה בתי-כנסיות לבעלי מלאכות שונות, (בעל ה"טורי" זהב על ה"שולחן ערוך" הנציח אותם כ"מעשה בחיים" בהלכות ראש-השנה) ואם כי היו בדקים במסורת, שימשו בתי-כנסיות נפרדים אלה ביטוי גם לרוח מרד והתקוממות נגד התקפים והמושלים בקהילה.

וכשתגברו הרידרות והנגישות בארצות מורחא-י-רופה, ביחוד ברוסיה בשנים השמונים למאה שעברה, התחילו הפועלים היהודים להתארגן ארגון חדש ובמשך

העובד היהודי היה מתאמץ מאז מעולם להנחיל לבניו השכלה גבוהה והיה מקדיש למטרה זו את עמלו ומיטב כספו. ודווקא עם הסבת מצבם של הפועלים נוצרו התנאים החמורים להגשמת שאיפת כל הורים יהודיים — ליתן לבניהם השכלה גבוהה ולאפשר להם לעזוב את מקצועם של ההורים, הפועלים. נטיה זו טבעית היא, אבל בין יהודים היא פועלת במידה מרובה יותר. כתוצאה מתודעה זו נמתט מספרם של הפועלים היהודים במקצוע עבודת המלבושים. עד שהרוב בכמה סניפים הם בני איטליה ואחריהם, והם כיום רובו המכריע של כל ה"אינ" טרניטונאל".

למרות זאת נשארו היהודים המארגנים והמנהיגים בארגון זה. ולא עוד, אלא שמצורת השפעתם של מנהיגים אלה פרושה גם מחוץ לתחומי האגוד שהם עומדים בראשו.

אחד הפועלים במנהיגים אלה הוא דוד דובינסקי. יליד לודו, בעת שפולין הייתה תחת עולה של מלכות הצאר, עבר את כל הדרך הרחוקה ורבת-התהוותים של לוחמים סוציאליסטיים ברוסיה; נתפס למלחמה, הוגלה לסיביר, ברח משם, ולבסוף הגיע לארצות-הברית. כאן דרך כוכבו והוא נעשה לאחד מעמודי התווך של תנועת הפועלים באמריקה וגם בארגון האיגודים המקצועיים העולמי.

והוא אינו היחיד. פעלו בארצות-הברית מנהיגי פועלים בעלי קומה ומעוף, שהטביעו חותמם על תנועת הפועלים בארץ זו. כמו סמואל גומפרס, יוצרה של ה"פדרציה האמריקאית של עובדי" (אמריקן פדריי" שון אף לייבור); מאיר לונדון, נציגם של העובדים היהודים בקונגרס האמריקאי; מוריס הילקוויט, ב. וולדאק, סידני הילמאן, ויבדלו לחיים — יעקב פוטנר סקי, ישראל פיינברג ועוד. איני יודע כמה אמת יש ב"אשמה הנוראה", שבה התקיפו מתנגדי רוזוולט את הנשיא בעת הבחירות, שהלה יעץ למקורביו: "סדר זאת עם סידני" (הילמאן)... בענין בחירת מועמד לסגן נשיא ארצות-הברית, אבל אין ספק, שהשפעתו של הילי מאן, שעמד בראש "הועד לפעולה מדינית" של "סי. אי. א." היתה גדולה ביותר כפיצוב מדיניות הפנים של הממשלה.

אין ספק גם כן, שאהדתם של נשיא ארצות-הברית טרומאן ושל רביי-ממשלה אחרים לשאיפותינו בארץ-ישראל ולמדינת ישראל, שעזרו הרבה ליצירתה, היא במידה מרובה תוצאה של הכוח המדיני של הפועלים היהודיים באמריקה והשפעתם של חבריהם שאינם יהודים, כמו ויליאם גריין, נשיא ה"פדרציה האמריקאית של העובדים", ופיליפ מורי, נשיא הקונגרס של עובדי תעשיית". בשעה גורלית הראו ענין רב ביצירת מדינת ישראל, ומאז ועד עתה בכל הדומנות של פגיעה בישראל מבחוץ ומצד המחלקה המדינית של הממשלה, עומדים מנהיגי הפועלים בפרץ ומגינים על מדינת ישראל.

יחד עם שינוי מעמדם הכלכלי של הפועלים היהודים נשתנה גם אופיים. ממהפכנים קיצוניים וחיללי מלחמת המעמדות נעשו לאנשים מתונים ומיושבים, בעלי תכונות

של "אורח בינוני" ובוה היו לגורם מוצק בחיים הציבוריים והמדיניים. גורם חיובי של קיום היש. הם השיגו מה, נעשו ל"בעלי-בתים", טעמו וטועמים טעם של חופש ורווחה, והם מתיראים מכל מהפכה ומערבולת. הם נלחמים גם עתה, אבל המאבק הוא לא כל-כך לשינוי, אלא לקיום מה שהושג להם כבר, לא כל-כך להישגים חדשים, אלא נגד ההתקפות של הריאקציה ציוריים על זכויותיהם של הפועלים שנחלו כבר, להדגמה — מלחמתם נגד חוק טאפט-הארטלי בענין מעמדם החוקי של האיגודים המקצועיים, שעלידיו נגזל מן העובדים חלק מן הזכויות שהיו להם על יסודו של חוק וואגנר, אדרבה, הם, הסוציאליסטים של אטמול — וגם של היום במידה מסוימת — לוחמים עתה כעוז ובמרידות נגד המהפכנים החדשים, שגאוי דימוקראטית והחופש, ואנשי מדינה בארצות-הברית יודעים להעריך זאת, ומתחשבים עם תנועת הפועלים היהודים ומנהיגיהם, כי הם מהווים כוח מעמדי חיובי במדינאות האמריקאית.

מנהיגי הפועלים יודעים זאת ושואפים לנצל עובדה זו כדי להשפיע על מהלך מדיניות-החוץ האמריקאית. יעקב שטופסקי, נשיא "אגלגלאמיוסד" (הסתדרות החייטים), דרש בועידת ה"אינטרנציונאל", שלפועלים תהיה השפעה ניכרת במדיניות-החוץ, כדי ליצור תריס נגד השאיפות הריאקציוניות של כמה מאנשי מחלקת המדינה, ביחוד ביחס לגרמניה.

אמנם התערבות זאת לא היתה בתחילתה מוצלחת ביותר. כאשר התחיל שלטון הכיבוש האמריקאי בגרמניה לארגן איגודים מקצועיים גרמניים באזור הכיבוש האמריקאי, חשבו עסקני האיגודים היהודיים לנכון לבוא לעזרתם ולהורות דרכי דימוקראטיה לרצוחים הנאצים, שהפכו את עורם בן-לילה. אחד מעסקני הפועלים, מר ישראל פיינברג, ביקר בשנת 1946 בגרמניה למטרה זו והתקשר לא רק עם ה"סוציאליסטים" החדשים, אלא גם עם מנהיגם של "הנוצרים הסוציאליים" יוסף קאזור, דבר שעורר התמרמרות רבה בקרב שארית הפליטה במחנות בגרמניה, שהתנגדותם החרושה כלפי הקומוניסטים סינורה את עיניהם של אחרים מן העסקנים היהודים, כמו של לא-יהודים, אבל בזמן האחרון שבו, כנראה, עסקני הפועלים היהודים מדרבם זאת, כי אין אנו שומעים על פעילות בזומה לאלו משנות 1946-47 (פועידת ה"ארביטער רינג" אף הובעה מהאזה הריפה נגד הפולי- טיקה של תקומת הנאצים). כי גם מזה, כמו בכמה עניינים אחרים, היו המנהיגים אנוסים להתחשב עם דעת הפועל היהודי, המתנגד לכל קשר עם רוצחי משפחתו בארצות אירופה.

ה"ארביטער רינג"

מחבורה קטנה של פועלים, מהגרים חדשים, שנתאספו לפני חמשים שנה לייסד לעצמם פינה משלהם, בעולם החדש הזה, פינה שהפועל הבודד והעוזב יריגשו בה את עצמו כסביבתו. גדל ורחב, "חוג הפועלים" עד שנעשה להסתדרות גדולה בת שבעים ושנים אלף חברים עם 92 בתי-ספר עם שבעה אלפים תלמידים ותלמידות. תפקידיה ופעולותיה של הסתדרות זו מתרכזות

במקצועות אלה: עזרה כלכלית לחברים בעת צרה, שירות רפואי על-ידי רופאים מומחים; היא מקיימת את בית-ההבראה הידוע בליברטי, ג. י. לחולי שחפת, שהיתה מחלחל-פועלים טיפוסית בשנים שעברו, מנהיגי "חוג הפועלים" קיימו באמת את הבטוב: "אשרי משכיל אל דל ביום רע" וכו', שלפי חז"ל זה עני חולה. ה"חוג" פעיל גם כן בשדה החינוך והתרבות, בהנהלתו של מר נחום כאנין. בהוצאתם והפצתם של ספרים ועתונים באי-דיו ובסידור הרצאות למבוגרים.

"חוג הפועלים" הוא מסדר עממי, ואפשר לומר — לאומי. חברי ה"חוג", אנשי השורה קשורים ברובם בכל המתרחש בעולם היהודי, ויחסם כלפי המאבק הלאומי בארץ-ישראל וכלפי מדינת ישראל הוא מלא אהדה וגם התלהבות. אמנם, כמה מן המנהיגים של המסדר נשארו נאמנים לאשליות עברם, ומסרבים להכיר באכזבה האיומה שנחלו תקוותיהם ותכנותיהם המבוססות על האמונה בסיליאריות סוציאליסטית בין-לאומית, אבל הבוח הדוחף מצד המון חברי המסדר מכריח את מנהיגי "חוג הפועלים" להתייחס בחיוב אל הרבה עניינים שאין ה"אידיאולוגיה" שלהם גורסת, מנהלי רשת החינוך של המסדר נאלצים להכניס לתוכן קצת מן המסורת של החגים הדתיים והלאומיים, כדי למלא בה את החלל הריק, עובדה מעציבה היא, שרוב התלמידים של בתי-הספר של ה"חוג" אינם מבני חברי ה"חוג", יחד עם השאיפה לטפס ולעלות סולם הכהונה משתחרר הנוער מכל סימן של חינוך יהודי, אין ספק שטיב החינוך שניתן עד כה בבתי-הספר גרם בהרבה להתרחקותם של התורים מהם.

ה"חוג" מחפש אמצעים לעזור בכריחת הנוער, ולמטרה זו יצר מחלקת לדוברי אנגלית, מצד שני הוא משתף פעולה ב"קונגרס התרבותי" האידשאי, אבל פירותיהם של מאמצים אלו טרם נראו.

"חוג הפועלים" הוא יסודו העיקרי של "ועד הפועלים היהודי", שרוב החיים שלו הוא יעקב פאט, מנהיגי ה"בונד" הוותיקים, שבינה את יחסו לתנועת שיבת ציון לחיובי בהחלט, בכלל ניכר היה בועידה האחרונה, שתנהלת "חוג הפועלים" תהיה נאלצת להדגיש יותר את הכיוון הלאומי ואת הקשר עם כלל ישראל ועם מדינת ישראל, כי זה רצונו וזו שאיפתו של ציבור הפועלים הרחב.

היחס לישראל

שינוי ניכר נתווה בעמדתם של מנהיגי הפועלים בכלל ביחס לארץ-ישראל וגם זה בא על-ידי כוח הדוחף של המוני חברים, "מן השורה", הערים לכל הנעשה בעם ישראל ובישראל.

המנהיגים היו מוכרחים לשחרר את עצמם ואת הסתדרותיהם מן השיריוש של אידיאולוגיות זרות. שעבר זמנן ושאינן להן שום יסוד במציאות, האידיאולוגיות המבוססות באמונה ששחרור הפועל והתגשמות הסוציאליזם יפתרו את כל בעיות היהודים, המציאות המרה בעת השמלתה האחרונה, היחסה של ממשלת בריטאניה הסוצי-אליסטית אלינו, באה וטפחה על פניהם של חולמי גאולה

לישראל מיוסדת באחות העמים, מצד שני רואה הפועל היהודי, שכלל הממשלות הסוציאליסטיות בעולם, ממשלת בן-גוריון, למרות היותה תלויה בקואליציה עם מפלגות אחרות, נאמנה ביותר לאידיאלים של הסוציאליזם בתקופתו הרומאנטית ושעומד על גובה מסרי העילה פי כמה על זה של ממשלות אחרות. ישראל היא גם ארץ העבודה, ארץ העובד הקלאסי, ורוחה וצביונה קרובים מאוד לרוחו של הפועל הסוציאליסטי.

ובעיקר — עצם תחיות המדינה היהודית עוררה נימות חביות בנפש הפועל היהודי באמריקה, והוא נענה לה במעשים, ה"אינטרנציונאל" התחיל במפעל של בנין בתים בישראל, וה"ארביטער רינג" הקים בתי הבראה ובתי תרבות לפועלי ישראל.

אחד ממנהיגי ה"בונד" הוותיקים, ה. אברמוביץ, התאורטיקן של המפלגה, גם הציע בפומבי, שה"בונד" יתאחד עם "פועלי-ציון"; זאת היא הסבירה, התוצאה ההגיונית היחידה של השינויים והמהפכות בתקופתו בחיי העם והעולם, על זה התנפלו עליה אמנם, בהתקפות חריפות חבריו, שנשארו נאמנים לאידיאולוגיה שעבר זמנה, היחס החיובי לישראל בא לידי ביטוי בפעילות ה"אינטרנציונאל" וה"ארביטער רינג" בעת קריאות החלטות והברכות בקשר עם מדינת ישראל, ויש להניח שקשר זה יתהדר וילך ויתפס בפעולות ממשיות.

"פועלי ציון"

ועידת הסתדרות "פועלי-ציון" בבוסטון, שחגגה את שנת הארבעים גישה לקיומה, הצטיינה בהרצאות מהירות מחשבה ובעוז גישה לבכיות תומן, רוח של התחדשות ריחף על ועידה זו.

ההסתדרות מכילה כיום 249 סניפים עם קרוב לעשרים אלף חברים בכל רחבי ארצות-הברית וקנדה, היא לא סבלה מן המשבר הארגוני העובר כעת בתנועת הציונים הכלליים, לא רק שלא איבדה חברים, אלא גם הגדילה את מספרם בתקופה האחרונה בשמונה אלפים, אבל "פועלי ציון" אינם שבעים רצון מהשינויים וגם לא מן המצב הכללי של היהדות באמריקה, וישנם באמריקה חמשה מיליונים יהודים, אבל אין ישוב יהודי, הכרוז במרידות הפרופ' חיים פיינמאן, הוא דרש עבודה תרבותית רבת מרץ מיוסדת על השפה העברית, שצריכה להיות השפה השנית של דוברי אנגלית וגם של דוברי אידיש. על השפה והתרבות העברית להיות התוכן של כל עבודה תרבותית. בדרישה זו, שמצאה הד של אהדה בין הצירים, בראית נטיה מדרך שותפות של "פועלי ציון" עם הקונגרס התרבותי האידשאי, יחד עם ה"בונד" ועם הסניף אידיש אחרים, כן דרש הפרופ' פיינמאן להקציב מקום חשוב למסורת, לחגים ומנהגים דתיים, המושרים עמוק בהכרתו של העם, דברני התנועה הדגישו שהיא היתה תמיד נגד שלילת הגלות, ובעד עבודה תרבותית לאומית בתפוצות, בעד "קיום ללא תנאי", בהגדרתו של ד"ר שמעון ראבידוביץ, בועידה זו אפשר היה להוכיח עד כמה חדרו דעותיו של המלומד הזה על הציבור הלאומי.

במרכז הועידה עמדה שאלת החלוציות, שאלת

השמאל הקיצוני

יש להזכיר עוד שתי ועידות של פועלים מן השמאל הקיצוני, שהתקיימו בחודש שעבר.

ה"פראטנאל אורדן" מעדיף להופיע בתור הסתדרות לעזרה הדדית. שאין לה ענין עם פוליטיקה. שהיא בלתי מפלגתית בהחלט. ורק "פרוגרסיבית" ודימוקראטית "אמתית". למעשה חיים אנשי ה"אורדן" בעולם הדמיון של קומוניזם מופשט. שאין לו שום שייכות אל הקומוניזם שבמציאות. זה שאנו רואים בהתגשמותו בארצות המזרח. הם למשל מדברים ומרעישים על בירוידיזשן — ואוספים כספים בשבילה — כאילו קיימת באמת ריפובליקה אוטונומית יהודית ובה חיים יהודיים. תרבותיים. כלכליים. או שהם מתפעלים מחופש הדיבור והפתייה בכרית המועצות. מהחיים היהודיים התרבותיים שם. כאילו היה דבר זה במציאות. כאילו נשמדו ולא נמחקו עם העקבות האחרונים של חיים אלו אפילו בצורתם הייבסקית.

לאנשים אלו אין עסק במציאות. הם כאילו החיו לעצמם את האגדה הישנה על היהודים האדומים וזיהוהו המאוששים מעבר לסמבטיון. שקשה להגיע אליו. ורק יחיד סגולה וזכים לראותה. אלא שהתיקון את מקום משכנם של יהודים אדומים ומאוששים אלה לרוסיה של בית המועצות. וזה בה בשעה שרובם של חברי ה"אורדן" חיים פה חיי נחת ועושר (וכך הדבר בארצות אמריקה הדרומית ואוסטרליה ואפריקה הדרומית). וכמה מהם עשירים מופלגים. עד שמתלוצצים שכמה מארגניהם של אחיה השמאל האלה הם כמו "קלוב אכססלוסיבי". ששם מתקבלים רק אנשים כשהונם מגיע למיליון. לכל הפחות.

גם בוועידת ההסתדרות השנייה של איגוד עובדי פרוה. צפו ועלו שאלות מדיניות בהחלט. ובצבע מסויים. נשיא האיגוד הזה הוא בן גולד ומזכירו הראשי הוא אירי-ווינג פוטאש. המכריזים על עצמם בפומבי רב. שקומוניסטים הם. ומעניין. שאיגוד זה הוא אחד העשירים ביותר בארצות-ההריות. הוא הצליח להשיג לחבריו תנאי עבודה ומשכורת נוחים מאוד. אבל כל זה. אומרים חברי האיגוד. שאינם קומוניסטים. הוא לא הודות ההנהגה. אלא למרות מציאותה.

היחס של ה"פראטנאל אורדן" של האיגודים המקצועיים. של השמאל הקיצוני. כמו של עתונם "מורגן פרייהייט" כלפי מדינת ישראל היה בתקופה מסויים. חיובי. וכדרכם — בהתפעלות ורעשנות יתירה. אבל מיום שנשתנה ה"ק" ומיום שהכירו על שינוי זה איליה ארנבורג בהתקפתו החוצפנית. נשתנתה גם גישתם של מנהיגי ובטאני השמאל בארצות-הברית. כמנהגם...

ההכשרה ועליית הנוער. מרת גולדה מאירסון. שרת' עבודה בממשלת ישראל. העלתה לדיון את ענין עליית האדם וההון הלאומי והפרטי.

ככל הסתדרויות הפועלים נשקפת גם ל"פועלי ציון" סכנה של התרחקות הנוער. כדי לקדם את פני הסכנה הגבירו את תעמולתם בשפת המדינה. שמטרתה להשפיע על הצעירים. דוברי אנגלית רופם ככולם. מועיל בזה העתון "דזשואיש פרונטיר". היוצא על-ידי המפלגה. ובפעולתם במועצת הפועלים הדתית במדינת ישראל. שאלה הממשך בתפוצות. הקשר במדינת ישראל ותרבותה; החלוציות וקירוב הנוער לתנועה.

"הפועל המזרחי"

חברי "הפועל המזרחי" הם ברובם פועלים רק "בדעה". אם אפשר לומר כך. פי בני "בעלי-ביתם" הם. תלמידי ישיבות מתוקנות. או פקידים וסוחרים. ושייכים הם יותר אל המעמד הבינוני. אבל כולם מקושרים ברוחם ובפעולתם במועצת הפועלים הדתית במדינת ישראל. שזכותם בהקמתה של המדינה רבה היא. "הפועל המזרחי" הוא גורם חשוב בחיים הדתיים. המדיניים והחברתיים בישראל. מנהיגיו תופסים מקום בראש במוסדי המדינה (משה שפירא — שר הפנים, העליה והבריאות; ד"ר יוסף בורג — סגן יושב-ראש הכנסת; זרח ווארהאפטניג — מומחה בעניני החוקים בכנסת); וזמן הפרסטיג' וההשפעה של ההסתדרותם בישראל נהנים גם חבריהם באמריקה. העוברים להם בתמיכה כספית וגם מדינית (ההפגנה הפומבית בניו-יורק נגד ממשלת ישראל בענין חינוך ילדי העולים נתארגנה ביחוד על-ידי "הפועל המזרחי").

"הפועל המזרחי" מרכז את מאמציו באמריקה ביצירת תנועה חלוצית בין הנוער הדתי. למטרה זו יסד "הפועל המזרחי" הכשרה חקלאית בניו-דזשורז' בשביל חברי "בח"ד" (ברית חלוצים דתיים). המורכבת מן "השומר הדתי". ובני עקיבא. ארגוני הנוער הדתי הפועלים כאן. בוועידה האחרונה העלה מנהיג התנועה מר ש. ז. שרגאי. חבר הסוכנות היהודית בישראל, את שאלת יצירת סנהדרין. שהרב י. ל. מיימון. שר הדתות. מטין לה. מר שרגאי הרצה בהתלהבות על הרעיון הזה. גם הרב ש. ק. מירסקי הרצה בעמקות ובבקיאות על רעיון זה ומצא הד של אהדה והסכמה בין הנאספים. מסופקני. אם הועידה הזאת היתה הדיכון המתאים להצעה על דבר יצירת סנהדרין. שרובם של הרבנים וראשי הישיבות מתנגדים לה. אבל נראה. שהמנהיגים ועסקני ה"מזרחי" ו"הפועל המזרחי" החליטו שלא לוותר על הזימה הזאת ולעורר ולגייס את דעת הקהל הרחב לזכות הרעיון של חידוש הסנהדרין.

הצדקה הגדולה של יהודי ניו-יורק

מאת ד"ר י. רוזנטאל

תוצאות המגבית הגדולה

באוקטובר שנת 1949 הכריזה הפדרציה של מוסדות הצדקה היהודית בניו-יורק על מגבית של 50 וחצי מיליון דולאר. המגבית הגבוהה ביותר בתולדות הפדרציה לשם החזקת מוסדותיה ושירותיה המרובים ולשם הרחבתם ושיפורם והקמת מוסדות חדשים. מן המכסה הכוללת הזאת דרשה הפדרציה סך של 16,500,000 דולאר לתקציב השנתי הרגיל. הדרוש להתחזקת המוסדות והשירותים הקיימים המגוישים סעד ועזר ל-480 אלף נפש במשך השנה. וסך של 34 מיליון דולאר ל"קרן הבניין". שתאפשר לפדרציה לבצע את תכנית ההרחבה. החידושים והשיפורים במוסדותיה ושירותיה ובמיוחד בשדה הרפואה — תכנית אשר ביצעת נדחה זה עשרות בשנים ואשר נעשה עתה. לפי דברי ראש הפדרציה. דחוף ביותר.

המגבית התנהלה במרץ רב. בכל דרכי התעמולה המודרנית. והצלחה לעורר את דעת הציבור ה"עיוף ממגביות". ששים אלף איש ואשה תרמו השנה לקרן החזקת המוסדות. ו-17 אלף תרמו ל"קרן הבניין". אחרי חמשה חודשים נסתיימו בכפראד הפעולות הרשמיות של המגבית בהצלחה שאינה מצוייה.

מתוך השיחה שהיתה לי עם מר ראלף סמיואל, שחזר ונבחר זה עתה נשיא הפדרציה של מוסדות הצדקה בניו-יורק רבתי. הוברך. כי המגבית "הגבוהה ביותר בתולדות הפדרציה" קיבלה גם את ההכנסה "הגבוהה ביותר בתולדות הצדקה המקומית". ההכנסות והתרומות (שהובטחו) בהמשך החדשים האלה. מגיעות ליותר מעשרים וחמשה מיליון דולאר. ואם כי סכום כולל זה אינו אלא חצאי מן המבוקש. עולה הוא בהרבה על מה שציפו מראש. לפי חלוקת התרומות מתברר. כי המגבית השנתית הרגילה השיגה כמעט את כל המבוקש. 16 מיליון דולאר. לעומת 9 מיליון דולאר בערך שניתנו לקרן הבניין. שהם רק קצת יותר מ-25 אחוזים מן הסכום המבוקש (34 מיליון דולאר).

הכרזת המגבית המיוחדת של מוסדות הצדקה עוררה. בזכור. וניפוח ער בהוגים יהודיים שונים. היו שטענו. כי מגבית זו. על כל חשיבותה. עלולה לפגוע בפעילותיה של המגבית היהודית המאוחדת. ומוטב היה לדחות את המגבית המיוחדת לצרכי הרחבה לזמן-מה. לכל הפחות עד שיעבור מצב החירום בישראל ומצוקת הפליטים במחנות העולים במדינה היהודית תוקל במקצת. אמנם. איש לא הטיל ספק בחשיבות הגדולה של המגבית לטובת

מוסדות הצדקה המקומיים והרחבתם. היתה רק שאלת הזמן ולא שאלת הערך.

מנהיגי הפדרציה השיבו על כך: (א) אין מגביתם עלולה לפגוע במשהו בהכנסותיה של המגבית היהודית המאוחדת בניו-יורק. כי קיים הסכם הדדי בין הפדרציה ובין הגהלת המגבית היהודית המאוחדת. ששתי המגביות מתנהלות בתקופות שונות ונפרדות זו מזו. על-פי הסכם זה התקצבו לפעולות המגבית של הפדרציה חמשת החדשים — מספטמבר עד סוף יאנואר. לעומת שבעת החדשים — מפברואר עד ספטמבר — המוקדשים לפעולות המגבית היהודית המאוחדת. (ב) על יהודי ניו-יורק מוטלת החובה המשולשת למלא את תפקידה ההיסטורי כלפי ישראל וצרכיה. כלפי קהילות יהודיות בחלקים השונים בעולם. וגם כלפי החולים והזקנים והנצרכים בערים ובביתם.

אנשי הפדרציה. שהם עצמם בעלי עסקים גדולים. הוסיפו לטעון. כי יהודי ניו-יורק נתברכו בשנים האחרונות בהצלחה חומרית רבה ויש בכוחם למלא את החובה המשולשת הזאת כלפי עמם ועדתם. מבלי שמילוי חובה אחת יסבול על-ידי מילואה של השנית. ועוד טענו: יהודי שהחליט לתת סכום מסויים למגבית היהודית המאוחדת לא היה מגדיל את תרומתו זו אפילו היה פטור מלתת השנה לטובת מוסדות הצדקה המקומית. ולהיפך. היהודי התורם למגבית הצדקה לא יקצץ על סמך זה את תרומתו השנתית למען ישראל.

תוצאותיה של מגבית הצדקה הצדיקו במידה רבה את אמונתם של מנהיגי הפדרציה בנדיבותם של יהודי ניו-יורק. אך באילו מידה צדקו בבטחונם שפעולותיהם המוצלחות לא תפגענה בתוצאותיה של המגבית היהודית המאוחדת — העתיד הקרוב יוכיח.

צרכי ההרחבה

סיירו בכמה מן המוסדות המוחזקים או נתמכים על-ידי הפדרציה. וכל אחד מן המוסדות האלה. אם הוא בית חולים ונכים או מטפל בקנים או בילדים עוברים בגיל הרך. או נותן סעד רוחני. ונפשי וחומרי. לכושלים וגלמודים — כל מוסד הוא עולם בפני עצמו. עולם מלא חסד וצדק וחמימות-לב ויהודית.

אולם כיום מופנית בעיקר ההתעניינות לתכניות ההרחבה והשיפורים שמוסדות הצדקה היהודית מתכווננים להכניס לשירותיהם בניו-יורק רבתי. חלק זה ממגבית הצדקה עמד. כאמור. במרכז העקרית ביחס למגבית.

השאלה הראשונה ששאלתי את מר ראלף סמיואל היתה על כן: מה היו הסיבות העיקריות שהניעו את התאחדות מוסדות הצדקה להכריז דווקא השנה על המגבית הגבוהה ביותר בתולדותיה?

וזה היתה תשובתו: הכרות המגבית המיוחדת לטובת "קרן הבנין" אינה הופעה חדשה. הפדרציה הכריזה על מגבית מיוחדת כזו עוד לפני חמש שנים. עם גמר מלחמת העולם השנייה בשנת 1945, המשיך מר סמיואל מצאנו כי הרוב של 116 מוסדותינו זקוקים לשיפורים ולהרחבת רשת שירותיהם. מצב רוב הבנינים היה ירוד מאוד, כי לא הוכנסו בהם כל שינויים ותיקונים במשך עשרים וחמש שנים כמעט. תקופת המשבר הכלכלי של 1929 מצד אחד ושנות המלחמה מצד שני, ושנות השואה היהודית באירופה מצד שלישי הביאו לקפאון גמור בכל מוסדות הצדקה המקומית.

במשך ארבע השנים האחרונות, מאז גמר מלחמת העולם השנייה, נדחתה כל פעולה של הרחבה במוסדות הצדקה המקומיים. בעיקר בהתחשב עם הדרישות המרובות והצרכים החדשים להצלח שרידי היהדות האירופית והעברתם לחופי מבטחים בישראל ובארצות אחרות. אבל עתה, מסביר מר סמיואל, כאשר נוכחנו לדעת, כי צרכי העזרה מעבר לים, על כל חשיבותם העצומה, יתקיימו עוד הרבה שנים. החלטנו שאין לרוות עוד את ביצועה של תכנית ההרחבה במוסדות הצדקה המקומיים, ולהכריז על המגבית המיוחדת למטרה זו.

בשנת 1944 טיפלה ועדה מיוחדת מטעם הפדרציה במצב כל המוסדות והמפעלים העומדים תחת חסותה של הפדרציה וחקרה את צרכיהם להרחבה ולשיפורים. על סמך החקירות הממושכות האלה נמצא הוועדה, כי ביצוע תכנית ההרחבה צריך לעלות בסך של 54 מיליון דולאר (לעומת 21 מיליון דולאר לפי האומדן של שנת 1944).

המגבית הראשונה לטובת הרחבת המוסדות ושירותיהם בשנת 1945 הכניסה 14 מיליון דולאר. יחד עם 6 מיליון דולאר שנמצאו באוצר הפדרציה מקודם בתור "הון שמור", עמד אפוא לרשותה סכום כולל של 20 מיליון דולאר בתור "קרן לבנין" של מוסדות חדשים והגדלת השירותים במפעלים הקיימים. במגבית של השנה נתבקשו על כן יהודי ניו יורק 34 מיליון דולאר "החסרים" ל"קרן הבנין" לשם ביצוע התכנית כולה. נוסף למגבית השנתית של 16,500,000 דולאר.

תכנית ההרחבה

את המקום הראשון בתכנית ההרחבה תופסים שירותי הרפואה, ושני שלישים מכספי "קרן הבנין", היינו סך של 36,050,000 דולאר, הופשו לקמת מוסדות ומפעלים רפואיים חדשים ולהכנסת שיפורים ושכלולים במוסדות הקיימים.

את המקום השני, בסך 8,042,000 דולאר, תופסת ההוצאות לקמת "מרבוס" יהודיים חדשים והגדלת השירות במוסדות הקיימים. לשירותי הילד הקצבו 4

מיליון 368 אלף דולאר, וסך של 3 מיליון 580 אלף דולאר צויין בתכנית לשיפורים בבתי מושבי־זקנים. הגורמים העיקריים לצורך הרחבתם של המוסדות הם, לפי מנהיגי ה"פדרציה" שלושה: (א) השינויים בהרכב האוכלוסייה היהודית בניו יורק מאז גמר מלחמת העולם הראשונה. הדורשים ריכוז חדש וחלוקה אחרת בהגשת שירותי העזרה. (ב) ההתקדמות העצומה שבאה בשדה הרפואה בתקופה האחרונה והמחייבת כל מוסד רפואי אחראי להכניס במחיצתו את כל השכלולים הרבים ולהשתמש בכל האמצעים החדשים שמדע הרפואה מעמיד כיום לרשות בית־החולים. (ג) העובדה כי כמעט כל המפעלים, המוסדות והבנינים של הפדרציה הקמו ונבנו לפני חצי יובל שנים, והם טעונים שיפור ושכלול.

האוכלוסייה היהודית בניו יורק גדלה מ־1,848,000 בשנת 1917 לכדי 2 מיליון בערך בשנת 1950. אך יותר מן הגידול המספרי היה השינוי שחל בכלל פרצופה הסוציאלי והגיאוגרפי של היהדות הניו־יורקית באותן השנים. בתקופה זו התקיימה "הגירה" יהודית גדולה בתוך העיר — ממזרח מערבה, מדרום צפונה, ממרכז אחד למשנהו. ממאגנטן התחתית למאגנטן העלית והלאה לברונקס ולקווינס (בו גדל במשך אותה התקופה הישוב היהודי מ־23 אלף ל־118 אלף נפש).

במאגנטן, למשל, ירדה האוכלוסייה היהודית בתקופה הנדונה מ־370 אלף נפש, היינו מן 700 אלף נפש בשנת 1917 ל־31 אלף השנה; באותו מספר כמעט גדל הישוב היהודי בברונקס, שעלה מ־200 אלף בשנת 1917 ל־571 אלף נפש עתה. בברוקלין המשיכה את הישוב היהודי הגדול ביותר בשטח המוניציפאלי של עיריית ניו יורק, גדל מספר היהודים מ־560 אלף בשנת 1917 ל־916 אלף (ואולי עוד יותר) כיום הזה.

הגורם השני בצורך ההרחבה הוברר על יסוד מחקרים מדעיים חשובים.

עשרת בתי־החולים, המוחזקים על־ידי הפדרציה בכל חלקי העיר, ביניהם "הר סיני", בית־החולים היהודי הגדול ביותר בעולם, נוסף לבית־מרפא לחולים כרוניים ושני מוסדות הכרעה, משמשים 230 אלף חולים בערך במשך שנה. הסטאטיסטיקה של האישפוז הכללי בניו יורק מראה, כי השירותים הניתנים מדי שנה בשנה על־ידי בתי־החולים היהודיים, מתווים 25 אחוזים של כל השירותים הרפואיים הניתנים הינם על־ידי כל 71 בתי־החולים המפעלים בניו יורק רבתי. ידועה גם על העובדה, כי מוסדות הרפואה היהודיים תרמו תרומות חשובות למחקר המדע הרפואי באמריקה.

והנה במשך חצי היובל האחרון לא הוכנסו כל חידושים ושיפורים במוסדות הרפואה האלה ולא הורחבו שירותיהם במאות, רוב הבנינים נמצא במצב ירוד, ומספר המעבדות אינו מספק זה כבר צרכיו של בית חולים מודרני על דרישותיו המסופות. אבל חשוב ומכריע יותר — הדוֹחַ בִּמְקוֹם. בעית הדוֹחַ במקום אינה מצוטטת בצורך ליצור מקום נוסף לחולים, למספר יותר גדול של מיטות, אלא מכוונת בעיקר למקום

אלה היו הבעיות העיקריות שבפניהן עמדה ועדת "קרן הבנין" של הפדרציה למוסדות הצדקה של יהודי ניו יורק.

יהודי ניו יורק, אשר תרמו בשנה שעברה סך 40 מיליון דולאר בערך למגבית היהודית המאוחדת (כמעט 40 אחוז של כל המגבית בארצות־הברית), הראו השנה בהנה רבה גם בצרכי מוסדות הצדקה בעירם, ויש לקוות, כי יוצדק בטחונם של ראשי הפדרציה, שהבנה זו תמשיך לפעול ולהפעיל ביהדות ניו יורק וביתר שאת ועוז, בהגיע אליה הקריאה הגדולה של המגבית היהודית המאוחדת.

יהודים בקונגרס האמריקאי

מאת מ. פרנק

של מיעוט מכוון לא היה זוכה לחשיבות ולהשפעה כל־שהיא. מלבד זה, אין למעשה אפשרות לבחור בנציגות כזו במסגרת השיטה הדו־מפלגתית האמריקאית. שלא באורח רשמי מראים חברי הקונגרס היהודים ענין עמוק ונטולם חלק פעיל בכל בעיות היהודים, בקשר מישירים או עקיפים לעבודתם ולמשימתם המדינית. פולמוס בענין אנטישמיזם כי יתעורר, או בענין הגנת זכויות היהודים, או בענין מדינת ישראל והמדיניות האמריקאית במזרח התיכון, או בדבר עידוד החיים הדתיים היהודיים בארץ זו וכיוצא בו, הרי הם מופיעים ופועלים שכם אחד. מפתיה זו מהווה חברי הקונגרס היהודים חטיבה אחת, הפועלת ברוח של אחדות יהודית לטובת כל החומות החיוביים בחיים היהודיים.

דבר זה ייפלא בעינינו יותר, אם נשים לב להבדלים הגיאוגרפיים, הפוליטיים וגם הדתיים של חברי הקונגרס היהודים. שבעה מהם באים מניו יורק, שנים משיקאגו, אחד מפיילדלפיה ואחד מהארטפורד, קונטיקוט. עשרה מהם נמנים על המפלגה הדמוקרטית ואחד — על המפלגה הרפובליקנית. חמשה־ששה מהם הם אורתודוקסים. אחרים נמנים על האגף השמרני, ואחרים — על הריפורמה, רובם הם חברים בהסתדרות הציונית או במסדר "בני ברית", כולם פעילים במגבית היהודית המאוחדת. כמה מהם פעילים בקונגרס היהודי־האמריקאי. בועד היהודי־האמריקאי ובארגונים יהודיים אחרים.

בידוע, שהיהודים בקונגרס אינם מייצגים אינטרסים יהודיים במיוחד ולא נכנסו לקונגרס בנציגו היהודים. דווקא, יהדותה היא תוספת מיוחדת, חלק חשוב בתפקידם. אבל בדרך כלל הם קשורים במפלגה הפוליטית, שאליה הם משתייכים, ומייצגים שכונה מסוימת, וממילא שומה עליהם לעקוב אחרי התפתחות הענינים בשכונתם ולהתחשב עם הבעיותיה. בהתחשבות זו תלויה בחירתם מלכתחילה או בחירתם מחדש לקונגרס.

היהודי האחד בסניאט הוא, כאמור, הרברט ליהמאן.

הדרוש היום, לפי המדע המודרני, לרשת המסוגלת של השירותים העומדים מאחורי בית־החולים: מקום למחקר, מקום לגדל דור חדש של רופאים, להכשרת אחיות רחמניות, עובדים ועוזרים טכניים וכו'. בית־החולים של היום משמש גם מרכז למחקר המחלה כל־יפוא החולה כאחד, לפי הסטאטיסטיקה מוקדש כיום החלק החמישי של המקום בבית־החולים לעצם האישפוז של החולה, כמו כן יש לשים לב לתמורות החלות בטיב המחלות הרגילות. מחלות רבות, שדרשו לפני שנים מספר קרבות רבים, כמעט שנעלמו, או שפחתה סכנתם, לעומתן עלו מחלות אחרות בתכיפותן ובסכנתן והן דורשות טיפול יותר מודרני ומשוכלל.

בקונגרס הנוכחי של ארצות־הברית, השמונים ואחד למנין, יושבים אחד־עשר יהודים: עשרת בבית־הנציגים ואחד בסניאט, והם המספר הגדול ביותר של יהודים בתולדות הקונגרס האמריקאי. בעבר היו לנו לכל היותר שבעה־שמונה נציגים, ובפעם הראשונה מאז 1913 יושב יהודי בשבת הסניאט, והוא הרברט ה. ליהמאן מניו יורק. הישוב היהודי בארצות־הברית נאמד, כידוע, בחמשה מיליון נפש, והם שלושה וחצי אחוז, בערך מכלל האוכלוסייה. הקונגרס האמריקאי מורכב משני בתים: הסניאט עם 96 חברים, ובית־הנציגים עם 435 חברים. אילו חישבנו את הרב הקונגרס לפי הרב האוכלוסייה, היו היהודים זכאים לעשרים נציגים, ולשלושה סינאטורים, היינו מי שנים ויותר משיש לנו עתה בשני בתי הקונגרס.

בדרך כלל רשאות יהדות אמריקה להתגדר בנציגותה בקונגרס, כל אחד־עשר חברי היהודים, כעצירים כוונתיים, הם אנשים רציניים ומוכשרים, עובדים תרוצים ובעלי נטות ליברליות, והם עומדים תמיד על משמר עניני היהודים בארץ גושה ומחוצה לה, וביחוד ענינים הנוגעים למדינת ישראל, הם כולם, בלי יוצא־מן־הכלל, יהודים חדי־לב ונכונים תמיד להגן על שלומה וטובתה של מדינת ישראל.

חברי הקונגרס היהודים אינם מאגדים בסיעה פארלאמנטאריה משלה, א, ב, גוש יהודי, כמנהג שהיה רחוק בפארלאמנטים ידועים באירופה בתקופה שבין שתי מלחמות־העולם. לאור התנאים המיוחדים לאמריקה והשירות הפארלאמנטארי הנזהרות כאן מוטב, אולי, כך, התפלגותם של חברי הקונגרס היהודים היתה מעוררת חשד וצרות־עין בכמה חוגים באוכלוסי אמריקה והיתה מטילה צל על כלל הישוב היהודי בארץ זו. גם ספק גדול הוא אם מציאותו של "גוש יהודי" בקונגרס היתה עלולה לפעול יותר מאשר בהעדרו. גוש פארלאמנטי טארי־המארגן מלכתחילה רק לשם הגנת האינטרסים

במושב הועד הפועל של ההסתדרות העברית באמריקה

(סוף תעמוד 2)

גבולות ארציות ואין שאלת נאמנות ואין חילוקי דעות מפלגתיות.

בעיות ארגון

מרדכי הלוי, פילאדלפיה, מרצה אף על בעיות ארגון התנועה העברית באמריקה. כמה צורות-ארגון מצויות ביהדות אמריקה: ארגון אישים בעלי עמדה, ללא חברים וסניפים, ארגוני מפעלים, וגם ארגונים העומדים על סניפים והבורות רחבה של המונים. ההסתדרות העברית כאילו כוללת בתוכה את כל צורות הארגון האלה, וזו תולשתה, יש אפשרויות עבודה בכל עיר, אבל אין מי שיטפל בהן וינצלן. לפיכך מציע הוא שלשכות החינוך העברי בכל עיר ועיר יקבלו על עצמם את האחריות והפעולה המארגנת של עבודה עברית בציבור, כמו שיש בכל לשכה מטפלים בכתיבה-ספר ובכל מיני עבודות לנער, כן תיוחד סניפל ותקציב לעבודה עברית בקרב הבוגרים, ותעמוד בקשר הדוק עם מרכז ההסתדרות העברית.

בויכוח על הדיווח-השנתי השתתפו: שמחה רובינ' שטיין, ד"ר ש. פדרבוש, ד"ר ישראל ט. נעמני, וד"ר י. לוויטין.

בסעודת-צהריים, שנערכה בצבור, קרא יוסף ווייס, ראש ועדת הסכמים של ההסתדרות העברית, את המסובים להתאזר עוז ולאפשר להסתדרות העברית לעשות את עבודתה על בסיס סכמי נכון. המסובים נפרדו בחיבה מאת מר ווייס, המפליג לישראל לשם ביקור ממושך, בנשיאותו של י. פדרבוש, מוסר שמואל פישמאן, נשיא "מסד", פרטים על הקנינה בשני המחנות: בשנה זו הוקמו 5 צירפים חדשים במחנה "מסד" ב' ובהם יושבנו כ-50 בנות נוספות. בסך-הכל יהיו בשני המחנות בעונה הנפתחת ביולי למעלה מ-450 ילד וילדה 25 ערים שונות ברחבי ארצות-הברית. כ-150 איש יהיו את חבר המדריכים של שני המחנות. נוסף על הקמת חמשת הצירפים, שבנייתם נתאפשרה יהדות להלוואה בלי רבית של 20 אלף דולאר מתורי "מסד" וידידיו, נבנה והולך ב"מסד" ב' "בצלאל", בית אמנות לעבודת-יד, כדוגמה "בצלאל" שב"מסד" א', גם בית א' ב' "בצלאל" ב"מסד" א', נבנה ומצוייד בתרומתו של מר יוסף ווייס. כן בננית ספריה מתרומת המנוח ישראל מ"ן. שכלולים ותיקונים בשני המחנות. פיו הנוף, שיפור הצירפים והאגמים והקמת הבנינים החדשים יעלו כ-50 אלף דולאר, קרוב ל-140 ילד וילדה מקבלים פרסי הגנה שערכם הכולל עולה כ-20 אלף דולאר. בשיחה על "מסד" השתתפו ד"ר א. לייפסון, מ. הלוי ושלמה שולצ'ג, מנהל "מסד".

הקונגרס העברי העולמי

ד"ר ש. מעזן פדרבוש, מוסר על ההכנות לקונגרס העברי העולמי במדינת ישראל. בטוח הוא שהקונגרס יצליח ויעורר הד רב; ישתתפו בו הכמים

בחינוך הפילוסופי היסודי אשר קיבל בימי חרפו, בלמדו באוניברסיטות, השתמש בטובי-טעם ודעת לדרך חיו, בתור כל יהודי. זאת נטיות-נפשו הפוליטיות-דתיות צירף לרובי הלימוד, בספרויות ומדעים שונים, ובזכות חיוביות-אופיו וחזונית-נפשו השגו אחדות נדירה בחי אדם מחפש של זמננו.

נוסף על ספריו העיוניים והפובליציסטיים — "התהוותו של היהודי המודרני", "מורה-דרך מפלגות ליהדות" ושאר חיבוריו ומאמריו — כתב גם רומאן מחי אלישע בן אבויה (שניתרגם גם לעברית, בשם "כעלה נידה", בתרגום יוסף לוי, בהוצאת מרכז גיומאן). וסיפור זה על חייו "אחר", שבו נתאחדו מות חושב ולב מרגיש בגיבוש דמות מגרה ומפלאה. הוא אופייני לו למחברו. דמותו של אישע משכה את לבם של משרדים ודרגות-ארגון רבים (מן הוצאות החדשות בעברית ראוי להזכיר את הרמאה הפיוטית "אחר" של יעקב כהן ב"התקופה", ואת "ר' מאיר וברוריה" שלו, העומדת להופיע בהוצאת "עוג", וכן את הפואמה הדרגמטית "שבת העולם" של ש. שלום, בקובץ "שירי").

בעיה זו של מלחמת היהדות בהשפעות זרות, ודמות זו של "האחר", אשר יצא לתרבות רעה, העסיקו את שטיינברג לא מעט, וכמדומני שגם חשב להוסיף על חיבורו הסיפורי חיבור מדעי, לביור התקופה היא ומלחמת-הדעות שניששה בה, ובלב הוגיה ומנהיגיה.

ולא רק בתקופות קדומות חיפש ומצא דעות ואי-דואות, אישים ומפעלים, שבהם נשקפו התרבות הפנימיות והלכסיים הנפשיים שהם מנת-חלקם של אנשים בעלי שאריות בכל הדורות, גם בתקופת התחייה ובזמננו אנו חש ששטיינברג באותם רחשי-נפש, באותם זעזועי-נשמה ובאותם חיפשי-שירה.

בשניע בספרו "התהוותו של היהודי המודרני" לתקופת הראשית והגבורה של הספרות העברית החדשה גייה עירנות לב והכנה נכונה בכל אותם חקרעים-שבלב, שנתגלו בפיראברג, בדרוש-סטיק ואחרים, אמריקאיות לא הסמה בפניו את הדרך אל המקור.

ואמנם, אהוב אהב האיש את הספרות העברית, לקרא בה, ואת הלשון העברית, לדבר בה, ולא-מעט נצטער על שלא זכה לכתוב בה. כי הכתיבה הספרותית היתה בעיניו היא יכלתו הרחנית של האדם, ואליה התייחס בהערצה, ולכתיבה עברית — ביראת-קודש. ומפיון שלא היתה העברית לשון ילדותו לא העז להשתמש בה, כי ירא היה שטא לא ירד לעומקה ולא יבוא בסודה.

את אותות יחסו זה אפשר להכיר בכל מה שכתב, היה בדבריו סגנון, סגנון עצמי משלו, שחצבו מפנים-אישיותו.

במותו הפתאומי של הרב שטיינברג נלקח מיהדות אמריקה — בעצם חייו ובאמצע עבודתו — איש פעל שאריותו ובעל שיעור קומה, שלא רבים כמותו. מ. ר.

הדפוס העברי, ארגוני נוער ומחנות-קיץ. המחקר בהגמרן יביא תועלת מרובה בהתווית דרכי עבודתנו לעתיד.

היושבי-ראש היהד למרצה, ועל-פי הצעת מרכזי הלוי נתקבלה פה אחד החלטת אמון והכרה לנשיא ולהנהלה של ההסתדרות העברית באמריקה.

במושב השתתפו: מ. אדלשטיין, ד"ר ע. אייזנברג, ש. י. פדרבוש, ד"ר ז. בלאטברג, ר. ברילב, ש. ברני הולץ, פרופ' י. גינזבורג, צבי גלאטשטיין, ב. האלפרין, ד"ר י. ס. הופר, ש. הארי, א. הורוביץ, א. צ. וואהל, י. ווייל, יוסף ווייס, י. זמיר, ד"ר י. טננבוים, ש. יודני פריינד, פרופ' א. י. כץ, י. לאפסון, ח. לב, חמר ליבאב, ש. ליניק, ד"ר א. לייפסון, רבי ב. מאנדלבוים, ד"ר ש. פדרבוש, גב' מ. פינקלשטיין, שמואל פישמאן, דניאל פרסקי, ש. רובינשטיין, מ. רוזנסקי, מ. ריבולוב, יוסף ריוזברג, ד"ר ל. ב. שווארץ, א. שפיר — כולם מניין יורק; פרופ' א. אברטס, פיסטבורג; א. גרינברג, קנזס סיטי; מיוזי; מרדכי הלוי וד"ר פ. ווסטר, פילאדלפיה; א. זיידל, דיוטון, אהאי; ד"ר י. זילברשלאג, בוסטון; מ. לוויטין, קלוולאנד; י. לוויטאן, סיראקוז; מ. מדיני, קלוולאנד; ד"ר ישראל ט. נעמני, לאווייל, קנטוקי; יהודה סיגל, מט. וורנון; ש. פרוחובניק, שיר קאנו; מ. פרידמאן, מיאמי, פלורידה; ש. קאנטורק, ספרנגפילד, מאס; מרדכי קרוג, שיקאגו; ר. רוניק, סט. פאול, מינ.

גב' אלינור רוזוולט על לימוד הלשון העברית בבתי-הספר הציבוריים

באחד הגיליונות של העתון האנגלי הגדול "ניו יורק ווארייטילגראם" הקדישה גב' אלינור רוזוולט את מחצית ה"טור" הקבוע שלה לענין מתן הציון לעיריית ניו-יורק מטעם ההסתדרות העברית על התקנת לימוד הלשון העברית בבתי-הספר הציבוריים בניו-יורק.

תחת הכותרת הכללית "ציון כבוד לעיריה על לימוד העברית בבתי-הספר", כותבת גב' אלינור רוזוולט:

"לפני כמה ימים ערכה הסתדרות יהודית, הלא היא ההסתדרות העברית באמריקה, טכס בניו-יורק ובו ניתנו ציוני-כבוד לועד החינוך ולועד החינוך העליון של עיריית ניו-יורק על הכרתם, זה עשרים שנה, בערך הוראת הלשון העברית החדשה בבתי-הספר הציבוריים. צעד זה מצד ניו-יורק שימש דוגמה לערים אחרות לעשות כמותו.

"האפשרות לדבר עברית מודרנית משמעה, שכל אותם יהודים אמריקאים, שהם בעלי אפשרות זו, יוכלו מעתה להראות הוגנות ידידות מרובה יותר בבואם כמגע עם יהודים ממדינת ישראל החדשה, שאם גם יש ביניהם יוצאי ארצות שונות גם מדברים פולם גם בלשון העברית החדשה, לשון מולדתם החדשה.

דבר זה פירושו, כמובן, תחייה של תרבות עברית גדולה בישראל, העובדה שכלה מעמיתינו האמריקאים ידעו להעריך תחייה זו מוסרפה חמשה מקשרת בין מדינתנו ובין המדינה החדשה הזאת."

וסופרים בעלי שם וצירים רבים מחוץ-לארץ, אך עיקר השאלה הוא: מה יהא בסופו ולאחריו? ההכרה הרווחת בישראל היא, שאין לנו עתה צורך בהפגנות גרידה לכבוד העברית, אלא במעשים, ורק אם יצליח הקונגרס להקים מנגנון פעיל, יצדיק את עצמו, ויש לשים לב לכך עתה, כי הכל מודים, שתקוות הצלחתה של תנועה עברית עולמית תלויה ביהדות אמריקה, ויש מקום לתקווה זו. ההתעוררות לעבודה עברית הקיפה כאן חוגים רחבים, אבל מצד שני יש חשש של התפרדות לשונות ותרבותיות מעל מדינת ישראל, לפיכך רואים שם את הצורך החיוני בתנועה עברית חזקה בארץ זו.

ש. ברגהולץ, מנהל המחלקה האמריקאית של הועד המרכזי, מוסר על מהלך עבודת ההכנה לקונגרס, על מפעל הפצת הסלע, ועל סידורי הנסיעה לקונגרס.

א. ש. אורלנאס, שחזר עתה מביקור בישראל, מוסר על פגישותיו עם סופרי ישראל ועל דעותיהם בנוגע ליהדות אמריקה, והוא קורא לצירים שישתתפו בקונגרס העברי, שייצגו את יהדות אמריקה כמות שהיא, על תנאיה ובעיותיה ושאיפותיה.

ד"ר פ. ווסטר, פילאדלפיה, עומד על הסכנה שבאשליה, הרווחת דווקא עתה בחוגים מסוימים, שאין לראות עוד לתרבות עברית, הואיל וזו מובטחת ועומדת במדינת ישראל.

א. הרדי מדגיש את החשיבות בשיטת-הפעולה עם מדינת ישראל: כל תנועה ביהדות אמריקה משפיעה בעיקר במידת חלקה במדינת ישראל, ואילו פעלתו למען בני ישראל גורש עברי מיוחד, היתה השפעתו היום מרובה יותר. הוא מוסר, שבתנועת העבודה הציונית מתרחבת והולכת הפינה העברית, ומקווים כי יעלה בידה להשפיע על התנועה כולה להעלות חלקה בעבודת התרבות העברית בארץ זו.

דניאל פרסקי מציע, שהמוסד אשר יקום בקונגרס העברי יטול לידו את כל הפעילות העברית של כל ההסתדרויות הציוניות, יתאמן להנהיג שיטת לימוד אחידה בבתי-הספר העבריים בכל העולם, ויכריז על הסיסמה: כל יהודי חייב לדעת עברית.

השתתפו עוד בויכוח על מפעל הסלע והקונגרס: ש. פדרבוש, משיקאגו, פרופ' א. אברטס, פיסטבורג, מרדכי מדיני, מקלוולאנד, ד"ר י. לוויטאס, סיראקוז, י. סיגל, מט. וורנון.

ד"ר אוריה צבי אנגלמאן מוסר אז ראשיי פריקים על פעולת ועדת הסקר, שנתמנתה על-ידי המועצה הארצית לשון ולתרבות עברית, ושהוא עומד בראשה. הועדה נבקשה להכין מסקר מפורט של כל הפעילות הנעשות בשדה העברית בארץ זו, כמו חינוך וספרות ואמנות ומ"עולות עברית, ספרות עתית שיש בה מדור לעברית, מספר קוראי עברית בספריות הציבוריות וכו', המצע הכלכלי של הפעילות האלה, כמו מספר העובדים המתפרנסים מהן והוקוקים לידיעת עברית, ובכלל מספר יודעי עברית בארץ ומקומות ודרגות הכשרהם. עד עתה אספה הועדה חומר מושלם על הספרות העתית, המ"עולות,

מתקבלת החתימה על

„הדואר“

השבועון העברי של יהדות אמריקה

שנת עשרים ותשע

יוצא לאור על ידי ההסתדרות העברית באמריקה

בעריכת מנחם ריבולוב

ובחשתפות טובי הסופרים, המשוררים והחכמים בכל העולם

במשך עשרים ושמונה (28) שנות קיומו נשא „הדואר“ ברמה את רעיון התהיה הלאומית בטהרתו ובשלימותו וקרא להתחדשות עברית בחיי הרוח של יהדות אמריקה.

מאז יסודו ועד עתה היה „הדואר“ מטפה, באהבה ובהתמדה, את היצירה העברית המקורית בארץ זו ושימש מקום כינוס ומקור עידוד לכל שלומי אמוני התרבות העברית והחינוך העברי באשר הם שם. עתה שזכינו לראות בתקומת מדינת ישראל, קיבלו תפקידיו אלה של „הדואר“ משמעות חדשה ואחריות נוספת. „הדואר“, שהוא כלי ביטוייה העברי של יהדות אמריקה הגדולה, הכיר ומכיר בתפקידו האחראי החדש. המאורעות בארץ ובמדינת ישראל בשנתיים האחרונות נשתקפו בו כבאספקלריה מאירה, על ידי חבר סופרים מובהקים, שדבריהם היו למקור נחמה ושמחה לכל קוראי העתון בארצות הברית ומחוצה להן.

„הדואר“ ישתדל גם להבא להאיר לקוראיו את המצב בישראל לכל רשויותיו, רשויות כלכלה ותרבות. הוא יטפח את היצירה הספרותית העברית על אדמת הארץ הזאת וישא את בשורת התרבות העברית המתחדשת ליהדות אמריקה ביתר שאת וביתר עוז, ברוח התמורה הפלאית בגורל ישראל בעולם. „הדואר“ ימשיך להאיר את יהדות אמריקה לעצמה ולאחיה במדינת ישראל ובכל התפוצות. והוא יוסיף להכניס שיפורים ושכלולים בצורתו ובתכנו, ברוח ההתפתחות העולה שציינה אותו במשך עשרים ושמונה שנות קיומו.

מחיר החתימה על „הדואר“ עם שני עתוניו הנוספים:
בישראל: 3.500 ל"י לשנה, 2.000 ל"י לחצי שנה.

הכתובת:

HADOAR, 165 West 46th Street,
New York 19, N Y., U. S A.

בישראל אפשר לחתום על „הדואר“ על-ידי:

א. שפיוזהנדלר (ראש ועד „הדואר“ בישראל), ת. ד. 1121, תל-אביב.

„המוסף לקורא הצעיר“

בעריכת חיים לוף

עתון זה לנוער ולקורא העממי קנה לו קהל קוראים וותיקים, המתענגים על הדברים היפים ממבחר הספרות והעתונים, הבאים בו כולם מנוקדים.

מחיר החתימה הבודדת 0.750 ל"י

חותמי „הדואר“ מקבלים אותו, בלי תשלום נוסף, יחד עם „הדואר“.

„הדואר לנוער“

בעריכת שמחה רובינשטיין

עתון זה לילדים, המופיע בניקוד ובתמונות מעשי ידי אמנים, נעשה עתונם החביב של הקוראים הצעירים בבית-הספר ובבית. הוא מקרבם לעולם הספרות ולחיי העם, מרגילים בקריאה של עונג ומשמש גורם חינוכי רב ברכה.

מחיר החתימה הבודדת 0.750 ל"י

חותמי „הדואר“ מקבלים אותו, בלי תשלום נוסף, יחד עם „הדואר“.